

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА

ГОДИШЕН ОТЧЕТ · 2020 Г.

Българска народна банка

ГОДИШЕН ОТЧЕТ • 2020 г.

Издание на Българската народна банка
1000 София, пл. „Княз Александър I“ № 1
Телефони: 02 9145/1944, 1271, 1906
Телекс: 24090, 24091
Факс: 02 980 2425, 02 980 6493
Печат: Полиграфична база на БНБ

Интернет страница: www.bnb.bg

© Българска народна банка, 2021

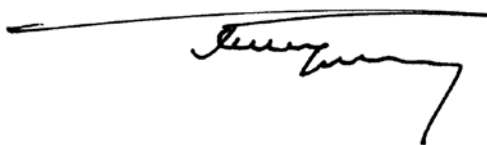
В Годишния отчет на БНБ за 2020 г. използваните статистически данни са към 2 април 2021 г.

Информацията, публикувана тук, може да се ползва без специално разрешение, единствено с изричното позоваване на източника.

ISSN 1313-0633 (на хартия)
ISSN 2367-4911 (онлайн)

Уважаема госпожо Председател на Народното събрание,
Уважаеми госпожи и господа народни представители,

В съответствие с член 1, алинея 2, член 50 и член 51 от
Закона за Българската народна банка Ви представям Годишния
отчет на Българската народна банка за 2020 година.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Dimitar Radev', is written over a horizontal line.

Димитър Радев
Управител
на Българската народна банка

Управителен съвет на БНБ

Седнали, от ляво на дясно: Людмила Елкова, Димитър Радев, Елица Николова.

Прави, от ляво на дясно: Калин Христов, Радослав Миленков, Нина Стоянова, Николай Неновски.

Управителен съвет на БНБ

Димитър Радев

Управител

Калин Христов

Подуправител

управление „Емисионно“

Нина Стоянова

Подуправител

управление „Банково“

Радослав Миленков

Подуправител

управление „Банков надзор“

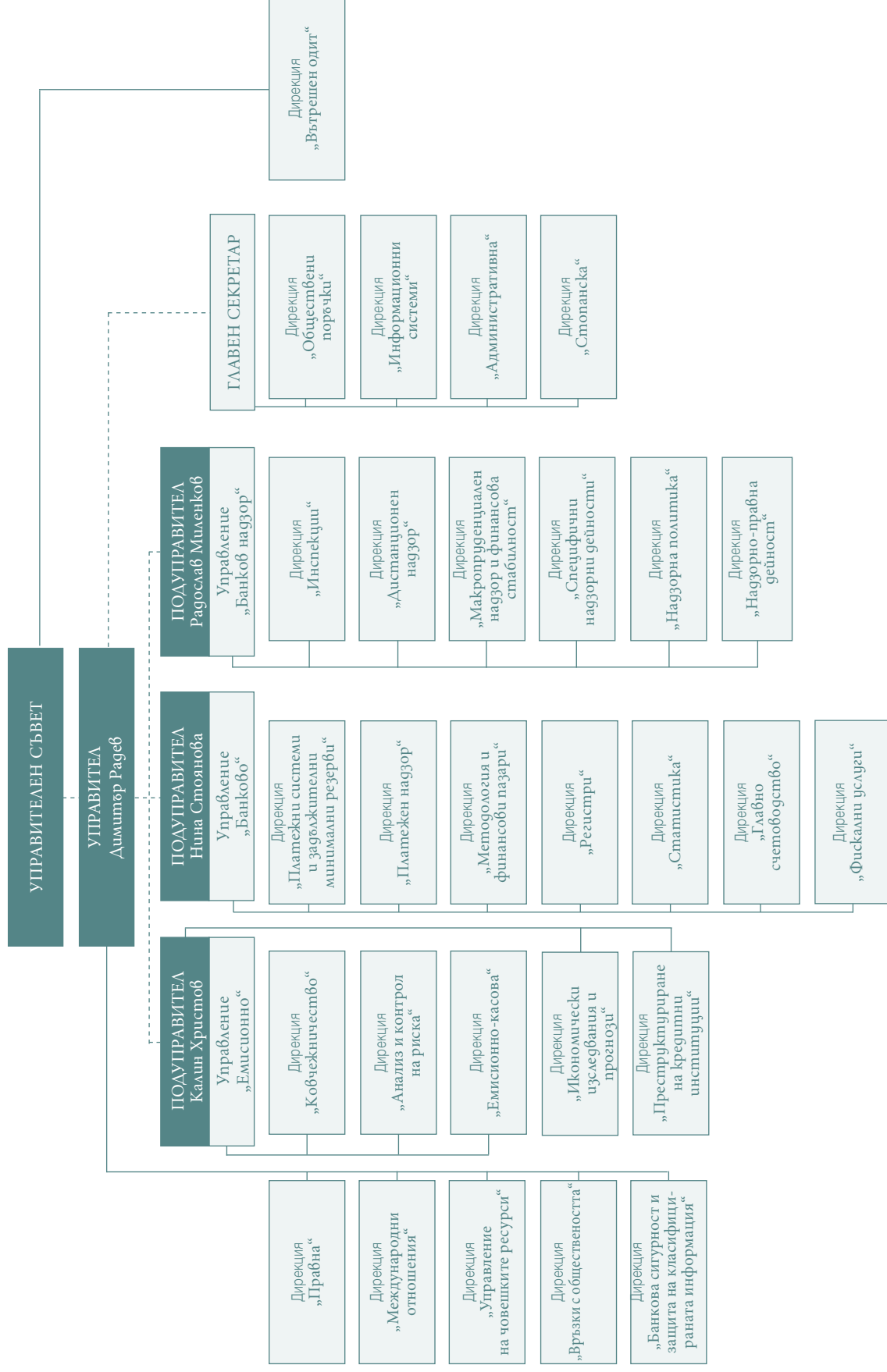
Елица Николова

Людмила Елкова

Николай Неновски

Организационна структура на БНБ

(към 31 декември 2020 г.)

Съдържание

Резюме	9
I. Икономическо развитие през 2020 г.	21
II. Брутни международни валутни резерви	38
III. Платежни системи и платежен надзор	53
IV. Резерви на банките в БНБ	61
V. Наличнопарично обращение	63
VI. Поддържане на стабилността на банковата система и защита на интересите на вложителите	69
VII. Дейност на БНБ по реструктуриране на кредитни институции	96
VIII. Участие в ЕСЦБ и в дейността на институциите и органите на ЕС	105
IX. Международни отношения	113
X. Статистическа дейност	114
XI. Централен кредитен регистър и Регистър на банковите сметки и сейфове	118
XII. Фискален агент и депозитар на държавата	123
XIII. Изследователска дейност	129
XIV. Управление на човешките ресурси	131
XV. Вътрешен одит на БНБ	135
XVI. Изпълнение на бюджета на БНБ през 2020 г.	137
XVII. Консолидиран финансов отчет на БНБ към 31 декември 2020 г.	141
Информация по чл. 17, ал. 5 от ЗБНБ относно решения, приети от УС на БНБ през периода януари – декември 2020 г.	194

Статистически приложения (електронен носител)

Използвани съкращения

АД	акционерно дружество	МФ	Министерство на финансите
АДЦК	Система за провеждане на аукциони за продажба и обратно изкупуване на ДЦК	НОИ	Национален осигурителен институт
АС РОУД	Автоматизирана система за регистриране и обслужване на външния дълг	НСИ	Национален статистически институт
БВП	брутен вътрешен продукт	НТООД	нетърговски организации, обслужващи домакинствата
БИСЕРА	Банкова интегрирана система за електронни разплащания	ПКА	преглед на качеството на активите
БМР	Банка за международни разплащания	ПНПО	процес по надзорен преглед и оценка
БНБ	Българска народна банка	ПОС	устройство за търговия на дребно с кредитни/дебитни карти
БОРИКА	Банкова организация за разплащания с използване на карти	ПФИ	парично-финансова институция
БФБ	Българска фондова борса – София	РИНГС	Система за брутен сетълмент в реално време
ВЛАК	вътрешен анализ на адекватността на капиталала	СВТК	Стандартна международна външнотърговска класификация на стоките
ВЛАА	вътрешен анализ на адекватността на ликвидността	СДЦК	Електронна система от сметки за сетълмент на безналични ДЦК
Г-30	Консултативна група по международни икономически и финансови въпроси	СМСС	Съвет по международни счетоводни стандарти
ДАС	данък върху добавената стойност	СОФИБИД	(<i>Sofia Interbank Bid Rate</i>) индекс, изчислен като средна величина на котировките „купува“ на необезпечени депозити в български левове
ДЦК	държавни ценни книжа	СОФИБОР	(<i>Sofia Interbank Offered Rate</i>) фиксинг, изчислен като средна величина на котировките „продава“ на необезпечени депозити в български левове, предлагани на българския межбубанков пазар
ДСЗИ	други системно значими институции	СПТ	специални права на тираж
ЕБО	Европейски банков орган	ТАРГЕТ2	Трансевропейска автоматизирана система за брутен сетълмент в реално време на експресни преводи в евро
ЕК	Европейска комисия	ТАРГЕТ2-БНБ	българският системен компонент на ТАРГЕТ2
Екофин	Съвет на министрите на държавите – членки на ЕС, по икономически и финансови въпроси	УС	Управителен съвет
ЕМП	Единен механизъм за реструктуриране	ФПБ	Фонд за реструктуриране на банки
ЕОНИА	<i>Euro OverNight Index Average (EONIA)</i> , регистрирана марка на Европейския институт за паричните пазари, <i>EMMI</i>)	ХИПЦ	хармонизиран индекс на потребителските цени
ЕС	Европейски съюз	ЦКР	Централен кредитен регистър
ЕСП	Единен съвет за реструктуриране	ЮРИБОР	<i>Euro InterBank Offered Rate (EURIBOR)</i> , регистрирана марка на Европейския институт за паричните пазари, <i>EMMI</i>)
ЕСРОТ	Електронна система за регистриране и обслужване на търговията с ДЦК	АВСРР	програма на ЕЦБ за закупуване на обезпечени с активи ценни книжа
ЕСС 2010	Европейска система от национални и регионални сметки	APP	програма на ЕЦБ за закупуване на активи
ЕССР	Европейски съвет за системен риск	АТМ	банкомат
ЕСЦБ	Европейска система на централните банки	СВРР3	програма на ЕЦБ за закупуване на обезпечени облигации
ЕЦБ	Европейска централна банка	СЕТ1	базов собствен капитал от първи ред
ЗБНБ	Закон за БНБ	CHF	швейцарски франк
ЗВПКИИП	Закон за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници	СРРР	програма за закупуване на небанкови корпоративни облигации
ЗКИ	Закон за кредитните институции	DBRS	<i>Dominion Bond Rating Service</i> , канадска агенция за кредитен рейтинг
ЗКНИП	Закон за кредитите за недвижими имоти на потребители	EUR	евро
ЗМР	задължителни минимални резерви	€STR	краткосрочен лихвен процент по необезпечени обратните трансакции на паричния пазар в евро
ЗПУПС	Закон за платежните услуги и платежните системи	FOMC	Федерален комитет по операциите на открития пазар
ЗУНК	Закон за уреждане на необслужваните кредити, договорени до 31 декември 1990 г.	PSPP	програма за закупуване на активи на публичния сектор
ИОБФР	Система за информационно обслужване на бюджета и фискалния резерв	ROA	възвръщаемост на активите
КРМСФО	Комитет за разяснение на международните стандарти за финансово отчитане	ROE	възвръщаемост на капитала
КТБ	Корпоративна търговска банка АД	TLTRO	целови операции по дългосрочно рефинансиране
КФП	консолидирана фискална програма	USD	долар
ЛЕОНИА	лихвен процент по реални сделки с необезпечени обратните депозити в левове, предоставени на межбубанковия пазар	XAU	тройунция злато
МВФ	Международен валутен фонд	XDR	специални права на тираж
МИСКПЗ	минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения		
МСС	Международни счетоводни стандарти		
МСФО	Международни стандарти за финансово отчитане		

Резюме

Българската народна банка (БНБ) провежда своята политика, отчитайки динамиката и тенденциите в международната конюнктура и процесите в развитието на националната икономика. В съответствие с изискванията на Закона за Българската народна банка (ЗБНБ) и използвайки ефективно целия си потенциал и възможности за въздействие, БНБ следва основната си цел – да поддържа ценовата стабилност чрез осигуряване стабилността на националната парична единица.

В отчета са представени дейностите по изпълнение на функциите и задачите на БНБ, възложени ѝ по закон, както и изпълнението на други дейности на Банката, свързани със или подпомагащи изпълнението на основните ѝ функции и задачи. По отношение на функциите и задачите на БНБ, възложени ѝ по закон, през отчетния период настъпиха съществени промени в дейността на Банката като надзорен орган и орган за реструктуриране на кредитни институции. Тези промени произтичат от присъединяването на България към Единния надзорен механизъм (ЕНМ) и съответно към Единния механизъм за реструктуриране чрез установяването на тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ. В отчета са представени също отчет за изпълнение на бюджета на БНБ за 2020 г. и консолидиран финансов отчет към 31 декември 2020 г. (одитиран). Съгласно чл. 17, ал. 5 от ЗБНБ е представена информация относно решения, приети от Управителния съвет (УС) на БНБ през 2020 г.

През 2020 г. глобалната икономическа активност се понижи с 3.5% в реално изражение в резултат на безпрецедентните ограничителни мерки, наложени за овладяване на разпространението на пандемията от COVID-19. В световен мащаб индустриалното производство се понижи с 4.6% през 2020 г., а световната търговия отбеляза спад с 5.3%, който обхваща всички региони на света, без Китай и някои страни с развити икономики в Азия. Първоначално значително покачване на броя заболяли от новия коронавирус COVID-19 бе регистрирано в Китай, но впоследствие пандемията бързо обхваща целия свят. Свиването на икономическата активност беше концентрирано през първата половина на годината, като поради характера си ограничителните мерки имаха по-силен и продължителен негативен ефект върху сектора на услугите. Правителствата и централните банки в САЩ и еврозоната предприеха мащабни мерки на фискалната и паричната политика с цел намаляване на негативните икономически ефекти от пандемията. Сметчането на ограничителните мерки през третото тримесечие на 2020 г., ефектите от стимулиращите програми на фискалната и паричната политика и намаляването на заболяемостта повлияха за подобряване на нагласите на икономическите агенти и за нарастване на глобалната икономическата активност. Впоследствие настъпването на втора вирусна вълна и повторното въвеждане през последното тримесечие на годината на строги противоепидемични мерки в някои развити икономики забавиха започналото възстановяване.

В резултат на въведените мерки за ограничаване на разпространението на болестта, през второто тримесечие на 2020 г. пазарът на труда в САЩ претърпя най-силния негативен шок в исторически план, а реалният БВП отчете съществен спад поради рязкото свиване на частното потребление. Въпреки значителното засилване на икономическата активност в САЩ през третото тримесечие за 2020 г. реалният БВП на страната се понижи с 3.5% на годишна база. В Китай най-голям спад на реалния БВП бе отчетен

през първото тримесечие на 2020 г., след което икономическата активност започна да се възстановява и реалният БВП отчете за годината 2.3% растеж. В еврозоната реалният БВП се понижи с 6.6% през 2020 г., като в Германия и Италия, които са сред основните търговски партньори на България, спадна съответно с 4.9% и с 8.9% на годишна база.

Глобалната инфлация се забави съществено през 2020 г. поради поевтиняването в развитите икономики на стоки и услуги след съществения спад на цените на енергийните продукти, породен от слабото търсене на горива в условията на строги мерки за социална изолация и ограничено придвижване. Годишният темп на инфлация, измерена чрез ценовия индекс на индивидуалните потребителски разходи, се забави в САЩ до 1.2% (1.5% през 2019 г.), оставайки под целта, определена от Федералния комитет по операциите на открития пазар. В еврозоната годишната инфлация се понижи значително и в края на годината бе отчетена -0.3% дефлация (1.3% през декември 2019 г.), като определящо значение за понижаването на инфлацията имаше поевтиняването на енергийните продукти.

В условията на силно негативно влияние на противоепидемичните мерки срещу разпространението на *COVID-19* върху икономическата активност и при същественото влошаване на прогнозите за инфлацията централните банки в САЩ и в еврозоната предприеха всеобхватни стимулиращи мерки по паричната политика. На две извънредни заседания през март 2020 г. Федералният комитет по операциите на открития пазар в САЩ понижи целевия коридор за лихвения процент по федералните фондове с общо 150 базисни точки до интервала 0.00–0.25%. В допълнение бяха предприети извънредни мерки по паричната политика, които включваха възобновяване и разширяване на програми, прилагани последно по време на финансовата криза през 2008–2009 г., както и въвеждане на множество изцяло нови програми за подпомагане на пазара на корпоративен дълг. Управителният съвет (УС) на Европейската централна банка (ЕЦБ) значително увеличи покупките на активи главно чрез създадената нова програма за закупуване на активи в условията на извънредна ситуация, причинена от пандемия (*Pandemic Emergency Purchase Programme, PEPP*). Условията за провеждането на целеви операции по дългосрочно рефинансиране (*TLTRO-III*) бяха значително подобрени. Същевременно беше осъществено активиране на суаповите линии на ЕЦБ с Федералния резерв на САЩ за осигуряване на доларова ликвидност в еврозоната. През годината УС на ЕЦБ остави основните лихвени проценти в еврозоната без промяна. Обхватът на въведените временни надзорни мерки включваше мерки, чрез които на банките в еврозоната беше разрешено да използват част от капиталовите и ликвидните си буфери.

Голямата несигурност по отношение на икономическите ефекти от противоепидемичните мерки за ограничаване на разпространението на *COVID-19* предизвика през първото тримесечие много голяма колебливост на световните финансови пазари. Предприетите от март до края на годината мащабни стимулиращи мерки по паричната и фискалната политика допринесоха в световен мащаб за значително намаляване на несигурността на финансовите пазари и за възстановяване на цените на финансовите активи. В края на годината голяма част от основните фондови индекси в САЩ и в еврозоната достигнаха исторически максимуми.

Разпространението на пандемията от *COVID-19* през 2020 г. и въведените навсякъде противоепидемични мерки породиха значителни негативни ефекти за икономическата активност в България по линия както на по-слабото външно търсене, така и на наложените ограничения върху дейността на фирмите в някои сектори на икономиката. По-строги мерки за

ограничаване на разпространението на коронавируса в страната бяха наложени в края на първото и през второто тримесечие на 2020 г., последвано от частичното им смекчаване през третото тримесечие и ново затягане в края на годината. В резултат верижният растеж на реалния БВП на България през първото тримесечие на 2020 г. се забави до 0.4%, последвано от силен спад (-10.1%) през второто, частично възстановяване на икономическата активност с 4.3% през третото тримесечие и ново забавяне на верижния растеж в края на годината до 2.2%. За цялата 2020 г. реалният БВП се понижи с 4.2%. За ограничаването на спада на икономическата активност допринесе антицикличната фискална политика чрез увеличените нетни трансфери към икономическите агенти, програмите за запазване на заетостта и по-голямото правителствено потребление и инвестиции. През годината броят на заетите в икономиката се понижи с 2.3% спрямо 2019 г. главно поради намалението им в най-засегнатите от мерките срещу COVID-19 сектори: търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство. Въведените от правителството социално-икономически мерки повлияха за частично ограничаване на спада в броя на заетите. По данни от Наблюдението на работната сила на Националния статистически институт (НСИ) равнището на безработица се повиши до 5.2% средно за 2020 г. (4.3% през 2019 г.), докато данните на Агенцията по заетостта отчетоха средно за 2020 г. по-високо равнище на регистрираната безработица – 7.4% (5.6% през 2019 г.). Одобреният от БНБ частен мораториум върху задълженията по кредити имаше важно значение за смекчаването на ликвидните затруднения на фирми и домакинства през годината.

Икономическите ефекти от разпространението на COVID-19 и мерките за ограничаването му предизвикаха забавяне в темпа на растеж на потребителските цени и в края на 2020 г. годишната инфлация възлезе на 0.0% (3.1% в края на 2019 г.). Забавяне в темповете на нарастване или понижаване на цените на годишна база през декември се наблюдаваше при всички основни групи на ХИПЦ. Базисната инфлация се забави до 0.5% (1.8% през декември 2019 г.) най-вече поради негативното влияние на въведените ограничителни мерки и отслабването на търсенето от страна на домакинствата.

През 2020 г. депозитите на неправителствения сектор в банковата система нараснаха със сравнително високи темпове (с 9.7% в края на 2020 г., колкото бе растежът им и към декември 2019 г.) в резултат както на формирането от икономическите агенти на предпазни спестявания в условията на несигурна макроикономическа среда, предизвикана от пандемията, така и на отлагането или на невъзможност за потребление на някои стоки и услуги от страна на домакинствата и на ограничената инвестиционна активност на фирмите. Годишният растеж на кредитите за нефинансови предприятия и домакинства се забави до 4.5% в края на 2020 г. (спрямо 7.4% през декември 2019 г.) при едновременно влияние на фактори както от страната на търсенето, така и на предлагането. Несигурността относно бъдещото развитие на макроикономическата среда и слабата инвестиционна активност в страната през 2020 г. ограничиха търсенето на кредити от страна на частния сектор. Същевременно след въвеждането в страната на мерките срещу разпространението на COVID-19 банките затегнаха кредитните си стандарти и условия главно по отношение на фирмените кредити, което се определяше от по-малката им склонност да поемат риск и по-високата им оценка на риска.

През 2020 г. бюджетното салдо по консолидираната фискална програма (КФП) на касова основа беше отрицателно и възлезе на -3532 млн. лв. (-3.0% от БВП). Действието на автоматичните бюджетни стабилизатори при

кризата, предизвикана от *COVID-19*, и предприетите от правителството дискреционни мерки за подпомагане на здравната система и за преодоляване на икономическите последици от *COVID-19* (в размер на 2.4% от БВП) бяха основните фактори за реализирания бюджетен дефицит. Към края на декември 2020 г. средствата по депозити във фискалния резерв възлязоха на 8525 млн. лв. (7.2% от БВП), от които 8026 млн. лв. представляваха средствата по депозити в БНБ.

При управлението на брутните международни валутни резерви БНБ продължи да провежда консервативна политика, като още през първата половина на март, в началото на неочаквано бързото разпространение на коронавируса в САЩ и в Европа, бяха предприети редица рестриктивни инвестиционни ограничения с оглед на неяснотата по отношение на размера и времетраенето на икономическите последици от безпрецедентните мерки за ограничаване на разпространението на *COVID-19*, предприети в глобален план, и на нарастващата колебливост на международните финансови пазари. Налагането на тези инвестиционни ограничения имаше за цел и доведе до намаляване на кредитния и пазарния риск, както и до увеличаване на ликвидността на валутните резерви. В средата на 2020 г., след настъпилото постепенно нормализиране на ситуацията на международните финансови пазари, повечето от наложените по-рано инвестиционни ограничения бяха отменени, което доведе до възстановяване на нормалния инвестиционен процес при управлението на валутните резерви. Същевременно толерансът за кредитен риск беше намален значително в сравнение с този от края на 2019 г. Инвестиционните лимити за минимална и максимална кредитна експозиция по класове активи, както и лимитите за концентрация на активи към отделни емитенти и контрагенти бяха променени към по-консервативни. В допълнение беше забранено поемането на кредитна експозиция към емитенти на финансови инструменти от редица държави и групи контрагенти, които се характеризират с относително по-високи нива на кредитен риск. В края на 2020 г. пазарната стойност на брутните международни валутни резерви възлезе на 30 848.2 млн. евро, което представлява повишение с 6012.6 млн. евро спрямо края на 2019 г., или 24.2% растеж на годишна база. През отчетния период преобладаващата част от активите продължи да бъде инвестирана в ценни книжа с много високо кредитно качество, чийто среден дял в общите валутни резерви за годината възлезе на 56.5%. Средногодишният дял на депозитите беше 27.2%, а дялът на наличните средства бе увеличен до 16.3% (от 4.2% в края на 2019 г.). Нетният доход от управлението на валутните резерви през 2020 г. възлезе на 226.06 млн. евро, което представлява 1.00% нетна доходност за периода. Във валутната структура на брутните международни резерви средногодишният дял на монетарното злато нарасна до 7.91% (от 7.11% за 2019 г.), което се дължи на покачването на цената на златото в евро през отчетния период, както и на придобиване от страна на БНБ в началото на февруари 2020 г. на 11 114 тройунции монетарно злато борсов стандарт. По компоненти нетният доход включва доход от инвестиции, който е отрицателен в размер на -86.50 млн. евро, доход от валутна преоценка, възлизащ на 257.43 млн. евро, и нетен финансов резултат от пасивите в баланса на управление „Емисионно“, който е положителен на стойност 55.13 млн. евро.

Създаването и функционирането на ефективни платежни системи и надзорът върху тях са важни функции на централната банка. Платежните системи на страната функционират ефективно и осигуряват непрекъсваемост на потока от плащания. През 2020 г. РИНГС – Системата за брутен сетълмент в реално време с оператор БНБ, е обработила 84.7% от стойността

на извършените в страната плащания. През системата бяха извършени 1 017 152 броя плащания (намаление с 8.7% спрямо 2019 г.) на стойност 1 094 557 млн. лв. (увеличение с 0.1% спрямо 2019 г.). Чрез ТАРГЕТ2-БНБ – националния системен компонент на Трансевропейската автоматизирана система за брутен сетълмент в реално време на експресни преводи в евро (ТАРГЕТ2) с оператор БНБ, са извършени 233 796 броя плащания (намаление с 15.7% спрямо 2019 г.) на обща стойност 644 549 млн. евро (увеличение с 45.5% спрямо 2019 г.). БНБ регулира и осъществява надзор върху дейността на операторите на платежни системи с окончателност на сетълмента, на доставчиците на платежни услуги и на издателите на електронни пари в страната. През 2020 г. бяха приключени три надзорни проверки – една индивидуална надзорна проверка на доставчик на платежни услуги и две тематични проверки на доставчици на платежни услуги в страната, и започнаха четири проверки – две индивидуални и две тематични. През периода продължи работата по една тематична надзорна проверка на доставчиците на платежни услуги в страната, започнала през предходния отчетен период. През 2020 г. беше издаден лиценз на едно дружество за извършване на дейност като дружество за електронни пари и беше отказано издаването на лиценз на едно дружество за извършване на дейност като платежна институция.

БНБ притежава изключителното право да пуска в обращение банкноти и монети. Банкнотите и монетите, издадени от Банката, са законно платежно средство в страната и задължително без ограничения се приемат за плащания по пълната им номинална стойност. БНБ изпълнява своите емисионни и касови функции, като осигурява отпечатването на нови банкноти и отсичането на нови монети и извършва операции по приемане, предаване, изплащане, обработка, проверка за истинност и годност на постъпващите в БНБ български банкноти и монети, както и чуждестранна валута, замяна на повредени български банкноти и монети, а също унищожаване на негодни български банкноти и монети. През 2020 г. БНБ поетапно пусна в обращение и последните три банкноти от новата серия банкноти с номинална стойност съответно от 5, 10 и 20 лева и година на емисия 2020 г. Общият дизайн и основните елементи на банкнотите от новата серия се запазват без съществени изменения спрямо банкнотите, които са в обращение. Промените в банкнотите от новата серия се състоят главно във въвеждането на нови защитни елементи. В края на 2020 г. в обращение бяха 547.7 млн. броя банкноти законно платежно средство на стойност 20 751.8 млн. лв., като за едногодишен период те се увеличиха с 43.3 млн. (8.6%) по брой и с 2118.3 млн. лв. (11.4%) по стойност. Разменните монети – законно платежно средство, в обращение в края на 2020 г. бяха 2722.1 млн. броя на стойност 483.8 млн. лв. През годината общият им брой се увеличи със 123.4 млн. (4.7%), а стойността им – с 24.1 млн. лв. (5.2%). Относителните дялове на задържаните през 2020 г. неистински български банкноти и разменни монети спрямо броя банкноти и монети – законно платежно средство, намиращи се в обращение в края на годината, се запазват на много ниски нива от съответно 0.00002% и 0.000154%. През годината бяха извършени вътършителни и контролни тестове на машини за сортиране и машини за самообслужване относно прилагане на стандартите за разпознаване и годност в 11 кредитни институции, 5 доставчика на услуги и 5 представителя на производители на машини по смисъла на Наредба № 18 на БНБ за контрол върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение.

През 2020 г. банковият сектор в България осъществяваше дейността си в условията на рязък спад на икономическата активност, предизвикан от безпрецедентните ограничителни мерки за овладяване на разпространението

на пандемията от *COVID-19*. Банковата система в България посрещна този икономически шок с висока капиталова и ликвидна позиция, което осигури непрекъсваемост и надеждност на дейността на банките по извършването на финансово посредничество. За устойчивостта и гъвкавостта на банковия сектор в условията на силно влошената макроикономическа среда допринесоха както провежданата през последните години политика на изграждане на буфери в системата, така и предприетите на 12 март 2020 г. от УС на БНБ мерки, насочени към допълнително укрепване на капитала и ликвидността на банките, включващи капитализиране на печалбата на кредитните институции и налагане на индивидуални и съвкупни лимити за чуждестранни експозиции на банките с цел ограничаване на кредитния риск и на риска от концентрация в техните баланси. На 19 март УС на БНБ взе решение и за отмяна на предвидените увеличения на нивото на антицикличния капиталов буфер. Въпреки икономическия шок през 2020 г. съотношението на необслужваните кредити в банковата система се понижи, което се дължи на комбинирания ефект от действието на предложения от Асоциацията на банките в България (АББ) и утвърден на 9 април от УС на БНБ частен мораториум върху плащанията по банков кредити, както и от операциите на банките по продажби и отписвания на необслужвани кредити през отчетния период. С оглед на продължаващото действие на ограничителните мерки срещу *COVID-19* и в съответствие с актуализираните насоки на ЕБО и искания на АББ през годината сроковете за действие на мораториума върху плащанията по кредити бяха удължени на два пъти с решения на УС на БНБ от 9 юли 2020 г. и от 10 декември 2020 г. Отчитайки влошаването на финансовото състояние на част от домакинствата и фирмите, засегнати от мерките срещу *COVID-19*, банките повишиха оценката си за кредитния риск и реагираха най-вече чрез затягане на кредитните стандарти и условия и увеличение на разходите за обезценка. Тези допълнителни разходи, наред с намаляването на дохода на системата от основна дейност, обусловено от продължителния период на ниски лихвени равнища и от влошената икономическа среда, оказаха неблагоприятен ефект върху възвращаемостта на активите в банковия сектор през отчетния период. Ликвидната позиция на банковата система се подобри през 2020 г., като съотношението на ликвидно покритие остана значително над регулаторното изискване, за което допринесоха нарасналите през годината депозити и предприетите от БНБ на 12 март мерки за допълнително увеличаване на капитала и ликвидността на системата. Капиталовата позиция на банките също се подобри и в края на годината капиталовите съотношения на всички кредитни институции бяха над регулаторните изисквания. За това допринесоха наличните в системата капиталови буфери преди настъпването на икономическия шок, мерките на БНБ от март, както и въведените регулаторни облекчения в отговор на пандемията от *COVID-19*.

Считано от 1 октомври 2020 г., България се присъедини към Единния надзорен механизъм (ЕНМ) чрез установяването на тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ на основание на Решение (ЕС) 2020/1015 на ЕЦБ от 24 юни 2020 г. По силата на рамката за тясно сътрудничество от 1 октомври 2020 г. ЕЦБ е отговорна за прекия надзор над определените от нея като значими институции, а именно „Уникредит Булбанк“ АД, „Банка ДСК“ АД, „Обединена българска банка“ АД, „Юробанк“ АД и „Райфайзен банк (България)“ ЕАД. Определените като по-малко значими институции остават под прекия надзор на БНБ. Считано от 1 октомври 2020 г., БНБ е представена в Надзорния съвет на ЕЦБ от подуправителя, ръководещ управление „Банков

надзор“, с еднакви права и задължения като всички останали членове, включително с право на глас.

През отчетния период продължи процесът на консолидация на банковия сектор в България, като „Експресбанк“ АД беше преобразувана чрез вливане в „Банка ДСК“ АД.

В рамките на процеса по надзорен преглед и оценка (ПНПО) дейността по линия на дистанционния надзор през 2020 г. беше фокусирана върху текущо наблюдение на рисковия профил на кредитните институции. Продължи проследяването на тримесечна база на ключови рискови индикатори за установяване на нивото и тенденциите в поетите от банките рискове и влиянието им върху цялостното финансово състояние на кредитните институции. Бяха извършени редовен годишен преглед и оценка на представените от банките документи за вътрешен анализ на адекватността на капитала (ВААК) и за вътрешен анализ на адекватността на ликвидността (ВААЛ) към 31 декември 2019 г. След 1 октомври 2020 г. фокусът на дейностите по ПНПО бе поставен върху по-малко значимите институции, които остават под прекия надзор на БНБ.

Макропруденциалната надзорна дейност на БНБ имаше важна роля за смекчаването на негативните ефекти от пандемията върху ликвидната и капиталовата позиция на банковия сектор както по линия на провежданата през годините последователна политика за натрупване и съхранение на буфери в банковата система, така и по линия на предприетите през март 2020 г. мерки за запазване на устойчивостта и гъвкавостта на сектора в условията на влошена макроикономическа среда. Дейността на БНБ по макропруденциален надзор през 2020 г. продължи да се осъществява както въз основа на редовен анализ на рисковия профил на банковата система, включващ качество на активите, равнище на доходност, капиталова адекватност и ликвидност, така и въз основа на оценка за цикличните и структурните измерения на системния риск, които са база за въведените макропруденциални инструменти.

Контролните функции на БНБ по отношение на спазването от банките (значими и по-малко значими) на изискванията на Закона за мерките срещу изпирането на пари (ЗМИП) и Закона за мерките срещу финансиране на тероризма (ЗМФТ), се запазват и след присъединяването на България към ЕНМ. По линия на специфичните надзорни дейности през годината продължи взаимодействието с Държавна агенция „Национална сигурност“, като през периода в определени банки бяха извършени съвместни тематични проверки, както и пълни проверки от екипи на БНБ. Дейността в областта на регулаторната рамка беше насочена към приложението на Насоки на ЕБО, свързани със законодателните и частните мораториуми, с отчетността и оповестяването на експозиции – предмет на мерки, приложени в отговор на кризата, предизвикана от *COVID-19*, както и с изискванията за надзорната отчетност и оповестяване в съответствие с „бързата редакция“ на Регламент (ЕС) № 575/2013 в отговор на пандемията от *COVID-19*. През отчетния период бяха изготвени нови законодателни текстове за изменение и допълнение на Наредба № 7 на БНБ за организацията и управлението на рисковете в банките, които имат за цел привеждане на наредбата в съответствие с изискванията, произтичащи от присъединяването към ЕНМ чрез установяване на тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ.

През 2020 г. БНБ функционира като орган за реструктуриране в две различни правни рамки. Промяна на част от функциите и задачите на БНБ като орган за реструктуриране настъпи от датата, от която се прилага

решението на ЕЦБ за установяване на тясно сътрудничество, 27 юли 2020 г. Считано от 1 октомври 2020 г., датата на установяване на тясно сътрудничество с ЕЦБ, БНБ изпълнява функции и задачи като орган за реструктуриране в рамките на Единния механизъм за реструктуриране (ЕМП) при съблюдаване на директното прилагане в България на Регламент (ЕС) № 806/2014. Основните дейности на БНБ като орган за реструктуриране до 1 октомври 2020 г. бяха насочени към процеса по подготовка, преглед и актуализиране на планове за реструктуриране. До тази датата УС на БНБ прие планове за реструктуриране за 2019 г. на седем кредитни институции, които не са част от група, подлежаща на надзор на консолидирана основа, и план за реструктуриране на една кредитна институция, подлежаща на надзор на консолидирана основа. Наред с това БНБ съвместно с органа за реструктуриране на ниво група и с другите органи за реструктуриране на дъщерни дружества от Европейския съюз (ЕС), продължи да работи по оценката на възможностите за реструктуриране и по преглед на планове за реструктуриране на пет банкови групи и техните дъщерни дружества, лицензирани в Република България. В съответствие с изискванията на Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници (ЗВПКИИП), през март 2020 г. УС на БНБ определи общата сума за 2020 г. на годишните вноски на банките във Фонда за реструктуриране на банки (ФПБ) в размер на 157 876 хил. лв. През първата половина на 2020 г. експерти от БНБ активно работиха по подготовка на проект на Закон за изменение и допълнение на ЗВПКИИП, с който в националното законодателство да се въведат разпоредбите на Директива (ЕС) 2019/879. В периода януари – септември 2020 г. БНБ във функцията на орган за реструктуриране съвместно с представители на Единния съвет за реструктуриране (ЕСП) продължи да работи и по подготовката за присъединяване към ЕМП и съответно към Единния фонд за реструктуриране (ЕФП). Считано от 1 октомври 2020 г., като пряко следствие от установяването на тясно сътрудничество с ЕЦБ настъпиха съществени промени в правомощията, функциите и задачите на БНБ като орган за реструктуриране по отношение на кредитните институции, лицензирани в Република България. Кредитните институции и групите, установени в страната, по отношение на които се разпростират надзорните правомощия на ЕЦБ, съответно се включват и в обхвата на правомощията на ЕСП. По отношение на субектите, попадащи в прекия обхват на правомощията на ЕСП, БНБ се замества от ЕСП при упражняването на функциите на орган за реструктуриране и при вземането на решения във всички аспекти на реструктурирането относно тях. В качеството на орган за реструктуриране по отношение на субекти и групи, които не попадат в обхвата на преките правомощия на ЕСП, БНБ запазва правомощията си по планиране на реструктурирането, оценка на възможността за реструктуриране, отстраняване на пречките пред възможността за реструктуриране, налагането на мерки за ранна намеса и решенията и действията по реструктуриране, в случай че схемата за реструктуриране не предвижда участие на ЕФП. Независимо че БНБ запазва водещата си роля на орган за реструктуриране за субектите, които са по-малко значими и не представляват презгранични групи по смисъла на Регламент (ЕС) № 806/2014, участието на Република България в ЕМП изисква синхронизиране на дейността с особеностите на правната рамка на реструктурирането в ЕМП. Считано от 1 октомври 2020 г., БНБ е представена в управленските органи на ЕСП – Пленарна сесия и разширена Изпълнителна сесия, от подуправителя, ръководещ управление „Емисионно“, с еднакви права и задължения като всички останали членове, включително

с право на глас. Наред с това БНБ излъчи представители, които да участват на различни нива в създадените от ЕСП подструктури. От датата на прилагане на Решението на ЕЦБ за установяване на тясно сътрудничество, 27 юли 2020 г., настъпиха някои съществени промени във функциите и задачите на БНБ като орган за реструктуриране по отношение на управлението на ФПБ. От тази дата БНБ осъществява изцяло и текущото управление на ФПБ. Във връзка с това на 27 юли 2020 г. УС на Фонда за гарантиране на влоговете в банките прехвърли на БНБ средствата, налични във ФПБ. В контекста на присъединяването към ЕМП настъпи промяна и по отношение на източниците за финансиране на ФПБ и ползването на средствата за целите на финансиране на реструктурирането. За целта съгласно чл. 134, ал. 1 от ЗВПКИИП се обособиха два целеви подфонда – подфонд за клонове на кредитни институции от трети държави и подфонд за вноски в ЕФП. Функцията по определяне и събиране на вноските на клонове на кредитни институции от трети държави, както и целевото ползване на средствата съгласно ЗВПКИИП остава в изключителната компетентност на БНБ, а набраните средства постъпват в съответния подфонд. Функцията по определяне на размера на индивидуалните годишни вноски и на извънредните вноски в ЕФП се осъществява от ЕСП и включва както кредитните институции, които попадат в обхвата на преките правомощия на ЕСП, така и тези, за които БНБ е орган за реструктуриране. Всички решения относно бюджета на ЕФП и използването на средствата в единния фонд за финансиране на конкретни действия и инструменти по реструктуриране също се вземат от ЕСП. На 5 октомври 2020 г. след получаване на писмо на министъра на финансите, с което БНБ официално беше информирана за полученото уведомление от ЕСП относно определената сума на първоначалната вноска на Република България в ЕФП, БНБ нареди прехвърлянето на сумата на първоначалната вноска, като задължи сметката на съответния целеви подфонд със сумата 158 457 942.54 лв.

Чрез своите представители, участващи в комитетите и работните групи към Европейската система на централните банки (ЕСЦБ), Европейската комисия (ЕК), Съвета на Европейския съюз, Европейския съвет за системен риск (ЕССР), ЕБО, както и в националния Съвет по европейски въпроси, БНБ допринася за формирането на позициите на България в ключови области на икономическото управление и финансовия сектор. Каналите на въздействие на мерките срещу разпространението на COVID-19 върху европейската икономика, измерението на икономическите последици и разработването на мерки за тяхното смекчаване бяха основни и приоритетни теми в комитетите и работните групи към институциите и органите на ЕС през 2020 г. През годината след изразяване на становище от страна на ЕЦБ беше приет Закон за изменение и допълнение на Закона за кредитните институции и на Закона за Българската народна банка във връзка с установяването на тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ и включването на българския лев във Валутен механизъм II. С Решение на ЕЦБ от 24 юни 2020 г. (ЕЦБ/2020/30) беше установено тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ с начална дата 1 октомври 2020 г. за прехвърляне на надзорни задачи на ЕЦБ във връзка с Регламент (ЕС) 1024/2013 и за възлагане на ЕЦБ на конкретни задачи относно политиките, свързани с пруденциалния надзор над кредитните институции. На 10 юли 2020 г. по искане на българските власти Комитетът за Валутен механизъм II (ВМ II), който се състои от финансовите министри на държавите членки от еврозоната, президента на ЕЦБ, финансовия министър на Дания и управителя на централната банка на Дания, реши да включи българския лев във ВМ II. В съответствие с искането

на България Комитетът за Валутен механизъм II реши централният курс на българския лев да се определи на съществуващия от 1997 г. фиксиран курс от 1 евро = 1.95583 лева, като около този централен курс ще бъде поддържан стандартният диапазон от плюс или минус 15%. По искане на българските власти България се присъедини към валутния механизъм със съществуващия си режим на паричен съвет като едностранен ангажимент и без допълнителни изисквания към ЕЦБ. Българският лев бе включен във ВМ II на 13 юли 2020 г.

В областта на статистическата дейност през 2020 г. БНБ продължи да събира, съставя и разпространява актуални статистически данни както чрез интернет страницата си, така и предавайки редовно данни на ЕЦБ, Евростат, ЕССР, Международния валутен фонд (МВФ), Банката за международни разплащания (БМР) и други национални и международни институции. През 2020 г. с решения на УС на БНБ бяха приети наредби за изменение и допълнение на Наредба № 17 и Наредба № 27 на БНБ и бяха внедрени разширени отчетни изисквания към банките в областта на паричната и лихвената статистика и статистиката на ценните книжа.

БНБ поддържа Централен кредитен регистър (ЦКР) – информационна система за паричните задължения на клиентите към банки, финансови институции, платежни институции и дружества за електронни пари, отпускащи кредити по реда на чл. 19 от Закона за платежните услуги и платежните системи (ЗПУПС). През 2020 г. в ЦКР бяха извършени 8678 хил. проверки (при 9311 хил. проверки към 31 декември 2019 г.) по електронен път от участниците в системата на регистъра. За 2020 г. заявленията за издаване на справки от ЦКР бяха общо 17 111 броя, от които 16 738 броя бяха подадени от физически, а 373 броя – от юридически лица.

БНБ поддържа и Регистър на банковите сметки и сейфове (РБСС), чиято електронна информационна система съдържа номерата на банковите сметки, техните титуляри и упълномощените да се разпореждат със сметките лица, данни за наличие на запори по сметки, както и за лицата – наематели на сейфове в банки, и техните пълномощници. Към 31 декември 2020 г. в РБСС бяха подадени данни за 15.3 млн. активни банков сметки (при 15.6 млн. към декември 2019 г.) и за 31.4 хил. договора за наем на банков сейфове (при 32.4 хил. към декември 2019 г.), в това число записи за 3.0 млн. броя новооткрити сметки и за 3.2 млн. броя закрити сметки. През 2020 г. от органи и институции с право на достъп до информационната система на регистъра са извършени общо проверки на 535 540 лица, спрямо 685 645 лица през 2019 г. Постъпилите искания за издаване на справки от РБСС бяха общо 2775 броя, от които 2636 броя бяха подадени от физически, а 139 броя – от юридически лица. Към 31 декември 2020 г. в ЦКР бяха подадени 1507 електронни заявления за електронни услуги, а в РБСС – 172 електронни искания за услуги от регистъра.

Във връзка с изпълнението на функцията си на фискален агент и депозитар на държавата БНБ поддържа, развива и обновява специализирани електронни системи, чрез които осигурява информационното обслужване на бюджета и фискалния резерв, обслужва провеждането на аукциони, сетълмента и търговията с държавни ценни книжа (ДЦК) и води Регистър на особените залози. През 2020 г. чрез Системата за провеждане на аукциони за ДЦК (АДЦК) бяха организирани и проведени седем аукциона за продажба на ДЦК на вътрешния пазар. Съвкупната номинална стойност на предложените за продажба ДЦК на вътрешния пазар беше 1400 млн. лв., а общият обем на пласираните ДЦК възлезе на 1200 млн. лв.

Дейностите, свързани с икономическите изследвания и прогнози, подпомагат ръководството на Банката при вземането на решения, както и при формирането на позиции по въпросите на икономическата политика. В изпълнение на Плана за изследователската дейност през първата половина на 2020 г. се работеше по теми, свързани с дългосрочните макроикономически ефекти от намаляването на населението и структурните промени на пазара на труда, с факторите, определящи динамиката на износа на България, както и по връзката между динамиката на заплатите и инфлацията в страната. Продължи усъвършенстването на базисния макроиконометричен прогностичен модел на БНБ, както и развитието на методологията за управление на риска за брутния международен валутен резерв на БНБ. В началото на 2020 г. бяха направени промени в аналитичния инструментариум на Банката за оценка на икономическите тенденции в страната с цел по-добро отчитане на особеностите на каналите за действие на икономическия шок, породен от разпространението на *COVID-19*, и изготвяне на симулации, с които да бъдат идентифицирани и оценени потенциалните икономически ефекти при различни варианти на развитие на пандемията. От октомври 2020 г. БНБ започна да публикува тримесечната си средносрочна макроикономическа прогноза за България в самостоятелна публикация, озаглавена „Макроикономическа прогноза“. Беше публикуван и първият том на новата ежегодна публикация „Годишник на Българската народна банка“.

Основни приоритети в сферата на управлението на човешките ресурси през 2020 г. бяха осигуряването и поддържането на безопасна работна среда в БНБ чрез изпълнение на дейности по навременно изготвяне и прилагане на противоепидемичните мерки срещу *COVID-19*, както и осъществяването на необходимата реорганизация на работните процеси, с оглед на безпрепятственото изпълнение на целите, функциите и задачите на Банката в условията на пандемия. В края на 2020 г. числеността на персонала не се промени в сравнение с края на 2019 г. и общият брой на служителите бе 895. Продължи и прилагането на политика в областта на заплащането на труда, свързана с определяне на трудовите възнаграждения въз основа на постигнатите резултати, като предвид разпространението на *COVID-19* бяха отчетени и допълнителни фактори, свързани с промяната в организацията и режима на изпълнение на трудовите задължения и с приноса на всеки служител за постигане на целите и задачите на Банката. От края на февруари 2020 г. бе преустановено участието на служители в присъствени форми на обучение, като постепенно през годината се засили участието в различни видове виртуално обучение. През отчетния период бяха проведени редица инструктажи и обучения на служителите във връзка с безопасното изпълнение на трудовите задължения в условията на епидемична обстановка. Банката продължи да предоставя разнообразни възможности за кариерно развитие, като насърчава студентите да придобиват задълбочена академична подготовка и да извършват научноизследователска дейност.

Вътрешният одит на БНБ се осъществява в съответствие с международните стандарти за професионална практика по вътрешен одит, с Етичния кодекс на вътрешните одитори, Правилата на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ и с приетите от УС на БНБ правила за дейността. През 2020 г. бяха извършени десет одитни ангажимента. Целта на одитите беше да се предостави обективна увереност относно управлението на риска, контрола и управлението, присъщи за съответните дейности, за да се гарантира ефективно постигане на целите и задачите, надеждността и целостта на финансовата и оперативната информация, ефективността

и ефикасността на оперативните дейности и програми, опазването на активите и съответствието със закони, подзаконови и вътрешни актове, политики, процедури и договори.

Бюджетът на БНБ осигурява изпълнението на функциите и задачите на Банката. През 2020 г. БНБ е изразходвала за издръжка 102 893 хил. лв. (86.9% от утвърдения годишен бюджет), включително 33 294 хил. лв. за издръжка на паричното обращение, 29 405 хил. лв. за материали, услуги и амортизация и 35 700 хил. лв. общи разходи за персонала. За изпълнение на инвестиционната си програма за 2020 г. Банката извърши 23 351 хил. лв. разходи, което е 60.0% от утвърдения бюджет за годината по този показател.

Консолидираният финансов отчет (одитиран) представя финансовото състояние на Банката към 31 декември 2020 г.

I. Икономическо развитие през 2020 г.

Международна среда

През 2020 г. глобалната икономическа активност се понижи с 3.5%¹ в реално изражение в резултат на безпрецедентните ограничителни мерки, наложени за овладяване на разпространението на пандемията от COVID-19. Първоначално беше регистрирано значително покачване на броя заболяли от новия коронавирус COVID-19 в Китай, а впоследствие пандемията се разпространи бързо и в глобален мащаб. Свиването на икономическата активност беше по-силно изразено през първата половина на годината, като поради своя характер ограничителните мерки имаха по-силен и продължителен негативен ефект върху сектора на услугите. Правителствата и централните банки в САЩ и еврозоната предприеха мащабни мерки по фискалната и паричната политика с цел намаляване на негативните икономически ефекти от пандемията. Разхлабването на ограничителните мерки през третото тримесечие на 2020 г., ефектите от стимулиращите програми на фискалната и паричната политика и намаляването на заболяемостта повлияха върху подобряването на нагласите на икономическите агенти и нарастването на глобалната икономическа активност. Впоследствие настъпването на втората вълна от коронавирус и повторното въвеждане на строги противоепидемични мерки в някои развити икономики през последното тримесечие на годината забавиха започналото възстановяване. В резултат на въведените мерки за ограничаване на разпространението на болестта през второто тримесечие на 2020 г. пазарът на труда в САЩ претърпя най-силния негативен шок в исторически план, а реалният БВП отчете съществен спад поради рязкото свиване на частното потребление. Въпреки значителното повишение на икономическата активност в САЩ през третото тримесечие, за 2020 г. реалният БВП на страната се понижи с 3.5% на годишна база. В Китай най-голям спад на реалния БВП беше отчетен през първото тримесечие на 2020 г., след което икономическата активност започна да се възстановява и реалният БВП отчете растеж от 2.3% за годината.

В световен мащаб индустриалното производство отбеляза спад от 4.6% през 2020 г.², като през април беше регистрирано най-силното понижение на годишна база в исторически план. При страните с развити икономики обемът на индустриалното производство се понижи с 5.7% средно за 2020 г., като най-голям спад беше отчетен в Япония (-9.8%) и в еврозоната (-8.0%). При икономиките с нововъзникващи пазари свиването на икономическата активност беше значително по-слабо, а в Китай през 2020 г. индустриалното производство се повиши с 2.0%. Обемът на световната търговия също регистрира съществен спад, който възлезе на 5.3%³ за годината и обхвана всички региони на света без Китай и някои страни с развити икономики в Азия.

¹ Предварителни оценки по данни на МВФ: *World Economic Outlook Update*, януари 2021 г.

² По данни на CPB: *Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis* към 23 февруари 2021 г.

³ По данни на CPB: *Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis* към 23 февруари 2021 г.

Основни макроикономически показатели

(%)

	Средногодишен темп на растеж на БВП в реално изражение			Инфлация (в края на годината)			Равнище на безработица (средногодишно)		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
САЩ	3.0	2.2	-3.5	1.9	2.3	1.4	3.9	3.7	8.1
Китай	6.7	6.0	2.3	1.9	4.5	0.2	3.8	3.6	4.0
Европа									
ЕС	2.1	1.6	-6.2	1.6	1.6	0.2	7.3	6.7	7.2
Еврозона	1.9	1.3	-6.6	1.5	1.3	-0.3	8.2	7.5	8.0
Обединено кралство	1.3	1.4	-9.9	2.0	1.4	0.8	4.1	3.8	4.5

Забележки: Групата „ЕС“ включва 27-те държави членки на Европейския съюз (ЕС) без Обединеното кралство, което от 1 февруари 2020 г. не е част от ЕС. Данните за равнището на безработицата са сезонно неизгладени. Данните за средногодишното равнище на безработицата в ЕС и еврозоната не са публикувани за четвъртото тримесечие на 2020 г., поради което равнището на безработица за това тримесечие е изчислено на база на наличните месечни данни. Равнището на безработица за Обединеното кралство за всички години е изчислено на базата на тримесечни данни.

Източници: Евростат, *Bureau of Economic Analysis* (САЩ), *Bureau of Labor Statistics* (САЩ), *Office of National Statistics* (Обединено кралство), Национална статистическа служба на Китай, изчисления на БНБ. Използвани са данни, които са публикувани към 12 март 2021 г.

През 2020 г. реалният БВП на еврозоната се понижи с 6.6%. Свиването на икономическата активност беше най-силно изразено през първите шест месеца на годината, когато бяха въведени безпрецедентни по строгост мерки в страните от еврозоната, които имаха за цел да ограничат бързо разпространяващата се първа вълна на пандемията от COVID-19. След частичното разхлабване на ограничителните мерки през третото тримесечие на 2020 г. се наблюдаваше силно възстановяване на икономическата активност, но увеличаването на случаите на новозаболеми през четвъртото тримесечие на годината и повторното налагане на по-локализиранни противоепидемични мерки представляваха допълнителен негативен икономически шок, концентриран предимно в сектора на услугите. По компоненти на разходите за крайно потребление определящо значение за спада на икономическата активност в еврозоната през 2020 г. имаха частното потребление и инвестициите в основен капитал. В Германия, която е основен търговски партньор на България, реалният БВП се понижи с -4.9% на годишна база за 2020 г. Друг важен търговски партньор за страната – Италия, която беше една от страните в еврозоната, най-сериозно засегнати от разпространението на коронавируса, регистрира понижение на реалния БВП с -8.9% спрямо 2019 г. Въпреки съществуващия икономически шок данните за годината показват относително слабо повишаване на равнището на безработица в еврозоната⁴ до 8.0% спрямо 7.5% през 2019 г., което може да се обясни с предприетите мащабни програми за запазване на заетостта.

През 2020 г. цената на петрола тип „Брент“ се понижи значително на годишна база както в долари⁵ (с -33.9%), така и в евро (с -35.2%). Понижението беше силно изразено през първата половина на годината и се дължеше на резкия спад на търсенето на суровината вследствие на негативните ефекти от предприетите противоепидемични мерки във връзка с първата вълна на разпространение на COVID-19 в глобален мащаб. Поевтиняването на петрола беше частично ограничено от сключването на успешни споразумения между членовете на ОПЕК+ за най-големите ограничения на производството на петрол в исторически план. Влияние върху повишаването на

⁴ Данните за равнището на безработица в еврозоната са налични с месечна честота за четвъртото тримесечие на 2020 г.

⁵ Тук и по-нататък под долар се разбира доларът на САЩ.

цената на петрола през втората половина на годината оказаха временното частично разхлабване на противоепидемичните мерки във водещи икономики и новините за разработването и одобрението на ефективна ваксина срещу *COVID-19* през последното тримесечие на годината. През 2020 г. цените на храните и металите се повишиха на годишна база в долари и в евро. При металите се наблюдаваше силно поскъпване през втората половина на годината главно поради засиленото търсене. Повишението на цените на металите изцяло компенсира отчетеното поевтиняване през първата половина на годината, когато търсенето беше отслабено поради съществения спад на глобалното индустриално производство.

Инфлацията в глобален мащаб възлезе на 1.2%⁶ на годишна база в края на 2020 г., като се забави значително спрямо края на 2019 г. (2.1%). В САЩ годишният темп на инфлацията през 2020 г., измерена чрез ценовия индекс на индивидуалните потребителски разходи, се забави до 1.2% (1.5% през 2019 г.) и остана под целта на Федералния комитет по операциите на открития пазар. В еврозоната годишната инфлация се понижи значително и в края на годината бе отчетена дефлация от -0.3% (1.3% през декември 2019 г.), като определящо значение за понижаването на инфлацията имаше поевтиняването на енергийните продукти. Базисната инфлация в еврозоната (изключваща храна, енергийни продукти, алкохолни напитки и тютюневи изделия) също се забави значително, но остана на положително ниво от 0.2% (1.3% през декември 2019 г.).

В условията на силно негативно влияние на противоепидемичните мерки срещу разпространението на *COVID-19* върху икономическата активност и съществено влошаване на перспективите пред инфлацията, централните банки в САЩ и в еврозоната предприеха всеобхватни стимулиращи мерки по паричната си политика. На две извънредни заседания през март 2020 г. Федералният комитет по операциите на открития пазар в САЩ понижи целевия коридор за лихвения процент по федералните фондове с общо 150 базисни точки до интервала от 0.00–0.25%. В допълнение бяха предприети извънредни мерки по паричната политика, които включваха възобновяване и разширяване на програми, последно прилагани по време на финансовата криза през 2008–2009 г., както и въвеждане на множество изцяло нови програми за подпомагане на пазара на корпоративен дълг.

Управителният съвет (УС) на Европейската централна банка (ЕЦБ) увеличи значително покупките на активи главно чрез създадената нова програма за закупуване на активи в условията на извънредна ситуация, причинена от пандемията (*Pandemic Emergency Purchase Programme, PEPP*). Условиата за провеждането на целеви операции по дългосрочно рефинансиране (*TLTRO-III*) бяха значително подобрени. Същевременно беше осъществено активиране на суапите линии на ЕЦБ с Федералния резерв на САЩ за осигуряване на доларова ликвидност в еврозоната. През годината УС на ЕЦБ остави основните лихвени проценти в еврозоната без промяна. Обхватът на въведените временни надзорни мерки включваше мерки, чрез които на банките в еврозоната беше разрешено да използват част от капиталовите и ликвидните си буфери.

⁶ Според сезонно изгладени данни на Световната банка към 5 март 2021 г.

Икономиката на България

Преди началото на кризата, предизвикана от разпространението на *COVID-19*, макроикономическата среда за домакинствата и фирмите в България беше благоприятна, като през 2019 г. беше отчетена пета поредна година с годишен растеж на реалния БВП над 3.0%. Основен положителен принос за подобряването на икономическата активност през този период имаше частното потребление в условията на нарастване на заетостта, увеличение на номиналните доходи от труд на домакинствата и дългосрочна тенденция на понижение на лихвените проценти по кредитите за потребление. Правителственото потребление и инвестициите в основен капитал също имаха важен принос за нарастването на икономическата активност при същевременно подобряваща се устойчивост на публичните финанси и нарастващо усвояване на средства от структурните и кохезионни фондове на ЕС. Нетният износ имаше предимно негативен принос за растежа на реалния БВП. Благоприятното макроикономическо развитие в съчетание с негативните демографски тенденции в страната допринесоха за затягане на условията на пазара на труда и се отразиха в устойчиво нарастване на доходите от труд и понижение на коефициента на безработица до исторически най-ниското му равнище от 4.3% средно за 2019 г.

Разпространението на пандемията от *COVID-19* през 2020 г. и въведените противоепидемични мерки в глобален план породиха значителни негативни ефекти за икономическата активност в България по линия както на понижено външно търсене, така и на наложени ограничения върху дейността на фирмите в някои сектори на икономиката.⁷ По-значително затягане на мерките за ограничаване на разпространението на коронавируса в страната се наблюдаваше в края на първото тримесечие и през второто тримесечие на 2020 г., последвано от частичното им разхлабване през третото тримесечие и ново затягане в края на годината.⁸ В резултат на тези процеси по тримесечия верижният растеж на реалния БВП на България през първото тримесечие на 2020 г. се забави до 0.4%, последвано от силен спад с -10.1% през второто тримесечие, частично възстановяване на икономическата активност с 4.3% през третото тримесечие и ново забавяне на верижния растеж в края на годината до 2.2%. За цялата 2020 г. реалният БВП се понижи с 4.2%.

За ограничаването на спада на икономическата активност допринесе антицикличната фискална политика чрез увеличените нетни трансфери към икономическите агенти, програмите за запазване на заетостта⁹ и по линия на по-високото правителствено потребление и инвестиции. Одобреният от БНБ частен мораториум върху кредитните задължения имаше важно значение за смекчаване на ликвидните затруднения на фирмите и домакинствата през годината.

По елементи на разходите за крайно потребление понижението на реалния БВП през 2020 г. се дължеше главно на отрицателния принос на нетния

⁷ Ограничителните мерки включваха затваряне на училища, затваряне на бизнеси в сферата на услугите, отмяна на публични събития, въвеждане на ограничения за събирания на хора, препоръки за оставане у дома, временни рестрикции върху придвижването в страната, ограничения за международни пътувания и други.

⁸ От 13 март до 13 май 2020 г. в страната бе обявено извънредно положение, а с решение на Министерския съвет от 14 май 2020 г. бе обявена извънредна епидемична обстановка на територията на Република България, свързана с епидемичното разпространение на *COVID-19* и съществуващата непосредствена опасност за живота и здравето на гражданите.

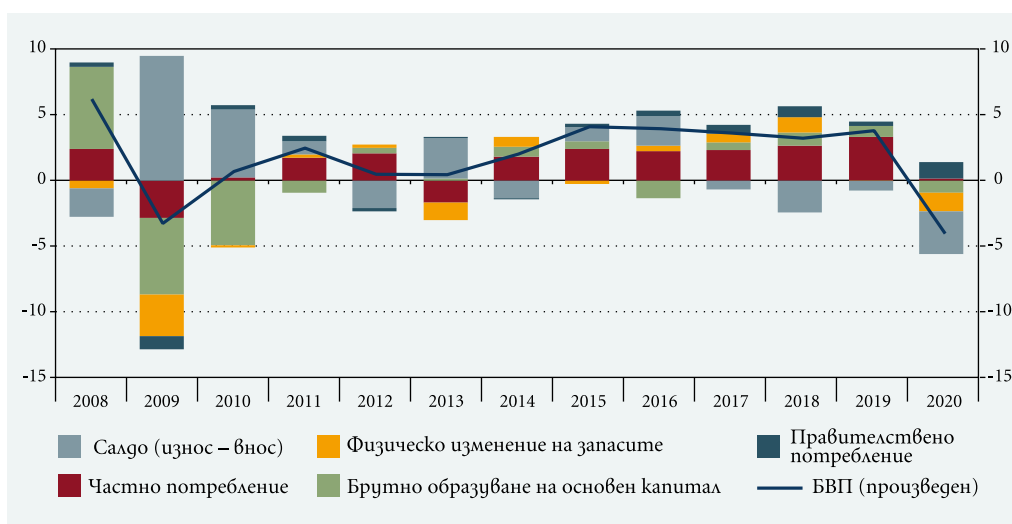
⁹ Предприетите от правителството мерки включваха програми за субсидирана заетост (програми като така наречената програма „60/40“, „Краткосрочна подкрепа за заетост в отговор на пандемията от *COVID-19*“, „Заетост за теб“, „Запази ме“), увеличение на възнагражденията на работещите, които са изложени на най-висок риск от заразяване с *COVID-19*, изплащане на добавки към пенсията и други социални помощи.

износ и в по-малка степен на намаляването на запасите в икономиката и отрицателния принос на инвестициите в основен капитал. Крайното потребление отчете растеж в реално изражение, който беше подкрепен от силното увеличение на правителственото потребление и слабо нарастване на потребителските разходи на домакинствата.

Отрицателният принос на нетния износ през 2020 г. беше резултат от по-висок годишен темп на спад на износа на стоки и услуги спрямо този на вноса. Понижението на износа отразяваше значителния спад на външното търсене за български стоки и услуги. Същевременно негативните ефекти върху вноса бяха частично ограничени от отчетения растеж на крайното потребление в страната. Допълнително влияние за по-голямото понижение на износа спрямо вноса на услуги имаше фактът, че България е нетен износител на туристически и транспортни услуги, които са сред секторите, най-силно засегнати от пандемията. Изменението на запасите беше друг компонент с отрицателен принос за динамиката на икономическата активност, което вероятно отразяваше нарушение на доставките под влияние на ограничителните мерки, въведени в резултат на пандемията. Според оценки на БНБ¹⁰ понижението на бруто образуването на основен капитал в реално изражение се дължеше изцяло на по-ниския размер на частните инвестиции. Потенциални фактори, повлияли за реализирането на спад на частните инвестиции, бяха влошените перспективи за търсенето на български стоки и услуги, повишената несигурност за развитието на икономическата среда и понижената норма на натоварване на производствените мощности. Същевременно данните за инвестициите на сектор „държавно управление“ през първите девет месеца на 2020 г. дават индикации за положителен принос на публичните инвестиции към изменението на бруто образуването на основен капитал.

Темп на изменение на БВП в реално изражение и принос по компоненти на крайното използване

(%, процентни пунктове спрямо съответното тримесечие на предходната година, сезонно неизгладени данни)

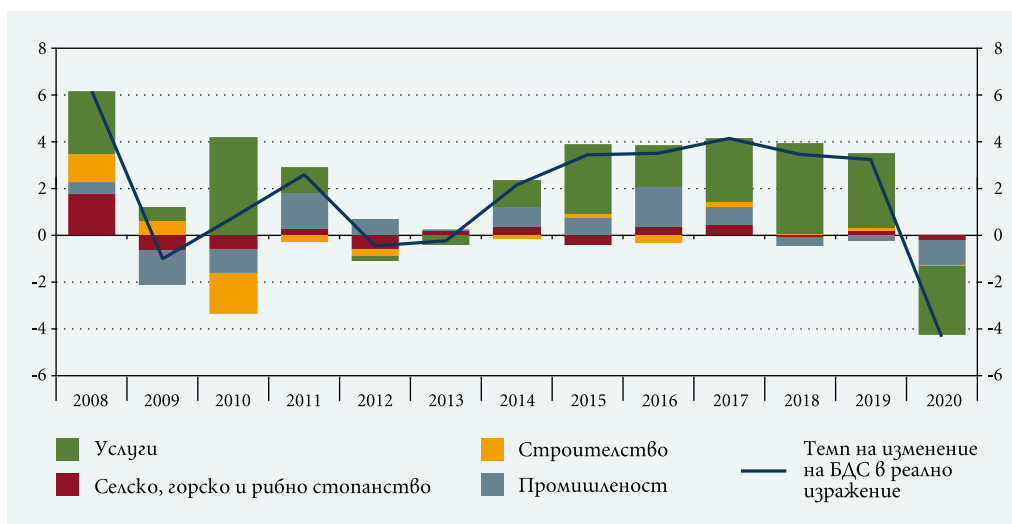
Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

¹⁰ Оценката за частните и правителствените инвестиции е направена като са използвани публикуваните данни от националните сметки за общите инвестиции в икономиката, както и данни от тримесечните нефинансови сметки на сектор „държавно управление“ и отчетите за изпълнение на Консолидираната фискална програма.

Частното потребление се повиши с 0.2% в реално изражение през 2020 г. спрямо 2019 г., като негативните ефекти от пандемията върху финансовото състояние на домакинствата бяха частично ограничени от нарастването на компенсацията на наетите общо за икономиката, нетните фискални трансфери към домакинствата и натрупаните спестявания в периода преди кризата с COVID-19. Правителственото потребление нарасна със 7.5% в реално изражение главно в резултат на увеличаването на разходите за заплати в публичния сектор и повишаването на разходите за здравеопазване, които отразяваха главно предприетите от правителството мерки за преодоляване на последиците от пандемията. Данните за изпълнението на Консолидираната фискална програма през 2020 г. дават индикации за положителен растеж и на разходите за издръжка на правителството.

Темп на изменение на брутната добавена стойност в реално изражение и принос по отрасли

(%, процентни пунктове; спрямо съответното тримесечие на предходната година, сезонно неузгладени данни)

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

Брутната добавена стойност общо за икономиката се понижи в реално изражение с -4.3% през 2020 г., като понижаване на икономическата дейност беше отчетено във всички основни сектори. С най-голям отрицателен принос към изменението на общата брутна добавена стойност през годината беше секторът на услугите и главно подсекторите, свързани с търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство¹¹, в резултат на това, че те бяха пряко засегнати от въведените в страната противоепидемични мерки. Свиването на добавената стойност в индустрията беше повлияно от спада на износа на стоки и от отслабването на вътрешното търсене, като понижение на икономическата активност имаше в промишлеността и в по-ниска степен в сектора на строителството. По-ниската добавена стойност в аграрния сектор отразяваше публикуваните от НСИ данни за състоянието на селскостопанската реколта през 2020 г., според които през годината се наблюдава спад на произведената продукция в отрасъла.¹²

Отслабването на икономическата активност в страната през 2020 г. доведе до прекъсване на благоприятните тенденции на пазара на труда,

¹¹ Да се разбира подсектор „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складирание и пощи; хотелиерство и ресторантьорство“ по разбивка A10 на икономическите дейности.

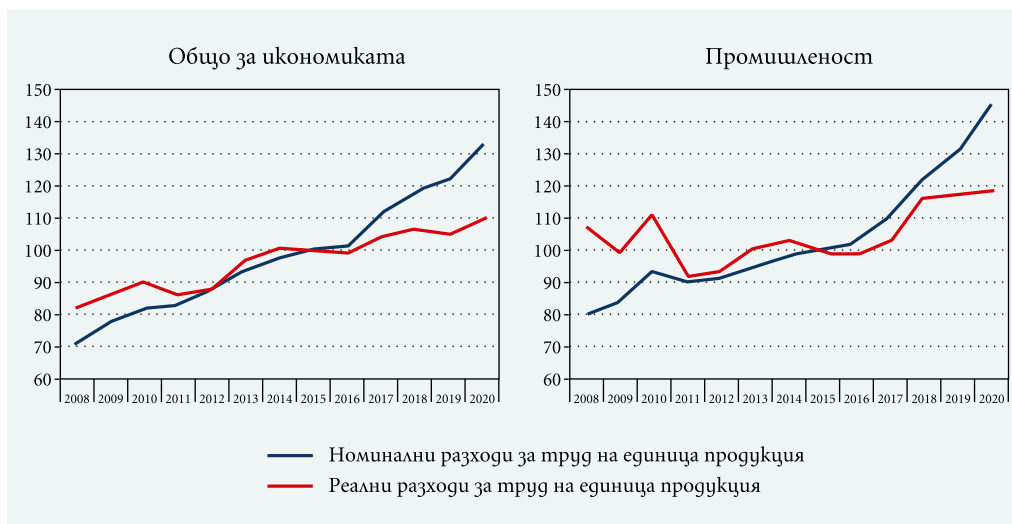
¹² Според вторите оценки от Икономическите сметки за селското стопанство на НСИ, продукцията от отрасъл „селско стопанство“ през 2020 г. е по-ниска спрямо 2019 г. с 12.0% в реално изражение.

които бяха наблюдавани през последните години. Броят на заетите лица в икономиката (по Национални сметки на НСИ) се понижи с 2.3% спрямо 2019 г. поради намалението на броя на заетите в услугите (главно в подсектор „търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство“) и в преработващата промишленост. Въведените от правителството социално-икономически мерки повлияха за частично ограничаване на спада на броя на заетите в икономиката. По данни от Наблюдението на работната сила на НСИ равнището на безработица се повиши до 5.2% средно за 2020 г. (4.3% през 2019 г.), докато данните на Агенцията по заетостта отчетоха повишение на равнището на регистрираната безработица до 7.4% средно за 2020 г. (5.6% през 2019 г.). В резултат от намалението на броя на лицата в работната сила и преминаването на част от активните лица към неактивност, коефициентът на икономическа активност във възрастовата група 15–64 години се понижи с 1 процентен пункт до 72.2%.

Въпреки че въведените ограничителни мерки в страната в отговор на пандемията доведоха до намаляване на отработените човечески часове, компенсацията на един нает се повиши с 5.9% през 2020 г. (6.9% през 2019 г.). Факторите, които подкрепиха растежа на доходите от труд, включваха увеличението на минималната работна заплата, повишаването на заплатите в публичния сектор и на работещите на първа линия в борбата срещу разпространението на COVID-19, както и по-големия спад на наетите в сектори с по-ниски от средните за икономиката възнаграждения¹³. Растежът на номиналната работна заплата на един нает общо за икономиката се забави до 5.4% през 2020 г. (6.8% през 2019 г.) поради по-слабото нарастване на заплатите в сектора на услугите, докато темпът на растеж на реалната работна заплата¹⁴ се запази без промяна спрямо 2019 г. и възлезе на 4.2%.

Разходи за труд на единица продукция

(плъзгаща се средна, 2015 г. = 100)

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

По-слабото понижение на броя на заетите в икономиката в сравнение с намалението на икономическата активност се отрази в спад на

¹³ Определящо за влиянието на посочения фактор беше понижението на наетите в подсектор „търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство“, който обхваща най-голям дял от наетите в сектора на услугите.

¹⁴ Реалната работна заплата е получена след дефлиране на номиналната работна заплата с ХИПЦ.

производителността на труда¹⁵ от -1.9% през 2020 г. Принос за отчетения спад имаха както секторът на услугите, така и промишлеността. Понижението на производителността на труда и продължаващото нарастване на компенсацията на един нает се отразиха в ускоряване на темпа на нарастване на номиналните разходи за труд на единица продукция до 7.9% (3.5% през 2019 г.). Значително повишение бе отчетено в промишлеността, където растежът достигна 11.6% (6.4% през 2019 г.). В реално изражение разходите за труд на единица продукция общо за икономиката се повишиха с 4.5% при спад от -1.7% през 2019 г., като принос за отчетения растеж имаха както индустрията, така и секторът на услугите.

Брутният оперирацз излишък общо за икономиката нарасна с 0.2% през 2020 г. (растеж от 9.1% през 2019 г.), като основен положителен принос за това имаха услугите в подсектор „държавно управление“.¹⁶ Общо за останалите икономически сектори брутният оперирацз излишък се понижи с 3.6% спрямо 2019 г., където спадът се определяше изцяло от услугите и в най-голяма степен от тези в подсектор „търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство“. Същевременно брутният оперирацз излишък в индустрията и аграрния сектор се повиши спрямо 2019 г.

През 2020 г. дефлаторът на БВП отчете нарастване на годишна база, което беше по-ниско от предходната година и възлеза на 3.3%. Забавяне на растежа или понижение на дефлаторите на годишна база се наблюдаваше при всички основни компоненти на крайното използване, като най-съществен годишен темп на спад бе отчетен при вноса на стоки (-5.9%) и износа на услуги (-4.6%). По отношение на дефлатора на частното потребление темпът на изменение възлеза на 0.5%, което представляваше значително забавяне спрямо 2019 г. (2.0%).

Преди началото на кризата, предизвикана от разпространението на COVID-19, потребителските цени¹⁷ в страната следваха тенденция към нарастване с ускоряващ се темп. Основен положителен принос към инфлацията през периода 2017–2019 г. имаха групите на услугите, храните и енергийните продукти в условията на силно потребителско търсене, растеж на разходите за производство в селското стопанство¹⁸, както и повишение на международната цена на петрола в евро. Важен фактор за поскърпването на храните през 2019 г. беше разпространението на африканската чума по свинете както в световен мащаб, така и в България, което силно ограничи предлагането на месо и месни продукти.

Икономическите ефекти от разпространението на COVID-19 и мерките за ограничаването му предизвикаха забавяне на темпа на растеж на потребителските цени и в края на 2020 г. годишната инфлация възлеза на 0.0% (3.1% в края на 2019 г.). Забавяне на темповете на нарастване или понижение на цените на годишна база през декември се наблюдаваше при всички основни групи на ХИПЦ. Енергийните продукти (без тези с административно определяни цени) имаха съществен отрицателен принос към общата инфлация в края на годината, което се дължеше на по-ниските цени на транспортните горива с -17.3% в резултат на силното поевтиняване на петрола. По отношение на храните се наблюдаваше свиване на положителния им принос за общата инфлация, което беше определено от поевтиняването

¹⁵ Производителността на труда общо за икономиката се изчислява на база БВП в реално изражение. По сектори производителността на труда се изчислява на база добавената стойност на сектора в реално изражение.

¹⁶ Сектор „Държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална работа“ по разбивка A10 на икономическите дейности.

¹⁷ Анализът използва данните по хармонизирания индекс на потребителските цени (ХИПЦ).

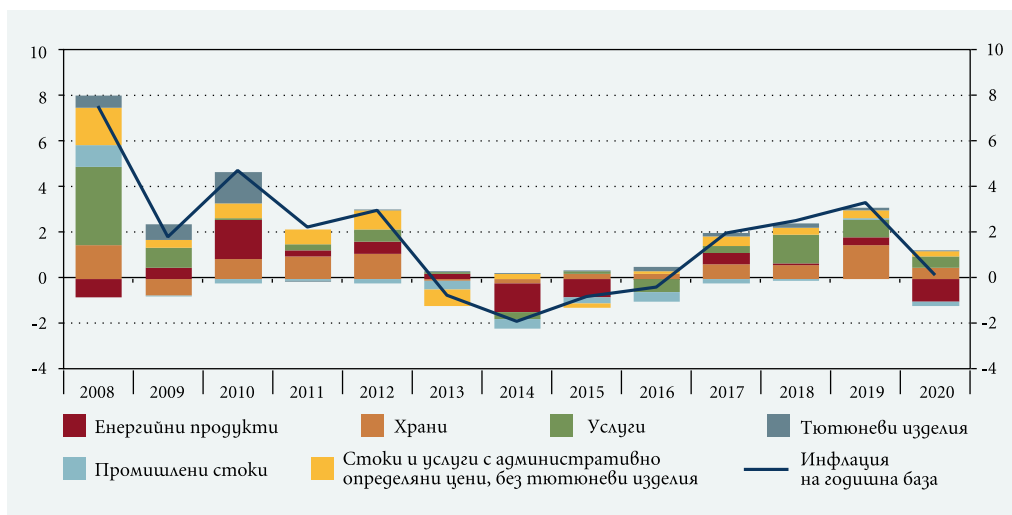
¹⁸ В анализа са използвани данни на НСИ за индекси на цените на стоки и услуги за текущо потребление в селското стопанство.

на непреработените храни. За низходящата динамика на инфлацията при непреработените храни определящо значение имаше подгрупата на зеленчуците в резултат на по-ниските вносни цени¹⁹ на тези продукти, както и подгрупата на месото и месните изделия, при която се наблюдаваше изчерпване на ефекта от рязкото покачване на цените през 2019 г. след разпространението на африканската чума по свинете.

През 2020 г. базисната инфлация²⁰ също се забави спрямо края на предходната година и възлезе на 0.5% (1.8% през декември 2019 г.) главно поради негативното въздействие на въведените ограничителни мерки и отслабването на търсенето от страна на домакинствата. Динамиката на базисната инфлация отразяваше в най-голяма степен отчетената дефлация при услугите по настаняване, автомобилите, грехите и обувките и същественото забавяне на темповете на нарастване на цените на комплексните услуги за почивка и туристически пътувания. Намаляването на цените на топлиен енергията и в по-малка степен на природния газ ограничиха темпа на нарастване на административно определяните цени на годишна база към декември 2020 г. спрямо декември 2019 г. Влияние за това оказва постигнатото споразумение между „Булгаргаз“ ЕАД и ООО „Газпром экспорт“ за намаление на цената на доставяния природен газ от началото на април 2020 г., както и понижението на международните цени вследствие на разпространението на COVID-19. Отделни подгрупи административно определяни цени с положителен принос към общата инфлация в края на 2020 г. бяха електроенергията, лекарствата и фармацевтичните продукти.

Годишен темп на инфлация и принос за нея на основни групи стоки и услуги

(%, процентни пунктове)

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

В периода след глобалната финансова и икономическа криза от 2008–2009 г. се наблюдаваше тенденция към подобрене на външната позиция на България при плавно свиване на дефицита по текущата сметка. От 2013 г. се формира излишък по текущата сметка, който нарасна до ниво от 3.0% от БВП през 2019 г. Факторите, които обуславяха тези тенденции, включваха

¹⁹ Използвани са данни на НСИ и на Държавната комисия по стоковите борси и тържищата.

²⁰ Базисната инфлация включва подгрупите от ХИПЦ услуги и нехранителни стоки и изключва подгрупите на храните, енергийните продукти, стоките и услугите с административно определяни цени и тютюневите изделия.

устойчивото нарастване на износа с темпове над тези на външното търсене, високата норма на спестяване в икономиката, намаляването на потока на ПЧИ и по-ниския внос на инвестиционни стоки, свързан с по-умерената инвестиционна активност като цяло.

През 2020 г. външните потоци по платежния баланс на България бяха значително повлияни от негативните икономически ефекти, предизвикани от разпространението на *COVID-19* в глобален план. Влиянието бе главно по линия на свиване на потоците при търговията със стоки и услуги и предприетия от БНБ през март 2020 г. пакет от мерки, насочен към допълнително укрепване на капитала и ликвидността на банките с цел ограничаване на произтичащите от пандемията неблагоприятни ефекти върху банковата система и икономическата активност.²¹

Според предварителните данни за платежния баланс през 2020 г. положителното салдо по текущата сметка възлезе на 67.5 млн. евро (0.1% от БВП), като се понижи значително спрямо 2019 г. За намаляването на излишъка допринесе главно свиването на положителното салдо по търговията с услуги, докато по-малко значение имаше по-ниският излишък по статия „вторичен доход, нето“. Свиването на дефицита по търговския баланс и намаляването на дефицита по статия „първичен доход, нето“ ограничиха понижението на положителното салдо по текущата сметка.

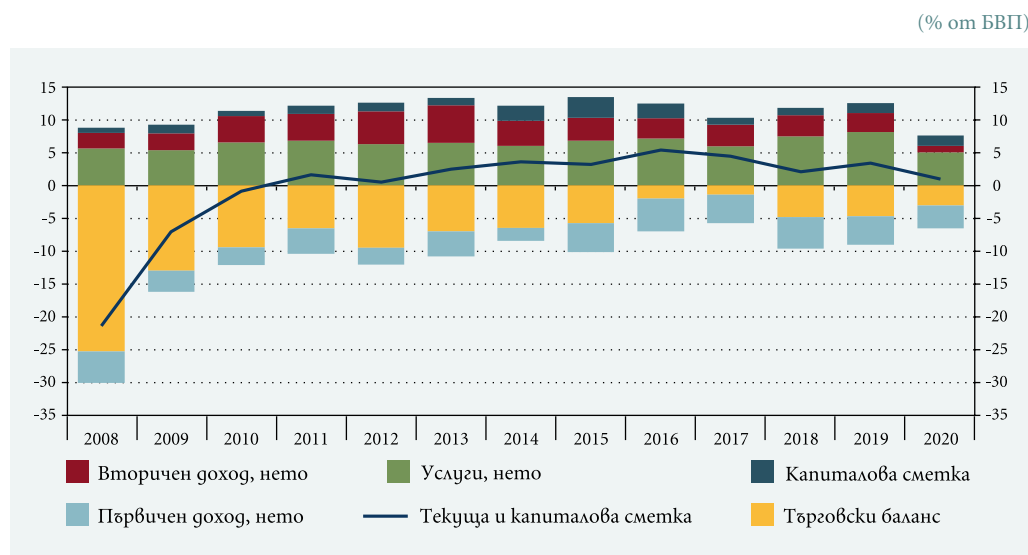
Намаляването на излишъка по статия „услуги, нето“ през 2020 г. спрямо 2019 г. отразяваше по-голямото понижение на номиналния износ на услуги спрямо това на вноса на услуги. Това до голяма степен се дължеше на факта, че България е нетен износител на туристически и транспортни услуги, които бяха едни от най-силно засегнатите сектори от пандемията, свързана с разпространението на *COVID-19*. Износът на услуги отчете спад от 32.3% на годишна база, за което допринесе значително по-ниският брой посещения на чужденци в България в сравнение с предходната година. При вноса на услуги бе отчетен спад от 23.1%, като основен принос имаха пътуванията и транспортните услуги. Свиването на положителното салдо по статия „вторичен доход, нето“ главно се дължеше на отчетените по-ниски приходи в страната от парични преводи на български граждани, работещи в чужбина.

За намаляването на дефицита по търговския баланс през 2020 г. допринесоха положителните условия на търговия за страната. През годината бе отчетено по-голямо понижение на цените на вноса на стоки спрямо понижението на износните цени, за което оказва влияние същественият спад на цената на петрола поради факта, че страната е нетен вносител на петролни продукти. Значително по-ниският размер на изплащаните дивиденди и разпределена печалба към нерезиденти беше основен фактор за свиването на дефицита по статия „първичен доход, нето“. Банките имаха определящо значение за по-ниските изходящи потоци по статията, тъй като при тях не бе осъществено разпределяне на дивиденди вследствие на въведената от БНБ през март 2020 г. мярка за капитализиране на пълния размер на печалбата в банковата система. Излишъкът по капиталовата сметка на платежния баланс се повиши слабо спрямо 2019 г., което беше главно в резултат на нарастването на трансферите по оперативни програми на ЕС и на липсата на изходящи потоци по капиталовите трансфери на сектор „държавно управление“ за годината.

²¹ За повече подробности виж глава VI.

В резултат от описаната динамика на потоците по отделните статии на текущата и капиталовата сметка към декември 2020 г. общо натрупаният за годината излишък по текущата и капиталовата сметка се понижи значително спрямо 2019 г., като най-съществен принос имаше свиването на излишъка по статия „услуги, нето“. Като процент от БВП през 2020 г. общото салдо на текущата и капиталовата сметка възлезе на 1.7% (4.5% от БВП през 2019 г.)

Динамика на потоците по текущата и капиталовата сметка и принос по компоненти

Източници: БНБ, НСИ, изчисления на БНБ.

През 2020 г. финансовата сметка на платежния баланс премина на дефицит в размер на 2046 млн. евро (-3.4% от БВП), при отчетен излишък от 3222.5 млн. евро (5.3% от БВП) за предходната година. Отрицателното салдо по финансовата сметка се дължеше на понижението на чуждестранните активи на банките, вследствие на предприетите от БНБ през март мерки за увеличаване на ликвидността на банките чрез намаляване на чуждестранните им експозиции, както и на нарастването на пасивите на сектор „държавно управление“ главно поради емисията еврооблигации²² на международните капиталови пазари. Според предварителните данни от платежния баланс през 2020 г. пасивите по преки инвестиции (отчитащи преките инвестиции в страната) възлязоха на 599.4 млн. евро, което представлява съществен спад спрямо 2019 г. (1471.6 млн. евро), дължащ се главно на намаляването на пасивите, свързани с дялов капитал.

В резултат на нетните потоци по текущата, капиталовата и финансовата сметка, международните валутни резерви на БНБ по данни на платежния баланс се повишиха с 5793.9 млн. евро през 2020 г. (без измененията, дължащи се на валутнокурсви разлики и ценови преоценки), като увеличението отразяваше главно мерките на БНБ, насочени към допълнително повишаване на ликвидността и капитала на банковата система. При отчитане на изменението на международните валутни резерви по баланса на управление „Емисионно“ на БНБ, което включва валутнокурсви разлики и ценови преоценки, към края на декември 2020 г. те отбелязаха повишение с 6012.6 млн. евро спрямо края на 2019 г.

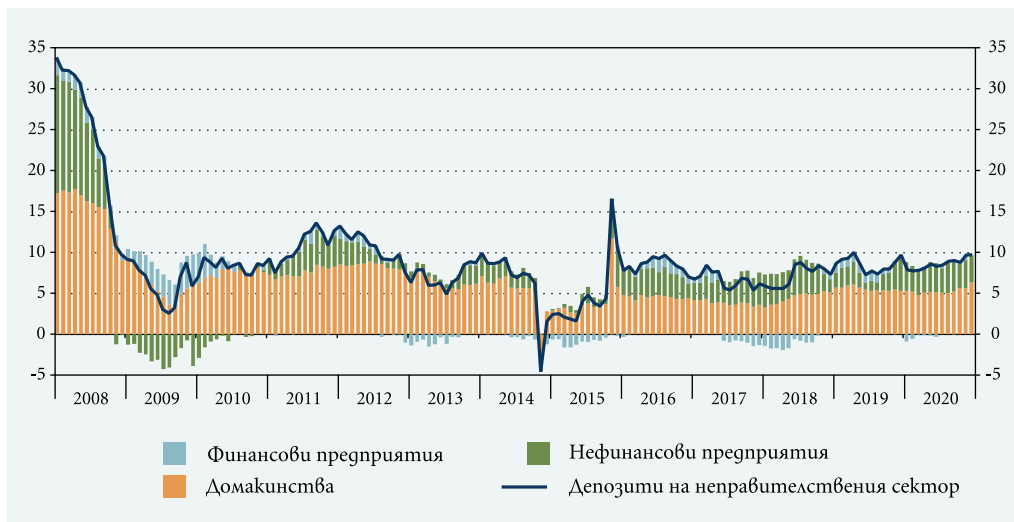
²² На 15 септември 2020 г. Република България емитира два транша облигации от по 1.25 млрд. евро и срок до падеж от съответно 10 и 30 години.

Към декември 2020 г. размерът на brutния външен дълг на страната се повиши с 1646.4 млн. евро спрямо края на 2019 г., като възлезе на 36.8 млрд. евро (60.7% от БВП). Основен принос за увеличението на brutния външен дълг имаше сектор „държавно управление“ поради емитираните от българското правителство еврооблигации на международните капиталови пазари. Увеличението на brutния външен дълг към края на 2020 г. беше частично ограничено от понижението на външния дълг на банките и на „други сектори“.

Високите нива на ликвидност и капиталова адекватност на банковата система в България, за които определящо значение имат последователните макропруденциални мерки на БНБ през годините, повлияха за формирането на добри начални условия за банковата система непосредствено преди кризата, свързана с разпространението на COVID-19.

Годишен растеж на депозитите на неправителствения сектор и принос по сектори

(%, процентни пунктове)

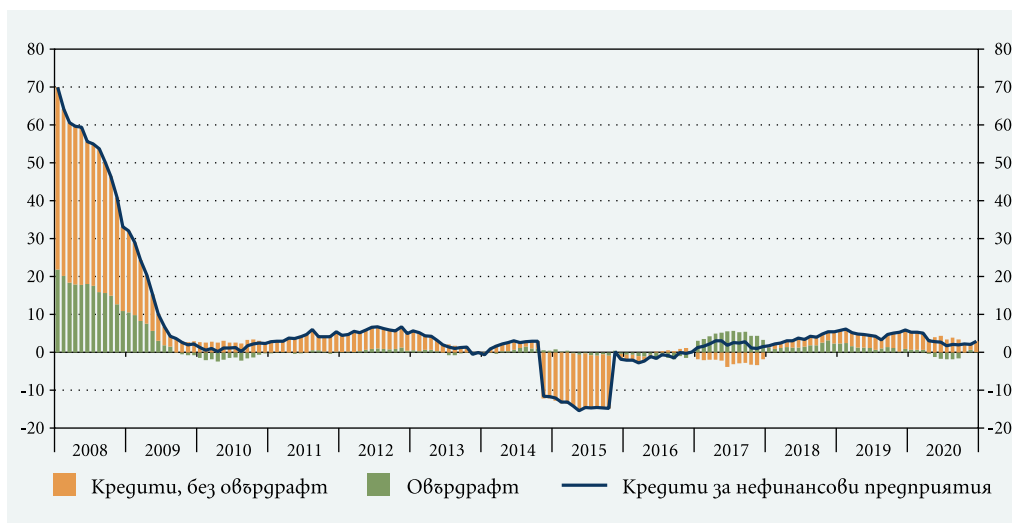
Забележка: Годишният темп на растеж на депозитите на неправителствения сектор през ноември 2015 г. отразява изчерпването на базовия ефект от изключването на КТБ като отчетна единица от паричната статистика през ноември 2014 г.

Източник: БНБ.

От началото на 2020 г. бе отчетена тенденция към постепенно ускоряване на годишния растеж на депозитите на неправителствения сектор, за което допринесе главно засилването на темпа на нарастване на депозитите на домакинствата, който достигна 9.7% през декември. Основните фактори, които определяха динамиката на депозитите на домакинствата, бяха формираните принудителни спестявания поради ограничените възможности за извършване на определени разходи в периода на извънредното положение и впоследствие поддържането на предпазни спестявания в условията на несигурна макроикономическа среда, предизвикана от пандемията и отлагане на потребление на някои стоки и услуги от страна на домакинствата. През 2020 г. депозитите на нефинансовите предприятия в банковата система продължиха да нарастват със сравнително високи темпове главно под влияние на ограничената инвестиционна активност на предприятията, като в края на 2020 г. годишният им темп на нарастване възлезе на 10.5%.

Годишен растеж на кредитите за нефинансови предприятия и принос по видове кредити

(%, процентни пунктове)

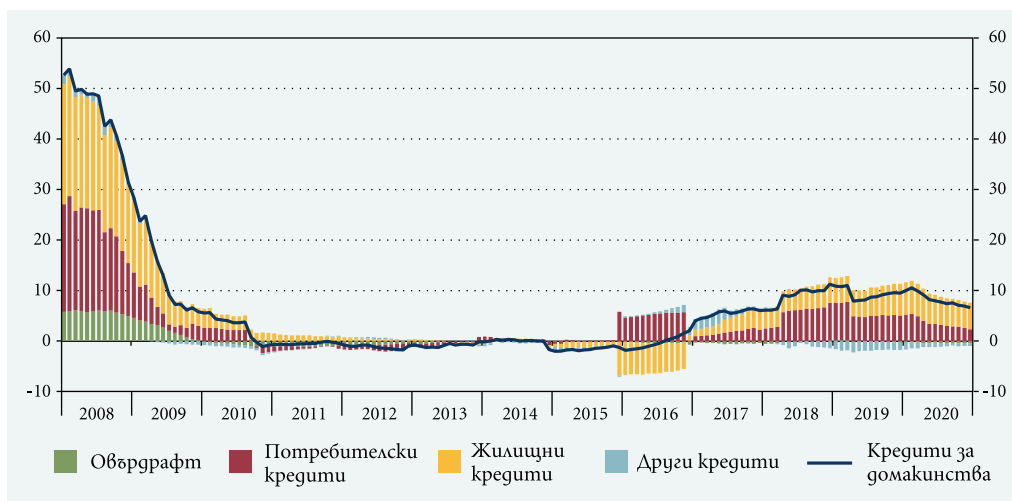
Забележка: Годишният темп на растеж на кредита за нефинансови предприятия през ноември 2015 г. отразява изчерпването на базовия ефект от изключването на КТБ като отчетна единица от паричната статистика през ноември 2014 г.

Източник: БНБ.

Годишният растеж на кредита за нефинансовите предприятия и домакинствата следваше тенденция към забавяне от март 2020 г. под едновременното влияние на фактори от страна на търсенето и от страна на предлагането. Определящо значение за отслабването на търсенето на кредити от частния сектор имаше повишената несигурност в макроикономическата среда в резултат на пандемията от *COVID-19*. Допълнително влияние върху отслабването на кредитната активност през годината имаше затягането на кредитните стандарти и условия от страна на банките. Същевременно лихвените проценти по новите кредити за фирмите и по жилищните кредити продължиха тенденцията на слабо понижение спрямо вече достигнатите ниски в исторически план равнища, а при лихвените проценти по нови потребителски кредити бе отчетено известно повишение. Използването от фирмите и домакинствата на възможността за разсрочване на изискуеми задължения към банките по линия на одобрения от БНБ през април 2020 г. частен мораториум представляваше потенциален фактор с поддържащо влияние за кредитния растеж през годината. Допълнителен фактор, който допринасяше за растежа на кредита, но в сравнително по-малка степен, бяха отпуснатите от търговските банки кредити, гарантирани от Българската банка за развитие по въведената правителствена мярка в подкрепа на уязвими фирми и домакинства. В края на 2020 г. годишният растеж на кредита за нефинансови предприятия се понижи до 3.0% (5.9% през декември 2019 г.), а темпът на растеж на кредита за домакинствата се забави до 6.6% (9.5% през декември 2019 г.). По отделни видове кредити на домакинствата сравнително по-силно забавяне беше отчетено при потребителските кредити, докато забавянето при жилищните кредити беше относително по-слабо.

Годишен растеж на кредитите за домакинства и принос по видове кредити

(%, процентни пунктове)

Източник: БНБ.

Според резултатите от Анкетата за кредитната активност на банките, провеждана от БНБ на тримесечна база, през 2020 г. бе отчетено понижение на търсенето на кредитен ресурс от фирмите и домакинствата, по-силно проявено през първата половина на годината. Според банките основният фактор, който е допринесъл за по-ниското търсене на фирмени кредити, е било понижението на търсене на банков ресурс за инвестиционни цели, докато при домакинствата определящо значение е имала влошената макроикономическа среда. Същевременно търсенето на кредитен ресурс е било подкрепено от необходимостта от осигуряване на оборотни средства и запаси при фирмите, а при домакинствата – от ниското ниво на лихвените проценти и от необходимостта от покупка на първо и допълнително жилище, както и от благоприятните перспективи за пазара на жилищата. През втората половина на годината беше отчетено възстановяване на търсенето на жилищни кредити, с тенденция към засилване на търсенето през четвъртото тримесечие.

От страна на предлагането през 2020 г. банките отчетоха затягане на стандартите за кредитиране на фирмите и домакинствата, в най-голяма степен през първата половина на годината и в по-ниска степен през втората половина. Според банките по отношение на условията по кредитите както при фирмите, така и при домакинствата, са били въведени по-строги условия при изискванията за обезпечение, премията за по-рискови заеми и максималния размер и срок на кредита. Частично разхлабване на условията по кредитите за домакинствата беше отчетено през втората половина на годината, като това се отнасяше за максималния размер и срок на кредита и за лихвените проценти и лихвения спред. Банките отчитат, че основно влияние в посока затягане на кредитната им политика (кредитни стандарти и условия) през годината са оказали по-ниската им склонност да поемат риск и повишената оценка на риска.

През 2020 г. ликвидната позиция на банковата система беше допълнително засилена, за което важно значение имаше приложението от БНБ през март пакет от мерки, насочен към запазване на устойчивостта на банковата система и увеличаване на нейната гъвкавост в условията на произтичащите от пандемията негативни ефекти върху икономическата

активност в страната. Към края на декември отношението на ликвидно покритие (*LCR*)²³ се повиши до 279.0% (269.9% в края на 2019 г.).

При управлението на активите си през годината банките регистрираха значително нарастване на резервите в БНБ главно по линия на увеличението на свръхрезервите си²⁴, докато в сравнително по-нисък размер беше увеличението на вземанията им от неправителствения сектор и увеличението на портфейлите им с ценни книжа. Същевременно чуждестранните активи на банките отбелязаха понижение с 3.4 млрд. лева спрямо декември 2019 г., а нетните им чуждестранни активи се понижиха с 3.0 млрд. лева. Определящо влияние за нарастването на свръхрезервите на банките в БНБ и за понижението на чуждестранните им активи имаха въведените от БНБ мерки във връзка с пандемията от *COVID-19*.

В условията на функциониращия в страната паричен съвет основният инструмент за управление на левовата ликвидност на банките е търговията с резервна валута (евро) с БНБ. Чрез нея се реализира основната функция на паричния съвет – покупка и продажба при поискване на национална валута срещу евро по фиксирания в Закона за Българската народна банка (ЗБНБ) валутен курс на лева²⁵. През 2020 г. БНБ нетно е продала евро на търговските банки в размер на 1.46 млрд. евро.²⁶

Динамиката на лихвените проценти на междубанковия левов паричен пазар от края на март 2020 г. беше повлияна от въведения от БНБ пакет от мерки. Значителното нарастване на ликвидността в банковата система, поддържана основно като свръхрезерви в БНБ, се отрази в съществено намаляване на търгуваните обеми на междубанковия паричен пазар поради липсата на необходимост от осигуряване на допълнителна ликвидност. През април беше отчетен спад със 70% на търгуваните обеми спрямо март. Общият обем на сделките на междубанковия паричен пазар за годината възлезе на 21.6 млрд. лв., което представляваше понижение с 48.6% спрямо 2019 г. Депозитите съставляваха 82.4% от оборота, а репо сделките – съответно 17.6%. При депозитните сделки между банките продължиха да преобладават обрънните сделки с дял от 85.2%. Същевременно към април индексът ЛЕОНИА Плюс²⁷ достигна исторически най-ниското си равнище от -0.68% (понижение с 12 базисни точки спрямо март), като се доближи до лихвения процент по свръхрезервите на банките (-0.70%)²⁸ и до края на годината остана без съществена промяна. Поради по-същественото понижение на индекса ЛЕОНИА Плюс спрямо *€STR* през годината, към декември 2020 г. отрицателният спред между двата индекса се разшири спрямо същия период на 2019 г. и възлезе на 12 базисни точки.

²³ Отношението на ликвидно покритие за банковата система се изчислява като съотношение между ликвидния буфер и нетните изходящи ликвидни потоци. За повече информация относно изчисленията за отчитане на ликвидността виж тримесечното издание на БНБ „Банките в България“.

²⁴ За повече подробности виж глава IV.

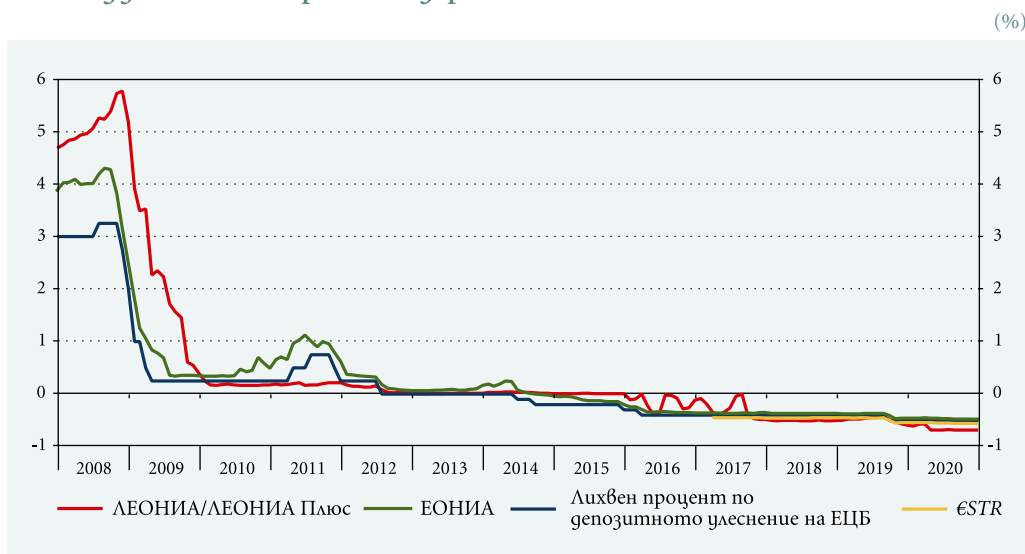
²⁵ Виж тук глава II.

²⁶ Данните се отнасят за всички сделки на банките с валута, включително операциите по управление на ликвидността, свързани с прехвърляне на собствени средства от левови сметки в БНБ към свои сметки в БНБ в евро, и обратно.

²⁷ Индексът ЛЕОНИА Плюс отчита реални сделки с необезпечени депозити на междубанковия обрънният паричен пазар в левове.

²⁸ С решение на Управителния съвет на БНБ, в сила от 4 октомври 2017 г., беше изменена методологията за определяне на лихвените проценти по сметки в БНБ. Според промяната върху свръхрезервите на банките се прилага по-ниското между 0% или лихвеният процент по депозитното улеснение на ЕЦБ минус 20 базисни точки.

Лихвени проценти по обратният депозити на междубанковия паричен пазар

Забележки: Считано от 1 юли 2017 г., индексът ЛЕОНИЯ Плюс заменя ЛЕОНИЯ. Месечните стойности на индекса ЛЕОНИЯ Плюс са изчислени като средноаритметични от стойностите за дните, в които на междубанковия пазар има сключени сделки за предоставяне на необезпечени обратни депозити в левове. Считано от 2 октомври 2019 г., индексът €STR (Euro Short-Term Rate) замества ЕОНИЯ. ЕОНИЯ ще продължи да се изчислява и публикува до края на 2021 г. с фиксиран спред спрямо €STR.

Източници: БНБ, ЕЦБ.

С бюджетни излишъци през периода 2016–2018 г., минимален дефицит на касова основа през 2019 г.²⁹, консолидиран дълг на сектор „държавно управление“ от 20.2% от БВП през 2019 г. и ниски лихвени плащания за обслужване на дълга, фискалната позиция на страната преди кризата, свързана с COVID-19, беше благоприятна. Ниската дългова тежест и високите ликвидни буфери предоставиха фискално пространство на правителството да предприеме дискреционни мерки за смекчаване на последиците от пандемията.

През 2020 г. бюджетното салдо по консолидираната фискална програма (КФП)³⁰ беше отрицателно и възлезе на -3532 млн. лв. (-3.0% от БВП). Действието на автоматичните стабилизатори в бюджета в условията на кризата, предизвикана от COVID-19, и предприетите дискреционни мерки от страна на правителството за подпомагане на здравната система и за преодоляване на икономическите последици от COVID-19 (в размер на 2.4% от БВП)³¹ бяха основните фактори за реализирания бюджетен дефицит.

Годишният растеж на общите приходи и помощи по КФП през 2020 г. възлезе на 0.6% и бе определен главно от динамиката на данъчните приходи и в по-малка степен от нарастването на помощите, докато неданъчните приходи имаха отрицателен принос. За нарастването на данъчните приходи допринесоха приходите от социално и здравно осигуряване и приходите от данъци върху доходите на физическите лица, а приносът на приходите от данъка върху добавената стойност и на приходите от акцизи беше отрицателен. Нарастването на постъпленията от помощи отразяваше главно пренасочването на средства по оперативните програми на ЕС с цел преодоляване на последиците от разпространението на COVID-19.

²⁹ Отчетеният бюджетен дефицит по Консолидираната фискална програма през 2019 г. беше главно в резултат на еднократно плащане във връзка с модернизацията на българската армия.

³⁰ На базата на месечните отчети за касовото изпълнение на бюджета за 2020 г., публикувани на интернет страницата на МФ на 29 януари 2021 г.

³¹ Размерът на предприетите от правителството дискреционни мерки, свързани с COVID-19, е въз основа на информацията в Актуализираната средносрочна бюджетна прогноза за периода 2021–2023 г. от 23 декември 2020 г.

Годишният растеж на общите разходи по КФП през 2020 г. възлезе на 5.8% и се дължеше главно на увеличението на социалните разходи и на разходите за персонал. Основен фактор за възходящата динамика на социалните плащания беше увеличението на разходите за пенсии във връзка с осъвременяването им с 6.7% от 1 юли и с доплащанията в размер на 50 лв. на месец за всеки пенсионер в периода август – декември. Допълнително влияние върху увеличението на социалните разходи имаше нарастването на разходите за обезщетения за безработица в резултат на повишаването на броя безработни лица и увеличението на минималния размер на обезщетението за безработица и удължения период за получаването му, влезли в сила от 1 октомври³². Разходите за персонал отбелязаха годишен растеж от 13.3%, за което определящо значение имаха увеличението на заплатите в бюджетния сектор и допълнителното увеличение с до 30% на заплатите на работещите на първа линия в борбата с разпространението на COVID-19, обявено в края на юли. Разходите за субсидии се увеличиха с 31.9% на годишна база, главно в резултат на плащанията по програмата за субсидирана заетост (т. нар. мярка „60/40“).

Към края на декември 2020 г. общият размер на фискалния резерв с включени вземания от фондове на ЕС за сертифицирани разходи, аванси и други възлезе на 8645 млн. лв. Средствата по депозити във фискалния резерв отбелязаха слабо намаление с 40 млн. лв. спрямо края на 2019 г. и достигнаха 8525 млн. лв. (7.2% от БВП), от които 8026 млн. лв. представляваха средствата по депозити в БНБ. Размерът на постъпленията от емитираните през годината ДЦК на вътрешния пазар (1197.7 млн. лв.) беше малко по-висок от извършените плащания по ДЦК с настъпил падеж, в резултат на което бе реализирано положително нетно финансиране на бюджета с ДЦК в размер на 184.9 млн. лв.³³ Положителното външно дългово финансиране за годината беше в резултат на усвоени нови траншове по заемни споразумения с Европейската инвестиционна банка и с Банката за развитие на Съвета на Европа в общ размер на 400 млн. евро, и на емитирането на облигации на международните капиталови пазари в общ размер на 2500 млн. евро.

В периода от средата на март до края на май 2020 г. доходността на българските еврооблигации, емитирани на международните капиталови пазари, отчете повишение спрямо края на 2019 г. Повишението беше повлияно от значителното увеличение на несигурността в глобален мащаб в резултат на ефектите от пандемията и от засилената колебливост на пазарите на суверенен дълг. От юни 2020 г. до края на годината доходността на българските книжа следваше тенденция на понижаване, като към края на декември при всички матуритети бе отчетено понижаване спрямо декември 2019 г. и то беше най-силно изразено при книжата с падеж 2024 г. (32 базисни точки). Основен външен за страната фактор, който повлия за наблюдаваната низходяща динамика на доходността на българските ДЦК, беше значителното увеличение на размера на покупките на ценни книжа от страна на ЕЦБ, които се отразиха на целия пазар на деноминирани в евро книжа с фиксиран доход. Повишаването на кредитния рейтинг на България от страна на водеща международна рейтингова агенция през четвъртото тримесечие на годината представлява вътрешен за страната фактор с възможно допълнително влияние за понижаване на доходността по ДЦК на България.

³² Минималният размер на обезщетението за безработица бе увеличен от 9 лв. на 12 лв. на ден, а периодът за получаването му бе удължен от 4 на 7 месеца.

³³ За повече информация относно вътрешния пазар на ДЦК виж тук глава XII.

II. Брутни международни валутни резерви

Управлението на брутните международни валутни резерви се извършва в съответствие с нормативните разпоредби на Закона за Българската народна банка (ЗБНБ)³⁴, изискванията в инвестиционните ограничения, бизнес процедури и методологии, както и в зависимост от възможностите, които международните финансови пазари предлагат. Брутни международни валутни резерви на БНБ са активите в баланса на управление „Емисионно“ и тяхната роля е да осигуряват пълно покритие на паричните задължения при определеното в ЗБНБ ниво на фиксиран валутен курс на лева³⁵. Превишението на брутните международни валутни резерви над паричните задължения формира позицията Депозит на управление „Банково“, или нетна стойност на баланса на управление „Емисионно“³⁶.

Брутни международни валутни резерви и депозит на управление „Банково“ през 2020 г.

(млн. евро)

(млн. евро)

Забележки: Графиката отразява дневната динамика на балансовото число на управление „Емисионно“ и на депозита на управление „Банково“ в баланса на управление „Емисионно“.

Източник: БНБ.

³⁴ През отчетния период не настъпват изменения в ЗБНБ, засягащи нормативната рамка за управление на брутните международни валутни резерви.

³⁵ Съгласно чл. 28, ал. 2 от ЗБНБ паричните задължения на БНБ включват всички банкноти и монети в обращение, емитирани от БНБ, както и салдата по сметки, притежавани от други лица в БНБ, с изключение на сметките на МВФ. Съгласно чл. 28, ал. 3 от ЗБНБ активите, които се включват в брутните международни валутни резерви, са: притежаваното монетарно злато; специални права на тираж (СПТ); банкноти и монети в свободно конвертируема чуждестранна валута; средства в свободно конвертируема валута, притежавани от БНБ по сметки в чуждестранни централни банки или в други чуждестранни финансови институции или международни финансови организации, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг; ценни книжа, емитирани от чужди държави, централни банки, други чуждестранни финансови институции или международни финансови организации, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг; салдо по вземания и задължения по форуърдни сделки или сделки с уговорка за обратно изкупуване, сключени със или гарантирани от чуждестранни централни банки, публични международни финансови институции, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг, както и фючърси и опции на БНБ, задължени по които са чуждестранни лица и плащането е в свободно конвертируема чуждестранна валута. Тези активи се оценяват по пазарна стойност в съответствие със закона.

³⁶ Съгласно чл. 28, ал. 1 от ЗБНБ „общата сума на паричните задължения на БНБ не може да превишава левовия еквивалент на брутния международен валутен резерв“, като левовият еквивалент се изчислява по фиксирания валутен курс.

Размер и структура на брутните международни валутни резерви

Балансовата стойност на брутните международни валутни резерви към края на 2020 г. възлиза на 30 848.21 млн. евро, което спрямо края на 2019 г. представлява повишение с общо 6012.62 млн. евро³⁷, или нарастване с 24.21% като относителен дял от активите на БНБ във валута. Основните фактори, оказващи влияние върху промяната в пазарната стойност на активите, са доходът от управлението им, доходът от валутни преоценки и ефектът от външните парични потоци.

Външни парични потоци във валута

(млн. евро)

	2019 г.	2020 г.
I. Покупко-продажби на евро		
На каса	-113	-267
С банки	395	-2 149
от покупки от банки	60 351	45 452
от продажби за банки	-59 956	-47 601
Общо I	282	-2 416
II. Валутни потоци с банките, МФ и др.		
Резерви на банките (вкл. ЗМР)	-907	3 625
Правителството и други	393	4 009
Общо II	-514	7 633
Общо I + II	-232	5 217

Източник: БНБ.

Най-голям положителен принос за увеличението на международните валутни резерви през 2020 г. имат външните парични потоци във валута, които нетно възлизат на 5217 млн. евро. От тях най-значителен е размерът на постъпленията по валутни сметки на правителството и другите бюджетни организации за 4009 млн. евро. В по-голямата си част източник на тези средства са емитираните от Министерството на финансите (МФ) ДЦК на международните финансови пазари през септември 2020 г. в размер на около 2470 млн. евро, както и средствата, получени в България във връзка с европейското финансиране по различни програми. Със значителен положителен принос от 3625 млн. евро са и постъпилите средства по сметки на търговски банки при БНБ, където се отчитат задължителните минимални резерви и свръхрезервите на банките. Отрицателен принос за динамиката на външните потоци през 2020 г. имаха осъществените нетни продажби на резервна валута от БНБ на търговски банки, които възлизат на 2416 млн. евро.

През отчетния период делът на монетарното злато като част от брутните международни валутни резерви нарасна средно до 7.91% при среден дял от 7.11% за 2019 г. Промяната в относителния дял на златото е резултат главно от значителното покачване на цената на златото в евро с близо 15% през 2020 г., както и от придобиване от страна на БНБ в началото на февруари 2020 г. на 11 114 тройунции монетарно злато борсов стандарт, което се равнява на малко над 357 кг. През 2020 г. средният дял на деноминирания в евро активи в брутните международни валутни резерви възлезе на 91.44%.

³⁷ В останалата част на глава II в настоящия отчет при анализа на настъпилите промени в брутните международни валутни резерви на БНБ не са включени салдата по сметки на търговските банки в платежната система TARGET2 в размер общо на около 989 млн. евро към края на 2020 г., както и двата транша на СПТ в размер общо на около 611 млн. СПТ, които БНБ получи през август и септември 2009 г. при общото разпределение на СПТ от МВФ. За повече подробности виж Годишен отчет на Българската народна банка за 2009 г., с. 30.

Валутна структура на brutните международни валутни резерви

(%)

Валута	Активи в баланса на управление „Емисионно“	
	2019 г.	2020 г.
EUR	92.13	91.44
USD	0.21	0.16
XAU	7.11	7.91
SDR	0.54	0.48
CHF	0.00	0.00

Забележка: Средни стойности за периода на база дневни данни. В резултат на закръгляване е възможно общата сума на дяловете да не се равнява на 100%.

Източник: БНБ.

Основната част от активите в структурата по финансови инструменти продължава да бъде инвестирана в ценни книжа и депозити, но дялът им намалява спрямо 2019 г. за сметка на увеличение на наличните средства. Средно за периода дялът на ценните книжа възлиза на 56.48% от brutните международни валутни резерви, на депозитите е 27.22%, а на наличните средства е 16.30%.

Структура на brutните международни валутни резерви по финансови инструменти

(%)

Финансови инструменти	2019 г.	2020 г.
Налични средства*	4.21	16.30
Депозити**	34.02	27.22
Ценни книжа**	61.77	56.48

Забележка: Средни стойности за периода на база дневни данни.

* Салда по сметки, плащания и монетарно злато.

** Включени са инструменти във валута и злато.

Източник: БНБ.

През 2020 г. основната част от активите в структурата на валутните резерви по остатъчен срок до падежа продължи да бъде позиционирана в матурирания сектор до 1 година (текущи сметки, краткосрочни депозити във валута и злато и краткосрочни ценни книжа), като средно за периода този дял възлиза на 77.7%, което представлява повишение с 10.6 процентни пункта спрямо 2019 г. Дялът на инвестициите в ценни книжа с остатъчен матурираният от 5 до 10 години се повиши с 1.6 процентни пункта, докато дялът на инвестициите в матурираният сектори от 1 до 3 години и от 3 до 5 години се понижи спрямо 2019 г. съответно с 10.2 и 2.0 процентни пункта.

Структура на brutните международни валутни резерви по остатъчен срок до падежа

(%)

Матурираният сектори	2019 г.	2020 г.
до 1 година	67.15	77.70
1 – 3 години	25.68	15.49
3 – 5 години	7.08	5.08
5 – 10 години	0.10	1.73
над 10 години	0.00	0.00

Забележка: Средни стойности за периода на база дневни данни.

Източник: БНБ.

Риск и доходност на брутните международни валутни резерви

Пазарна среда

Разпространението на *COVID-19*, предприетите безпрецедентни противоепидемични мерки и последвалите мащабни мерки на паричната и фискалната политика за смекчаване на икономическите последици от пандемията в глобален мащаб бяха основните фактори, които определяха значителната колебливост на световните финансови пазари през 2020 г. През годината централните банки на САЩ и еврозоната предприеха широкообхватни мерки на паричната политика, насочени към увеличаване на ликвидността и осигуряване на благоприятни условия за финансиране на правителствата, банките, предприятията и домакинствата, като голяма част от тези мерки бяха приети на извънредни заседания на управителните органи на съответните институции. През периода от средата на януари до средата на март 2020 г. пазарните участници реагираха на зараждащата се здравна криза чрез увеличено търсене на нискорискови активи, като злато и ДЦК на държави с най-висок кредитен рейтинг, както и чрез продажби на акции. В средата на март се наблюдаваше изключително голяма колебливост на финансовите пазари, породена от несигурността относно размера и времетраенето на икономическите последици за финансовата стабилност в света в резултат от предприетите мерки срещу разпространението на *COVID-19*. Пазарните участници увеличиха значително търсенето на налични ликвидни средства, разпродавайки всички видове активи, включително акции, ценни книжа с фиксиран доход, благородни метали и суровини. Впоследствие предприетите до края на годината мащабни стимулиращи мерки на паричната и фискалната политика в световен план допринесоха в значителна степен за понижаване на несигурността и колебливостта на финансовите пазари и за възстановяване на цените на финансовите активи. В края на годината голяма част от основните фондови индекси в САЩ и еврозоната достигнаха исторически максимуми. Показателите, измерващи колебливостта на фондовите пазари, отчетоха значително понижение през втората половина на 2020 г., но нивата им продължиха съществено да надвишават отчетените средни стойности през последните три години.

Политика на централните банки

През 2020 г. Федералният комитет по операциите на открития пазар (*Federal Open Market Committee, FOMC*) предприе всеобхватни мерки за смекчаване на финансовите и икономически последици от бързото разпространение на коронавируса в САЩ. На две извънредни заседания на *FOMC*, проведени на 3 и 15 март 2020 г., бяха взети решения за понижение на целевия диапазон на лихвата по федералните фондове първоначално от 1.50–1.75% на 1.00–1.25%, а впоследствие на 0.00–0.25%. Федералният резерв създаде допълнителни програми, разширяващи значително групите бенефициенти на мерките по кредитното улеснение, като същевременно възобнови и разшири програми, последно прилагани по време на финансовата криза през 2008–2009 г. През първото полугодие бяха обявени общо 11 програми, включително такива с участието на Министерството на финансите на САЩ, за предоставяне на ликвидни средства и кредитиране както на финансови институции и общини, така и на малки, средни и големи предприятия в САЩ. Въведени бяха мерки за стабилизиране на предлагането на доларова ликвидност в глобален мащаб чрез активиране, облекчаване на условията

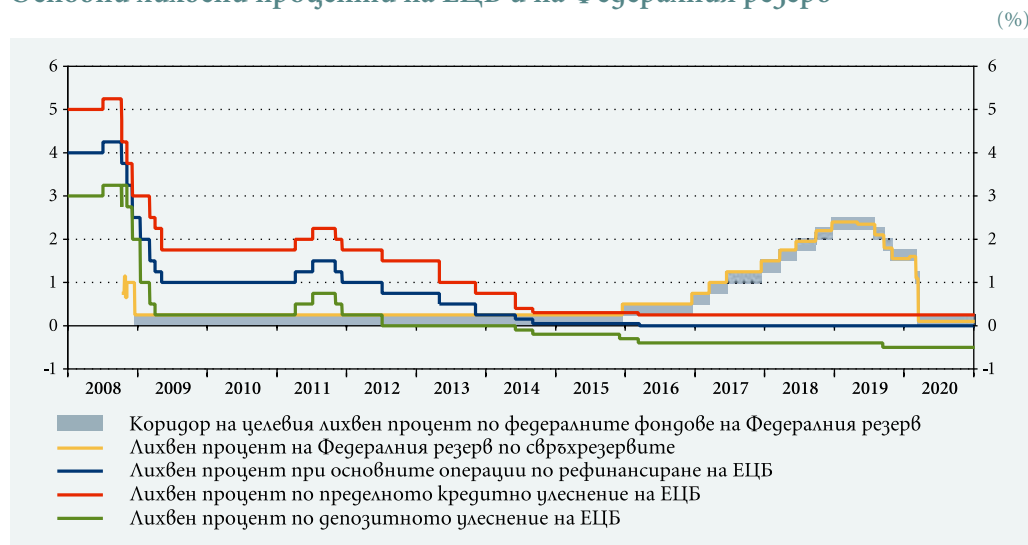
и разширяване на достъпа по същевите линии с централни банки. Обявена беше нова програма за покупки на ДЦК на САЩ и ипотечни облигации с първоначален обем от съответно 500 млрд. и 200 млрд. долара, като впоследствие ограниченията за покупки бяха изцяло премахнати и към допустимите за закупувани активи бяха добавени ипотечни облигации, обезпечени с търговски ипотечи.

На 27 август бяха обявени резултатите от започналите в началото на 2019 г. преглед на дългосрочните цели на паричната политика на *FOMC*, като бяха направени три основни промени. Първата промяна е свързана с преминаването от симетрична цел за инфлацията от 2% към средногодишно равнище на инфлация от 2%, измерена за определено (по преценка на членовете на *FOMC*) време. Инфлацията ще продължи да се измерва чрез годишното изменение на индекса на индивидуалните потребителски разходи (*personal consumption expenditures price index, PCE*), като при продължителни периоди на устойчиво по-ниска от 2% инфлация се предвижда паричната политика да се стреми за определено време да поддържа нивото ѝ умерено над 2%. Втората основна промяна бе по отношение на целта на *FOMC* за заетостта в икономиката на САЩ, като политиките на комитета вече ще се основават на оценка за недостига до максимална заетост, а не от положителните или отрицателните отклонения от нивото на максималната заетост, както бе при досегашната политика. Третата основна промяна предвижда въвеждането на редовен задълбочен публичен преглед на стратегията, инструментите и практиките на комуникация на паричната политика.

На заседанията на *FOMC* през септември и декември 2020 г. Федералният резерв в САЩ не предприе промени, но потвърди запазването на стимулиращата си парична политика за дълъг период от време. От комитета решиха покупките на ДЦК на САЩ да продължат с месечен обем от поне 80 млрд. долара, а тези на ипотечни облигации – от поне 40 млрд. долара, докато не започне да се наблюдава значителен допълнителен напредък към постигането на целите на *FOMC* за максимална заетост и ценова стабилност.

През 2020 г. общият размер на активите в баланса на Федералния резерв нарасна с 3.2 трлн. долара – от 4.17 трлн. долара (19.4% от БВП през 2019 г.) към 25 декември 2019 г. до 7.36 трлн. долара (35.2% от БВП през 2020 г.) към 30 декември 2020 г.

Основни лихвени проценти на ЕЦБ и на Федералния резерв

Източници: ЕЦБ, Федерален резерв.

Рязкото забавяне на икономическата активност през март 2020 г. в еврозоната в резултат на предприетите безпрецедентни мерки за ограничаване на разпространението на *COVID-19* предизвика значително засилване на несигурността относно икономическите перспективи в кратко- и средносрочен хоризонт. ЕЦБ предприе широкообхватни мерки на паричната политика в отговор на зараждащата се криза, свързана с *COVID-19*, насочени главно към поддържане на ликвидността и условията за финансиране на правителствата, банките, домакинствата и предприятията в еврозоната. Мерките включваха изменения в програмите за покупки на активи, в операциите по рефинансиране, в суап/репо операциите и в надзорните изисквания, докато нивата на референтните лихвени проценти не бяха променени. По отношение на програмите за покупки на активи (*Asset Purchase Programmes, APP*) на 12 март беше добавен временен пакет от допълнителни нетни покупки в размер на 120 млрд. евро до края на годината. Тази мярка беше оценена като недостатъчна от пазарните участници и съответно не доведе до съществено намаляване на колебливостта на финансовите пазари, което наложи приемането на допълнителни мерки на паричната политика само седмица по-късно. След извънредно заседание на 18 март Управителният съвет (УС) на ЕЦБ обяви започването на нова временна програма за изкупуване на ценни книжа на частния и публичния сектор, наречена „Програма за закупуване на активи в условията на извънредна ситуация, причинена от пандемия“ (*Pandemic Emergency Purchase Programme, PEPP*). Новата програма бе с общ размер на покупките от 750 млрд. евро и срок на изпълнение поне до края на 2020 г. През юни размерът на програмата беше допълнително увеличен с 600 млрд. евро, а срокът ѝ бе удължен до юни 2021 г. Влошаването на икономическата конюнктура в еврозоната през последните месеци на 2020 г. и низходящата инфлационна динамика бяха сред основните съображения за решението на УС на ЕЦБ от декември 2020 г. отново да увеличи размера на *PEPP* с още 500 млрд. евро до общо 1850 млрд. евро, а срокът ѝ бе удължен до края на март 2022 г., или докато УС на ЕЦБ прецени, че кризата с коронавируса е отминала.

По отношение на операциите по рефинансиране, чрез които банките от еврозоната могат да заемат средства от ЕЦБ срещу обезпечение, УС на ЕЦБ взе решение за провеждане на извънредни такива и на няколко пъти през годината облекчи условията по тях. На заседанието на УС на ЕЦБ на 12 март 2020 г. беше решено от 16 март временно да се провеждат ежеседмично допълнителни операции по дългосрочно рефинансиране (*Longer-term refinancing operations, LTRO*) с матуритет на 24 юни 2020 г. Целта на тези операции бе осигуряване на ликвидност при благоприятни условия за банките за периода до провеждането на целевата операция по дългосрочно рефинансиране (*Targeted longer-term refinancing operations, TLTRO-III*) през юни 2020 г. На 12 март и на 30 април 2020 г. УС на ЕЦБ последователно подобри условията по *TLTRO-III* за периода от юни 2020 г. до юни 2021 г. Лихвеният процент по операциите бе понижен на 50 базисни точки под средната лихва при основните операции по рефинансиране, а за банките, които предоставят кредити в предварително зададени размери, лихвеният процент по тези операции бе понижен на 50 базисни точки под средния лихвен процент по депозитното улеснение. Повишен беше максималният общ размер на средствата, които банките могат да заемат чрез *TLTRO-III*. През декември 2020 г. беше удължен с дванадесет месеца – до юни 2022 г. – срокът, в който ще се прилагат по-благоприятни условия по *TLTRO-III*. Освен това УС на ЕЦБ реши, че в периода между юни и декември 2021 г. ще се проведат три

допълнителни операции с увеличен общ размер на средствата, които контрагентите имат право да заемат.

През април 2020 г. беше решено провеждането и на нова поредица от нецелеви операции по дългосрочно рефинансиране в условията на извънредна ситуация, причинена от пандемия (*Pandemic emergency longer-term refinancing operations, PELTRO*). Първоначално поредицата се състоеше от седем допълнителни операции по рефинансиране, които започваха през май 2020 г., с поетапен падеж между юли и септември 2021 г. Лихвеният процент при тези операции беше с 25 базисни точки под средния лихвен процент при основните операции по рефинансиране. През декември 2020 г. беше решено, че през 2021 г. ще бъдат проведени на тримесечна база четири допълнителни едногодишни операции по *PELTRO*.

Освен увеличаването на обема и понижаването на лихвените проценти при операцияите по рефинансиране бяха понижени и изискванията за качество на обезпеченията за участие на банките в тях. На 7 април 2020 г. УС на ЕЦБ разреши използването на гръцки ДЦК и кредитни вземания като обезпечение при операцияите по рефинансиране, като същевременно намали с 20% отбива (дисконтирането) на обезпеченията по кредитните операции. На 22 април ЕЦБ обяви, че до септември 2021 г. понижава изискванията за качеството на допустимите обезпечения, използвани при операцияите по рефинансиране, в случаи на евентуално понижение на кредитни рейтинги, предизвикани от икономическите ефекти на пандемията. През декември използването на тези мерки за облекчаване на изискванията към обезпеченията беше удължено до юни 2022 г.

В допълнение към предприетите стимулиращи мерки на паричната политика беше обявено и смекчаване на някои надзорни изисквания. От банковия надзор на ЕЦБ на 12 март обявиха временни облекчения на капиталовите изисквания за банките в размер на 120 млрд. евро и оперативна гъвкавост при прилагане на надзорните мерки. През септември ЕЦБ оповести, че банките от еврозоната, които са под неин пряк надзор, могат до 27 юни 2021 г. да изключат определени експозиции към централни банки (включително монети, банкноти, депозити при централни банки) при изчисляването на коефициента на ликвидност. През март 2020 г. ЕЦБ препоръча на банките да не изплащат дивиденди и да не изкупуват обратно собствени ценни книжа поне до края на октомври 2020 г., а през декември този срок беше удължен до края на септември 2021 г., но препоръката предвиждаше възможност за ограничено изплащане на дивиденди и обратно изкупуване на акции.

През март 2020 г. ЕЦБ предприе координирани действия заедно с други водещи централни банки за осигуряване на доларова ликвидност чрез суапови линии с Федералния резерв на САЩ. През юни 2020 г. ЕЦБ създаде двустранни (реципрочни) суапови и репо линии за предоставяне на ликвидност в евро на централни банки извън еврозоната, както и репо инструмент на ЕСЦБ. През декември 2020 г. всички временни суапови и репо линии с централни банки извън еврозоната бяха удължени до март 2022 г.

Мащабните мерки на паричната политика на ЕЦБ намериха отражение в значителното увеличение на балансовото число на Евросистемата през 2020 г. Към 25 декември 2020 г. балансовото число на Евросистемата се увеличи с 49.5% спрямо края на 2019 г. до 7015 млрд. евро, което се равняваше на 58.8% от БВП на еврозоната през 2019 г. при 39.3% от БВП в края на предходната година. Спрямо края на 2019 г. размерът на програмите на ЕЦБ за покупка на активи (*APP*) нарасна с 330 млрд. евро до 2917 млрд. евро. Размерът

на извънредната програма за изкупуване на ценни книжа на частния и публичния сектор (PEPP) възлезе на 756 млрд. евро към 25 декември 2020 г. В резултат на покупките на активи и на разпределението на средствата при операциите по дългосрочно финансиране, възлизащи на 1176 млрд. евро през 2020 г., излишъкът от ликвидност в банковата система се повиши с 1709 млрд. евро към 25 декември спрямо 3425 млрд. евро в края на 2019 г.

Нарастването на излишъка от ликвидност в банковата система на еврозоната беше основен фактор за понижението на лихвените проценти на паричния пазар. През 2020 г. средната стойност на лихвения процент по необезпечени обратни сделки на паричния пазар в евро (€STR) се понижи до -0.55% спрямо -0.48% през 2019 г. Лихвите по депозитите на междубанковия паричен пазар в еврозоната (EURIBOR) се повишиха значително през март и април 2020 г., но впоследствие се понижиха до нива, по-ниски от средните стойности за 2019 г. Средното ниво на лихвения процент по едномесечните депозити възлезе на -0.50% (понижение с 10 базисни точки спрямо средната стойност за 2019 г.), а тези по депозитите с матуритет от 6 и 12 месеца се понижиха до съответно -0.36% и -0.30% (понижение съответно с 6 и 9 базисни точки спрямо средните стойности за 2019 г.).

Крива на доходност на ДЦК на страните от еврозоната и на САЩ

През 2020 г. се наблюдаваше понижение на доходността на ДЦК на Германия във всички матуритетни сектори. Спрямо края на 2019 г. доходността в 2-годишния матуритетен сектор се понижи с 10 базисни точки до 0.70%, а в 10-годишния спадна с 38 базисни точки до -0.57%. Тези изменения доведоха до намаляване наклона на кривата на доходност на ДЦК на Германия, измерен чрез разликата между доходността на 10- и на 2-годишните ДЦК, с 29 базисни точки. В края на 2020 г. всички ДЦК на Германия се търгуваха при отрицателна доходност. През периода от началото на годината до 9 март доходността по ДЦК на Германия във всички матуритетни сектори следваше тенденция към понижение, като по-съществено бе то при най-дългосрочните матуритети. Основен фактор за динамиката на доходността през този период бе по-голямото търсене на нискорискови активи поради опасения на пазарните участници относно размера на негативните икономически ефекти, свързани с разпространението на COVID-19. Понижението на инфлационните очаквания в еврозоната доведе до нарастване на вероятността ЕЦБ да предприеме допълнителни мерки по паричната политика. След 10 март 2020 г. доходността по ДЦК на Германия рязко се повиши, особено при дългосрочните матуритети. Тази динамика бе следствие от закриването на големи позиции в германски ДЦК за осигуряване на ликвидност в резултат от засилената се несигурност по отношение на икономическите и финансовите последици от мерките срещу разпространението на коронавируса. За поевтиняването на ДЦК на държавите от еврозоната, включително и тези на Германия, повлияха преобладаващите сред пазарните участници очаквания, че предприятиите от правителствата фискални мерки за справяне с ефектите от коронавируса, съчетани с очакванията за икономическа рецесия, ще повлияят негативно върху бюджетните показатели на страните. Допълнителен ефект за поевтиняването на ДЦК на Германия в средата на март оказа и предложението за издаване на съвместни облигации на страните от еврозоната за справяне с ефектите от COVID-19.

Основен фактор за динамиката на доходността по ДЦК на Германия през второто тримесечие бяха предприятиите през периода покупки на активи от страна на ЕЦБ, които смекчиха негативните ефекти, свързани с пандемията, върху финансовите пазари в еврозоната. Публикуваните през

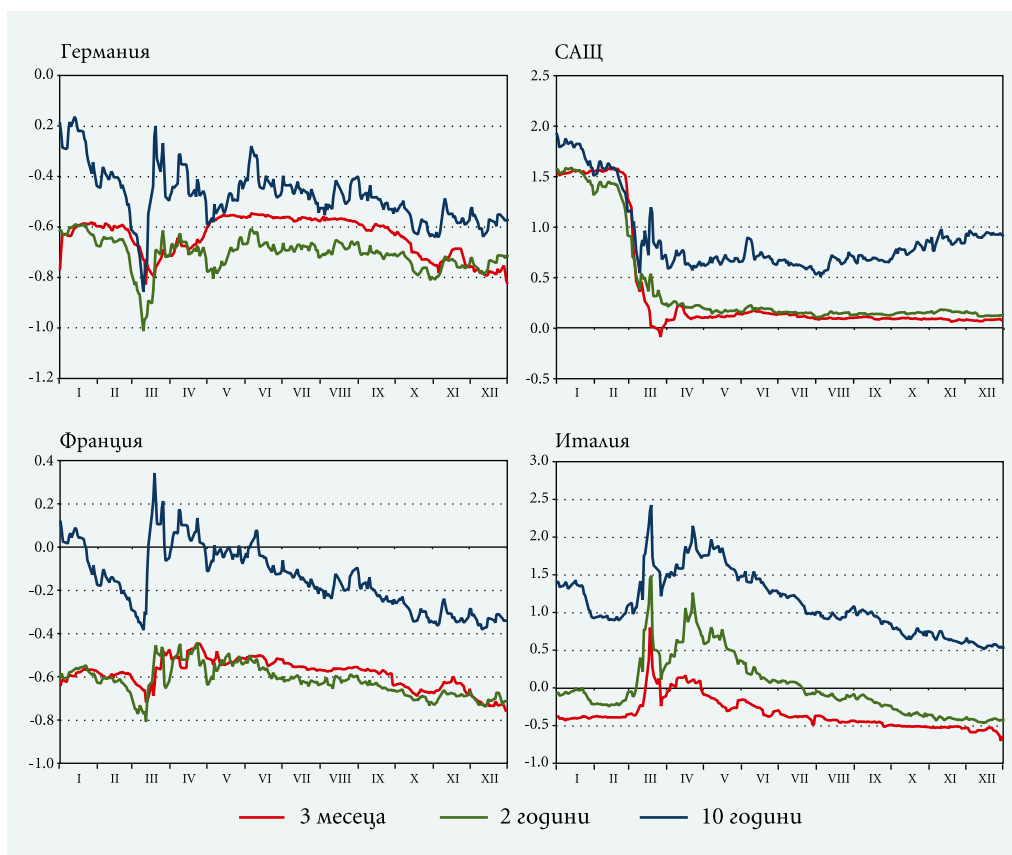
периода макроикономически данни, които бяха значително под консенсусните очаквания на пазарните анализатори, също допринесоха за понижението на доходността по германските ДЦК. Същевременно се наблюдаваше отслабване на търсенето на нискорискови активи поради забавеното разпространение на *COVID-19* в Европа и постепенното облекчаване на мерките за ограничаване на болестта. Допълнителен фактор за отслабване на търсенето на ДЦК на Германия през второто тримесечие бяха и предложенията за създаване на Фонд за икономическо възстановяване на ЕС.

През третото и четвъртото тримесечие на 2020 г. доходността по ДЦК на Германия се колебаеше в сравнително тесни граници. Основен фактор за динамиката на доходността през второто полугодие бе търсенето на нискорискови активи поради повторното нарастване на броя на заразените с *COVID-19* в страните от еврозоната и въведените от правителствата нови мерки за ограничаване на разпространението на болестта. Търсенето на нискорискови активи бе ограничено от напредъка в разработването на ваксини срещу *COVID-19*. Поскъпването на еврото през втората половина на годината ограничи възстановяването на инфлационните очаквания в еврозоната и повлия върху оценката на пазарните участници относно вероятността ЕЦБ да предприеме допълнителни стимулиращи мерки на паричната политика. Това доведе до умерено поскъпване на германските ДЦК през периода.

През 2020 г. спредовете между доходността по ДЦК на другите държави от еврозоната и тези на Германия отчетоха значителни колебания. През първото тримесечие спредовете рязко се разшириха поради несигурността относно икономическите и фискалните ефекти от наложените в Европа мерки срещу разпространението на *COVID-19*, а през останалата част от годината се свиеха постепенно и устойчиво. В края на 2020 г. спредовете по ДЦК на всички държави от еврозоната бяха по-ниски спрямо нивата им в края на 2019 г. Най-голямо понижение бе отчетено при спредовете по ДЦК на Италия – с 25 базисни точки в 2-годишния матуритетен сектор и с 48 базисни точки в 10-годишния. В 10-годишния сектор спредовете по ДЦК на Франция и Австрия отбелязаха понижение с по 7 базисни точки, а тези на Нидерландия – с 5 базисни точки. По-съществено свиване на спредовете по ДЦК на всички държави от еврозоната започна след въведените от ЕЦБ в средата на април временни облекчения на капиталовите изисквания за банките във връзка с оценката на пазарния риск, което увеличи капацитета им да купуват държавен дълг, емитиран с цел противодействие на кризата с *COVID-19*. Допълнителен ефект за стесняване на спредовете имаше и решението на ЕЦБ от 30 април да понижи лихвата по *TLTRO-III*, както и обявените нови нецелеви операции по дългосрочно рефинансиране. През третото тримесечие свиването на спредовете се ускори, след като бе предприето постепенно и сравнително координирано облекчаване на противоепидемичните мерки. Значителен ефект оказа и постигнатото споразумение за създаване на Фонд за икономическо възстановяване на ЕС (*Next Generation EU*) в размер на 750 млрд. евро, който включва 360 млрд. евро заеми и 390 млрд. евро безвъзмездни помощи за държавите, най-силно засегнати от пандемията. В края на 2020 г. фактор за свиването на спредовете бе напредъкът в разработването, тестването и регулаторното одобряване за прилагане на ваксини срещу *COVID-19*.

Доходност до падеж на ДЦК през 2020 г.

(%)

Към края на 2020 г. наклонът на кривата на доходност на ДЦК на САЩ, измерен чрез разликата между доходността на 10- и на 2-годишните ДЦК, се увеличи с 44 базисни точки спрямо края на 2019 г. Промяната се дължеше на по-значителното понижаване на доходността по краткосрочните държавни облигации (свс 145 базисни точки до 0.12% в 2-годишния матуритетен сектор) при сравнително по-малко понижаване на доходността на дългосрочните книжа (свс 100 базисни точки до 0.91% в 10-годишния сектор). Динамиката на доходността на държавните облигации на САЩ през годината беше свързана с развитието на пандемията от COVID-19 и въведените фискални и парични стимули за ограничаване на негативните ѝ ефекти върху икономиката. Основните фактори за понижаването на доходността в краткосрочните матуритетни сектори бяха решенията на FOMC за понижаване на коридора на целевата лихва по федералните фондове с общо 150 базисни точки, както и обявената през август промяна в дългосрочните цели и стратегия на FOMC. Друг важен фактор бяха опасенията на инвеститорите през април и в началото на май за възможното въвеждане на отрицателни лихвени проценти по федералните фондове, които не бяха подкрепени, но не и напълно изключени от членовете на FOMC. По-слабото понижаване на доходността на средно- и дългосрочните ДЦК на САЩ се дължеше главно на отчетения напредък в разработването на ваксини срещу COVID-19, както и на постъпващите икономически данни от САЩ, Европа и Китай, показващи по-слаби от първоначално очакваните негативни икономически последици от пандемията. Допълнителни фактори за динамиката през втората половина на годината бяха свързани с политическия дебат по отношение на фискалната политика и бъдещите фискални стимули в САЩ, както и проведените в началото на ноември президентски и парламентарни избори в САЩ.

Злато и валутен курс

През 2020 г. щатският долар поевтиня с 8.9% спрямо еврото, като понижението бе концентрирано през третото и четвъртото тримесечие на годината, а интервалът на движение на курса „долар/евро“ през годината бе от 1.07 до 1.23 долара за 1 евро (от 0.81 до 0.94 евро за долар). Поевтиняването на долара се определяше от съвместното влияние на редица фактори, сред които повишението на доходността по ДЦК на САЩ в резултат от постепенното подобряване на икономическите данни в страната. Напредъкът с регулаторното одобряване на ваксините в края на годината, както и по-оптимистичните перспективи пред световната икономика, засилиха склонността на пазарните участници да поемат риск, което също допринесе за поевтиняването на долара. Допълнителен ефект в същата посока оказа и политическата обстановка в САЩ във връзка с очакванията сред пазарните участници, че администрацията на новоизбрания президент на страната ще провежда политики, ефектите от които биха предизвикали поевтиняване на долара.

Спот цената на златото се повиши през 2020 г., измерена както в долари, така и в евро, съответно с 25.1% до 1898.7 долара за тройунция и с 14.9% до 1554.2 евро за тройунция. Интервалът на изменение на цената бе относително широк – от 1471 до 2064 долара и от 1353 до 1737 евро за тройунция. Нарастването на цената на златото бе устойчиво през по-голямата част от отчетния период, за което допринесе нарасналото търсене на нискорискови активи, повишението на цените на ДЦК на САЩ, както и поевтиняването на долара. През периода изменението на цената на златото силно корелираше с реалната доходност на американските ДЦК, тъй като двата актива се възприемаха от пазарните участници като алтернативни „сигурни“ активи в моменти на засилена несигурност и колебливост на финансовите пазари. Допълнителен фактор за поскъпването на златото бе и нарасналото глобално парично предлагане в резултат от значителните фискални и монетарни стимули във водещите икономики, което засили инфлационните очаквания сред пазарните участници.

Валутен курс „долар/евро“ през 2020 г.

Цена на тройнция злато в долари през 2020 г.

Цена на тройнция злато в евро през 2020 г.

Основни видове риск

Реализираният риск на нетната стойност от баланса на управление „Емисионно“ за 2020 г., измерен чрез стандартното отклонение на доходността на нетната стойност, е 13.20% на годишна база.

Лихвеният риск на международните валутни резерви през годината, измерен чрез тяхната средна модифицирана дюрация, е 0.74 г., като поддържаната дюрация е с 0.12 г. по-ниска спрямо средната за 2019 г. Лимитът за относителен лихвен риск на инвестиционните портфейли се задава чрез мярката за риск „колебливост на относителната доходност“ (*tracking error*) в размер на най-много до 20 базисни точки на годишна база.

Валутният риск на брутните международни валутни резерви е ограничен от изискването на ЗБНБ сумата от абсолютните стойности на откритите валутни позиции³⁸ в различните от евро, СПТ и монетарно злато валути да не надвишава 2% от пазарната стойност на задълженията в тези валути. През отчетния период бяха поддържани минимални по

³⁸ Открита валутна позиция е разликата между стойността на активите и задълженията във всяка валута, различна от евро.

размер открити позиции във валути, различни от евро, като основният валутен риск произтича от откритата валутна позиция в злато.

През 2020 г. БНБ продължи да провежда консервативна политика по отношение на управлението на кредитния риск при инвестирането на брутните международни валутни резерви. Още през първата половина на март БНБ предприе редица допълнителни инвестиционни ограничения, имащи за цел намаляване на кредитния риск, предвид значителната колебливост на финансовите пазари през периода, породена от неяснотата по отношение на икономическите последици от мерките срещу разпространението на COVID-19 в глобален план.

През първата половина на март 2020 г., още в самото начало на разпространението на коронавируса, в Европа бяха въведени редица рестриктивни инвестиционни ограничения, имащи за цел, от една страна, намаляване на кредитния и пазарния риск, а от друга – увеличаване на ликвидността на валутните резерви. Новите инвестиции бяха ограничени значително, като бяха запазени само най-нискорисковите. Към средата на 2020 г. след настъпилото постепенно нормализиране на ситуацията на финансовите пазари бяха отменени повечето от наложените по-рано ограничения с цел възстановяване на нормалния инвестиционен процес при управлението на валутните резерви. Поемането на кредитен риск продължи да бъде ограничено, като инвестиционните лимити за минимална и максимална кредитна експозиция по класове активи на ниво баланс, както и лимитите за концентрация към отделни емитенти и контрагенти бяха променени в по-консервативна посока. В допълнение беше забранено поемането на кредитна експозиция към определени емитенти и контрагенти от страни с повишени нива на кредитен риск, засегнати в по-голяма степен от разпространението на коронавируса, което доведе до значително намаление на броя на емитентите и контрагентите на БНБ, в чиито финансови инструменти е допустимо да се инвестират валутните резерви.

За постигането на основните цели на БНБ, а именно много висока степен на сигурност и ликвидност на международните валутни резерви, преобладаващата част от активите продължава да бъде инвестирана в ДЦК и в държавногарантирани дългови книжа на държавите от така нареченото ядро на еврозоната, както и в краткосрочни депозити при първокласни чуждестранни централни или търговски банки.

В края на 2020 г. приблизително 77% от валутните резерви са инвестирани в активи с най-високо кредитно качество, оценени с дългосрочен кредитен рейтинг AAA, което представлява повишение с около 15 процентни пункта спрямо края на 2019 г.

Операционният риск е управляван посредством стриктното съблюдаване и контрол по отношение на инвестиционните ограничения и съответните бизнес процедури за управление на международните валутни резерви.

Доходност и ефективност

Нетният доход на активите в евро е сума от три компонента: 1) доход от инвестиции на брутните международни валутни резерви в оригинална валута; 2) доход от валутен дисбаланс³⁹ и 3) разходи и/или доход по пасивите. Доходът от инвестирането на международните резерви на БНБ през отчетния период е отрицателен и е в размер на -86.50 млн. евро, което се равнява на -0.35% доходност за периода. Този резултат се дължи главно на силно отрицателните лихвени равнища по депозитите в първокласни чуждестранни банки, както и на отрицателната доходност на деноминирани

³⁹ Доходът от валутен дисбаланс е резултат от промяната на валутните курсове върху откритите валутни позиции на активите и съответно пасивите.

в евро облигации с високо кредитно качество, в които са инвестирани по-голямата част от валутните резерви на БНБ. Доходът от валутен дисбаланс за 2020 г. е положителен и е в размер на 257.43 млн. евро. Основен принос за този доход има повишението на пазарната цена на монетарното злато в евро, в това число и на придобитите от БНБ в началото на февруари 11 114 тройунции монетарно злато борсов стандарт. В резултат от въведената лихвена политика на БНБ, в сила от началото на октомври 2015 г., нетният финансов резултат от пасивите за 2020 г. е положителен и възлиза на 55.13 млн. евро, което съответства на 0.25% годишна доходност. Като резултат от тези три компонента нетният доход от управлението на международните валутни резерви през отчетния период е в размер на 226.06 млн. евро, представляващ 1.00% обща доходност⁴⁰ за 2020 г.

Доход и доходност* на валутните резерви през 2020 г.

Период	Нетен доход (млн. евро)	Нетна доходност (%)	Доход (млн. евро)	Доходност (%)	Доход (млн. евро)	Доходност (%)	Разход (млн. евро)	Доходност (%)
			от активите		от валутна преоценка на активи и пасиви		по пасивите	
	(1)+(2)+(3)		(1)		(2)		(3)	
I тримесечие	77.18	0.35	-33.11	-0.15	100.17	0.45	10.12	0.05
II тримесечие	203.63	0.82	-13.91	-0.06	202.97	0.81	14.57	0.06
III тримесечие	27.19	0.11	-15.81	-0.06	28.59	0.11	14.41	0.06
IV тримесечие	-81.93	-0.29	-23.67	-0.09	-74.30	-0.27	16.04	0.08
Общо	226.06	1.00	-86.50	-0.35	257.43	1.10	55.13	0.25

* Доходността за периода от момент T_0 до момент T_N се изчислява, като се приложи сложно олихвяване на дневните доходности (*chain-linked returns*) за този период. Изчислява се по формулата: $R(T_0, T_N) = (1+r_1)(1+r_2)\dots(1+r_N)-1$. Описаната формула за изчисление на доходността от управление на инвестиции съответства изцяло на *Global Investment Performance Standards (GIPS)*.

Източник: БНБ.

За целите на оперативното управление брутните международни валутни резерви са обособени в отделни портфейли в зависимост от валутата и преследваните инвестиционни цели, като всеки портфейл има зададен бенчмарк, инвестиционни цели и ограничения. В таблицата по-долу са представени основните портфейли на БНБ и резултатите от тяхното управление.

Доходност и риск на портфейлите през 2020 г.

Портфейл	Доходност		Колебливост (risk)		Информационен коефициент ³
	Абсолютна (%)	Относителна ¹ (базисни точки)	Абсолютна (базисни точки)	Относителна ² (базисни точки)	
Инвестиционен 1, евро	-0.39	2	31	5	0.46
Инвестиционен 2, евро	-0.43	5	28	5	0.91
Външен мениджър А, евро	0.01	22	106	32	0.70
Външен мениджър Б, евро	0.00	20	101	17	1.23
Ликвиден, евро	-0.59	5	1	1	-
Ликвиден, злато	0.00	-	0	-	-
Ликвиден, долари	0.47	11	7	6	-

¹ Положителната относителна доходност за даден портфейл представлява постигнатата печалба спрямо доходността на съответния бенчмарк. Ако относителната доходност е отрицателна, тя се интерпретира като пропусната полза при управлението на портфейла.

² Относителната колебливост (относителният риск) спрямо бенчмарка е показател за степента на отклонение на рисковите характеристики на портфейла от тези на бенчмарка в резултат от активното управление на портфейлите, като рискът е на годишна база.

³ Показателят „информационен коефициент“ е съотношение между относителната доходност на портфейла и относителния му риск на годишна база.

Източник: БНБ.

⁴⁰ Общата доходност се получава като произведение (а не като проста сума) от доходността на съответните компоненти.

С цел диверсификация на стиловете на управление и ограничаване на операционния риск основната част от активите в евро продължава да бъде разпределена между два инвестиционни портфейла с еднакъв бенчмарк и ограничения, но управлявани от различни екипи от служители на БНБ. Към края на 2020 г. около 3% от брутните международни валутни резерви се управляват от външни мениджъри – международни финансови институции, като бенчмаркът на портфейлите, управлявани от външните мениджъри, е определен от БНБ. Освен постигането на допълнителна диверсификация ползването на външни мениджъри допринася за обмена на знания и опит в областта на управлението на активи, търгувани на международните финансови пазари. Ликвидните портфейли са предназначени главно за целите на управлението на ликвидността и за извършване на плащанията на БНБ в съответната валута.

III. Платежни системи и платежен надзор

Съгласно ЗБНБ Българската народна банка отговаря за организирането, поддържането и развитието на платежните системи в страната, като съдейства за създаването и функционирането на ефективни платежни механизми и осъществява надзор върху тях. Главните цели са свързани с намаляване на системния риск и създаване на условия за интегриране на платежните системи в страната с европейската платежна инфраструктура.

Платежните системи в страната, опериращи в левове, са системата за брутен сетълмент в реално време РИНГС, с оператор БНБ, и спомагателните системи, които извършват сетълмент в РИНГС:

- БИСЕРА – система за обслужване на клиентски преводи, предназначени за изпълнение в определен момент, с оператор „БОРИКА“ АД;
- БОРИКА – система за обслужване на плащания по операции с банкови карти на територията на страната, с оператор „БОРИКА“ АД.

Платежните системи в страната, опериращи в евро, са: националният системен компонент на ТАРГЕТ2 – ТАРГЕТ2-БНБ, с оператор БНБ, и спомагателната система, която извършва сетълмент в ТАРГЕТ2-БНБ:

- БИСЕРА7-ЕВРО – система за обслужване на клиентски преводи, предназначени за изпълнение в определен момент, с оператор „БОРИКА“ АД.

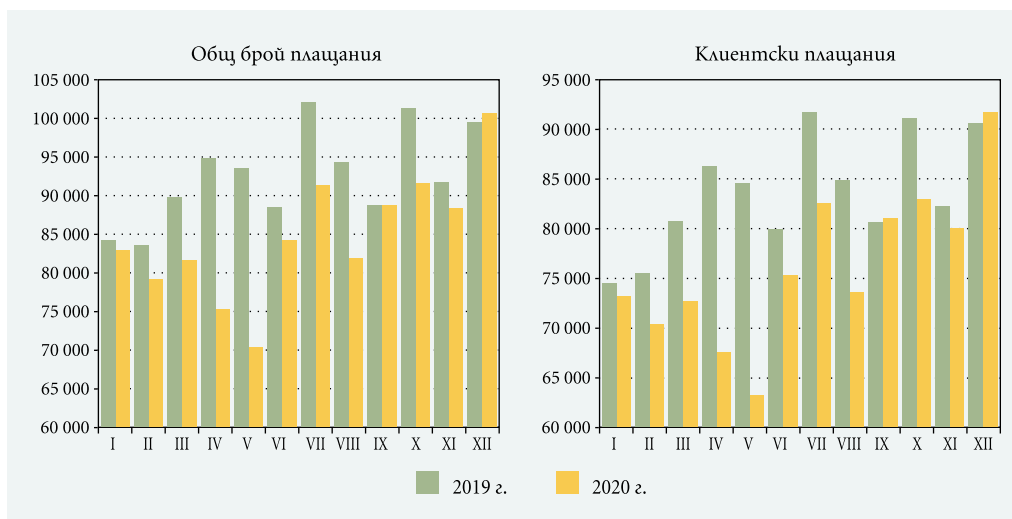
Системите за сетълмент на ценни книжа в страната, при които сетълментът на паричната страна се извършва в платежни системи, с оператор БНБ, са организираната от БНБ система за сетълмент на безналични държавни ценни книжа, с оператор БНБ, и организираната от „Централен депозитар“ АД система за регистрация и обслужване на сделки с безналични ценни книжа, с оператор „Централен депозитар“ АД.

Платежни системи в левове

През 2020 г. по-голямата част от стойността на плащанията в левове в страната са обработени от Системата за брутен сетълмент в реално време РИНГС. Към 31 декември 2020 г. в РИНГС участват БНБ и 23 банки.

За годината през РИНГС са извършени плащания на обща стойност 1 094 557 млн. лв., което представлява увеличение с 0.1% спрямо 2019 г., докато броят на плащанията е 1 017 152, или спад с 8.7% в сравнение с предходната година. Клиентските плащания са 913 236, което представлява 89.8% от общия брой плащания, и възлизат на обща стойност 252 877 млн. лв., или 23.1% от стойността на всички плащания.

Брой на обработените в РИНГС плащания през 2019 г. и 2020 г.

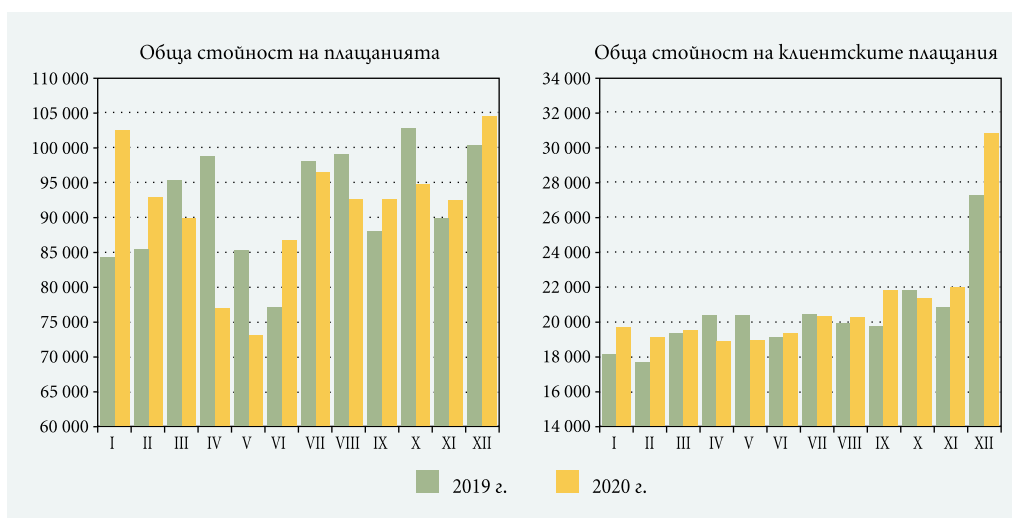

Източник: БНБ.

Стойност на обработените в РИНГС плащания през 2019 г. и 2020 г.

(млн. лв.)

(млн. лв.)

Източник: БНБ.

Среднодневната стойност на плащанията през системата през отчетния период е 4378 млн. лв., а среднодневният брой плащания – 4069. Максималната дневна стойност на плащанията, наредени от участниците в РИНГС, е 9556 млн. лв., а максималният дневен брой плащания – 7406.

През 2020 г. 69% от стойността на плащанията се обработват до 12:00 часа и достигат 87.7% до 14:30 часа. Останалите 12.3% се обработват до края на системния ден в 17:30 часа. От гледна точка на системната натовареност до 14:30 часа се обработват 82.7% от общия брой плащания през системата. За отчетния период коефициентът на наличност⁴¹ на РИНГС е 99.96%.

Разпределението на плащанията в левове в страната между отделните платежни системи се запазва спрямо 2019 г., като през отчетния период в

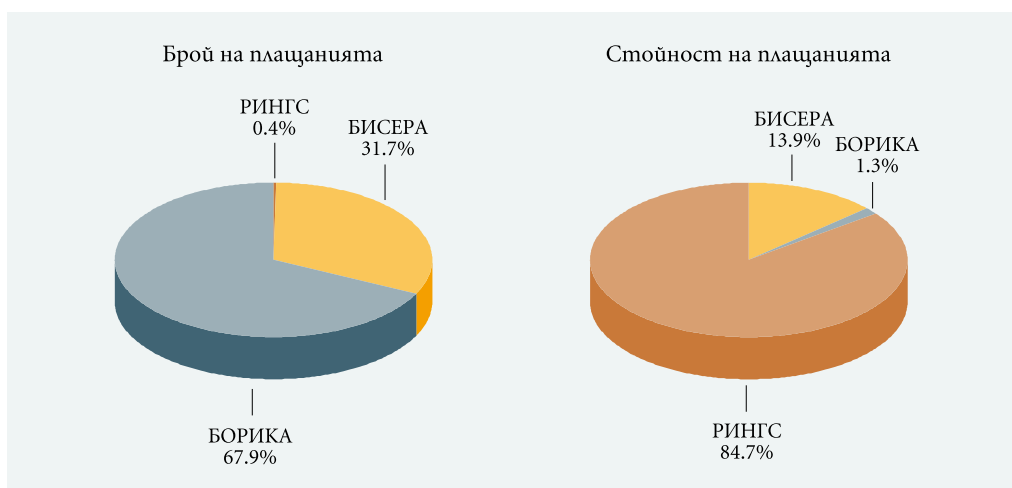
⁴¹ Коефициентът на наличност представлява съотношението между броя часове, през които системата реално е работила, и броя часове, през които тя според графика е трябвало да работи.

системата РИНГС са обработени 84.7% от стойността на извършените плащания в страната. Оптимални за работата на системите за брутен сетълмент в реално време се приемат стойности около 80%. От общия брой на плащанията в левове, подадени към платежните системи в страната, делът на РИНГС е 0.4%.

През 2020 г. в платежната система БОРИКА са обработени 184.7 млн. платежни операции, извършени чрез терминални устройства АТМ и ПОС, на обща стойност 17 382.1 млн. лв., като спрямо 2019 г. се отбелязва нарастване с 2.9% по брой и с 0.1% по стойност.

През 2020 г. в платежната система БИСЕРА са извършени 86.1 млн. плащания на обща стойност 179 591.8 млн. лв. Обработените плащания спрямо 2019 г. се увеличават с 2.2% по брой и с 4% по стойност.

Разпределение на плащанията в левове в страната между отделните платежни системи през 2020 г.

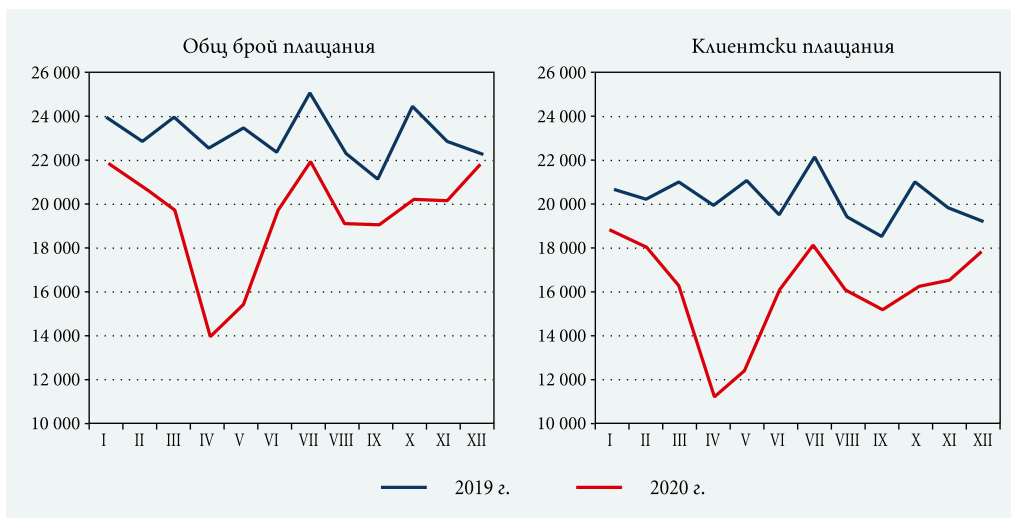

Източник: БНБ.

Платежни системи в евро

ТАРГЕТ2 предоставя брутен сетълмент в реално време за плащания в евро със сетълмент в резервни пари. Системата работи въз основа на Единна съвместна платформа, като от правна гледна точка всяка централна банка в ТАРГЕТ2 е оператор на свой собствен системен компонент. От 1 февруари 2010 г. БНБ е оператор на националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ и отговаря за бизнес взаимоотношенията с участниците в компонента и за координацията с ЕЦБ и с участващите централни банки.

Брой на обработените в ТАРГЕТ2-БНБ плащания през 2019 г. и 2020 г.

Източник: БНБ.

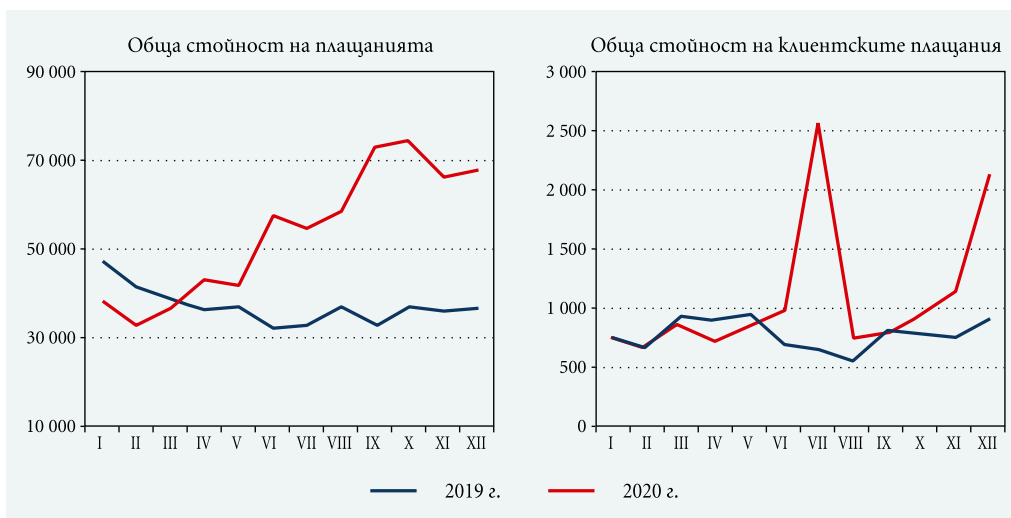
Към 31 декември 2020 г. в националния системен компонент на ТАРГЕТ2 участват БНБ, 18 банки – директни участници, 4 адресата с *BIC*, както и 3 спомагателни системи – системата БИСЕРА7-ЕВРО за обслужване на клиентски преводи в евро, предназначени за изпълнение в определен момент, система за сетълмент на ценни книжа с оператор „Централен депозитар“ АД и системата за сетълмент на ДЦК (*BNBGSSS*)⁴² с оператор БНБ.

През 2020 г. в ТАРГЕТ2-БНБ са извършени 233 796 плащания (клиентски и междубанкови) на обща стойност 644 549 млн. евро. Клиентските плащания са 191 992 бр., което представлява 82.1% от общия брой плащания, и възлизат на обща стойност 13 297 млн. евро, или 2.1% от стойността на всички плащания. Отчетено е намаляние спрямо 2019 г. с 15.7% при общия брой обработени плащания и увеличение с 45.5% при стойността.

Стойност на обработените в ТАРГЕТ2-БНБ плащания през 2019 г. и 2020 г.

(млн. евро)

(млн. евро)

Източник: БНБ.

⁴² Актуален списък на участниците в ТАРГЕТ2 през националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ е публикуван на интернет страницата на БНБ: <http://www.bnb.bg/PaymentSystem/PSTARGET2/PSTARGETList/index.htm>.

В ТАРГЕТ2-БНБ към банки от системни компоненти с оператори други централни банки са наредени 92.4% от броя и 64.1% от стойността на извършените през националния компонент плащания. Среднодневният брой на наредените плащания от участниците в ТАРГЕТ2-БНБ през годината е 910, а среднодневната стойност на обработените плащания – 2508 млн. евро. Максималният дневен брой плащания, наредени от участници в ТАРГЕТ2-БНБ за 2020 г., е 1537 броя, а максималната дневна стойност на трансакциите – 6362 млн. евро.

Спомагателната система БИСЕРА7-ЕВРО обработва клиентски преводи в евро, предназначени за изпълнение в определен момент. Към 31 декември 2020 г. в БИСЕРА7-ЕВРО участват 14 банки. През отчетния период наредените плащания през спомагателната система БИСЕРА7-ЕВРО са 26 141 броя на стойност 214 млн. евро, като в сравнение с 2019 г. се отчита увеличение с 27.2% при броя и с 19.6% при стойността.

В съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) № 260/2012 на Европейския парламент и на Съвета платежната система за малки плащания в евро БИСЕРА7-ЕВРО обработва плащания в Единната зона за плащания в евро (СЕПА) и осигурява оперативна съвместимост със системите *SEPA Clearer*, *Ecuens* и *EuroELIXIR*, което позволява взаимен обмен на СЕПА кредитни преводи между банковите общности на България и в други държави от ЕС.

Развитие на регулаторната рамка в областта на платежните услуги и системи

През 2020 г. бе приет Закон за изменение и допълнение на Закона за платежните услуги и платежните системи⁴³. С промените се въвеждат изисквания на законодателството на Европейския съюз към регулаторната рамка за платежните услуги, произтичащи от Директива (ЕС) 2015/2366, Регламент (ЕС) 2019/518, Делегиран регламент (ЕС) 2018/389, Насоки на Европейския банков орган *EBA/GL/2018/05* и *EBA/GL/2019/02*. Усъвършенствана е и нормативната уредба, свързана с осъществяване на ефективен платежен надзор, като направените изменения засягат главно: лицензирането на платежни институции и дружества за електронни пари и някои аспекти от дейността на тези видове доставчици на платежни услуги; извършването на клиринг и сепълмент на платежни операции с карти; увеличение на размера на предвижданите глоби и имуществени санкции при извършени нарушения; забрана за лице, което не притежава лиценз за извършване на дейност по предоставяне на платежни услуги и/или издаване на електронни пари, да използва в своето наименование, в рекламната си или в друга дейност думи, означаващи извършване на такава дейност и др.

През отчетния период БНБ прие Наредба за допълнение на Наредба № 3 на БНБ от 18 април 2018 г. за условията и реда за откриване на платежни сметки, за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти и Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 16 на БНБ от 29 март 2018 г. за издаване на лицензи и одобрения, за вписване в регистъра по чл. 19 от Закона за платежните услуги и платежните системи и за изискванията към дейността на операторите на платежни системи с окончателност на сепълмента. Промените в тези две наредби са свързани главно с направените изменения и допълнения в ЗПУПС и са актуализирани

⁴³ Обн., ДВ, бр. 13 от 2020 г.

сроковете, свързани с предоставяне на част от отчетната информация от доставчиците на платежни услуги.

В отговор на динамичното развитие на комуникациите, дигиталните услуги, електронната търговия и закономерния стремеж на потребителите и бизнеса към бързи, съвременни и удобни методи на плащания по всяко време в денонощието през отчетния период „БОРИКА“ АД съвместно с БНБ започнаха дейностите по проекта за въвеждане на незабавни плащания в левове на суми до 100 000 лв. Незабавните клиентски плащания следва да се изпълняват в рамките на секунди, на принципа – 24 часа в денонощието, 7 дни в седмицата и 365 дни в годината, в съответствие с общоевропейската схема за незабавни кредитни преводи на Европейския платежен съвет (*SEPA Credit Transfer Instant Scheme – SCT Inst*). Сетълментът им ще се извършва посредством префинансиран модел, при който банките участници предварително ще осигуряват средства за незабавни плащания по специална сметка в РИНГС.

През отчетния период БНБ и участниците в националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ продължиха дейностите, свързани с подготовката за присъединяване към консолидираната платформа за услуги в ТАРГЕТ, съгласно одобрения от ЕЦБ график на проекта. Предвид последиците от пандемията от COVID-19 върху дейността на пазарните участници и решението на СУИФТ за отлагане с една година на преминаването на презграничните плащания към ISO 20022, през юли 2020 г. УС на ЕЦБ взе решение за отлагане на стартирането в реална среда на консолидираната платформа за услуги в ТАРГЕТ с една година до ноември 2022 г.

Платежен надзор

Съгласно ЗБНБ и ЗПУПС Банката регулира и осъществява надзор върху дейността на операторите на платежни системи с окончателност на сетълмента, на доставчиците на платежни услуги и на издателите на електронни пари в страната. При осъществяването на платежния надзор БНБ издава лицензи и следи за прилагането на националните и европейските нормативни изисквания, както и на приетите международни принципи, стандарти и препоръки в тази област.

През 2020 г. беше приключена една надзорна проверка на лицензиран от БНБ доставчик на платежни услуги с цел установяване съответствието на дейността на дружеството по предоставяне на платежни услуги и издаване на електронни пари с изискванията на ЗПУПС, актовете по прилагането му и на европейската правна рамка, както и с изискванията на Закона за мерките срещу изпирането на пари (ЗМИП) и Закона за мерките срещу финансирането на тероризма (ЗМФТ), като на доставчика бяха наложени надзорни мерки. През отчетния период започнаха две проверки на доставчици на платежни услуги за установяване на съответствие на дейността им с определени изисквания на ЗМИП. През периода бяха извършени четири проверки на дружества с цел да се установи дали извършват дейност по предоставяне на платежни услуги, и/или издаване на електронни пари без лиценз или регистрация.

През 2020 г. бяха завършени две тематични надзорни проверки на доставчиците на платежни услуги в страната – за установяване прилагането на разпоредбите на Регламент (ЕС) 2015/751⁴⁴ и за установяване прилагането на изискванията на Регламент (ЕС) № 260/2012⁴⁵. Доставчиците на платежни услуги удостовериха съответствието на дейността си с разпоредбите

⁴⁴ Регламент (ЕС) 2015/751 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2015 г. относно обменните такси за платежни операции, свързани с карти.

⁴⁵ Регламент (ЕС) № 260/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 14 март 2012 г. за определяне на технически и бизнес изисквания за кредитни преводи и директни дебити в евро.

на двата регламента, поради което не бяха наложени надзорни мерки. През периода продължи работата по тематичната надзорна проверка на доставчиците на платежни услуги в страната относно прилагането на изискванията на Становището на Европейския банков орган (ЕБО) относно крайния срок за преминаване към изискванията за прилагане на задълбочено установяване на идентичността на клиента при платежни операции с карти в интернет (EBA-Op-2019-11).

През 2020 г. беше започната тематична надзорна проверка на лицензираните в други държави членки платежни институции и дружества за електронни пари, които извършват дейност чрез клон или представител на територията на Република България, за установяване наличието на централни звена за контакт по чл. 9 от ЗМИП, съответствието на дейността на тези дружества по предоставяне на платежни услуги и издаване, разпространение и обратно изкупуване на електронни пари с изискванията на ЗМИП, ЗМФТ, както и на глави четвърта и пета от ЗПУПС относно информационните изисквания, правата и задълженията при предоставяне и използване на услуги, по отношение на извършването на дейност чрез клон или представител на територията на Република България.

През 2020 г. беше започната тематична надзорна проверка за установяване спазването на изискването за разделяне на платежна картова схема и обработващ субект съгласно изискванията на чл. 7 от Регламент (ЕС) 2015/751 и на Делегиран регламент (ЕС) 2018/72⁴⁶.

През отчетния период беше издаден лиценз за извършване на дейност като дружество за електронни пари, предоставящо в допълнение платежни услуги по чл. 4, т. 3, 4, 5 (предложение първо), 7 и 8 от ЗПУПС, на „Майфин“ ЕАД. На едно дружество беше отказано издаването на лиценз за извършване на дейност като платежна институция.

Към края на 2020 г. в страната извършват дейност пет платежни институции и шест дружества за електронни пари, лицензирани от БНБ.

През отчетния период в съответствие с изискванията на ЗПУПС Управителният съвет на БНБ разгледа и взе решения по две уведомления, подадени от доставчици на услуги по чл. 2, ал. 3 от ЗПУПС във връзка с предлагани от тях платежни инструменти, които могат да бъдат използвани само по ограничен начин.

През 2020 г. в съответствие с изискванията на чл. 33, параграф 6 от Делегиран регламент (ЕС) 2018/389⁴⁷ след проведена консултация с ЕБО четири доставчика на платежни услуги бяха освободени от задължението за разработване на резервен механизъм към въведения специален интерфейс за достъп до водените от тях платежни сметки, които са достъпни онлайн.

През 2020 г. във връзка с дейността на лицензираните от БНБ платежни институции и дружества за електронни пари, бяха извършени следните вписвания и заличавания във водените от БНБ регистри:

- вписани 331 и заличени 241 представители на лицензирани от БНБ платежни институции и дружества за електронни пари, извършващи дейност на територията на страната;
- вписани 3 и заличени 6 представители на лицензирани от БНБ платежни

⁴⁶ Делегиран регламент (ЕС) 2018/72 на Комисията от 4 октомври 2017 г. за допълване на Регламент (ЕС) 2015/751 на Европейския парламент и на Съвета относно обменните такси за платежни операции, свързани с карти, във връзка с регулаторните технически стандарти за определяне на изискванията, които трябва да се спазват от платежните картови схеми и обработващите субекти, за да се осигури прилагането на изискванията за независимост по отношение на счетоводството, организацията и процеса на вземане на решения.

⁴⁷ Делегиран регламент (ЕС) 2018/389 на Комисията от 27 ноември 2017 г. за допълнение на Директива (ЕС) 2015/2366 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на регулаторните технически стандарти за задълбоченото установяване на идентичността на клиента и общите и сигурни отворени стандарти на комуникация.

институции и дружества за електронни пари, извършващи дейност на територията на други държави членки.

През отчетния период във връзка с дейността на територията на страната на лицензирани в други държави членки платежни институции, дружества за електронни пари и доставчици на услуги по предоставяне на информация за сметка, в БНБ бяха получени следните уведомления от съответните компетентни органи:

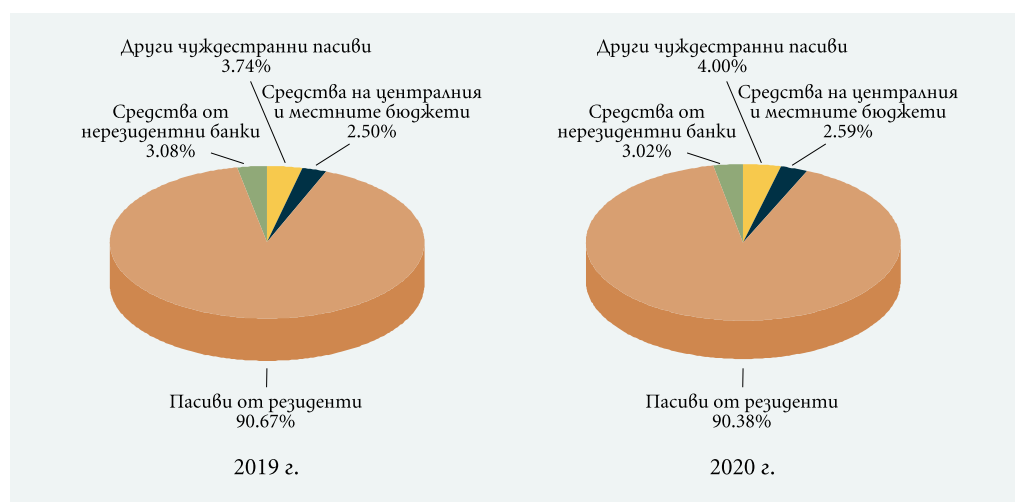
- за вписване на 132 платежни институции, дружества за електронни пари и доставчици на услуги по предоставяне на информация за сметка, които могат да извършват директно дейност на територията на страната, и за заличаване на 32 платежни институции и дружества за електронни пари, извършващи директно дейност на територията на Република България;
- за вписване на 1 клон на дружество за електронни пари на територията на страната;
- за вписване на 110 и за заличаване на 66 представители на платежни институции и дружества за електронни пари на територията на страната.

През 2020 г. бяха извършени проверки по 341 възражения, постъпили в БНБ от физически и юридически лица – ползватели на платежни услуги, като във връзка с 13 възражения бяха дадени указания на съответните доставчици на платежни услуги. В останалите случаи не бяха установени нарушения на ЗПУПС и на подзаконовите актове по прилагането му или в хода на кореспонденцията случаите са били разрешени в полза на ползвателите на платежни услуги.

IV. Резерви на банките в БНБ

През 2020 г. среднодневната стойност на привлечените средства на банките, върху които се начисляват задължителните минимални резерви (ЗМР), без средствата по сметки на централния и местните бюджети, се увеличи със 7.9% спрямо 2019 г. Среднодневният размер на привлечените средства от резиденти (без средствата по сметки на централния и местните бюджети) се повиши със 7.6%, а на тези от нерезиденти – с 11.1%, като привлечените средства от нерезидентни банки нараснаха с 5.9%. Привлечените средства на банките от централния и местните бюджети отчетоха 12.0% растеж. Ефективната имплицитна норма на ЗМР остана без промяна спрямо предходната година на ниво от 9.4%⁴⁸. Резервните активи, с които банките изпълняваха нормата на ЗМР, бяха разпределени между средствата по сметки на банките в БНБ (8.3%) и признатите като резервни активи 50% от касовите им наличности (1.1%).

Структура на привлечените средства в банковата система*

* Среднодневна стойност на привлечените за периода средства, върху които се начисляват ЗМР.

Забележка: В резултат на закръгляване е възможно общата сума да не се равнява на 100%.

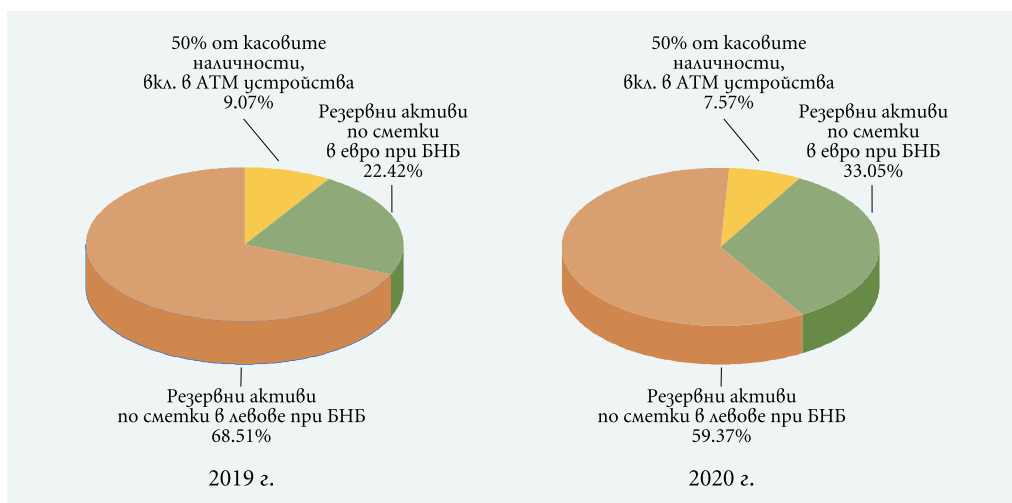
Източник: БНБ.

Банките поддържат резерви в свои активи – сметки в левове и в евро при БНБ и 50% от касовите наличности, включително в АТМ устройствата.⁴⁹ През 2020 г. относителният дял на резервните активи в левове спрямо общия размер на поддържаните от банките резервни активи възлезе среднодневно на 59.4% при 68.5% за 2019 г. Делът на резервните активи в евро спрямо общия размер на поддържаните от банките резервни активи се повиши до 33.1% среднодневно за 2020 г. при 22.4% през 2019 г., докато делът на признатите като резервни активи касови наличности, включително в АТМ устройствата, се понижи от 9.1% през 2019 г. до 7.6% през 2020 г.

⁴⁸ Съгласно Наредба № 21 на БНБ за задължителните минимални резерви, които банките поддържат при БНБ, в сила от 4 януари 2016 г., нормата на ЗМР за привлечените средства от резиденти е 10% от резервната база, от нерезиденти – 5%, а от държавния и местните бюджети – 0%.

⁴⁹ Съгласно чл. 4 от Наредба № 21 на БНБ.

Структура на поддържаните от банките резервни активи по чл. 4 от Наредба № 21 на БНБ

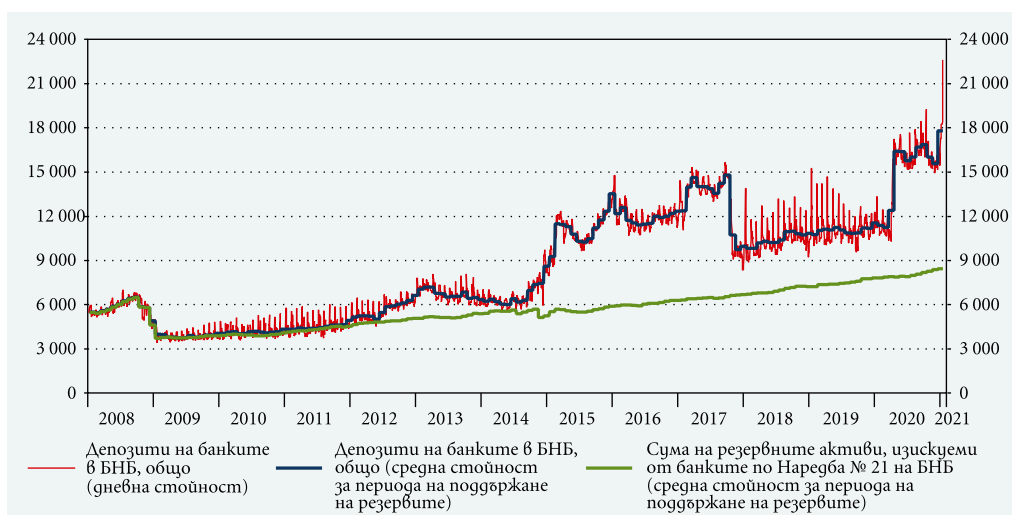

Източник: БНБ.

През годината лихвеният процент по свръхрезервите⁵⁰ на банките по Наредба № 21 на БНБ остана на ниво от -0.70%⁵¹. Среднодневният размер на поддържаните свръхрезерви на банките по сметки в БНБ се повиши с 3.0 млрд. лв. спрямо 2019 г. Увеличението на свръхрезервите на банките бе концентрирано в началото на второто тримесечие и се дължеше главно на въведените от БНБ мерки във връзка с пандемията от COVID-19, насочени към допълнително укрепване на капитала и ликвидността на банките. Среднодневно за 2020 г. средствата по сметки на банките в БНБ, с които се изпълняват изискванията на Наредба № 21, надвишаваха с 62.4% изискуемите ЗМР спрямо превишение с 27.2% през 2019 г.

Резерви на банките в БНБ

(млн. лв.)

Източник: БНБ.

⁵⁰ Съгласно чл. 5, ал. 1 от Наредба № 21 „свръхрезерви“ е превишението с повече от 5% на наличностите, държани в резервни активи, над изискуемия размер на ЗМР.

⁵¹ Съгласно методологията за определяне на лихвените проценти по сметки в БНБ, в сила от 4 октомври 2017 г., върху свръхрезервите на банките се прилага лихвен процент, равен на по-малкото от двете числа: 0% и лихвения процент по депозитното улеснение на ЕЦБ, намален с 20 базисни точки.

V. Наличнопарично обращение

БНБ притежава изключителното право да емитира банкноти и монети в страната. Банкнотите и монетите, издадени от Банката, са законно платежно средство в България и задължително се приемат за плащания по пълната им номинална стойност без ограничения⁵². БНБ осигурява печатането на банкноти и сеченето на монети, както и опазването им и унищожаването на изтеглени от обращение банкноти и монети.

През 2020 г. БНБ поетапно пусна в обращение и последните три банкноти от новата серия с номинална стойност съответно от 5, 10 и 20 лева и година на емисия 2020 г. Общият дизайн и основните елементи на банкнотите от новата серия се запазват без съществени изменения спрямо банкнотите, които са в обращение. Промените в банкнотите от новата серия се състоят главно във въвеждането на нови защитни елементи.

На основание чл. 26 от ЗБНБ с решение на Управителния съвет на БНБ бяха изтеглени от обращение възпоменателните монети, емитирани през 2014 г., които от 10 февруари 2020 г. престанаха да бъдат законно платежно средство. След тази дата те могат да се обменят на касите на БНБ по номиналната им стойност, без ограничение за количеството, без такса и със срок на обмяна до 31 декември 2021 г.

На основание чл. 26 от ЗБНБ Управителният съвет на БНБ реши да изтегли от обращение банкнотите с номинална стойност 2 лева, емисии 1999 г. и 2005 г., които престават да бъдат законно платежно средство от 1 януари 2021 г. След тази дата банкнотите с номинална стойност 2 лева, емисии 1999 г. и 2005 г., ще се обменят на касите на БНБ по номинална стойност без ограничение за количеството, без такса и без краен срок на обмяна.

Банкноти и монети в обращение (извън касите на БНБ)⁵³

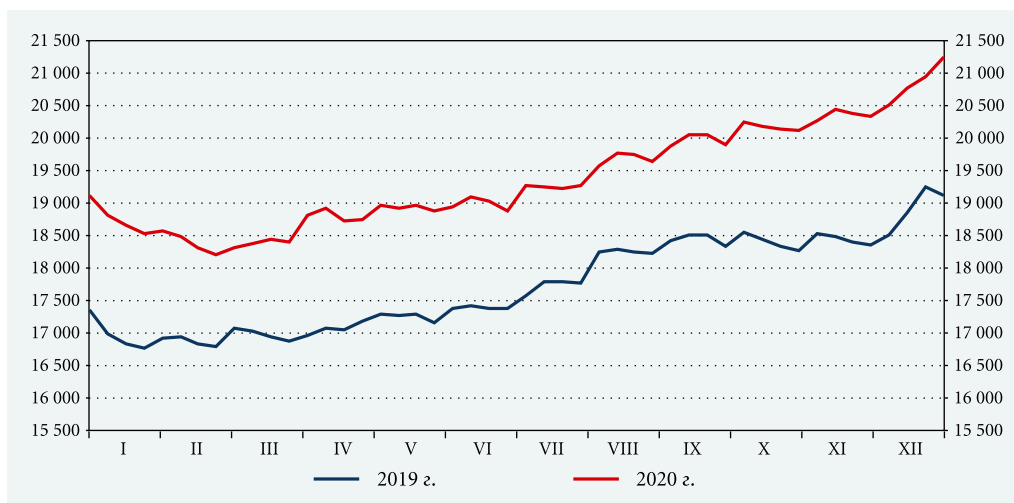
В края на 2020 г. парите в обращение достигнаха 21 241.0 млн. лв., нараствайки с 2136.1 млн. лв., или с 11.2% спрямо края на 2019 г. Стойността на банкнотите в обращение е 20 755.6 млн. лв., на разменните монети – 483.8 млн. лв., а на възпоменателните монети – 1.6 млн. лв., с дялове съответно от 97.71% на банкнотите, 2.28% на разменните монети и 0.01% на възпоменателните монети.

⁵² Чл. 2, ал. 5 и чл. 25, ал. 2 от ЗБНБ.

⁵³ Банкноти и разменни монети, в това число емисии след 5 юли 1999 г., изтеглени от обращение без краен срок на обмяна, и възпоменателни монети, включително изтеглени от обращение с ненастъпил краен срок на обмяна.

Банкноти и монети в обращение (извън касите на БНБ)

(млн. лв.)

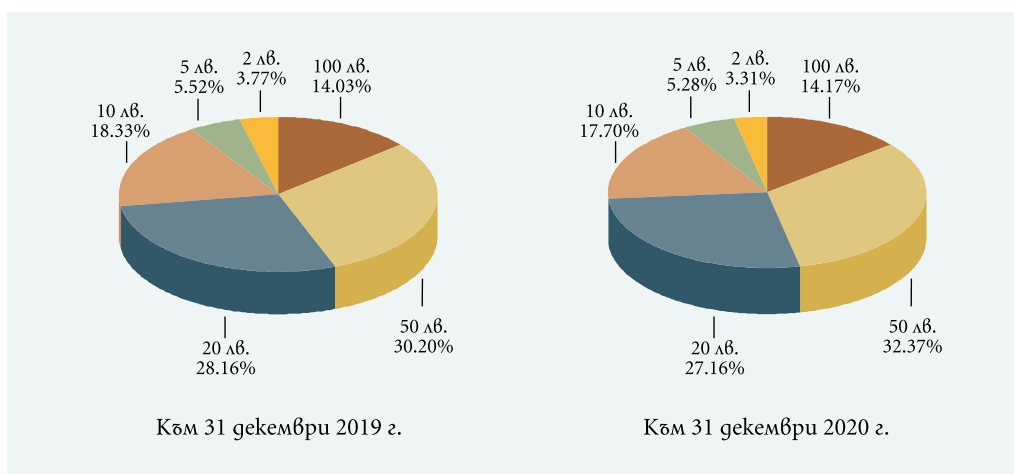

Източник: БНБ.

Банкноти и разменни монети в обращение⁵⁴

В края на 2020 г. в обращение бяха 547.7 млн. броя банкноти със съвкупна номинална стойност 20 751.8 млн. лв., като за едногодишен период те се увеличиха с 43.3 млн. (8.6%) по брой и с 2118.3 млн. лв. (11.4%) по стойност. Запазва се тенденцията от предходните периоди към изпреварващ годишен темп на нарастване в наличнопаричното обращение на броя на банкнотите с високи номинали (50 и 100 лева) в сравнение с останалите номинали. Спрямо края на 2019 г. броят на банкнотите от 50 лв. се увеличи с 25.0 млн., или с 16.4%, а на банкнотите от 100 лв. съответно с 6.9 млн., или с 9.7%. Тези две купюри имат основен дял в годишното увеличение на банкнотите в обращение.

Дял на различните номинали в съвкупния брой на банкнотите в обращение

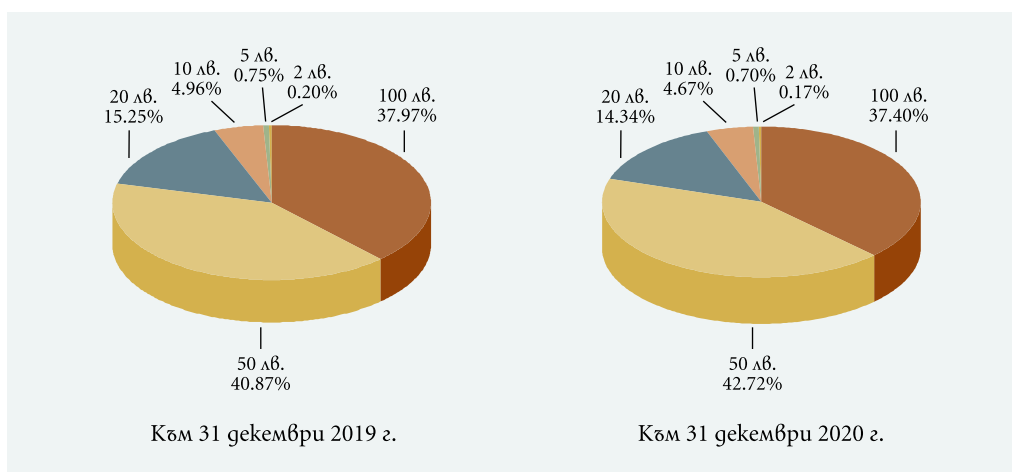
Източник: БНБ.

⁵⁴ Банкноти с номинали 2, 5, 10, 20, 50 и 100 лева, емисии след 5 юли 1999 г. – законно платежно средство, и разменни монети с номинали 1, 2, 5, 10, 20 и 50 стотинки и от 1 и 2 лева, емисии след 5 юли 1999 г. – законно платежно средство.

С най-голям дял от 32.37% в общия брой на банкнотите в обращение в края на 2020 г. е тази от 50 лв. Запазва се тенденцията от предходни години към нарастване на дяловете по брой на банкнотите от най-високите номинали. Дяловете на банкнотите от 50 лв. и 100 лв. през изминалата година се увеличиха съответно с 2.17 и 0.14 процентни пункта. Дяловете на останалите номинали намаляха, като най-съществено е намалението на дела на банкнотите от 20 лв. Продължава да се свива и делът на банкнотите от 2 лв., като причината е замяната им с монети със същия номинал.

В края на 2020 г. в структурата по стойност на банкнотите в обращение с най-големи дялове от 42.72% и 37.40% са купюрите съответно от 50 лв. и 100 лв. Нарастване на дела по стойност спрямо края на 2019 г. е отчетено единствено при банкнотите от 50 лв. Спрямо същия период дяловете на останалите номинали намаляха, като най-съществено е намалението на дела на банкнотите от 20 лв. Най-слабо за едногодишен период е съкращаването на дела на банкнотите от 2 лв.

Дял на различните номинали в съвкупната стойност на банкнотите в обращение

Източник: БНБ.

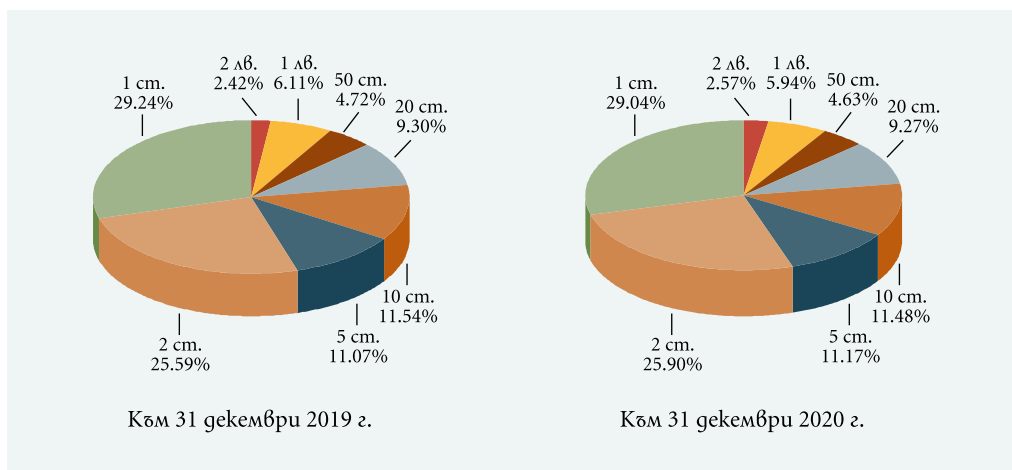
Средната по стойност банкнота в обращение в края на 2020 г. е 37.89 лв. За едногодишен период стойността ѝ се е повишила с 0.95 лв., или с 2.6%, вследствие на по-високите темпове на нарастване в паричното обращение на броя на банкнотите от 50 лв. и 100 лв. в сравнение с останалите номинали.

В края на 2020 г. в обращение бяха 2722.1 млн. броя разменни монети със съвкупна номинална стойност 483.8 млн. лв. На годишна база общият брой на разменните монети се увеличи със 123.4 млн. (4.7%), а стойността им – с 24.1 млн. лв. (5.2%). Запазва се тенденцията към увеличаване в обращение на броя на разменните монети от всички номинали. Най-голямо по брой за едногодишен период е увеличението в обращение на монетите от 1 и 2 стотинки, съответно с 30.7 млн. броя (4.0%) и 40.0 млн. броя (6.0%). Монетата от 2 лв. продължи да навлиза с най-бърз темп в паричното обращение, като през 2020 г. броят ѝ нарасна с 11.4% и в края на 2020 г. достигна 70.1 млн. През 2020 г. броят на монетите от 5, 10, 20 и 50 ст. и 1 лв. се увеличи в границите от 2.9 млн. до 16.3 млн. (от 1.8% до 5.7%).

Най-голям дял (29.04%) в общия брой на разменните монети в обращение в края на 2020 г. имат монетите от 1 ст., като към 31 декември извън касите на БНБ са 790.5 млн. броя с този номинал. С най-малък дял (2.57%) е броят на

монетите от 2 лв. В структурата по брой спрямо края на 2019 г. нараснаха дяловете на монетите от 2 ст. и 5 ст. и от 2 лв. За същия период дялът на останалите номинали в обращение намаля.

Дял на различните номинали в съвкупния брой на разменните монети в обращение

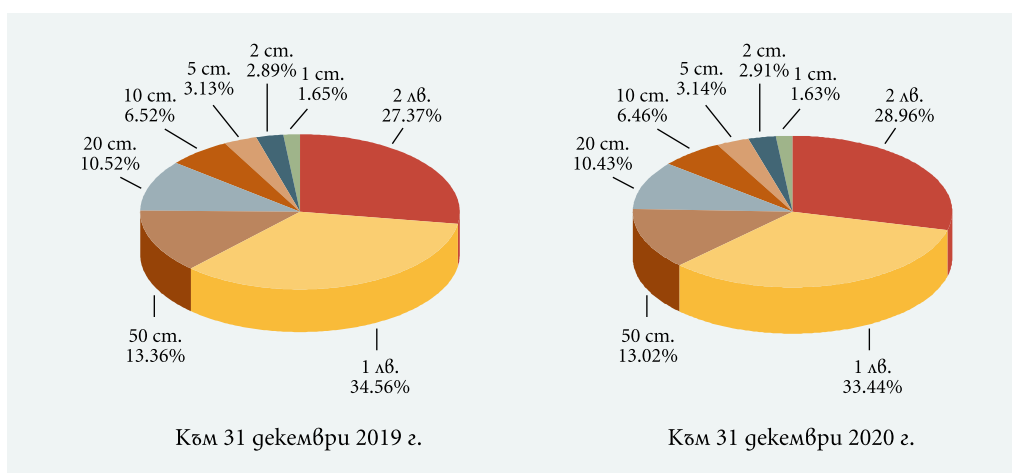
Източник: БНБ.

В края на 2020 г. с най-голям дял в структурата по стойност на монетите в обращение бе разменната монета от 1 лев – 33.44%.

Структурните промени в номиналния строеж по стойност на монетите в обращение се дължат главно на продължаващото навлизане в паричното обращение на монетата с най-голяма номинална стойност – 2 лв. Заедно с монетите от 2 ст. и 5 ст. те са единствените, чийто дял по стойност нарасна през 2020 г., като най-съществено е то при монетата от 2 лв. – с 1.59 процентни пункта. Дяловете на останалите номинали в общата стойност на монетите в обращение намаляха спрямо края на 2019 г., като най-съществено е понижението при монетите от 1 лв. и 50 ст.

Средната по стойност разменна монета в обращение в края на 2020 г. е 0.18 лв. и се запазва без промяна спрямо края на 2019 г.

Дял на различните номинали в съвкупната стойност на разменните монети в обращение

Източник: БНБ.

Неистински банкноти и разменни монети

В Националния център за анализ на БНБ през 2020 г. бяха задържани общо 843 броя неистински български банкноти, от които 842 броя са циркулирали в паричното обращение. Спрямо задържаните през 2019 г. те са с 471 броя по-малко. Спрямо броя банкноти – законно платежно средство, намиращи се в обращение в края на 2020 г., относителният дял на задържаните през годината неистински български банкноти е 0.000154%.

В общия брой на задържаните през годината неистински български банкноти с най-голям дял са тези от 20 лв. (49.47%), следвани от банкнотите от 50 лв. (32.50%) и от 10 лв. (11.86%). Неистинските банкноти от 100 лв., 5 лв. и 2 лв. са с дялове съответно 5.22%, 0.59% и 0.36%.

През 2020 г. са задържани 535 броя неистински разменни монети, от които 393 броя циркулирали в паричното обращение. Относителният дял на задържаните през годината неистински български разменни монети спрямо броя на разменните монети в обращение в края на 2020 г. също е много нисък – 0.00002%.

В изпълнение на функциите ѝ по извършването на експертна оценка за истинност на чуждестранни банкноти и монети, задържани на територията на България, през 2020 г. в БНБ бяха задържани 4314 броя евробанкноти, 566 броя долари и 160 броя банкноти от други чуждестранни валути.

Емисионно-касова дейност на БНБ

БНБ осъществява своите емисионни и касови функции, като осигурява производството на нови банкноти и монети, извършва операции по приемане, предаване, изплащане, обработка, проверка за истинност и годност на постъпващите в БНБ банкноти и монети и чуждестранна валута, замяна на повредени български банкноти и монети, както и по унищожаване на негодни български банкноти и монети.

През 2020 г. по договори с производители бяха доставени 130.0 млн. броя новопроизведени банкноти и 192.9 млн. броя новоотсечени разменни монети със съвкупна номинална стойност 4222.8 млн. лв. На основание на чл. 25, ал. 1 от ЗБНБ и в изпълнение на монетната си програма през 2020 г. БНБ емитира четири нови възпоменателни монети⁵⁵.

През 2020 г. внесените в БНБ български банкноти и разменни монети бяха на стойност 17 734.2 млн. лв., което е с 563.6 млн. лв., или с 3.3% повече в сравнение с 2019 г. За същия период от БНБ бяха изтеглени български банкноти и разменни монети на обща стойност 19 876.1 млн. лв., което е с 927.0 млн. лв., или с 4.9% повече спрямо предходната година.

Средната обръщаемост на банкнотите през касите на БНБ за 2020 г. беше 1.6 пъти. Честотата на връщане при банкнотите от най-високите и от най-ниските номинали е по-малка – от 0.1 до 1.1 пъти, докато обръщаемостта през касите на БНБ при банкнотите от 10 лв. и 20 лв. е по-голяма, съответно 3.3 и 2.5 пъти.

През 2020 г. с банкнотосортиращи машини бяха обработени 792.2 млн. броя банкноти, а машинно обработените разменни монети бяха 62.3 млн. броя. В сравнение с 2019 г. броят на обработените банкноти е по-голям с 1.4%, а на разменните монети е по-малък с 20.4%. В структурата по номинална стойност на обработените банкноти и монети най-висок дял имаха

⁵⁵ Информация за пуснатите в обращение нови емисии банкноти, разменни и възпоменателни монети е публикувана на интернет страницата на БНБ.

банкнотите от 20 лв. и 10 лв., съответно 42.32% и 35.12%, и монетите от 20 ст. и 50 ст. и от 1 лв., съответно 14.79%, 14.77% и 21.79%.

В резултат на машинната обработка за поддържане на качеството и чистотата на наличнопаричното обращение като негодни за последваща употреба бяха отделени общо 35.1 млн. броя банкноти, които са с 13.2 млн. броя (27.3%) по-малко от отделените през 2019 г. С най-голям дял сред всички отделени като негодни банкноти през 2020 г. бяха тези с номинал 10 лв. и 20 лв., съответно от 35.26% и 34.39%. Делът на негодните от всички обработени през 2020 г. банкноти е 4.43%. За едногодишен период в резултат на машинна обработка бяха отделени като негодни 1.1 млн. броя монети, или със 17.9% по-малко от предходната година. Делът на негодните от всички обработени през 2020 г. разменни монети е 1.77%.

През 2020 г. БНБ е закупила налична резервна валута на обща стойност 8.7 млн. евро, в това число 8.6 млн. евро от бюджетни организации и 0.1 млн. евро от граждани. За същия период Банката е продала резервна валута в размер на 275.4 млн. евро, в това число 3.8 млн. евро на бюджетни организации и 271.6 млн. евро на граждани.

През 2020 г. БНБ извърши една проверка в кредитна институция за спазване на изискванията на Наредба № 18 за контрол върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение и на дадените указания по нейното прилагане. За отчетния период бяха извършени встъпителни и контролни тестове общо на 144 броя машини за сортиране и машини за самообслужване относно прилагането на стандартите за разпознаване и годност в единадесет кредитни институции, пет доставчика на услуги и пет представителя на производители на машини по смисъла на Наредба № 18.

VI. Поддржане на стабилността на банковата система и защита на интересите на вложителите

Оценка на състоянието на банковата система⁵⁶

През 2020 г. банковият сектор в България осъществяваше дейността си в условията на рязък спад на икономическата активност, предизвикан от безпрецедентните ограничителни мерки, наложени за овладяване на разпространението на пандемията от COVID-19. Банковата система в България посрещна този икономически шок в добро състояние – с добра капитала и ликвидна позиция, което осигури непрекъсваемост и надеждност на дейността на банките при извършването на финансово посредничество. За устойчивостта и гъвкавостта на банковия сектор в условията на силно влошена макроикономическа среда допринесоха както провежданата през последните години политика на изграждане на буфери в системата, така и предприетите на 12 март 2020 г. от УС на БНБ мерки, насочени към допълнително укрепване на капитала и ликвидността на банките, включващи капитализиране на печалбата на кредитните институции и налагане на индивидуални и съвкупни лимити за чуждестранни експозиции на банките с цел ограничаване на кредитния риск и на риска от концентрация в техните баланси. На 19 март УС на БНБ взе решение и за отмяна на предвидените увеличения на нивото на антицикличния капиталов буфер. Въпреки икономическия шок през 2020 г. съотношението на необслужваните кредити в банковата система се понижи. Това се дължи на комбинирания ефект от действието на предложения от Асоциацията на банките в България (АББ) и утвърден на 9 април от УС на БНБ частен мораториум⁵⁷ върху плащанията по банков кредити, както и от операциите на банките по продажби и отписвания на необслужвани кредити през отчетния период. Мораториумът върху обслужването на кредитите даде възможност на банките да позволят на засегнатите от кризата кредитополучатели отсрочване на плащанията, без това да води до намаление на задълженията или до автоматично прекласифициране на попадащите в обхвата на мораториума кредити като преструктурирани или необслужвани. От една страна, действието на мораториума увеличава вероятността фирми и домакинства, които изпитват временен недостиг на ликвидни средства, предизвикан от мерките срещу COVID-19, да продължат редовно да изплащат кредитните си задължения след изтичането на срока за отсрочване на плащанията им по банков кредити и възстановяването на паричните им потоци. От друга страна, действието на мораториума прикрива потенциалното натрупване на кредитен риск в портфейлите на банките с оглед на вероятността част от кредитополучателите с отсрочени по мораториума задължения да се окажат в невъзможност да извършват плащания след неговото изтичане. По тази причина и с оглед на влошаването на финансовото състояние на част от домакинствата и фирмите, засегнати от мерките срещу COVID-19, банките повишиха оценката си за кредитния риск и реагираха най-вече чрез затягане на кредитните стандарти и условия и увеличение

⁵⁶ Въз основа на данни от надзорните отчети на индивидуална база към края на декември 2020 г., получени до 22 февруари 2021 г. и към края на декември 2019 г., актуализирани до 8 март 2021 г.

⁵⁷ Виж раздел „Макропруденциален надзор“.

на разходите за обезценка. Тези допълнителни разходи, наред с намалението на дохода на системата от основна дейност, обусловено от продължителния период на ниски лихвени равнища и от влошената икономическа среда, оказваха неблагоприятен ефект върху възвръщаемостта на активите в банковия сектор през отчетния период.

Ликвидната позиция на банковата система се подобри през 2020 г., като съотношението на ликвидно покритие остана значително над регулаторното изискване въпреки силно влошената макроикономическа среда. Високата ликвидност в банковата система се определяше от нарастването през годината на депозитите на неправителствения сектор⁵⁸ и от предприятиите от БНБ на 12 март мерки за допълнително увеличаване на капитала и ликвидността на системата.

Капиталовата позиция на банките също остана стабилна, като капиталовите съотношения на кредитните институции се повишиха и останаха над минималните регулаторни изисквания и над комбинираното изискване за капиталови буфери. За това допринесоха наличните в системата капиталови буфери преди настъпването на икономическия шок, мерките на БНБ от 12 и 19 март⁵⁹, както и въведените регулаторни облекчения в отговор на пандемията от COVID-19⁶⁰. Увеличението на регулаторния капитал и намалението на нетните необслужвани кредити и аванси през 2020 г. осигури допълнително покритие на позициите в портфейлите на банките, които са потенциален източник на остатъчен кредитен риск в техните баланси.

През 2020 г. активите на банковата система нараснаха с 9.7 млрд. лв. (8.5%) и в края на декември възлязоха на 124.0 млрд. лв., като темпът им на растеж бе по-висок от отчетения през 2019 г. (8.3%, 8.8 млрд. лв.). През отчетния период намаля размерът на кредитите и авансите, а делът им в структурата на активите на банковата система спадна до 58.9%. В резултат от увеличението на най-ликвидната позиция „пари, парични салда при централни банки и други депозити на виждане“ нейният дял в балансовото число на системата достигна в края на периода 21.9%. През годината размерът на дълговите ценни книжа в баланса на банковата система нарасна с 23.3% (увеличение с 3.3 млрд. лв.), като делът им в общите активи на системата достигна 14.2%. Това се дължеше предимно на увеличения размер на закупените от банките ценни книжа, емитирани от сектор „държавно управление“.

През отчетния период продължи процесът на консолидация на банковия сектор в България, като „Експресбанк“ АД беше преобразувана чрез вливане в „Банка ДСК“ АД и впоследствие на 30 април 2020 г. беше заличена от Търговския регистър. Под влияние на продължаващата консолидация в банковия сектор в края на 2020 г. делът на активите на петте най-големи банки в баланса на банковата система се увеличи до 66.6%⁶¹ (при 62.2% в края на декември 2019 г.). По групи институции дяловете не се промениха съществено: пазарната позиция на кредитните институции с местен акционерен капитал нарасна до 22.4% (при 21.8% година по-рано), а делът на дъщерните банки и на клоновете на банки от ЕС⁶² намаля до 74.5% (при 75.0% към 31 декември 2019 г.). Пазарният дял на банките и клоновете на

⁵⁸ Виж глава 1.

⁵⁹ Виж Решение № 87 на УС на БНБ от 12 март и Решение № 115 на УС на БНБ от 19 март.

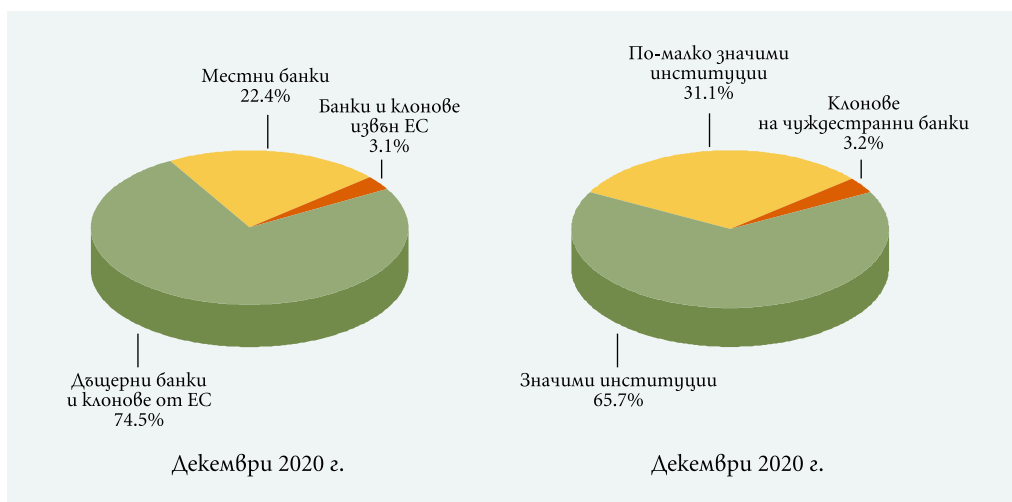
⁶⁰ Виж Регламент (ЕС) 2020/873 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2020 г. за изменение на регламенти (ЕС) № 575/2013 и (ЕС) 2019/876 по отношение на някои корекции в отговор на пандемията от COVID-19 (така наречения CRR – Capital Requirements Regulation – 'quick fix').

⁶¹ През този период „Експресбанк“ се вля в „Банка ДСК“ АД.

⁶² От август 2020 г. се публикуват отчетни и надзорни данни за „Варенголд Банк АГ“, клон София.

банки от страни извън ЕС възлезе в края на периода на 3.1%. В края на 2020 г. активите на банките, които от 1 октомври⁶³ са обект на пряк надзор от страна на ЕЦБ, представляват 65.7% от общите активи на банковата система, а при определените като по-малко значими институции този дял възлиза на 31.1%.

Пазарен дял на местните и на чуждестранните банки според размера на активите и според критериите на ЕЦБ за значимост

Източник: БНБ.

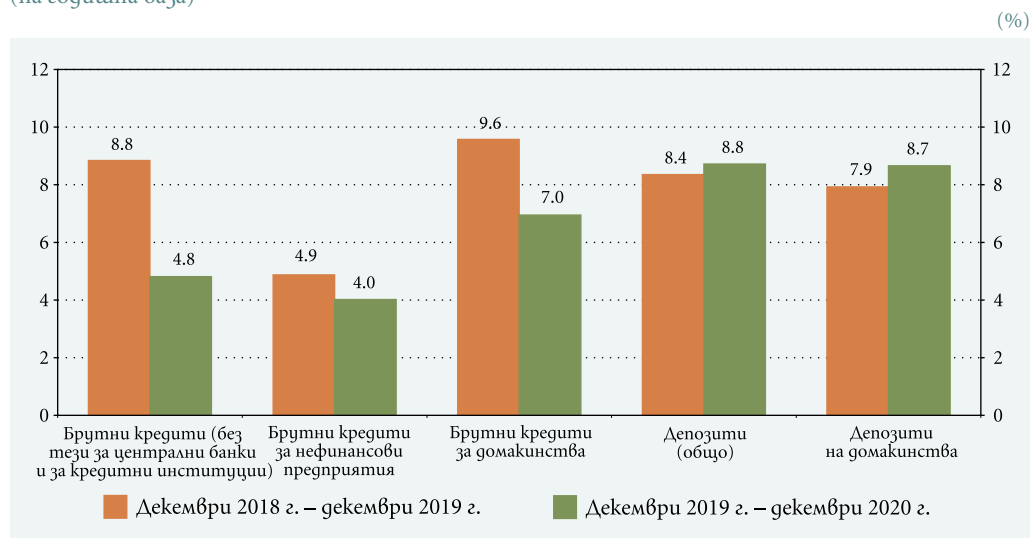
В края на декември 2020 г. брутният кредитен портфейл на банковата система, обхващащ секторите „нефинансови предприятия“, „домакинства“, „други финансови предприятия“ и „държавно управление“, възлезе на 69.5 млрд. лв. През годината той нарасна с 3.2 млрд. лв. (4.8%), по-слабо спрямо отчетеното през 2019 г. увеличение с 5.4 млрд. лв. (8.8%). В структурата му за дванадесетте месеца на 2020 г. най-голям растеж в абсолютно изражение беше отчетен при кредитите за домакинства – 1.7 млрд. лв. (7.0%). Кредитите за нефинансови предприятия нараснаха с 1.5 млрд. лв. (4.0%), но делът им в кредитния портфейл за годината намаля от 55.2% на 54.7%. Както при корпоративните, така и при кредитите за домакинства годишният темп на растеж се забави спрямо отчетения за 2019 г. (съответно 4.9% и 9.6%). Растежът при кредитите, обезпечени с жилищен имот (1.3 млрд. лв., 10.1%), беше по-слаб спрямо този през 2019 г. (1.6 млрд. лв., 14.5%), но формира 39.5% от годишния растеж на кредитния портфейл на банковата система (при 29.3% за 2019 г.). Вземанията от други финансови предприятия също нараснаха през годината (85 млн. лв., 1.9%), докато при тези от сектор „държавно управление“ беше отчетено намаление (с 36 млн. лв., 3.8%).

Делът на брутните левови кредити и аванси в края на годината възлезе на 60.3%. Делът на геноминираните в евро брутни кредити и аванси бе 36.6%, а в други валути – 3.1%. В структурата според резидентност делът на вземанията от местни лица възлезе на 89.4%, а този от нерезиденти – на 10.6%.

⁶³ Като част от процеса на тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ съгласно Решение (ЕС) 2020/1015 на ЕЦБ от 24 юни 2020 г. ЕЦБ оповести на 11 септември 2020 г. списъка на банките в България, които са обект на пряк надзор от нея, считано от 1 октомври 2020 г. Тези кредитни институции са „УниКредит Булбанк“, „Банка ДСК“, „Обединена българска банка“, „Юробанк“ и „Райфайзенбанк“, като те са определени от ЕЦБ на базата на два критерия – трите най-значими банки у нас и банки, които принадлежат към значима група.

Динамика на избрани балансови показатели

(на годишна база)

Източник: БНБ.

През 2020 г. брутните необслужвани кредити и аванси в банковата система намаляха с 387 млн. лв. (6.3%) и в края на годината възлязоха на 5.71 млрд. лв. според данните от надзорните отчети. Брутната сума на всички необслужвани експозиции⁶⁴ бе 5.72 млрд. лв., а нейният дял – 4.8% (при 6.11 млрд. лв., 5.6% към 31 декември 2019 г.). Съотношенията на необслужваните кредити се понижиха при всички основни сегменти на кредитния портфейл, което се дължи най-вече на ефекта от действието на частния мораториум върху плащанията по банков кредити и на операциите на банките по продажби и отписвания на необслужвани кредити. Към 31 декември 2020 г. по „Ред за отсрочване и уреждане на изискуеми задължения към банки и дъщерните им дружества – финансови институции“ са подадени 108 211 искания с брутна балансова стойност на задълженията от 8760 млн. лв., като одобренията са 89 478 броя с общ брутен размер 8074 млн. лв. От тях 94 705 броя заявления са на домакинства, а 13 506 – на предприятия. Съответно 77 124 броя искания на домакинства, представляващи 81.4% от общо подадените в този сегмент, са одобрени, а при предприятията одобренията заявления са 12 354 броя, или 91.5% от подадените. Брутната балансова стойност на одобренията заявления на домакинства възлиза на 1709 млн. лв. (от подадени заявления за 1940 млн. лв.), а на предприятията – 6365 млн. лв. (от подадени заявления за 6819 млн. лв.). Съотношението на одобренията обеми спрямо общата кредитна експозиция възлиза на 6.6% при домакинствата и на 16.7% при предприятията.

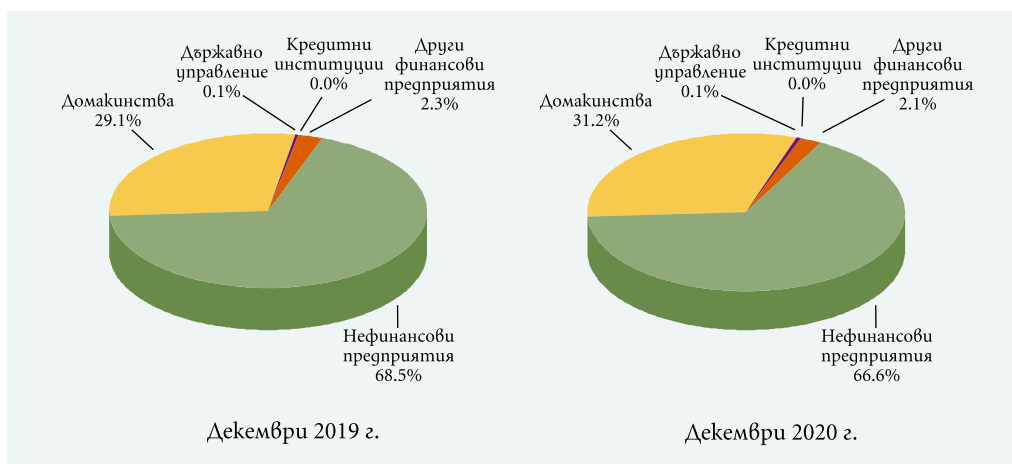
Считано от юни 2020 г., с Регламент (ЕС) 2020/429⁶⁵ беше извършена промяна в обхвата на отчитане на брутните кредити и аванси. Според новия така наречен „стеснен обхват“ размерът на брутните кредити и аванси в банковата система в края на 2020 г. възлезе на 76.7 млрд. лв., а изчисленото на тази база съотношение на необслужваните кредити беше 7.5% (при 7.8% година

⁶⁴ Експозициите са определени въз основа на най-широката дефиниция по методологията на ЕБО, която включва както брутните кредити и аванси, заедно с парични салда при централни банки и други депозити на виждане, така и дълговите ценни книжа, различни от „държани за търгуване“.

⁶⁵ Промените са съгласно Регламент за изпълнение (ЕС) 2020/429 на Комисията от 14 февруари 2020 г. за изменение на Регламент за изпълнение (ЕС) № 680/2014 за предоставянето на информация от институциите на надзорните органи. Съгласно измененията за разлика от периода юни 2015 г. – март 2020 г. „парични салда при централни банки и други депозити на виждане“ не следва да се включват в обхвата на брутните кредити и аванси, а се докладват отделно.

по-рано). Според така наречения „широк обхват“ (включващ и „парични салда при централни банки и други депозити на виждане“) общият размер на брутните кредити и аванси в края на 2020 г. възлезе на 101.1 млрд. лв. Изчисленото съотношение на необслужваните кредити въз основа на широкия обхват намаля съответно до 5.7% в края на 2020 г. (при 6.5% към края на декември 2019 г.).

Структура на необслужваните кредити и аванси по сектори

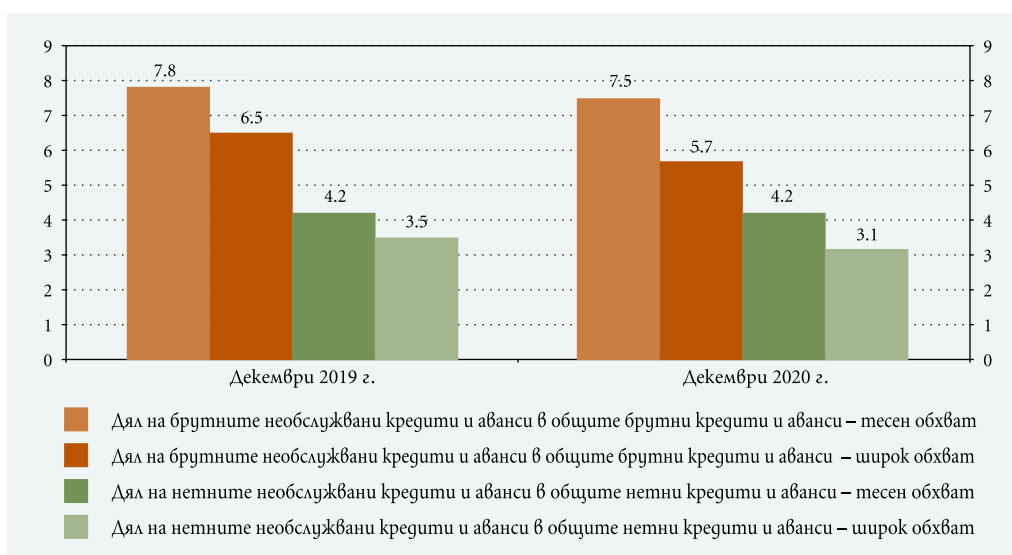

Източник: БНБ.

Кредитите за нефинансови предприятия продължиха да заемат най-голям дял от 66.6% в структурата на съвкупните брутни необслужвани кредити (при 68.5% през 2019 г.). При тях делът на необслужваните кредити се понижи до 10.0% от общите кредити (при 11.4% в края на 2019 г.), което се дължи на увеличение на общите кредити и понижение с 9.0% на необслужваната част. При брутните кредити за домакинства делът на необслужваните възлезе на 6.9% (при 7.3% в края на 2019 г.), като през периода се наблюдаваше увеличение на общия обем на кредитите и слабо нарастване (с 0.5%) на необслужваната част. Покритието с обезценка на брутните необслужвани кредити и аванси в края на декември 2020 г. възлезе на 46.4% (при 48.3% в края на 2019 г.).

Дял на необслужваните кредити и аванси в общите кредити и аванси

(%)

Източник: БНБ.

Нетната стойност на необслужваните кредити и аванси⁶⁶ в края на декември 2020 г. възлезе на 3.1 млрд. лв. Тази стойност отразява потенциалния остатъчен кредитен риск в баланса на банковата система, който остава изцяло покрит с превишението на капитала над капиталовите изисквания и приложимите капиталови буфери. Спрямо края на 2019 г. нетната стойност на необслужваните кредити и аванси намаля с 2.9% (92 млн. лв.), а съотношението ѝ спрямо нетните кредити и аванси в края на декември 2020 г. възлезе на 3.1% съгласно широкия обхват на изчисление (при 3.5% в края на декември 2019 г.). Съгласно стеснения обхват съотношението на нетните необслужвани кредити и аванси в края на 2020 г. се запазва на ниво 4.2%.

При активите на банковата система, различни от кредити, се наблюдаваше поддържане на висок дял на ликвидните активи и увеличение на дълговите ценни книжа. Увеличението на дълговите ценни книжа до общо 17.6 млрд. лв. в края на 2020 г. се определяше главно от закупуването от банките на емитирани от сектор „държавно управление“ ценни книжа. В края на отчетния период размерът на капиталовите инструменти в баланса на банковата система бе 503 млн. лв.

При пасивите на банковата система през 2020 г. бе отчетено нарастване на депозитите с 8.5 млрд. лв. (увеличение с 8.8% според данните от надзорните отчети) и в края на годината размерът им достигна 105.7 млрд. лв., като темпът им на растеж се ускори спрямо 2019 г. (7.5 млрд. лв., 8.4%). Основен принос за растежа на депозитите имаха депозитите на домакинствата, които през 2020 г. нараснаха с 5.0 млрд. лв., а дялът им в съвкупните депозити възлезе на 59.2%. Растежът при депозитите на нефинансови предприятия възлезе на 3.6 млрд. лв. (12.6%) и също беше по-висок спрямо отчетения към 31 декември 2019 г. (2.9 млрд. лв., 11.4%). Нарастване спрямо предходната година отбелязаха и средствата на сектор „държавно управление“ (с 369 млн. лв., 13.8%), докато намаление бе отчетено при депозитите на кредитните институции (с 296 млн. лв., -5.5%) и на другите финансови предприятия (с 122 млн. лв., -3.6%). Във валутната структура на съвкупните депозити в края на 2020 г. дялът на средствата в левове възлезе на 59.4%, а този на деноминираните в евро и в други валути беше съответно 33.5% и 7.1%. В структурата по резидентност дялът на депозитите от местни източници в края на 2020 г. беше 92.3%, а на тези от нерезиденти – 7.7%.

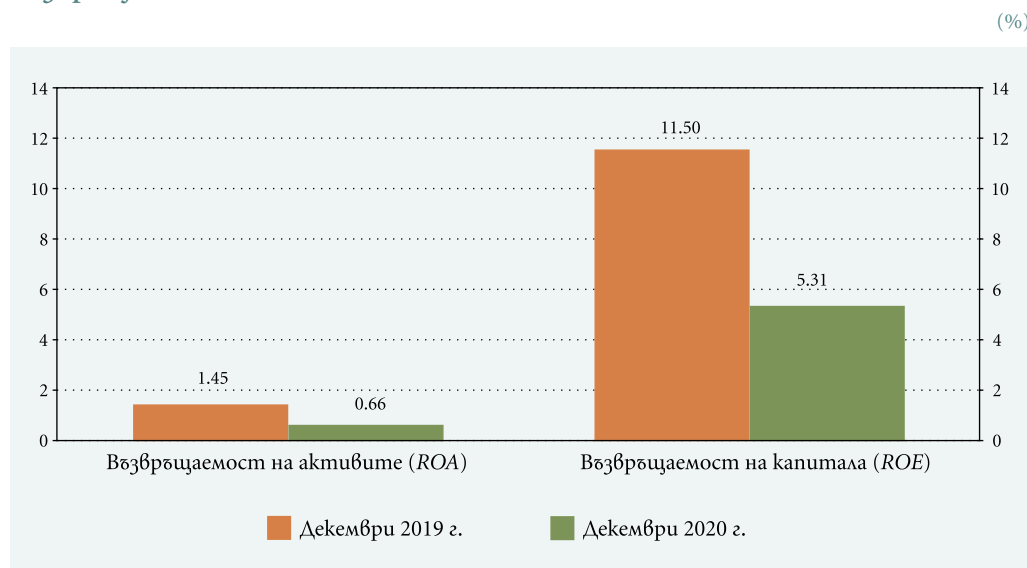
Балансовият собствен капитал на банковата система възлезе на 15.4 млрд. лв. в края на декември 2020 г. Спрямо увеличението на капитала през 2019 г. (470 млн. лв., 3.4 %) през 2020 г. растежът му беше по-висок – с 983 млн. лв. (6.8%). Основен принос за ускоряването на растежа на балансовия собствен капитал на банковата система имаше задържането на печалбата в системата в резултат от предприятиите на 12 март 2020 г. от УС на БНБ мерки и увеличението на внесенния капитал с 870 млн. лв. (19.1%). Положителен принос за нарастването на капитала имаше и увеличението на премиите резерви – със 145 млн. лв. (27.3%). Същевременно отрицателен принос за изменението на балансовия капитал на банковия сектор имаха намалението на печалбата за 2020 г. и на другите резерви⁶⁷ и на натрупания друг всеобхватен доход.

⁶⁶ Нетната стойност на необслужваните кредити и аванси е изчислена по методиката на ЕБО, като brutният им размер е намален с натрупаната за тях обезценка. При изчисляването на дела на нетните необслужвани кредити и аванси се използва както тяхната нетна стойност, така и тази на съвкупните кредити и аванси.

⁶⁷ Ефект от вливането на „Експресбанк“ в „Банка ДСК“.

Печалбата на банковата система към 31 декември 2020 г. възлезе на 815 млн. лв. (при 1.7 млрд. лв. за 2019 г.). Основни фактори за понижението на печалбата бяха спадът при всички основни компоненти на дохода и увеличението на разходите за обезценка на финансови активи. По-малкият размер на реализираната за 2020 г. печалба, както и нарастването на активите и капитала през годината определиха по-ниските стойности на показателите за възвръщаемост на активите (ROA) и възвръщаемост на капитала (ROE). В края на 2020 г. възвръщаемостта на активите (ROA) беше 0.66% (при 1.45% към 31 декември 2019 г.), а възвръщаемостта на собствения капитал (ROE) – 5.31% (при 11.50% към 31 декември 2019 г.).

Возвръщаемост на активите и на капитала

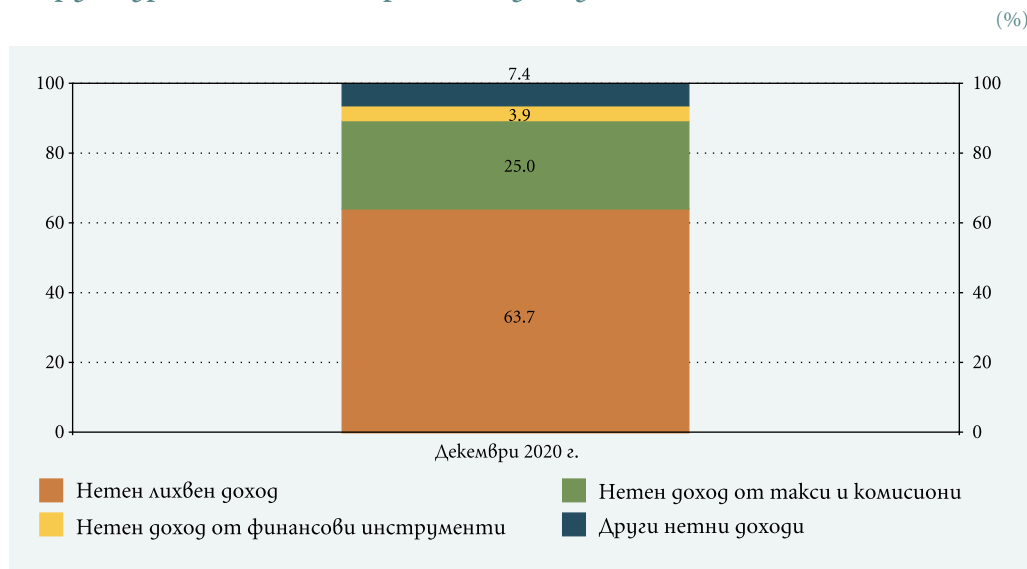

Източник: БНБ.

Общият нетен оперативен доход⁶⁸ намаля с 84 млн. лв. (-2.0%) спрямо 2019 г. до 4.2 млрд. лв. в края на 2020 г. Динамиката се дължеше на по-малкия размер на нетния лихвен доход, на нетния доход от такси и комисиони и на нетния доход от финансови инструменти. Основният компонент на общия нетен оперативен доход – нетният лихвен доход, отбеляза спад с 81 млн. лв. (-3.0%), а неговият дял в структурата на общия нетен оперативен доход в края на декември 2020 г. възлезе на 63.7%. Спрямо края на 2019 г. приходите от лихви спаднаха с 27 млн. лв. (-0.9%), докато разходите за лихви нараснаха с 54 млн. лв. (17.8%). В сравнение с 2019 г. лихвоносните активи се увеличиха, като в резултат и на динамиката при приходите от лихви възвръщаемостта на лихвоносните активи в края на декември 2020 г. се понижи до 3.13% (при 3.18% към 31 декември 2019 г.). През 2020 г. продължи тенденцията към спад в цената на лихвените пасиви до 0.15% (при 0.18% в края на 2019 г.).

⁶⁸ Към 30 юни 2020 г. беше извършена методологическа промяна при отчитането на разходите във Фонда за гарантиране на влоговете и във Фонда за реструктуриране на банки. Тези разходи бяха отчитани преди това в „други оперативни разходи“ и влияеха върху размера на общия нетен оперативен доход. С въведената от 1 юни 2020 г. отчетна рамка FINREP 2.9 тези разходи се отчитат на нов ред в отчета за приходите и разходите, след административните разходи. Данните и изчисленията за 2019 г. са съобразно прилаганата методика към края на 2019 г.

Структура на нетния оперативен доход

Източник: БНБ.

Нетният доход от такси и комисиони намаля за същия период с 67 млн. лв. (-6.1%) и дялът му възлезе на 25.0%. Нетният доход от финансови инструменти се съкрати със 181 млн. лв. (-53.0%) и в края на 2020 г. заемаше 3.9% от общия нетен оперативен доход. Коефициентът на ефективност⁶⁹ в края на периода беше 54.3%. Извършените през 2020 г. разходи за обезценка възлязоха на 0.9 млрд. лв. (при 0.5 млрд. лв. за предходната година), а съотношението на разходите за обезценка към нетния общ оперативен доход се повиши до 21.1% в края на годината (при 11.1% в края на 2019 г.).

През 2020 г. капиталовата позиция на банковата система остана стабилна и спрямо 31 декември 2019 г. капиталовите показатели се подобриха. Основен принос за това имаше увеличението на собствения капитал на банковата система. През годината бяха въведени и регулаторни облекчения в отговор на пандемията от COVID-19, които доведоха до понижение на рисковите експозиции. Съгласно приетия в края на юни 2020 г. Регламент (ЕС) 2020/873⁷⁰ за експозициите на банките към централни правителства и централни банки, деноминирани във валута на друга държава членка, се прилагат преференциални рискови тегла. Променените рискови тегла допринесоха за подобренето на капиталовата позиция на банките през 2020 г.

Регулаторният собствен капитал на банките на годишна база нарасна с 1.3 млрд. лв. (9.7%) и в края на 2020 г. възлезе на 14.7 млрд. лв. Капиталът от първи ред и базовият собствен капитал бяха съответно 14.3 млрд. лв. и 14.0 млрд. лв.

Общият размер на рисковите експозиции през 2020 г. намаля с 1.1 млрд. лв. (-1.7%) до 64.5 млрд. лв. в края на периода. Рисково претеглените експозиции за кредитен риск спаднаха с 432 млн. лв. (-0.7%) до 59.0 млрд. лв.

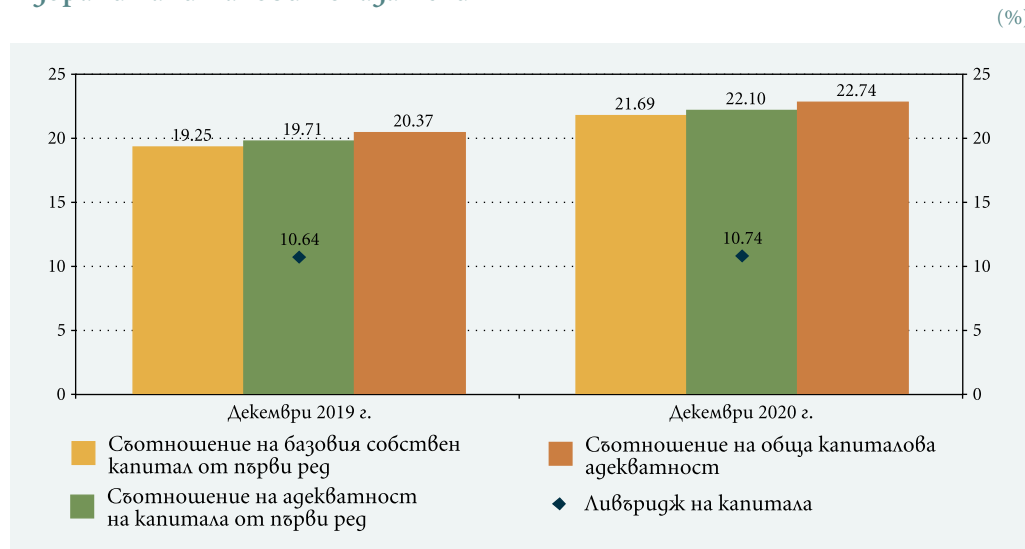
Дялът на рисково претеглените експозиции за кредитен риск в структурата на общите рискови експозиции нарасна до 91.3% в края на отчетната година (от 90.4% в края на 2019 г.). Рисковите експозиции за операционен

⁶⁹ По новата методика коефициентът на ефективност (*cost-to-income ratio*) се изчислява като сбор от административните разходи, амортизационните разходи и (от юни 2020 г.) разходите за фондовете за реструктуриране и схеми за гарантиране на депозитите, отнесен към нетния оперативен доход.

⁷⁰ Регламент (ЕС) 2020/873 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2020 г. за изменение на регламенти (ЕС) № 575/2013 и (ЕС) 2019/876 по отношение на някои корекции в отговор на пандемията от COVID-19 (така нареченият CRR – *Capital Requirements Regulation* – ‘quick fix’).

риск също намаляха (с 460 млн. лв., -8.0%) и дялът им се понижи до 8.2% (при дял от 8.8% в края на 2019 г.). Снаг отчетоха и експозициите към позиционен, валутен и стоков риск (с 211 млн. лв., -44.1%) и техният дял намаля – от 0.7% на 0.4%.

Избрани капиталови показатели

Източник: БНБ.

Към 31 декември 2020 г. в резултат от намалението на рисковите експозиции и нарастването на собствения капитал на банките спрямо края на 2019 г. съотношенията на базовия собствен капитал от първи ред, на капитала от първи ред и на общата капиталова адекватност бяха съответно 21.69%, 22.10% и 22.74% (при съответно 19.25%, 19.71% и 20.37% в края на 2019 г.). В края на 2020 г. съотношението на ливъридж на банковата система (при напълно въведено определение на „капитал от първи ред“) възлезе на 10.74% (при 10.64% в края на 2019 г.).

Към 31 декември 2020 г. всички банки спазваха капиталовите изисквания и определените капиталови буфери⁷¹. Превъзвешението на капитала над регулаторния минимум по Стълб 1 възлезе на 9.5 млрд. лв., или с 1.4 млрд. лв. (17.1%) повече спрямо края на 2019 г. Капиталът, който превъзвеша минималните и задължителните капиталови изисквания, както и определените буфери, нарасна с 1.3 млрд. лв. (37.5%) до 4.6 млрд. лв. в края на 2020 г. Увеличението на регулаторния капитал и намалението на нетните необслужвани експозиции през 2020 г. осигуриха допълнително покритие на позициите, които са източник на потенциален остатъчен кредитен риск в банковите баланси.

Ликвидността на банковата система остана стабилна, като при всички кредитни институции съотношението на ликвидно покритие (*liquidity coverage ratio, LCR*) надвишаваше минималното регулаторно изискване от 100%. Съотношението на ликвидно покритие на банковата система се повиши до 279.0% (при 269.9% в края на 2019 г.). Спрямо края на 2019 г. ликвидният буфер (числител на съотношението) се увеличи с 5.3 млрд. лв. (17.1%) до 36.2 млрд. лв. Динамиката се дължеше предимно на „резервите в централната банка с възможност за изтегляне“, които през годината нараснаха с 8.0 млрд. лв. (67.0%) до 20.1 млрд. лв., а дялът им в ликвидния буфер се

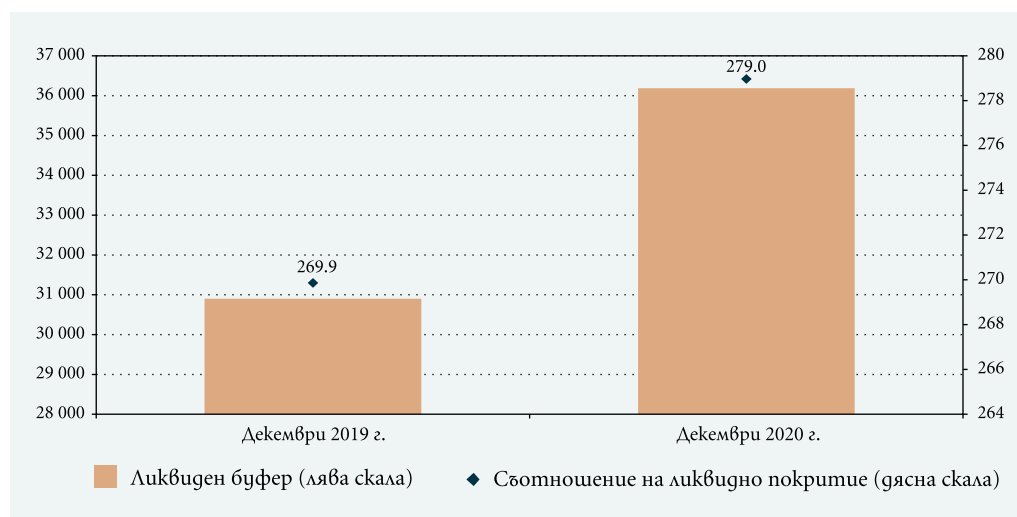
⁷¹ Повече информация за актуалните нива на капиталовите буфери е налична на интернет страницата на БНБ: <http://www.bnb.bg/BankSupervision/BSCapitalBuffers/index.htm>.

повиши от 38.9% до 55.4% в резултат от мерките на БНБ от 12 март за намаляване на чуждестранните експозиции на банките с цел ограничаване на кредитния риск и на риска от концентрация в техните баланси. Увеличението на размера на този високоликвиден компонент осигури на банковата система допълнителен ресурс за посрещане на икономическите и финансовите последици от мерките срещу разпространението на COVID-19.

Избрани показатели за ликвидност по Делегиран регламент (ЕС) 2015/61 на Комисията*

(млн. лв.)

(%)

* Делегиран регламент (ЕС) 2015/61 на Комисията от 10 октомври 2014 г. за допълнение на Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на изискването за ликвидно покритие за кредитните институции.

Източник: БНБ.

При компонента „активи в централно правителство“ беше отчетено годишно намаляние с 3.9 млрд. лв. (-23.8%) до 12.5 млрд. лв., а дялът му спадна от 52.9% до 34.4%. Размерът на компонента „монети и банкноти“ възлезе на 2.5 млрд. лв., като спрямо края на 2019 г. се увеличи с 212 млн. лв. (9.4%), а дялът му в ликвидните активи намаля от 7.3% на 6.9%. Компонентът „активи в централна банка“ нарасна с 439 млн. лв. до 631 млн. лв., а дялът му възлезе на 1.7%. Знаменателят на съотношението на ликвидно покритие (нетните изходящи ликвидни потоци) отчете годишен растеж с 1.5 млрд. лв. (13.3%) до 13.0 млрд. лв. в края на периода. Съотношението „кредити/депозити“⁷² (*loan-to-deposit ratio, LTD*) за банковата система се понижи на годишна база – от 72.2% до 69.0%, което бе следствие от по-ниския темп на растеж на кредитите (4.8%) спрямо този на депозитите (9.6%).

Общ преглед на дейността на финансовите институции, вписани в регистъра на БНБ по чл. 3а от ЗКИ

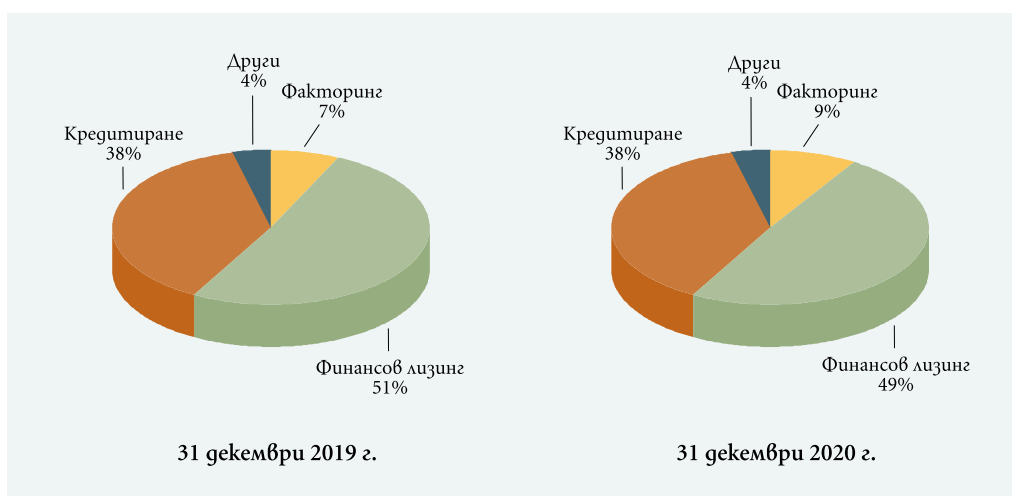
През 2020 г. в регистъра по чл. 3а от ЗКИ бяха вписани единадесет нови дружества, а шест финансови институции бяха заличени поради намаляване на показателите за съществена дейност под нормативно определените или поради прекратяване на дейност. В рамките на отчетната година БНБ

⁷² Съотношението е изчислено, без да се включват секторите „централни банки“ и „кредитни институции“.

издаде отказ за вписване като финансова институция на четири дружества, като сред основните причини бяха недоказани собствени средства при формиране на вноските в капитала или наличие на противоречива информация в представените документи. В края на годината общият брой на вписаните финансови институции по чл. 3а от ЗКИ беше 213, в това число 10 финансови институции от държави – членки на ЕС, които осъществяват дейност на територията на България чрез клон или директно (съгласно чл. 24 и 27 от ЗКИ) и фонд, учреден по реда на Закона за Българската банка за развитие.

Общата сума на балансовите активи на сектора нарасна и достигна 9.8 млрд. лв.⁷³, което представлява 7.9% от активите на банковата система към края на 2020 г. Увеличението на балансовото число на сектора се дължеше изцяло на нарастващото кредитиране и придобиване на вземания по кредити от банки и други финансови институции. Потребителското кредитиране запази пазарния си дял, докато вземанията по финансов лизинг и по жилищни и ипотечни кредити на физически лица намаляха. Отчита се слабо свиване на пазарния дял и броя на лизинговите компании (44), докато дейността на дружествата, които придобиват вземания по кредити от банки и финансови институции, се разширява (балансовото им число се доближи до 1 млрд. лв.). Кредитиращите дружества (135) запазиха пазарния си дял. Активите на 20-те най-големи финансови институции, вписани в регистъра на БНБ по чл. 3а от ЗКИ, продължиха да бъдат преобладаващи в сектора (74.6%).

Разпределение на активите на финансовите институции в регистъра по чл. 3а от ЗКИ по видове дейност

Разпределение на активите на финансовите институции в регистъра по чл. 3а от ЗКИ по видове дейност

Източник: БНБ.

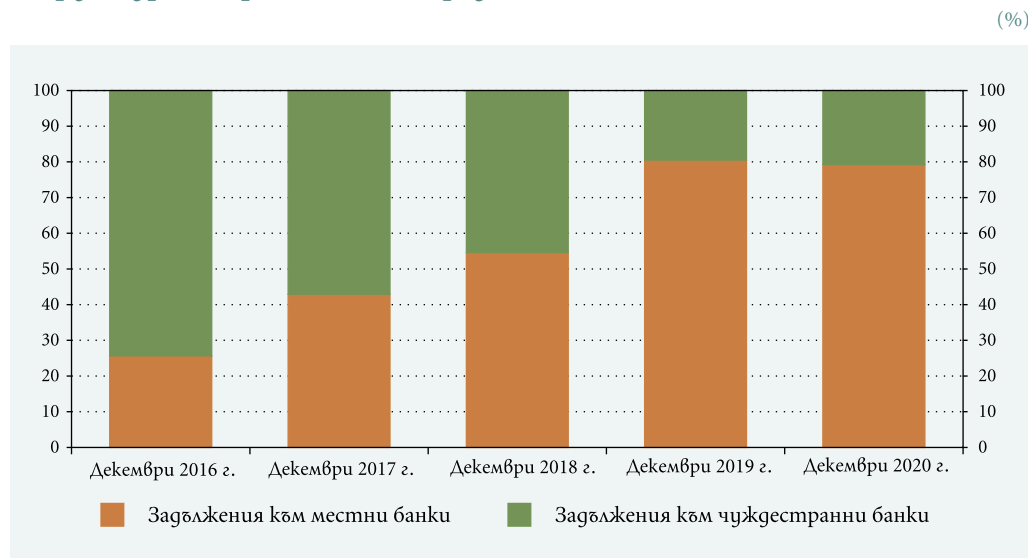
Брутният кредитен портфейл, включващ вземания по кредити и по финансов лизинг, нарасна на годишна база с 5.2% до 8.5 млрд. лв. Доброто качество на портфейла в края на 2020 г. се запази въпреки влошената макроикономическа среда. Делът на редовните кредити достигна 78.4% от брутния портфейл на сектора. Нетният кредитен и лизингов портфейл, включително придобитите вземания по кредити, достигна 7.5 млрд. лв. и запази ниски нива на кредитен риск. С най-висок дял при необезценените

⁷³ Балансовото число на активите към 31 декември 2020 г. е формирано от активите на 203 финансови институции, подали в БНБ финансов отчет, изготвен по реда на чл. 15, ал. 1 от Наредба № 26 на БНБ.

активи останаха лизинговите вземания (52%), следвани от потребителските кредити (30.6%). В края на 2020 г. дялът на портфейла на 20-те най-големи финансови институции в регистъра по чл. 3а от ЗКИ възлезе на 74% от общия портфейл на сектора.

Привлечените средства се увеличиха с 5.6% на годишна база, достигайки 7.1 млрд. лв. Банковите средства (5.0 млрд. лв.) нараснаха с 5.8% през отчетната година и останаха с основен дял сред източниците за финансиране на институциите в сектора. През 2020 г. се наблюдава преустановяване на наблюдаваната през последните години устойчива тенденция към увеличаване на дела на привлечения ресурс от местни банки.

Структура на привлечените средства от банки

Източник: БНБ.

Средствата, привлечени от други финансови институции, отчитат спад със 137 млн. лв. През 2020 г. двадесетте най-големи финансови институции, вписани в регистъра на БНБ по чл. 3а от ЗКИ, ползват 83.9% от съвкупното секторно финансиране и 91.8% от съвкупния банков ресурс, усвоен от сектора.

В условията на значително влошаване на икономическата среда през 2020 г. печалбата на сектора се понижи със 17.8% на годишна база и възлезе на 293 млн. лв. За спада ѝ допринесе запазването през 2020 г. на тенденцията към плавно нарастване на разходите за обезценка, които към края на годината достигнаха 537 млн. лв., с 23.5% повече от същия период на 2019 г. Същевременно положителен принос за печалбата на сектора през годината имаше нетният лихвен доход, реализиран от кредитиращите дружества. Двадесетте най-големи финансови институции формираха 44% от нетния резултат на сектора. В края на декември 2020 г. показателят за възвръщаемост на активите (ROA) намаля до 2.9% спрямо 3.9% в края на 2019 г. Показателят за възвръщаемост на капитала (ROE) също се понижи до 13%.

Размерът на собствения капитал на сектора нарасна с 4.8% на годишна база и достигна 2.2 млрд. лв., за което допринесоха както растежът на собствения капитал на дружествата, така и нарастващият брой новорегистрирани финансови институции. Дялът на двадесетте най-големи финансови институции в размера на собствения капитал на сектора възлезе на 55.2% в края на 2020 г.

Дейност на банковия надзор

През 2020 г. БНБ осъществяваше надзор върху дейността на кредитните институции в две различни правни рамки. Промяна на голяма част от функциите, отговорностите и задачите на БНБ като орган за надзор върху дейността на кредитните институции в България настъпи вследствие на Решение (ЕС) 2020/1015 от 24 юни 2020 г. на Европейската централна банка (ЕЦБ/2020/30), с което бе установено тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ с начална дата 1 октомври 2020 г. В резултат Република България се присъедини към Единния надзорен механизъм (ЕНМ) и придоби качеството на участваща държава членка по смисъла на чл. 2, т. 1 от Регламент (ЕС) № 1024/2013⁷⁴.

ЕНМ е названието на системата за банков надзор в ЕС. ЕНМ се състои от ЕЦБ и националните надзорни органи на участващите държави. За държавите извън еврозоната се прилага така нареченият режим на тясно сътрудничество между съответния национален надзорен орган и ЕЦБ – механизмът, установен за България. Основните цели на ЕНМ са да гарантира сигурността и стабилността на европейската банкова система, да засили финансовата интеграция и прилагането на последователен надзор. В режима на тясно сътрудничество ЕЦБ упражнява банков надзор в сътрудничество с националните надзорни органи чрез установяване на общ подход към текущия надзор, предприемане на хармонизирани надзорни действия и коригиращи мерки и осигуряване на последователното прилагане на разпоредбите и надзорните политики. В рамките на този режим ЕЦБ има правомощията да извършва надзорен преглед, проверки на място и разследвания, да издава или отнема лицензи за банкова дейност, да оценява придобиването и разпореждането с квалифицирани дялови участия от страна на банките, да осигурява прилагането на пруденциалните правила на ЕС, както и да определя по-високи капиталови изисквания (буфери), за да противодейства на евентуални финансови рискове. Надзорните функции на ЕЦБ се изпълняват от нейния Надзорен съвет (НС). С решение на УС на БНБ, считано от 1 октомври 2020 г., подуправителят, ръководещ управление „Банков надзор“, е представителят на БНБ в НС на ЕЦБ със същите права и задължения като всички останали членове, включително с право на глас. НС на ЕЦБ подготвя проектите на решения, които след това се приемат от УС на ЕЦБ, следвайки така наречената процедура при липса на възражения (*non-objection procedure*). УС на ЕЦБ приема и други решения по общата рамка на ЕНМ, без прилагане на процедура при липса на възражения. В УС на ЕЦБ няма представител на България, тъй като този съвет се състои от членовете на Изпълнителния съвет на ЕЦБ и управителите на централните банки от страните – членки на еврозоната.

По силата на споразумението за тясно сътрудничество от 1 октомври 2020 г. ЕЦБ отговаря за прекия надзор върху определените като значими институции (*significant institutions, SIs*)⁷⁵, за издаване и отнемане на лицензи, за одобрения на придобиване и освобождаване от класифицирани дялови участия („общите процедури“) за всички поднадзорни лица, учредени в България. На 11 септември 2020 г. ЕЦБ оповести списъка на банките в България, които са определени като значими институции и са обект на пряк надзор от нейна

⁷⁴ Регламент (ЕС) № 1024/2013 на Съвета от 15 октомври 2013 г. за възлагане на Европейската централна банка на конкретни задачи относно политиките, свързани с пруденциалния надзор над кредитните институции.

⁷⁵ Критериите, според които се определя дали банките се считат за значими и съответно попадат под прекия надзор на ЕЦБ, са описани в Регламента за ЕНМ и в Рамковия регламент за ЕНМ.

страна, като това са: „Уникредит Булбанк“ АД, „Банка ДСК“ АД, „Обединена българска банка“ АД, „Юробанк“ АД и „Райфайзен банк (България)“ ЕАД. ЕЦБ отговаря за надзора върху определените като значими институции във всички аспекти на тяхната дейност, включително дистанционен надзор, инспекции на място и така наречените хоризонтални функции, включващи надзорна методология, оценка на модели, лицензи и оценка за надеждност и пригодност на членове на управителните органи на банките. Тъй като България не е държава – членка на еврозоната, и решенията на ЕЦБ нямат правна сила у нас, БНБ издава индивидуални административни актове по отношение на значимите институции при искане от ЕЦБ и в пълно съответствие с него. За целите на прекия надзор върху определените като значими банки БНБ определи подкоординатори, както и представители в съвместните надзорни екипи, които участват на всички етапи от процеса на осъществяване на надзор. Съвместните надзорни екипи са отговорни за цялостната оценка на риска, стабилността и уязвимостта на всяка една от значимите кредитни институции. Те определят и съответните надзорни мерки в случай на необходимост, включително допълнителните капиталови изисквания по Стълаб 2 на Базел II. Съвместните надзорни екипи правят оценка на адекватността на вътрешните оценки на капитала, на ликвидността и рисковете за тях, на плановете за възстановяване, както и на адекватността на бизнес модела и корпоративното управление на всяка една банка.

От 1 октомври 2020 г. ЕЦБ отговаря за наблюдението над определените като по-малко значими институции (*less significant institutions, LSIs*) и за общите процедури за всички кредитни институции. Прекият надзор над класифицираните като по-малко значими институции продължава да се осъществява от БНБ, но при пълна хармонизация на надзорния процес с този на ЕЦБ. БНБ прилага насоките и исканията, издадени от ЕЦБ, и предприема необходимите мерки за изпълнение на правните актове на ЕЦБ по Регламент (ЕС) № 1024/2013, включително като издава необходимите административни актове. Във връзка с това ЕЦБ упражнява контрол по прилагането на всички насоки и стандарти на ЕНМ в работата на БНБ, включително и по отношение на процеса на надзорен преглед и оценка и на инспекциите на място. ЕЦБ разполага с определени преки правомощия по отношение на по-малко значимите институции, свързани с процеса на издаване и отнемане на лицензи, одобрения на придобиване и освобождаване от класифицирани дялови участия в кредитни институции, издаването на общи препоръки, указания и инструкции, планиране и осъществяване на инспекции на място. ЕЦБ може във всеки един момент, когато е необходимо, да поеме прекия надзор над по-малко значимите институции, за да се осигури последователно прилагане на надзорните стандарти. За целите на надзора над по-малко значимите банки към ЕНМ е създадена структура, в която БНБ има свой представител. В рамките на тази структура се обсъждат въпросите, свързани с надзора над по-малко значимите институции в страните членки, участващи в ЕНМ. Участието в ЕНМ включва и предоставяне на ЕЦБ на цялата информация, необходима за изпълнение на задачите на ЕЦБ, включително такава, която съставлява банкова и професионална тайна. ЕЦБ събира такси за извършването на надзорната си дейност, като този принцип се прилага и за банките в България.

С присъединяването си към ЕНМ БНБ получи достъп до надзорния капацитет на ЕЦБ и на останалите участващи в ЕНМ национални надзорни органи. Експертите на БНБ участват в процеса на приемане на проекти за

решения, предложени от НС на ЕЦБ, които след това се внасят за решение в УС на ЕЦБ. БНБ определи свои представители в надзорната архитектура на ЕНМ – в съвместните надзорни екипи, в работните структури на ЕНМ по основните направления на надзорната дейност, както и в аналитичната мрежа към ЕНМ. Началото на процеса обуслови покриването на над 30 нови бизнес направления, в които бяха ангажирани експерти от управление „Банков надзор“. По отношение на въпросите на политиката, свързана с пруденциалния надзор, представители на БНБ участват в други комитети и структури, които подпомагат работата на ЕЦБ във връзка със задачите, които са ѝ възложени с Регламент (ЕС) № 1024/2013.

Дистанционен надзор

Дейност по надзорен преглед и оценка и текущо наблюдение на рисковия профил на кредитните институции

В рамките на процеса по надзорен преглед и оценка (ПНПО) през 2020 г. дейността на дистанционния надзор беше фокусирана върху текущото наблюдение на рисковия профил на кредитните институции. Продължи проследяването на тримесечна база на ключови рискови индикатори за установяване на нивото и тенденциите в поетите от банките рискове и на влиянието им върху цялостното финансово състояние на банките. След 1 октомври 2020 г., когато започва да действа споразумението за тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ, фокусът на дейностите по ПНПО бе поставен върху по-малко значимите институции. В обхвата на тези дейности бяха включени анализи и коментари за динамиката на основни финансови и балансови параметри на банките. Изведени бяха заключения за степенята на рисковете за капитала – кредитен риск и риск от концентрация, пазарен и операционен риск, рискове за ликвидността и финансирането. Отчетено беше позиционирането на кредитните институции в банковата система по активи, пасиви и основни бизнес сегменти, както и по конкретни показатели.

През 2020 г. продължи диалогът с кредитните институции, свързан с причините, обусловили измененията в надзорните данни за съответните периоди на отчитане. Аспект от дистанционната надзорна дейност през годината беше ежедневното наблюдение на ликвидната позиция на кредитните институции, като се наблюдаваше динамиката на ликвидните им буфери и привлечените средства. Проследяваше се изпълнението на разпоредбите на Решение № 87 на УС на БНБ от 12 март 2020 г. относно наложени макропруденциални мерки спрямо кредитните институции в страната, свързани с ефектите върху икономиката, произтичащи от мерките срещу разпространението на COVID-19. На седмична база бяха преглеждани представените от банките отчети за размера на нетните експозиции към определени категории контрагенти с цел проверка за спазване на наложените в решението лимити. През целия период само една банка докладваше превишение на лимитите, във връзка с което до преодоляването на нарушението с нея се осъществяваше постоянна комуникация. Друг приоритет в дейността на дистанционния надзор бяха прегледът и анализът на подаваните от институциите месечни отчети съгласно утвърдения от УС на БНБ „Рег за отсрочване и уреждане на изискуеми задължения към банки и дъщерните им дружества – финансови институции, във връзка с въведеното на 13 март 2020 г. от Народното събрание извънредно положение, свързано с пандемията от COVID-19“, представляващ частен мораториум

по смисъла на Насоките на ЕБО относно законодателните и частните мораториуми върху плащанията по кредити, прилагани с оглед на кризата, предизвикана от COVID-19 (EBA/GL/2020). През годината беше проведена и активна комуникация с банките с цел установяване на предприетите от тях мерки за осигуряване на непрекъснатост на бизнес дейностите и процесите в условията на извънредна епидемична обстановка.

Беше извършен редовен годишен преглед и оценка на представените от банките документи за вътрешен анализ на адекватността на капитала (ВААК) и за вътрешен анализ на адекватността на ликвидността (ВААЛ) към 31 декември 2019 г. Заключениета на експертната преценка са базирани върху приложението на процесите по ВААК и ВААЛ във вътрешната рамка за вземане на управленски решения, използване на резултатите от тях за целите на капиталовото планиране, прогнозирането на ликвидните потребности и бюджетирането на институциите. Съгласно критериите на ЕБО за оценка изведените оценки и заключения за надеждността, ефективността и изчерпателността на ВААК и ВААЛ бяха взети предвид при присъждането на надзорни рейтинги за адекватност на капитала и ликвидността. Беше извършен и преглед на плановете за финансиране⁷⁶ на банките с референтна дата 31 декември 2019 г., които включват предвиждания за динамиката на активите, пасивите и капитала в тригодишен хоризонт (2020–2022 г.).

През годината продължи работата по преглед и оценка на периодично представяните преработени и актуализирани плановете за възстановяване на определените от ЕЦБ като по-малко значими банки съгласно чл. 6, ал. 1 от Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници (ЗВПКИИП). Банките бяха информирани за основните изводи, констатации и препоръки за отстраняване на слабости и подобряване на качеството и приложимостта на плановете, а оценките бяха отчетени при определянето на рейтинга за вътрешното (корпоративно) управление на всяка банка.

Дейност по изготвяне на становища и проследяване на надзорни мерки

През 2020 г. бяха изготвени становища във връзка с издаване от страна на БНБ на предварително одобрение за включване на годишните печалби за 2019 г. в капитала на банките. Разгледано беше искане от една банка за разпределение на печалбата под формата на дивидент, но съгласно Решение № 87 от 12 март 2020 г. на УС на БНБ ръководството на институцията беше информирано, че не е налице основание за изменение на разпореждането по раздел I, т. 1 от Решение № 87.

В този период продължи текущото проследяване на изпълнението на наложени надзорни мерки за отстраняване на нарушения на нормативната рамка и за изпълнение на препоръки от извършени надзорни инспекции в банки. Беше установено, че кредитните институции са предприели действия по изпълнение на преобладаващата част от препоръките и за отстраняване на допуснатите нарушения.

⁷⁶ Във връзка с прилагането на Насоките на ЕБО относно хармонизирани определения и образци на плановете за финансиране на кредитни институции и в съответствие с препоръка на Европейския съвет за системен риск с цел установяване реалистичност на изпълнението на заложените краткосрочни и дългосрочни цели.

Дейност по подготовка и установяване на тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ

Във връзка с процеса по установяване на тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ през първата половина на 2020 г. бяха осъществени поредица от срещи с представители на ЕЦБ относно особеностите на процеса по присъединяването на България към ЕНМ. Акцент на дискусиите по време на срещите бяха процесите на определяне на приоритетите, планиране на надзорните дейности и разпределение на ресурсите на базата на оценка на риска, етапите на текущите надзорни дейности, включително ПНПО, процесът на преглед и оценка на ВААК, ВААЛ, плановете за възстановяване и взаимодействието на дистанционната надзорна дейност с органа по реструктуриране на кредитни институции в БНБ. Беше обменен опит относно структурата, организацията, процесите и регулаторната рамка на надзорната политика на БНБ и ЕЦБ, както и на надзорната отчетност и процеса на оценка на качеството на данните. През последното тримесечие на 2020 г. се провеждаше и активна комуникация с представителите на ЕЦБ, отговарящи за наблюдението на по-малко значимите институции в страната, които след 1 октомври 2020 г. остават под прекия надзор на БНБ. По време на срещите за всяка банка бяха представени оценката на рисковия профил и нивата на риск по отделни области, в това число вътрешното управление, бизнес модела, капиталовата и ликвидната позиция, като се акцентира върху установените недостатъци и слабости, както и предприетите надзорни мерки за тяхното преодоляване.

Инспекции на място

През периода януари – септември 2020 г. продължиха дейностите по провеждане и приключване на надзорни инспекции, започнали през 2019 г. Наложилото се от средата на март поради обявената на национално ниво епидемична обстановка продължаване на оперативната работа в условията на отдалечен достъп до работните места забави приключването на тези инспекции, както и изпълнението на намеренията за провеждане на инспекции на място през годината като цяло.

Обхватът и целите на инспекциите на място бяха фокусирани върху прегледа и оценката на нивото и управлението на кредитния риск, риска от кредитни концентрирации и операционния риск, проверка на качеството на относимата към тези рискове отчетност, изготвяна за надзорни цели, преглед и оценка на ВААК за отразяване на посочените рискове – от гледна точка на текущото им проявление и предвиждания в рамките на времеви период, за който ВААК се отнася. В част от проверените банки беше извършен преглед и оценка на управлението на ликвидната позиция при пласменти в рамките на съответните банкови/финансови групи, а също и преглед на качеството на информацията, използвана за изготвяне на планове за възстановяване.

Прегледът и оценката на съответните рискове обхванаха следните основни аспекти: качество на вътрешната рамка за управлението им, включително действащи процеси и системи за управление за конкретни рискови категории, вътрешни контролни механизми, отчетност за вътрешни/управленски и регулаторни цели. При инспекциите бяха анализирани организацията, правилата и методологиите за определяне на вътрешните потребности от капиталови ресурси в процеса на ВААК с цел установяване дали вътрешните системи и процеси на съответните кредитни институции са адекватни и пропорционални с оглед на естеството, мащаба и сложността

на тяхната дейност, дали са съгласувани с бизнес стратегиите и със стратегиите за управление на риска и как подпомагат тяхното изпълнение.

Според формираните надзорни преценки организационните структури и системите за информирание на ръководството съответстват на естеството, обема и сложността на дейността и рисковия профил на проверените банки, а функциите за контрол на риска способстват за неговото идентифициране и независимо управление от бизнес звената. При проверките не беше установено съществено подценяване на кредитния риск при степен на покритие с обезценки, съответстващо на риска, поет в кредитния портфейл. Рискът от кредитни концентриции е различен в отделните банки – от ниски и умерени концентриции, които са близо до средните стойности за съответната група банки (според групирането за надзорни цели), до единични значими експозиции към предприятия майка.

Констатациите от инспекциите показват различно ниво на операционен риск в отделните банки, което е отразено в подходите за неговото управление и отчетност. Според формираните надзорни преценки прилаганите от банките системи и механизми за управление и контрол на операционния риск са ефективни. Установени бяха частични слабости, породени от недостатъчна работна ръка при дейности, имащи отношение към идентифициране и самооценка на различни аспекти на операционния риск.

При проверките на качеството на информацията, използвана за изготвяне на планове за възстановяване (ПВ), не бяха открити съществени отклонения по отношение на количествени (входящи/обработени/изходящи) данни, включително във връзка с измерване достигането на зони за ранно предупреждение и гранични нива на индикатори, при които се изследва необходимостта от активиране на ПВ и се разглеждат възможностите за прилагане на опции за възстановяване (за всеки конкретен случай).

Във основа на констатациите от инспекциите бяха отправени надзорни предписания към проверените банки за подобряване на управлението на кредитния, операционния и ликвидния риск и на ВААК. С цел подобряване на оперативния контрол и ефективността при управлението на кредитния и операционния риск предписанията се отнасяха до усъвършенстване на вътрешни правила, процедури и бизнес практики за разпределение на роли и отговорности между отделни бизнес функции/звена. Други препоръки се отнасяха до подобряване на процеса на ВААК с допълване на вътрешната нормативна документация, свързана с измерване на рискови категории и методологии, прилагани в процеса за ВААК, и на рамката за стрес тестове, отразяващи проявлението на кредитен, операционен и ликвиден риск.

Установените от инспекциите нарушения на регулаторната рамка бяха свързани главно с неправилно третиране на рискови експозиции за кредитен риск в регулаторната отчетност за измерване на капиталови изисквания, в това число признаване на неприемливи обезпечения, невключване на неусвоени лимити по рамкови договори (загубансови ангажименти), неправилно определяне на рискови тегла и отчитането им за регулаторни цели. Анализите показват, че нарушенията и свързаните с тях корекции на капиталовите изисквания не водят до нарушение на определените от БНБ регулаторни и пруденциални капиталови нива. Дейността по одобряването на промени в прилагани вътрешни модели за измерване на регулаторния капитал за кредитен риск беше насочена към проверки във връзка с подадени заявления за съществени промени във вътрешнорейтинговия подход при две банки. В тази област бяха изготвени надзорни анализи и оценки, необходими за регулаторно одобрение на тези промени. Резултатите от проверките

на вътрешните модели за една банка бяха взети предвид при приемането от надзорни колегии на съвместни решения, даващи право на съответната банкова група, в частност на местната дъщерна банка, да приложи заявените от нея промени за целите на Стълб 1 от регулаторната рамка. Бяха извършени и документални проверки и изготвени становища във връзка с подадени от страна на три банки уведомления за несъществени промени в прилаганите вътрешни модели за оценка на кредитен и операционен риск, докладвани както преди, така и след въвеждането им.

Работата с отдалечен достъп до работните места породу необходимост от временна промяна на приоритетите при инспекциите на място. През част от този период беше извършена актуализация на обхвата и методологията за изчисляване на ключови рискови индикатори (КРИ), използвани за аналитични цели при надзорни инспекции въз основа на промени в методологията за КРИ на ЕБО и във връзка с оптимизацията на отчетността за регулаторни цели, разработена от ЕБО.

При хоризонтален анализ на бизнес практиките на банките в България за прилагането на различни аспекти от Насоките на ЕБО относно управлението на лихвения риск, произтичащ от дейности извън търговския портфейл, беше проведено проучване, а получените от банките отговори на изпратения целеви въпросник бяха анализирани и обобщени с цел последващото им използване за регулаторни цели.

От началото на октомври 2020 г. значителна част от дейностите бяха съобразени с преминаването към режима на тясно сътрудничество с ЕЦБ. Това породу необходимост от цялостен и задълбочен преглед на съвместните надзорни стандарти, препоръки и насоки/указания, разработени от ЕЦБ. Целта бе постигане на сходство на надзорните практики при провеждане на инспекции на място в по-малко значимите институции, по отношение на които БНБ продължава да упражнява пряк надзор, както и осигуряване на последователност на резултатите от инспекциите в рамките на ЕНМ. Започналите преди 1 октомври 2020 г. проверки, свързани с подадени от страна на една банка четири заявления за съществени промени, бяха завършени, а проекти на докладите бяха изпратени за проверка на качеството съобразно стандартите на ЕЦБ. Бяха извършени и документални проверки и изготвени становища във връзка с подадени от страна на една банка уведомления относно несъществени промени в прилаганите вътрешни модели за оценка на кредитен риск, докладвани както преди, така и след въвеждането им.

Макропруденциален надзор

Макропруденциалната надзорна дейност на БНБ се осъществява на базата на периодични и целеви анализи на тенденциите и на рисковия профил на банковия сектор. Анализите обхващат основните рискове за стабилността на банковата система – качество на активите, равнище на доходност, капиталова адекватност и ликвидност. Обект на оценка са цикличните и структурните измерения на системния риск, като при необходимост се прилагат и съответните макропруденциални инструменти (капиталови буфери). За тази цел се извършва редовно наблюдение на характеристиките на икономическата среда и на факторите, влияещи върху дейността и състоянието на банковия сектор. Прилаганата методология е базирана на аналитични техники и обширен набор от индикатори, съобразени с насоките на ЕБО и с препоръките на ЕССР.

През 2020 г. макропруденциалната политика на БНБ се осъществяваше в условията на рязко и значително влошаване на икономическата среда в България, предизвикана от извънредните мерки за ограничаване на разпространението на *COVID-19*. Банковата система в България посрещна икономическия шок с високи нива на ликвидност и с капиталови съотношения, значително над регулаторните изисквания. За устойчивостта на банковия сектор в условията на силно влошена макроикономическа среда допринесоха както провежданата политика за изграждане и поддържане на буфери в системата, така и приетите на 12 март 2020 г. от УС на БНБ мерки, насочени към допълнително укрепване на капитала и ликвидността на банките, включващи капитализиране на пълния обем на печалбата в банковата система и налагане на индивидуални и съвкупни лимити за експозициите на банките към чуждестранни контрагенти, при които има потенциал за влошаване на кредитното качество. Въз основа на оценките за рязко и значително влошаване на икономическите условия в международен план и в България на 19 март УС на БНБ взе решение и за отмяна на оповестените през 2019 г. увеличения⁷⁷ на нивото на антицикличния капиталов буфер и запазване на приложимото равнище на буфера от 0.5%. Целта на предприетите през март мерки бе насочена едновременно към запазване на изградените в системата капиталови буфери за осигуряване на капацитет за поемане на загуби при очаквано влошаване на кредитните портфейли; ограничаване на кредитния риск и на риска от концентрация в балансите на банките; поддържане на капитал над минималните регулаторни изисквания и на висока ликвидност, осигуряващи възможност на банките да поддържат кредитната си активност.

Ефектите от влошаването на икономическата среда върху качеството на кредитния портфейл на банките бяха ограничени от взетото на 3 април 2020 г. решение на УС на БНБ за прилагане на гласуваните в Европейския банков орган (ЕБО) „Насоки относно законодателните и частните мораториуми върху плащания по кредити, прилагани с оглед на кризата, предизвикана от *COVID-19*“ (EBA/GL/2020/02). С тези насоки се създаде общоевропейска рамка за временно отлагане на плащания по задължения на кредитоспособни клиенти на банките, изпитващи временни затруднения в резултат от мерките срещу пандемията. Прилагането на правилата на ЕБО за мораториум върху обслужването на кредитите предоставя възможност на банките да позволят на засегнатите от кризата кредитополучатели отсрочване на плащанията, без това да води до намаляване на задълженията или до автоматично прекласифициране на попадащите в обхвата на мораториума кредити като преструктурирани или необслужвани. Мерките целят едновременно облекчаване на кредитополучателите и съхраняване на капацитета на банките за предоставяне на кредити. Въз основа на Насоките на ЕБО БНБ изиска от търговските банки да предложат за утвърждаване единен проект на правила за частен мораториум върху плащанията по банков кредити във връзка със ситуацията с *COVID-19*. На 9 април 2020 г. с решение на УС на БНБ беше утвърден представеният от АББ проект на „Ред за отсрочване и уреждане на изискуеми задължения към банки и дъщерните им дружества – финансови институции, във връзка с въведеното на 13 март 2020 г. от Народното събрание извънредно положение, свързано с пандемията от *COVID-19*“, представляващ частен мораториум по смисъла на Насоките на ЕБО. Утвърденият частен мораториум осигури възможност за разсрочване на задължения към

⁷⁷ Предвидените за 2020 г. и за първото тримесечие на 2021 г. увеличения на нивото на антицикличния капиталов буфер, съответно до 1.0% и 1.5%, приложим към местните кредитни рискови експозиции.

банките по редовно обслужвани кредити за срок до 6 месеца, без да се променят ключови параметри по кредитните договори. Първоначално определените срокове по утвърдения частен мораториум бяха:

- краен срок за подаване на искане от клиенти на банките за отсрочване на задължения – до 22 юни 2020 г.;
- краен срок за вземане на решение от страна на банките относно тези искания – до 30 юни 2020 г.;
- краен срок за отсрочване на задължения на клиентите на банките – до 31 декември 2020 г.

Отчитайки условията на повторно разпространение на *COVID-19*, повишената несигурност и влошените перспективи пред икономическата активност в България и в света, на 9 юли 2020 г. сроковете по този мораториум бяха удължени отново въз основа на гласувани от ЕБО Насоки (*EBA/GL/2020/08*), които УС на БНБ реши, че ще прилага. На същата дата УС на БНБ утвърди искането на АББ за удължаване на сроковете по мораториума върху плащанията с по 3 месеца, съответно:

- краен срок за подаване на искане от клиенти на банките за отсрочване на задължения – до 23 септември 2020 г.;
- краен срок за вземане на решение от страна на банките относно тези искания – до 30 септември 2020 г.;
- краен срок за отсрочване на задължения на клиентите на банките – до 31 март 2021 г.

На 21 септември 2020 г. след анализ на ефектите от мораториумите и на възможностите за нормализиране на икономическата активност и финансовото посредничество ЕБО взе решение за преустановяване на мораториумите върху плащанията след 30 септември 2020 г., като с това автоматично отпадна правното основание за БНБ да утвърждава нови проекти за мораториуми за плащания по банкови кредити.

С оглед на повторното значително разпространение на *COVID-19* и последвалото затягане на противоепидемичните мерки в страните от ЕС ЕБО взе решение да възобнови действието на Насоки *EBA/GL/2020/02* относно законодателните и частните мораториуми върху плащанията по кредити. Въз основа на гласуваните в ЕБО Насоки *EBA/GL/2020/15* за изменение на Насоки *EBA/GL/2020/02* и съобразно определените в тях условия на 2 декември 2020 г. УС на БНБ взе решение, че ще ги прилага, а на 10 декември 2020 г. утвърди предложеното от АББ удължаване на сроковете за действие на приетия ред за отсрочване и уреждане на изискуемите задължения, както следва:

- краен срок за подаване на искане от клиенти на банките за отсрочване на задължения – до 23 март 2020 г.;
- краен срок за вземане на решение от страна на банките относно тези искания – до 31 март 2020 г.;
- краен срок за отсрочване на задължения на клиентите на банките – до 31 декември 2021 г., но не повече от 9 месеца, като за задълженията, за които е било подадено искане за отсрочване преди 30 септември 2020 г., се предостави възможност за допълнително отлагане на плащанията с условие общата продължителност на отсрочванията да не надвишава 9 месеца.

Със същото решение от 10 декември УС на БНБ изиска от банките да предоставят в рамките на 10 работни дни от решението оперативните планове, въз основа на които кредитните институции правят оценка на потенциалната възможност кредитополучатели с отсрочени по

мораториума задължения да се окажат в невъзможност да извършват плащания след неговото изтичане.

През годината бяха въведени и регулаторни облекчения в отговор на пандемията от COVID-19. Съгласно приетия в края на юни 2020 г. Регламент (ЕС) 2020/873⁷⁸ за експозициите на банките към централни правителства и централни банки, деноминирани във валута на друга държава членка, се прилагат преференциални рискови тегла. Промените, произтичащи от Регламента, доведоха до понижение на рисковите експозиции и до подобряване на капиталовата позиция на банковата система през 2020 г.

През годината беше извършен и ежегоден преглед на идентифицираните като други системно значими институции (Д-СЗИ) и определените за тях нива на капиталов буфер за Д-СЗИ. При ежегодния преглед съобразно изискванията в Наредба № 8 на БНБ и общоевропейската методология на ЕБО бяха идентифицирани осем системно значими институции с общ пазарен дял над 80% от активите на банковата система. Беше определено ниво на буфер между 0.5% и 1.0%.

Антицикличният капиталов буфер продължава да бъде част от цялостната последователно прилагана консервативна надзорна политика на БНБ за укрепване на капиталовата позиция на банковия сектор към системни шокове, която се базира на комбинирано изискване за буфери, включващи предпазен капиталов буфер, буфер за системен риск и буфери⁷⁹ за идентифицираните като други системно значими институции, както и допълнителни капиталови изисквания по Стълб 2. Решението за запазване на нивото от 0.5% през март бе потвърдено и през следващите тримесечия на 2020 г.

Дейността по надзорното информационно обслужване през периода беше насочена към навременно осигуряване на данни между БНБ и кредитните и финансовите институции и кредитните посредници. В системата „Единно хранилище на данни – Отчети за банков надзор“ беше внедрена новата отчетна рамка за банките, както и свързаните с това дефинирани изходи. Във връзка с процеса на тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ беше извършено адаптиране на информационните потоци съобразно новите изисквания.

Специфични надзорни дейности

Контролните функции на БНБ по отношение на спазването от банките (значими и по-малко значими) на изискванията на Закона за мерките срещу изпирането на пари и Закона за мерките срещу финансиране на тероризма се запазват и след присъединяването на България към ЕНМ и установяването на тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ.

През 2020 г. поради извънредните обстоятелства във връзка с COVID-19 надзорните инспекции се провеждаха изцяло дистанционно. Продължи взаимодействието с Държавната агенция „Национална сигурност“, като бяха извършени съвместни тематични проверки в осем банки. В две банки бяха извършени пълни проверки от екипи на БНБ.

През отчетния период бяха извършени и четири тематични проверки в банки, свързани с рискове, идентифицирани в Националната и Наднационалната оценка на риска, и на базата на информация от друг компетентен орган. Извършени бяха и 21 извънредни проверки във връзка с получени жалби и сигнали. Към ръководството на банките бяха насочени препоръки

⁷⁸ Регламент (ЕС) 2020/873 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2020 г. за изменение на регламенти (ЕС) № 575/2013 и (ЕС) 2019/876 по отношение на някои корекции в отговор на пандемията от COVID-19 (така нареченият CRR – *Capital Requirements Regulation* – ‘quick fix’).

⁷⁹ Повече информация за капиталовите буфери е налична на интернет страницата на БНБ: <http://www.bnb.bg/BankSupervision/BSCapitalBuffers/index.htm>.

за повишаване на ефективността на системите за идентификация на клиентите и за наблюдение на операциите и сделките, както и за подобряване на контролните функции при прилаганите мерки за комплексна проверка. По ЗКИ беше наложена надзорна мярка на една банка и бяха извършени съгласувателни действия с ЕЦБ за публикуване на административни мерки, наложени от Специализираната административна дирекция „Финансово разузнаване“ на Държавната агенция „Национална сигурност“ на една значима институция.

Оценката за банковия сектор, базирана на извършените проверки, показва, че изградените от банките системи за предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма функционират надеждно и банките се съобразяват със законовите изисквания.

Продължи взаимодействието между регулаторните органи от ЕС чрез участие в надзорни колегии за предотвратяване на изпирането на пари, организирани от централните банки на Нидерландия и Франция. Обект на дискусия бяха предприетите в рамките на банковите групи действия за подобряване на ефективността на системите за наблюдение и минимизиране на риска.

В две кредитни институции бяха извършени проверки относно прилагането на разпоредбите на Закона за гарантиране на влоговете в банките за отчитане на сумата на гарантираните влогове. Констатирани бяха нарушения при определяне на размера на влоговата база и на гарантираните влогове и бяха отправени препоръки за тяхното отстраняване. За констатациите бяха информирани Фондът за гарантиране на влоговете в банките и съответните банки. Предприети са и действия за отстраняване на пропуските и изпълнение на препоръките.

При ограниченията във връзка с *COVID-19* през 2020 г. контролните функции на БНБ за спазването на изискванията на Закона за кредитите за недвижими имоти на потребители (ЗКНИП) се осъществяваха чрез дистанционни проверки. Обхватът и целите на проверките включваха преглед на приетите от кредиторите правила за оценка на кредитоспособността на потребителите, съответствието им със закона и с насоките на ЕБО, както и тяхното прилагане, изградената система за професионално обучение и политиките за възнаграждения на персонала. Проверени бяха три банки и две финансови институции, предоставящи ипотечни кредити. Установено бе, че кредитните институции са предприели подходящи мерки за прилагане на адекватни правила и процедури за оценка на кредитоспособността на кредитополучателите. Преценката е, че възнагражденията, получавани от служителите, са съобразени с изискванията на ЗКНИП и с насоките на ЕБО. Професионалното обучение на служителите, ангажирани с ипотечно кредитиране, съответства на законовите изисквания. При проверените финансови институции бяха констатирани пропуски в прилагането на ЗКНИП и съответно издадени препоръки за отстраняването им. Бяха съставени и връчени наказателни постановления на три финансови институции, проверени през предходния отчетен период.

През разглеждания период бяха регистрирани 19 български дружества и две юридически лица от държави – членки на ЕС, желаещи да извършват дейност по кредитно посредничество съгласно ЗКНИП.

На два кредитни посредника бяха съставени и връчени актове за установяване на административно нарушение за неспазване на изискванията на ЗКНИП.

Проверени бяха 1104 лица за извършване на дейност по кредитно посредничество без регистрация. При 17% от тях беше установена неточна

информация, публикувана на интернет страниците им. Осъществена беше комуникация между дружествата и съответните компетентни органи за отстраняване на неточностите.

За некоректни отчетни данни, представени в БНБ по Наредба № 26 и Наредба № 22 на БНБ, на три финансови институции бяха съставени актове за установяване на административно нарушение, а впоследствие бяха връчени и наказателни постановления.

Във връзка с получени сигнали за извършени финансови измами БНБ служебно провери няколко дружества и проведе кореспонденция с Комисията за финансов надзор, със Софийската районна прокуратура и с Националната агенция по приходите.

Прилагайки подход, базиран на риска, след извършена проверка на сделки, сключени от юридически лица, бяха установени две дружества, осъществявали дейност без регистрация като финансова институция, за което БНБ предприе съответните административни действия.

Дейност по издаване на лицензи, разрешения и одобрения

През изминалата 2020 г. не са издавани лицензи на нови кредитни институции за извършване на банкова дейност на територията на Република България и не са открити производства за лицензиране.

В рамките на годината бяха открити две процедури за придобиване на квалифицирано дялово участие в банка по реда на чл. 28 от ЗКИ. Процедурата по постъпило заявление за издаване на одобрение на „Българска банка за развитие“ АД по чл. 28, ал. 1 и 2 от ЗКИ за придобиване на квалифицирано дялово участие в размер над 20% и не повече от 33% от акционерния капитал на „Първа инвестиционна банка“ АД приключи през май с Решение на УС на БНБ № 185/21.05.2020 г. Процедурата по постъпило през април заявление от „Юробанк СА“, Гърция, и „Юробанк Ергасиас сървисиз енд Холдингс СА“, Гърция, за издаване на одобрение по чл. 28, ал. 1 от ЗКИ за пряко и косвено придобиване на 99% от акционерния капитал на „Юробанк България“ АД, приключи през юли с Решение на УС на БНБ № 263/21.07.2020 г.

С Решение на УС на БНБ № 239/9.07.2020 г. беше издадено разрешение по постъпило през май искане за преобразуване на „Експрес Факторинг“ ЕООД чрез вливането му в „Банка ДСК“ АД по реда на чл. 29б, ал. 2 от ЗКИ.

През 2020 г. с решения на УС на БНБ бяха издадени разрешения на пет банки да включат годишната си печалба от 2019 г. в базовия собствен капитал от първи ред (*CET1*). На други пет банки бяха издадени разрешения за включване на капиталови инструменти в *CET1*. На една банка бе издадено разрешение за включване на емисия облигации в допълнителния капитал от първи ред (*AT 1*), а на друга – за включване на емисия конвертируеми облигации в допълнителния капитал от втори ред (*AT 2*).

През изминалата година с решения на УС на БНБ бяха издадени одобрения по чл. 71, ал. 3 от ЗКИ за промени в уставите на седем банки. На една банка с изрично решение на УС на БНБ бе издадено разрешение за персонални промени в управителния ѝ съвет, а на друга – в надзорния ѝ съвет.

През изминалата 2020 г. с решения на УС на БНБ спрямо две банки бяха приложени надзорни мерки, свързани с констатираните нарушения на регулаторната надзорна рамка. Спрямо други три банки в хода на извършена надзорна инспекция на място бяха отправени препоръки за отстраняване на констатираните нарушения и несъответствия в нормативната рамка.

През изминалата година бяха изпратени уведомления до надзорните органи на приемащите държави членки за свободно предоставяне на услуги на две български кредитни институции – „Инвестбанк“ АД и „Ти Би Ай Банк“ ЕАД.

За периода януари – декември 2020 г. 15 нови кредитни институции от държави членки се възползваха от правото си свободно да предоставят услуги по реда на взаимното признаване на единния европейски паспорт чрез изпратени нотификации в БНБ от надзорните органи, издали лицензите им за банкова дейност, относно намерението на тези институции да предоставят банкови услуги в Република България, с което броят на получените в БНБ първоначални нотификации (*first time notifications*) за свободно предоставяне на услуги в страната възлезе на 353.

В края на 2020 г. беше създаден клон в България на „Бизбанк АС“, Естония, по реда на единния европейски паспорт. „Бизбанк АС – клон България“ бе регистриран в Търговския регистър и в регистъра на юридическите лица с нестопанска цел на Агенцията по вписванията на 19 ноември 2020 г.

Вследствие на установения механизъм на тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ с Решение (ЕС) 2020/1015 на ЕЦБ, в сила от 27 юли 2020 г., бяха проведени две процедури по отправени конкретни указания (инструкции) от ЕЦБ, в резултат на които УС на БНБ прие национални решения спрямо съответните поднадзорни лица в пълно съответствие с получените инструкции. При първата процедура след получаване на приета от УС на ЕЦБ инструкция на 28 август 2020 г. УС на БНБ прие национални решения за класифициране на „УниКредит Булбанк“ АД, „Банка ДСК“ АД, „Обединена българска банка“ АД, „Райфайзенбанк (България)“ ЕАД и „Юробанк България“ АД като значими поднадзорни лица по смисъла на чл. 6, параграф 4 от Регламент (ЕС) № 1024/2013 на Съвета на основание чл. 40, параграф 2 от Регламент (ЕС) № 468/2014 на ЕЦБ, считано от 1 октомври 2020 г., спрямо които ЕЦБ в качеството си на компетентен орган да започне да упражнява пряк надзор от същата дата. При втората процедура с решения от 29 декември 2020 г. УС на БНБ е възложила на посочените значими поднадзорни лица периодично да предоставят допълнителна надзорна информация (процесът по събиране на данни, свързан с процеса за надзорен преглед и оценка), както е определено в анексите към конкретните инструкции.

През 2020 г. в управление „Банков надзор“ бяха регистрирани и разгледани 302 жалби от клиенти на банки по конкретни казуси.

Дейност по приложение на регулаторната рамка и надзорната отчетност

Дейност по изпълнение на Насоки на ЕБО

На 3 април 2020 г. УС на БНБ прие решение, че ще прилага Насоки на ЕБО относно законодателните и частните мораториуми върху плащания по кредити, прилагани с оглед на кризата, предизвикана от COVID-19 (EBA/GL/2020/02). Чрез тези насоки се въвежда временно облекчение, изразяващо се в освобождаване от задължение за прекласифициране на експозиции под формата на реструктуриране или неизпълнение при наличие на мораториум върху плащания по банкови кредити, при прилагането на строго определени условия.

На 9 юли 2020 г. УС на БНБ прие решение, че ще прилага Насоки на ЕБО от 2 юни 2020 г. относно отчетността и оповестяването на експозиции, предмет на мерки, приложени в отговор на кризата, предизвикана от COVID-19 (EBA/GL/2020/07). С тези Насоки ЕБО въвежда единен координиран подход за събиране на допълнителна информация с оглед проследяване на прилагането на посочените по-горе Насоки на ЕБО от 2 април 2020 г. относно законодателните и частните мораториуми.

Други Насоки на ЕБО, приети за прилагане от УС на БНБ във връзка със смекчаване на негативните последици от пандемията върху дейността на кредитните институции, са:

- EBA/GL/2020/11 – Насоки на ЕБО относно изискванията за надзорната отчетност и оповестяване в съответствие с „бързата редакция“ на Регламент (ЕС) № 575/2013 в отговор на пандемията от COVID-19;
- EBA/GL/2020/12 – Насоки на ЕБО относно единното оповестяване съгласно чл. 473а от Регламент (ЕС) № 575/2013 за преходния период за смекчаване на въздействието от възвеждането на МСФО 9 върху собствения капитал в съответствие с „бързата редакция“ на Регламент (ЕС) № 575/2013 в отговор на пандемията от COVID-19.

Изменения на регламенти в отговор на пандемията от COVID-19

Чрез работата си в рамките на работни групи към Европейската комисия и Съвета на ЕС експертите на БНБ допринесоха за приемането на Регламент (ЕС) 2020/873 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2020 г. за изменение на регламенти (ЕС) № 575/2013 и (ЕС) 2019/876 по отношение на някои корекции в отговор на пандемията от COVID-19 (така наречения Регламент за капиталовите изисквания – „бърза редакция“).

Дейност по предприемане на макропруденциални мерки, свързани с ефектите от разпространението на COVID-19 върху банковата система

Във връзка с предприетите през годината макропруденциални мерки и с утвърдения от УС на БНБ частен мораториум върху плащанията по кредити през 2020 г. БНБ изготви указания и отчетни форми, които кредитните институции, лицензирани да извършват дейност в Република България, както и клоновете на чуждестранни кредитни институции бяха задължени да попълват.

В края на 2020 г. БНБ се присъедини към общоевропейската препоръка за ограничаване на разпределението на дивиденди от кредитните институции и за ограничаване обратното изкупуване на акции, като препоръките на ЕЦБ⁸⁰ и ЕССР⁸¹, както и изявлението на ЕБО⁸² бяха удължени до септември 2021 г.⁸³

Изменение на Наредба № 7 на БНБ за организацията и управлението на рисковете в банките

БНБ разработи нови законодателни текстове за изменение и допълнение на Наредба № 7 на БНБ за организацията и управлението на рисковете в банките, които имат за цел привеждане на наредбата в съответствие с изискванията, произтичащи от присъединяването на България към ЕНМ чрез установяване на тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ. Промените засягат изискванията за прага на същественост на просрочените кредитни задължения по чл. 178, параграф 1, б. „б“ от Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници, както и упражняването на правата на избор и преценка съгласно същия регламент.

⁸⁰ Препоръка на ЕЦБ от 15 декември 2020 г. относно разпределението на дивиденди по време на пандемията от COVID-19 и за отмяна на Препоръка ЕЦБ/2020/35 (ЕЦБ/2020/62).

⁸¹ Препоръка на Европейския съвет за системен риск от 15 декември 2020 г. за изменение на Препоръка ЕССР/2020/7 относно ограничаване на разпределенията по време на пандемията от COVID-19 (ЕССР/2020/15).

⁸² <https://www.eba.europa.eu/eba-continues-call-banks-apply-conservative-approach-dividends-and-other-distributions-light-covid>.

⁸³ Европейските регулатори премахнаха фактическата си забрана за банкови дивиденди, като същевременно наложиха строги ограничения на нивата на изплащане, за да помогнат на заемателите да съхранят финансовите си възможности по време на пандемията. В Препоръката на ЕЦБ се уточнява, че банките на континента трябва да запазят размера на дивидендите и обратното изкупуване на акции до по-малко от 15% от печалбата си за 2019 г. и 2020 г., или 0.2% от капиталовата си адекватност, което от двете е по-малко.

Дейност по разработване на Наредба № 40 на БНБ от 1 декември 2020 г. за определяне на размера на таксите за покриване на административните разходи на БНБ, произтичащи от функциите по надзор и реструктуриране (в сила от 1 януари 2021 г.)

През 2020 г. БНБ разработи и прие наредба, определяща реда и методите за определяне на размера на таксите във връзка с административните разходи на БНБ, произтичащи от функциите ѝ по надзор и реструктуриране на кредитни институции. В обхвата на приложение на наредбата попадат всички кредитни институции, опериращи на територията на България.

Надзорна отчетност и произтичащи от нея дейности

През 2020 г. бе актуализирана съществуващата база от надзорни данни в управление „Банков надзор“ на БНБ в резултат от настъпили промени в европейската регулаторна рамка, в това число промяна в бизнес картата за отчетността. Един от основните приоритети във връзка с надзорната отчетност бе гарантирането на качеството на данните в надзорните отчети вследствие въвеждането на отчетността на ЕБО, свързана с COVID-19, както и версии 2.9 и 2.10 на отчетната рамка. Бяха попълнени основните полета на базата данни с изискваните атрибути за кредитните институции с оглед последващото им въвеждане в информационната система „Регистър на институциите и филиалите“ (RIAD), свързана с надзорната отчетност за ЕЦБ.⁸⁴

Дейности, свързани с капитала на банките

Във връзка с дейността на БНБ по изготвяне на становища относно капитала на банките бяха издадени одобрения за увеличение на капитала на „Първа инвестиционна банка“ АД и на „Инвестбанк“ АД, произтичащо от изпълнение на капиталовите планове на тези банки след извършения през 2019 г. преглед на качеството на активите и стрес теста, проведен от ЕЦБ. БНБ одобри и увеличението на капитала на „Българска банка за развитие“ АД.

Оценка на емитираните от търговските банки капиталови инструменти

През годината съвместно с ЕБО БНБ извърши преглед и оценка на капиталовите инструменти на три български банки, емитирани преди влизането в сила на Регламент (ЕС) № 575/2013 и включени в базовия собствен капитал от първи ред (CET1). Тази оценка се извършва съгласно чл. 80 от същия регламент, като целта е да се анализира и провери доколко капиталовите инструменти на банките, включени в базовия собствен капитал от първи ред, отговарят на пруденциалните изисквания. Проверката обхваща както относимото национално законодателство (Търговски закон, ЗКИ и Закон за банковата несъстоятелност), така и уставите на банките. В резултат на прегледа беше установено, че както националното законодателство, така и уставите на банките отговарят на изискванията⁸⁵.

⁸⁴ Работеше се и по подготовката на атрибутите във връзка с отчетността на кредитните институции в информационната системата на ЕБО (Централизираната европейска инфраструктура за данни, *EUCLID*). Това е свързано с предстоящото въвеждане на поетапен подход (*sequential approach*), според който отчетността на кредитните институции, получавана от компетентните надзорни органи, ще се изпраща само на ЕЦБ и съответно ЕЦБ ще я препраща на ЕБО.

⁸⁵ Изискванията на чл. 28 от Регламент (ЕС) № 575/2013, Делегиран регламент (ЕС) № 241/2014 на Комисията от 7 януари 2014 г. за допълване на Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на регулаторните технически стандарти за капиталовите изисквания за институциите, Доклада на ЕБО за инструментите на базовия собствен капитал от първи ред (CET1), както и на всички публикувани въпроси и отговори на ЕБО, отнасящи се до инструментите на базовия собствен капитал от първи ред.

VII. Дейност на БНБ по реструктуриране на кредитни институции

Българската народна банка изпълнява функцията на орган за реструктуриране на кредитни институции съгласно Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници (ЗВПКИИП).

През 2020 г. БНБ функционира като орган за реструктуриране в две различни правни рамки. Промяна на част от функциите и задачите на БНБ като орган за реструктуриране настъпи от датата, от която се прилага решението на Европейската централна банка (ЕЦБ) за установяване на тясно сътрудничество⁸⁶ – 27 юли 2020 г. Считано от 1 октомври 2020 г., датата на установяване на тясно сътрудничество с ЕЦБ, Българската народна банка изпълнява функции и задачи като орган за реструктуриране в рамките на Единния механизъм за реструктуриране (ЕМП) при съблюдаване на прякото прилагане в Република България на Регламент (ЕС) № 806/2014⁸⁷.

Основните дейности на БНБ като орган за реструктуриране до 1 октомври 2020 г. бяха насочени към процеса по подготовка, преглед и актуализиране на планове за реструктуриране. До тази дата Управителният съвет на БНБ прие планове за реструктуриране за 2019 г. на седем кредитни институции, които не са част от група, подлежаща на надзор на консолидирана основа⁸⁸, и план за реструктуриране на една кредитна институция, подлежаща на надзор на консолидирана основа⁸⁹. За една кредитна институция, част от трансгранична група от ЕС, беше приета информацията относно основните елементи от плана за реструктуриране на индивидуална основа⁹⁰. Всички приети планове за реструктуриране включват идентифицираните критични функции за съответната кредитна институция, оценка относно целесъобразност на прекратяване на дейността чрез производство по несъстоятелност, анализ на обществен интерес във връзка с избрания инструмент за реструктуриране – инструмент за споделяне на загуби и оценка на възможността за реструктуриране. Наред с това във връзка с оценката на възможността за реструктуриране са набелязани потенциални области за допълнително обследване с оглед идентифициране на потенциални и/или съществени пречки пред възможността за реструктуриране. В плановете за реструктуриране и на осемте кредитни институции прекратяването на дейността чрез производство по несъстоятелност е оценено като нецелесъобразно и се пристъпва към анализ на подходящ инструмент за реструктуриране. Оценено е, че прилагането на инструмента за споделяне на загуби би постигнало в по-голяма степен целите на реструктурирането по чл. 50, ал. 2, т. 1–5 от ЗВПКИИП в сравнение със степента, в която биха били постигнати при производство по несъстоятелност. В този контекст и в съответствие с чл. 51, ал. 7 от ЗВПКИИП се заключава, че предприемането

⁸⁶ Решение (ЕС) 2020/1015 от 24 юни 2020 г. на Европейската централна банка (ЕЦБ/2020/30) за установяване на тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ по смисъла на чл. 2, т. 1 от Регламент (ЕС) № 1024/2013.

⁸⁷ Регламент (ЕС) № 806/2014 на Съвета от 15 юли 2014 г. за установяване на еднообразни правила и еднообразна процедура за реструктурирането на кредитни институции и някои инвестиционни посредници в рамките на Единния механизъм за реструктуриране и Единния фонд за реструктуриране и за изменение на Регламент (ЕС) № 1093/2010.

⁸⁸ На основание чл. 14, ал. 1 от ЗВПКИИП.

⁸⁹ На основание чл. 19, ал. 1 от ЗВПКИИП.

⁹⁰ Поради липса на колегия за реструктуриране, организирана от органа за реструктуриране на ниво група от ЕС, в рамките на която да бъде постигнато съвместно решение относно план за реструктуриране на групата съгласно действащата нормативна уредба.

на действия по реструктуриране посредством прилагане на избрания инструмент е в обществен интерес. При този инструмент се предвижда загубите да бъдат поети от акционерите и кредиторите, като по подразбиране необходимостта от използване на извънредна публична финансова подкрепа, както и нейният размер, се свежда до минимум. В приетите планове за реструктуриране анализът на пречките пред възможността за реструктуриране се разглежда от гледна точка на избрания инструмент за реструктуриране, като обследването за пречки пред възможността за реструктуриране се структурира в няколко основни области, а именно: структура и операции; финансови ресурси; информация; правни въпроси. Всички кредитни институции са информирани относно основните елементи от плановете им за реструктуриране. Наред с това и във връзка с осигуряване на възможността за реструктуриране, пред кредитните институции са наредени основни цели и приоритети за работа за следващия период по планиране на реструктурирането.

Като орган за реструктуриране на дъщерни банки на предприятия от ЕС БНБ участва в създадени международни колегии за реструктуриране на трансгранични банкови групи от ЕС⁹¹. До 1 октомври 2020 г. БНБ, съвместно с органа за реструктуриране на ниво група и другите органи за реструктуриране на дъщерни дружества от ЕС, продължи да работи по оценката на възможностите за реструктуриране и преглед на планове за реструктуриране на пет банкови групи и техните дъщерни дружества, лицензирани в Република България. В началото на 2020 г. бе прието последното от общо пет съвместни решения относно план за реструктуриране, с което периодът по планиране на реструктурирането за 2018 г. във всички колегии за реструктуриране, в които БНБ е представена, приключи. Междувременно в една от колегиите за реструктуриране – тази, организирана от централната банка на Унгария, продължи работата по прегледа и актуализирането на план за реструктуриране на групата за 2019 г., като през юли 2020 г. беше постигнато съвместното решение по плана за реструктуриране и съвместно решение относно минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения (МИСКПЗ) на предприятието майка, на консолидирана и на индивидуална основа, и на още четири дъщерни банки в групата. Актуализираният план за реструктуриране за 2019 г. включва оценка на възможността за реструктуриране на групата, оценка на значимите предприятия и анализ на техния бизнес модел, критични функции на значимите предприятия, както и предпочитана стратегия и инструмент за реструктуриране. Дъщерната банка, лицензирана в Република България, която е част от банковата група, е определена като значима и са идентифицирани изпълнявани от нея критични функции. В рамките на останалите четири колегии за реструктуриране, организирани от Единния съвет за реструктуриране, през първата половина на 2020 г. започна преглед и актуализация на плановете за реструктуриране на съответните групи за 2020 г.

През февруари 2020 г. посредством стандартизираната отчетност започна регулярното набиране от кредитните институции на актуална информация, необходима за разработването и актуализирането на плановете за реструктуриране.

След набирането на необходимата информация и при използване на последователен подход за подготовка на плановете за реструктуриране за 2020 г., чрез прилагане на методологията за определяне на критични функции през първата половина на 2020 г. бяха оценени функциите на 19 кредитни

⁹¹ БНБ е представена в четири колегии за реструктуриране, организирани от Единния съвет за реструктуриране, и една колегия, организирана от Централната банка на Унгария, като органи за реструктуриране на ниво група.

институции, лицензирани в Република България. Съгласно резултатите от прилагането на методологията при осем кредитни институции се идентифицират по-малко от десет критични функции, при шест – между десет и двадесет критични функции, а при три се установяват повече от двадесет критични функции. Въз основа на изведените оценки две кредитни институции не предоставят функции, които могат да бъдат оценени като критични. Резултатите от тези изчисления бяха последователно приложени при извършване на оценката за 2020 г., свързана с избора между действия по реструктуриране или прекратяване на дейността чрез производство по несъстоятелност на ниво отделна кредитна институция съгласно методологията за избор на действия по реструктуриране или прекратяване на дейността чрез производство по несъстоятелност. Резултатите от прилагането на методологията обосновават предприемане на действия по реструктуриране при осемнадесет кредитни институции, с оглед на влиянието им върху следните области: 1) функционирането на финансовия пазар и доверието на пазара; 2) инфраструктурите на финансовите пазари; 3) другите финансови институции; и 4) реалната икономика. При две кредитни институции предприемането на действия по реструктуриране не се аргументира предвид незначителното въздействие, което прекратяването на дейността на тези кредитни институции би имало върху изброените области.

През второто полугодие, въз основа на резултатите за 2020 г. от прилагане на посочените по-горе методологии, свързани с анализите на ключови елементи от плана за реструктуриране, продължи актуализирането на плановете за реструктуриране на останалите кредитни институции в правомощията на БНБ като орган за реструктуриране.

В съответствие с изискванията на ЗВПКИИП през март 2020 г. Управителният съвет на БНБ определи общата сума за 2020 г. на годишните вноски на банките във Фонда за реструктуриране на банки (ФПБ) в размер на 157 876 хил. лв. През април 2020 г. сумата беше разпределена под формата на индивидуални вноски на банките съгласно рисковия им профил. Всички банки внесоха дължимите от тях вноски във ФПБ в установения в ЗВПКИИП срок, като по този начин натрупаните средства във ФПБ достигнаха над 701 млн. лв.

През първата половина на 2020 г. експерти от БНБ активно работиха по подготовка на проект на Закон за изменение и допълнение на ЗВПКИИП, с който в националното законодателство да се въведат разпоредбите на Директива (ЕС) 2019/879 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2019 г. за изменение на Директива 2014/59/ЕС по отношение на капацитета за поемане на загуби и рекапитализация на кредитните институции и инвестиционните посредници и на Директива 98/26/ЕО (ОВ, L 150 от 7 юни 2019) (Директива (ЕС) 2019/879). Директивата е част от така наречения „Банков пакет“, с който се извършва по-мащабно преразглеждане на финансовото законодателство на ЕС, с цел намаляване на рисковете във финансовия сектор, засилване на неговата устойчивост и подобряване на правната рамка на реструктурирането. Съгласно чл. 3, параграф 1 от Директива (ЕС) 2019/879 държавите – членки на ЕС извършват промените, необходими за въвеждане на директивата в националните законодателства, в срок до 28 декември 2020 г.

Във връзка с изпратеното на 29 юни 2018 г. официално писмо от министъра на финансите и управителя на Българската народна банка за участие на Република България в Единния надзорен механизъм (ЕНМ) чрез установяване на тясно сътрудничество с ЕЦБ през първата половина на 2020 г. продължи работата по подготовката на БНБ за присъединяване към ЕМП и съответно към Единния фонд за реструктуриране (ЕФП) като пряко следствие от установяването на тясно сътрудничество с ЕЦБ. Присъединяването

към ЕМП и ЕФП произтича от прякото прилагане в Република България на Регламент (ЕС) № 806/2014⁹², считано от датата на установяване на тясно сътрудничество с ЕЦБ.

В периода януари – септември 2020 г. БНБ съвместно с представители на Единния съвет за реструктуриране (ЕСП) продължи да работи по двата отворени блока от съвместно уточнения с ЕСП План за действие, включващ подготовка относно включването към ЕФП и подготовка на процеса за планиране на реструктурирането на банки след присъединяване към ЕМП.⁹³ Ролята на БНБ по първия от двата отворени блока се изразява в оказване на техническа и експертна подкрепа на ЕСП по отношение на установяването на размера на първоначалната вноски на Република България в ЕФП, дължима на основание ратифицираното⁹⁴ от Република България Споразумение относно прехвърлянето и взаимното използване на вноски в ЕФП при установяване на тясно сътрудничество с ЕЦБ и присъединяване към ЕМП. През първата половина на 2020 г. БНБ съдейства на ЕСП за осигуряване на необходимата финансова информация от кредитните институции с оглед извършване на изчисления от страна на ЕСП за установяване на размера на първоначалната вноски на Република България в ЕФП. Целта на работата по втория блок от Плана за действие е да обхване съвместните действия с ЕСП при подготовката на БНБ за включване в ЕМП, отнасящи се до идентифициране на кредитните институции, попадащи в обхвата на преките отговорности и задачи на ЕСП, запознаване с процедурите на ЕСП и разпределението на отговорностите и задачите между ЕСП и националните органи за реструктуриране в рамките на ЕМП.

Считано от 1 октомври 2020 г. – определената от ЕЦБ дата за установяване на тясно сътрудничество и произтичащото от това присъединяване към ЕМП – настъпиха съществени промени в правомощията, функциите и задачите на БНБ като орган за реструктуриране по отношение на кредитните институции, лицензирани в България. В резултат от присъединяването към ЕМП правилата за реструктуриране на кредитни институции, които се прилагат от ЕСП, съвместно със Съвета, Комисията и националните органи за реструктуриране, са пряко приложими на територията на България. Този централизиран механизъм за реструктуриране обхваща всички банки, извършващи дейност на територията на държавите членки, участващи в ЕМП, като разпределението на функциите и задачите между ЕСП и националните органи за реструктуриране е симетрично на предвиденото в Регламент (ЕС) № 1024/2013⁹⁵ разпределение на правомощията между ЕЦБ и националните надзорни органи. Критерий за разпределението на функциите в рамките на ЕМП са характеристиките на субектите и естеството на функциите. Финансирането на реструктурирането в ЕМП също се осъществява централизирано – със създаването на ЕФП, в който институциите от участващите държави членки правят предварителни вноски, а при необходимост – извънредни последващи вноски.

⁹² Регламент (ЕС) № 806/2014 на Съвета от 15 юли 2014 г. за установяване на еднообразни правила и еднообразна процедура за реструктурирането на кредитни институции и някои инвестиционни посредници в рамките на Единния механизъм за реструктуриране и Единния фонд за реструктуриране и за изменение на Регламент (ЕС) № 1093/2010.

⁹³ Работата по първия от първоначално установените общо три блока, отнасящ се до подготовка и приемане на необходимите промени в нормативната уредба, приключи през първата половина на 2019 г. с приемането от Народното събрание на Закон за изменение и допълнение на ЗВПКИИП (обнародван в ДВ, бр. 37 от 7 май 2019 г.), с който се въвеждат разпоредби, създаващи условия за прилагането на Регламент (ЕС) № 806/2014.

⁹⁴ Закон за ратифициране на Споразумението относно прехвърлянето и взаимното използване на вноски в Единния фонд за реструктуриране (приет на 8 ноември 2018 г., обнародван в ДВ, бр. 96/2018 г.).

⁹⁵ Регламент (ЕС) № 1024/2013 на Съвета от 15 октомври 2013 г. за възлагане на Европейската централна банка на конкретни задачи относно политиките, свързани с пруденциалния надзор над кредитните институции.

Кредитните институции и групите, установени в Република България, по отношение на които се разпростират надзорните правомощия на ЕЦБ съответно се включват и в обхвата на правомощията на ЕСП. Извън приложното поле на Регламент (ЕС) № 806/2014 остават клоновете в Република България на кредитни институции от трети държави и клоновете в Република България на кредитни институции със седалище в неучастващи държави членки, за които в предвидените в ЗВПКИИП случаи БНБ би била орган за реструктуриране.

По отношение на субектите, попадащи в прекия обхват на правомощията на ЕСП, БНБ се замества от ЕСП при упражняването на функциите на орган за реструктуриране и при вземането на решения във всички аспекти на реструктурирането относно тях. По отношение на тези субекти ЕСП замества БНБ и при осъществяването на сътрудничеството с органите за реструктуриране на неучастващите държави членки, включително в колегии за реструктуриране и европейските колегии за реструктуриране, които се създават по реда на Директива 2014/59/ЕС⁹⁶.

В качеството на орган за реструктуриране по отношение на субекти и групи, които не попадат в обхвата на преките правомощия на ЕСП, БНБ запазва правомощията си по планиране на реструктурирането, оценка на възможността за реструктуриране, отстраняване на пречките пред възможността за реструктуриране, налагане на мерки за ранна намеса, решения и действия по реструктуриране, в случай че схемата за реструктуриране не предвижда участие на ЕФП. БНБ изцяло запазва правомощията си, свободно предвиденото в ЗВПКИИП, по отношение на субекти извън приложното поле на Регламент (ЕС) № 806/2014.

Считано от 1 октомври 2020 г., в резултат на така регламентираното разпределение на функциите и задачите в рамките на ЕМП, БНБ извършва функции, свързани с реструктуриране на кредитни институции от една страна като орган за реструктуриране и от друга страна – като национален орган за реструктуриране по смисъла на Регламент (ЕС) № 806/2014. Към началната дата на тясното сътрудничество между БНБ и ЕЦБ кредитните институции, по отношение на които ЕСП упражнява преки правомощия, са пет⁹⁷. Спрямо тези пет институции БНБ е национален орган за реструктуриране. В тази си роля БНБ участва и е представена във вътрешни екипи за реструктуриране⁹⁸ (ВЕР), които се организират от ЕСП за всяка институция, съответно – група, попадаща в прекия обхват на правомощията на ЕСП, и изпълняват задачи относно подготовката на плановете за реструктуриране и решенията във връзка с реструктурирането.

Под преките правомощия на БНБ като орган за реструктуриране остават тринадесет кредитни институции (в рамките на ЕМП) и един клон на кредитна институция от трета държава (извън рамките на ЕМП). В качеството на орган за реструктуриране по отношение на субекти и групи, които не попадат в обхвата на преките правомощия на ЕСП, БНБ запазва правомощията си по планиране на реструктурирането, оценка на възможността за реструктуриране, отстраняване на пречките пред възможността за реструктуриране, налагането на мерки за ранна намеса и решенията и действията по реструктуриране, в случай че схемата за

⁹⁶ Директива 2014/59/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 г. за създаване на рамка за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници и за изменение на Директива 82/891/ЕИО на Съвета и директиви 2001/24/ЕО, 2002/47/ЕО, 2004/25/ЕО, 2005/56/ЕО, 2007/36/ЕО, 2011/35/ЕС, 2012/30/ЕС и 2013/36/ЕС и на регламент (ЕС) № 1093/2010 и (ЕС) № 648/2012 на Европейския парламент и на Съвета.

⁹⁷ „Банка ДСК“ АД, „Юробанк България“ АД, „Райфайзенбанк (България)“ ЕАД, „УниКредит Булбанк“ АД и „Обединена българска банка“ АД.

⁹⁸ Състоят се от представители на ЕСП и на националните органи за реструктуриране и са създадени на основание чл. 83, параграф 3 от Регламент (ЕС) № 806/2014.

реструктуриране не предвижда участие на ЕФП. Независимо че БНБ запазва водещата си роля на орган за реструктуриране за субектите, които са по-малко значими и не представляват трансгранични групи по смисъла на Регламент (ЕС) № 806/2014, участието на България в ЕМП изисква синхронизиране на дейността с особеностите на правната рамка на реструктурирането в ЕМП. С цел синхронизиране на практиките и за да се гарантира последователно и еднообразно тълкуване и прилагане на европейската правна рамка, ЕСП издава насоки и общи указания, насочени към националните органи за реструктуриране, във връзка с изпълнението на техните задачи и приемането на решенията за реструктуриране, а също – насоки и инструкции към ВЕП. Също така ЕСП разработва общи политики и правила, които да бъдат прилагани с оглед синхронизиране на анализите във връзка с подготовката на плановете за реструктуриране и при предприемане на действия по реструктуриране. Документите, в зависимост от своето естество и насоченост, се приемат от управленските органи на ЕСП съответно във формат Пленарна сесия⁹⁹, разширена Изпълнителна сесия¹⁰⁰ или Изпълнителна сесия¹⁰¹.

С оглед на настъпилите промени във функциите и задачите на БНБ като орган за реструктуриране през октомври 2020 г. УС на БНБ прие и започна реализирането на „Концепция за организиране на дейността на Българската народна банка в Единния механизъм за реструктуриране“ (Концепция), чрез която изпълнението на задачите на БНБ като национален орган за реструктуриране и част от ЕМП да се интегрира по подходящ начин във функциите и структурите на БНБ.

Съгласно чл. 2, ал. 2 от ЗВПКИИП Управителният съвет на БНБ е определил самостоятелно структурно звено, което го подпомага при упражняване на функцията по реструктуриране – дирекция „Реструктуриране на кредитни институции“ (ПКИ, дирекцията). Във връзка с промяната в правомощията на БНБ, произтичащи от присъединяването към ЕМП, приетата Концепция предвижда структурни, функционални и организационни промени, целящи обезпечаване на изпълнението на новите функции и адаптиране на съществуващите функции на дирекцията. В съответствие с Концепцията в края на 2020 г. УС на БНБ прие промени в структурата и увеличи общата численост на дирекция ПКИ, считано от 1 януари 2021 г. Наред с това в периода октомври – декември 2020 г. бяха актуализирани вътрешни нормативни актове, имащи отношение към функцията по реструктуриране. Във връзка със структурните промени бяха приети и изменения във Вътрешните правила за работа на дирекция „Реструктуриране на кредитни институции“. Съобразно новата рамка, която предвижда административните разходи, произтичащи от функциите по реструктуриране, да се финансират от таксите, събирани от установените в Република България кредитни институции и клонове на кредитни институции от трети държави, беше приета Наредба № 40 на БНБ от 1 декември 2020 г. за определяне на размера на таксите за покриване на административните разходи на БНБ, произтичащи от функциите по надзор и реструктуриране¹⁰², с която се уреждат условията и редът за определяне и заплащане на тези такси.

Считано от 1 октомври 2020 г. БНБ е представена в управленските органи на ЕСП, а именно Пленарна сесия и разширена Изпълнителна сесия от подуправителя, ръководещ управление „Емисионно“, с еднакви права и задължения

⁹⁹ Включва постоянните членове на ЕСП и представителите на всички национални органи за реструктуриране в рамките на ЕМП.

¹⁰⁰ Състои се от постоянните членове на ЕСП и представителите на националните органи за реструктуриране, в чиято юрисдикция са субектите, по отношение на които се разглеждат въпроси и се вземат решения.

¹⁰¹ Състои се само от постоянните членове на ЕСП.

¹⁰² Публикувана в „Държавен вестник“, бр. 105 от 20 декември 2020 г.

като всички останали членове, включително право на глас. Наред с това БНБ излъчи представители, които да участват на различни нива в създадените от ЕСП подструктури (комитети, работни групи и мрежи), подпомагащи дейността на Пленарната и Изпълнителната сесия на ЕСП. По отношение на дейностите, свързани с планиране на реструктурирането, считано от датата на установяване на тясно сътрудничество с ЕЦБ, БНБ, като национален орган за реструктуриране по отношение на петте кредитни институции в преките правомощия на ЕСП, излъчи представители във ВЕП на съответните банкови групи. При това участието на БНБ като член в три от колегии за реструктуриране, организирани от ЕСП, беше прекратено, а една от колегии беше закрыта поради отпадане на основанията за нейното съществуване. Наред с това, считано от 1 октомври 2020 г. БНБ беше заместена от ЕСП като орган за реструктуриране на дъщерната банка, лицензирана в България, в колегията за реструктуриране, организирана от централната банка на Унгария. БНБ продължава да участва в колегии за реструктуриране по линия на ВЕП като наблюдател.

В хода на актуализиране на плановете за реструктуриране на петте кредитни институции, в преките правомощия на ЕСП, през декември 2020 г. УС на БНБ прие позиции във връзка с гласуване на решения на разширената Изпълнителна сесия на ЕСП за предварително одобрение на плановете за реструктуриране за 2020 г. на четири трансгранични групи, с дъщерни банки, лицензирани в Република България, и относно определяне на МИСКПЗ на субектите за реструктуриране и на дъщерните им банки, в правомощията на ЕСП¹⁰³. БНБ подкрепи проектите на решения на разширената Изпълнителна сесия за три трансгранични групи с дъщерни банки в България. От страна на БНБ не бяха подкрепени проектите на решения на ЕСП по отношение на плана за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на една от групите в преките правомощия на ЕСП. БНБ изрази несъгласие с плана за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на групата в частта относно идентифицираните критични функции за дъщерната банка в България и в частта относно подхода за определяне на минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения (МИСКПЗ) на индивидуална основа за дъщерната банка. БНБ не подкрепи и одобрение на предварителна основа на проекта на решение за определяне на минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения на предприятието майка, като субект за реструктуриране, и на дъщерните му дружества, включително дъщерната банка в България. Позицията на БНБ като национален орган за реструктуриране беше изразена в рамките на разширената Изпълнителна сесия на ЕСП от подуправителя, ръководещ управление „Емисионно“ като представител на БНБ. Поради липсата на консенсус и съгласно приложимата правна рамка проектът на решение на ЕСП, срещу което БНБ възрази, беше прието във формат от постоянните членове на ЕСП.

Всички предварително одобрени четири плана за реструктуриране на групи в обхвата на преките правомощия на ЕСП включват оценка на възможността за реструктуриране на групата, оценка на значимите предприятия и анализ на техния бизнес модел, критични функции на значимите предприятия, както и предпочитана стратегия и инструмент за реструктуриране. Наред с това и с оглед официално оповестената си политика за 2020 г.¹⁰⁴,

¹⁰³ Съгласно чл. 54, параграф 2, букви „а“ и „в“ от Регламент (ЕС) № 806/2014, на своя изпълнителна сесия ЕСП подготвя, оценява и одобрява плановете за реструктуриране и определя МИСКПЗ на субектите и групите, попадащи в обхвата на неговите правомощия. Решенията на изпълнителната сесия на ЕСП във формат разширена Изпълнителна сесия се вземат чрез консенсус, а при невъзможност за постигане на консенсус – посредством гласуване с обикновено мнозинство от гласовете на постоянните членове на ЕСП.

¹⁰⁴ https://srb.europa.eu/sites/default/files/srb_mrel_policy_2020.pdf.

ЕСП предвижда определяне на обвързващо МИСКПЗ за 2020 г. на консолидирана основа за субектите за реструктуриране, и на индивидуална основа за съответните значими дъщерни дружества, които са в преките му правомощия. С оглед процедурите на ЕСП за целите на определяне на МИСКПЗ, в края на 2020 г. БНБ упражни правото си да определи една от банките в преките правомощия на ЕСП като субект за реструктуриране, който е вероятно да представлява системен риск в случай на неизпълнение на задълженията му и да отправи искане до ЕСП за прилагане на чл. 12, параграф 4 от Регламент (ЕС) 806/2014¹⁰⁵, по отношение на дъщерната банка, като ѝ определи изискване за подчиненост на задълженията като част от МИСКПЗ равно най-малко на 13.5% от общата рискова експозиция и 5% от мярката за обща експозиция.

Четири дъщерни банки, лицензирани в Република България, които са част от съответните банкови групи, са определени като значими и са идентифицирани изпълнявани от тях критични функции. Наред с това е предвидено определяне на обвързващо МИСКПЗ на консолидирана основа за една от дъщерните банки и на индивидуална основа за три от дъщерните банки, които са определени за значими. Окончателните одобрения на плановете за реструктуриране и оценката на възможността за реструктуриране на съответните групи, както и окончателните решения на ЕСП за определяне на МИСКПЗ на съответните субекти в рамките на тези групи, са планирани за първата половина на 2021 г.

При отчитане на приетите през 2019 г. вътрешни правила за прилагане на опростени изисквания БНБ не определи кредитни институции, спрямо които през 2020 г. да се прилагат опростени изисквания по чл. 25 от ЗВПКИИП и с оглед участието в ЕМП не предложи на ЕСП прилагането на опростени изисквания по отношение на кредитните институции, които попадат в обхвата на преките му правомощия.

Същевременно БНБ продължи да работи по актуализацията на плановете за реструктуриране на кредитни институции в обхвата на своите правомощия. Наред с това през октомври 2020 г. БНБ, в качеството си на орган за реструктуриране на „ПроКредит Банк (България)“ ЕАД, получи покана и прие да участва като член в колегията за реструктуриране на групата ПроКредит Холдинг¹⁰⁶, организирана от органа за реструктуриране на ниво група¹⁰⁷. Това предостави възможност за приемане на план за реструктуриране на групата, част от която е дъщерната банка в България. В края на 2020 г. започна обмен на информация между органа за реструктуриране на ниво група и БНБ с оглед подготовката на плана за реструктуриране на групата.

От датата на прилагане на Решението на ЕЦБ за установяване на тясно сътрудничество, 27 юли 2020 г., настъпиха съществени промени във функциите и задачите на БНБ като орган за реструктуриране по отношение на управлението на ФПБ. Считано от неговото създаване, с приемането през 2015 г. на ЗВПКИИП, Фондът се управляваше от УС на ФГВБ, който приемаше решения за текущото му управление. Като орган за реструктуриране на кредитни институции БНБ разполагаше с правомощия, отнасящи се до определянето на вноските във ФПБ и използването на средствата от него за целите на реструктурирането. Считано от 27 юли 2020 г., съобразно влезли в сила промени в правната рамка в резултат на решението на ЕЦБ, БНБ

¹⁰⁵ Изменен и допълнен с Регламент (ЕС) 2019/877 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2019 г. за изменение на Регламент (ЕС) № 806/2014 по отношение на капацитета за поемане на загуби и рекапитализация на кредитните институции и инвестиционните посредници.

¹⁰⁶ ProCredit Holding AG & Co.KGaA и неговите дъщерни дружества в обхвата на Директива 2014/59/ЕС.

¹⁰⁷ Федералният орган за финансов надзор на Федерална Република Германия – Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht (BaFin).

осъществява изцяло текущото управление на ФПБ. За целите на осъществяване на функцията по управление на ФПБ през декември 2020 г. Управителният съвет на БНБ прие „Вътрешни правила за управление на средствата на Фонда за реструктуриране на банки“.

В контекста на присъединяването към ЕМП настъпи промяна и по отношение на източниците за финансиране на ФПБ и ползването на средствата за целите на финансиране на реструктурирането. За целта съгласно чл. 134, ал. 1 от ЗВПКИИП се обособиха два целеви подфонда – подфонд за клонове на кредитни институции от трети държави и подфонд за вноски в ЕФП. Наред с това настъпиха промени във връзка с целевото равнище на средствата във Фонда и определянето на вноските във ФПБ по отделните подфондове, както и с възможността за попълване на Фонда чрез заемане на средства или други форми на подкрепа от банки, финансови институции или други лица, и с правомощията на съответните органи. В съответствие с разпределението на правомощията по реструктуриране между ЕСП и БНБ функцията по определяне и събиране на вноските на клонове на кредитни институции от трети държави, както и целевото ползване на средствата съгласно ЗВПКИИП, остава в изключителната компетентност на БНБ, а набраните средства постъпват в съответния подфонд. Функцията по определяне на размера на индивидуалните годишни вноски и на извънредните вноски в ЕФП се осъществява от ЕСП и обхваща както кредитните институции, които попадат в обхвата на преките правомощия на ЕСП, така и тези, за които БНБ е орган за реструктуриране. Всички решения относно бюджета на ЕФП и използването на средствата в единния фонд за финансиране на конкретни действия и инструменти по реструктуриране също се вземат от ЕСП, в това число и когато решенията се отнасят за реструктуриране на по-малко значима институция, която не попада в обхвата на преките правомощия на ЕСП.

На 27 юли 2020 г., с оглед влезлите в сила промени в ЗВПКИИП, на основание § 56, ал. 1 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за изменение и допълнение на ЗВПКИИП Управителният съвет на ФГВБ прехвърли на БНБ средствата, налични във ФПБ. След прехвърлянето на средствата те бяха разпределени от БНБ в двата целеви подфонда.

На 5 октомври 2020 г. след получаване на писмо от министъра на финансите, с което БНБ официално беше информирана за полученото уведомление от ЕСП относно определената сума на първоначалната вноска на Република България в ЕФП¹⁰⁸, БНБ нареди прехвърлянето на сумата на първоначалната вноска, като задължи сметката на съответния целеви подфонд със сумата 158 457 942.54 лв.¹⁰⁹ в съответствие с § 56, ал. 2 от Преходните и заключителни разпоредби към Закона за изменение и допълнение на ЗВПКИИП.

За периода, за който управлява средствата на ФПБ (от датата на прехвърляне – 27 юли 2020 г., до края на 2020 г.), БНБ запази прилаганата от ФГВБ инвестиционна стратегия без промяна. Средствата на ФПБ са по текущи сметки при БНБ и спрямо тях се прилагат „Общите условия на Българската народна банка за обслужване на сметки на банки“.

Средствата към 31 декември 2020 г. в подфонда за клонове на банки от трети държави възлизат на 615 хил. лв., а тези в подфонда за вноски в ЕФП са в размер на 540 539 хил. лв.

¹⁰⁸ Дължима на основание чл. 8 от Споразумението относно прехвърлянето и взаимното използване на вноски в Единния фонд за реструктуриране (ратифицирано със закон, приет от 44-тото Народно събрание на 8 ноември 2018 г., ДВ, бр. 96 от 2018 г., в сила от 24 ноември 2018 г.). Съгласно цитираната разпоредба, в случай че договаряща страна, чиято парична единица не е еврото, стане страна по ЕНМ и ЕМП, тя прехвърля в ЕФП сума от набраните на нейна територия вноски, равна на сумата, която би била прехвърлена от съответната договаряща страна, ако тя участваше в ЕНМ и ЕМП от датата на прилагане на Споразумението.

¹⁰⁹ При прилагане на фиксиран курс на лева спрямо еврото.

VIII. Участие в ЕСЦБ и в дейността на институциите и органите на ЕС

Дейността на органите и институциите на ЕС през 2020 г. беше насочена към необходимостта от спешни и координирани действия на държавите членки за справяне с последиците от пандемията от COVID-19 в социално-икономически план. На 13 март в съобщението си „Координирани икономически мерки в отговор на пандемията от COVID-19“ ЕК очерта план за незабавни мерки за противодействие на икономическите последици от коронавируса¹¹⁰. Като част от тези мерки бяха одобрени изменения на пруденциалната регулаторна рамка за кредитните институции, целящи да улеснят банковото кредитиране в ЕС, като в преговорите активно участие взеха представители на БНБ. В рамките на Съвета на ЕС беше очертана необходимостта от продължаване на работата за задълбочаване на Икономическия и паричен съюз, включително и за по-нататъшното укрепване на всички елементи на регулаторната рамка за завършване на банковия съюз. На проведената през юни 2020 г. среща на Еврогрупата в приобщаващ формат беше постигнато съгласие, че пандемията и последиците от нея са засилили необходимостта и важността на инициативата за завършването на банковия съюз.

Европейска система на централните банки

Управителят на БНБ е член на Генералния съвет на ЕЦБ, включващ председателя и заместник-председателя на ЕЦБ, както и управителите на националните централни банки на всички държави – членки на ЕС. През 2020 г. бяха проведени три заседания на Генералния съвет на ЕЦБ, на които бяха обсъдени въпроси, свързани с икономическото развитие и състоянието на финансовия сектор на ЕС, включително доклад относно перспективите и паричната политика на държавите членки извън еврозоната, както и доклад за публичните финанси. На 10 юли Генералният съвет на ЕЦБ обсъди искането на България за включване на българския лев във Валутен механизъм II. Генералният съвет на ЕЦБ взе решение за подкрепа на искането на България за включването на българския лев във Валутен механизъм II при фиксиран централен курс на българския лев от 1 евро = 1.95583 лева, като около този централен курс на лева ще бъде поддържан стандартният диапазон от плюс или минус 15%. Със същото решение Генералният съвет на ЕЦБ подкрепи искането на България да се присъедини към валутния механизъм със съществуващия си режим на паричен съвет като едностранен ангажимент и без допълнителни изисквания към ЕЦБ.

Генералният съвет на ЕЦБ одобри и Доклада на ЕЦБ за конвергенцията за 2020 г., съдържащ оценка за степента на икономическо сближаване на държавите членки, които не са приели еврото, и съответствието на тяхното законодателство с изискванията на Договорите.

¹¹⁰ Съобщение на Комисията „Координирани икономически мерки в отговор на пандемията от COVID-19“, COM (2020) 112 final, 13.3.2020 г.

Представители на БНБ участват в работата на 14 комитета към ЕСЦБ¹¹¹ и в 53 работни групи към тях, както и в Конференцията за човешките ресурси и Конференцията на ръководителите на администрацията. Чрез представителите си в органите, комитетите и работните групи на ЕСЦБ Банката допринася за изготвянето на правни актове на ЕЦБ в областта на паричната и банковата политика, на платежните и сетълмент системи, на статистическата отчетност и в изследователската дейност, както и при обсъждането на други въпроси от сферата на компетентност на централните банки. БНБ участва в процеса на съгласуване на становища на ЕЦБ във връзка с провежданите с нея писмени консултации на държавите – членки на ЕС, по всеки проект на нормативен акт, който е в областите от нейна компетентност.

През отчетния период Банката проведе писмена консултация с ЕЦБ относно проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за кредитните институции и Закона за БНБ. С промените се въвеждат разпоредби във връзка с правомощията на БНБ за налагане на санкции в рамките на тясното сътрудничество и официалния валутен курс на българския лев.

През април 2020 г. УС на БНБ прие за информация предложените от ЕЦБ общи параметри за двустранна валутна суап линия между БНБ и ЕЦБ за осигуряване на ликвидност в евро в замяна на български левове и започнаха преговори за договаряне на условия по споразумението. На 9 юли УС на БНБ одобри проект на двустранната валутна суап линия между БНБ и ЕЦБ, който бе подписан на 23 юли.¹¹²

С Решение (ЕС) 2020/1015 от 24 юни 2020 г. на ЕЦБ (ЕЦБ/2020/30), влязло в сила 27 юли 2020 г., бе установено тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ с начална дата 1 октомври 2020 г., в резултат на което Република България се присъедини към Единния надзорен механизъм (ЕНМ) и придоби качеството на участваща държава членка по смисъла на чл. 2, т. 1 от Регламент (ЕС) № 1024/2013¹¹³. След присъединяването към ЕНМ от 1 октомври 2020 г. ЕЦБ отговаря за прекия надзор над пет значими кредитни институции в Република България и за общите процедури за всички поднадзорни лица, както и за наблюдението над по-малко значимите кредитни институции. Присъединяването към ЕНМ има за последица автоматично присъединяване към ЕМП. В рамките на ЕМП действат еднообразни правила за преструктуриране на кредитни институции, които се прилагат от Единния съвет за преструктуриране (ЕСП) в сътрудничество с националните органи за преструктуриране. Централизираният механизъм за преструктуриране обхваща всички банки, извършващи дейност на територията на участващите държави членки, като разпределението на функциите и задачите между ЕСП и националните органи за преструктуриране е симетрично на предвиденото в Регламент (ЕС) № 1024/2013 разпределение на правомощията между ЕЦБ и националните надзорни органи. Финансирането на преструктурирането в ЕМП също се изгражда централизирано – със създаването на Единен фонд за преструктуриране (ЕФП), в който институци-

¹¹¹ Комитет за счетоводство и парични приходи (AMICO), Комитет за финансова стабилност (FSC), Комитет по банкнотите (BANCO), Комитет за комуникации на Евросистемата/ЕСЦБ (ECCO), Комитет за информационни технологии (ITC), Комитет на вътрешните одитори (IAC), Комитет за международни отношения (IRC), Правен комитет (LEGCO), Комитет за пазарни операции (MOC), Комитет по парична политика (MPC), Комитет за пазарна инфраструктура и плащания (MIPC), Комитет по статистика (STC), Комитет за организационно развитие (ODP), Комитет по контролинг (COMCO).

¹¹² Виж Решение на УС на БНБ № 236 от 9 юли

¹¹³ Регламент (ЕС) № 1024/2013 на Съвета от 15 октомври 2013 г. за възлагане на Европейската централна банка на конкретни задачи относно политиките, свързани с пруденциалния надзор над кредитните институции.

ите от участващите държави членки правят предварителни вноски, а при необходимост – извънредни последващи вноски.

На 22 декември 2020 г. ЕЦБ излезе със становище относно взаимодействието между БНБ и ЕЦБ в рамките на тясното сътрудничество в единния надзорен механизъм по консултация от министъра на финансите на Република България във връзка с проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за кредитните институции.

Европейски съвет за системен риск, Европейски банков орган, надзорни колегии

Управителят на БНБ и подуправител на БНБ са членове на Генералния съвет на ЕССР. Във връзка с пандемията от COVID-19 Генералният съвет увеличи броя на заседанията си през 2020 г. и фокусира дейността си върху последиците за икономиката и финансовата система на ЕС. В рамките на проведените през първата половина на 2020 г. срещи бе подчертано, че своевременен и координиран отговор на пандемията е от ключово значение за постигането на успешно взаимодействие между фискалната, паричната и регулаторната политика. За тази цел дискусиите на Генералния съвет през отчетния период бяха съсредоточени върху следните пет приоритетни области, в които координацията между органите в ЕС е от особена важност за запазването на финансовата стабилност: въздействието върху финансовата система на гаранционните схеми и на други фискални мерки, насочени към защита на реалната икономика; ликвидността на финансовите пазари и последиците за управляващите активи лица и застрахователите; влиянието на процикличното понижаване на кредитните рейтинги на ценните книжа върху пазарите и финансовите дружества; ограничаването на разпределянето на дивиденди, обратното изкупуване на акции и други плащания; ликвидните рискове, възникващи от исканията за допълнително обезпечение.

На проведените през май две извънредни заседания Генералният съвет на ЕССР обсъди и предприе действия в петте приоритетни области, които да гарантират способността на европейската финансова система да устои на икономическите последици от мерките срещу разпространението на COVID-19, както и да предотвратят възможни допълнителни загуби на икономически капацитет и работни места. Те включваха въвеждането на рамка за наблюдение на ниво ЕС на последиците за финансовата стабилност от предприетите мерки в подкрепа на европейските икономики и приемането на препоръка, която въвежда минимални изисквания за наблюдение на национално равнище на прилаганите от държавите членки мерки и установява рамка за отчитане пред ЕССР. Генералният съвет определи инвестиционните фондове със значителни експозиции към корпоративен дълг и тези със значителни експозиции към недвижими имоти като области с особено висок приоритет за засилено наблюдение от гледна точка на финансовата стабилност. Отчитайки вероятността икономическите стресения, причинени от пандемията, да предизвикат понижаване на кредитните рейтинги в сектора на корпоративните дългови книжа поради увеличение на кредитния риск, Генералният съвет взе решение да координира извършването на централизиран анализ, съвместно с европейските надзорни органи и ЕЦБ, който да оцени въздействието на общ сценарий, включващ широкомащабно понижаване на кредитните рейтинги във всички части на финансовия сектор (банки, инвестиционни фондове, застрахователи, пенсионни фондове и финансови пазари). По отношение на приоритетната област, свързана с

ограничаване на разпределянето на дивиденди, Генералният съвет подкрепи по-ранни инициативи на ЕЦБ, ЕБО, Европейския орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване и националните органи и прие Препоръка относно ограничаване на разпределенията по време на пандемията от *COVID-19*. Тя цели финансовите институции да разполагат с достатъчно капитал и способност за покриване на загуби, за да се смекчи въздействието на настоящата криза и по този начин да се спомогне плавно възстановяване на европейската икономика.

На заседанието през юни Генералният съвет на ЕССР обсъди каналите, чрез които пандемията от *COVID-19* може да засегне неблагоприятно финансовата система на ЕС и способността ѝ да предоставя финансови услуги на реалната икономика, и преразгледа оценката си на системните рискове, за да отчете последните изменения в икономическата среда. Рискът от широкомащабно неизпълнение на задълженията в реалната икономика, особено от страна на фирмите и домакинствата, беше класифициран като сериозен системен риск за финансовата стабилност на ЕС. Като повишени бяха оценени рисковете, произтичащи от трудната макроикономическа среда, в която работят банките, застрахователите и пенсионните дружества, рисковете, свързани с финансирането на държавните бюджети и високите нива на задлъжнялост, както и тези, произтичащи от нестабилността и липсата на ликвидност на финансовите пазари. Генералният съвет подчерта, че тези източници на системен риск са взаимосвързани и могат да се влошат допълнително в случай на втора вълна на пандемията или при забавяне на икономическото възстановяване.

На проведените през септември и декември 2020 г. заседания Генералният съвет на ЕССР продължи да обсъжда последиците от пандемията от *COVID-19* за икономиката и финансовата система на ЕС. Членовете на Генералния съвет отново се обединиха около мнението, че основният източник на системен риск за ЕС произтича от отрицателното въздействие на пандемията върху икономическата дейност, което може да породи широкопространено неизпълнение на задълженията в частния сектор, а това от своя страна да окаже неблагоприятно влияние върху финансовата система на ЕС. В същото време беше отчетено, че предприетите мерки за защита на реалната икономика в отговор на пандемията са оказали съществен ефект за смекчаване на въздействието на кризата върху финансовото състояние на домакинствата и фирмите, както и за ограничаване на разпространението на кризата от нефинансовия частен сектор към банковата система.

На заседанието през септември Генералният съвет подчерта, че трудната макроикономическа среда, заедно с несигурната перспектива пред икономическото развитие и средата с ниски лихвени нива пораждаат съществени трудности за финансовите институции, особено по отношение рентабилността и качеството на активите. Тези трудности биха могли да се задълбочат в случай на материализиране на повишения кредитен, пазарен и ликвиден риск, както и рискът, свързан с финансирането на тези институции. Отчитайки, че наличието и широкото приемане на уникален идентификатор за недвусмислено идентифициране на субекти, участващи във финансови операции, е от ключово значение, за да се гарантира финансова стабилност, Генералният съвет обсъди и прие Препоръка относно идентифициране на правни субекти.

Сред обсъдените от Генералния съвет на ЕССР теми на заседанието през декември бяха последиците за финансовата стабилност от фискалните мерки, предприети за защита на реалната икономика в отговор на

пандемията от *COVID-19*. Отчетена беше важната роля на тези мерки в подкрепа на кредитирането, както и съществуващата разнородност на програмите за подкрепа между отделните държави членки, отразяваща специфичните за отделните държави уязвимости, различното отражение на кризата върху държавите и разликите в националните финансови системи.

Отчитайки, че възстановяването на икономиката е изправено пред сериозни предизвикателства, както и че устойчивостта на финансовата система е от ключово значение за предоставянето на съществени услуги на реалната икономика Генералният съвет промени и удължи приетата през май Препоръка относно ограничаване на разпределенията по време на пандемията от *COVID-19*. Чрез изменената препоръка на съответните органи се препоръчва да изискват от банките, инвестиционните компании, застрахователните и презастрахователните компании да се въздържат от извършването на разпределения на дивиденди и обратно изкупуване на акции, които имат за последица намаляване на количеството или качеството на собствения капитал, освен ако финансовите институции не подхождат изключително внимателно при извършването на такива действия и ако произтичащото от това намаляване не превишава консервативен праг, определен от техния компетентен орган.

Генералният съвет на ЕССР одобри неблагоприятния сценарий за общоевропейския стрес тест на банките, който Европейският банков орган ще координира през 2021 г.

В съответствие с изискванията на приетите от Генералния съвет на ЕССР препоръки, на които БНБ е адресат, Банката изготви и предостави доклади за предприетите в отговор на препоръките действия, в съответствие със сроковете, посочени в съответните препоръки.

Освен в Генералния съвет на ЕССР представители на БНБ участваха активно и в работата на Консултативния технически комитет към ЕССР, в заседания на работните и целевите групи към него посредством изготвяне на позиции по обсъжданите теми, включително по писмени процедури и консултации.

През 2020 г. основните дискусии в рамките на надзорните колегии за европейските банкови групи и техните субсидиари, в които БНБ участва, бяха фокусирани върху прагматичния подход и процеса по надзорен преглед и оценка, с референтна дата 30 юни 2020 г. Обсъдени бяха рисковете за дейността на банките, произтичащи от икономическите последици от мерките срещу разпространението на *COVID-19*, както и предприетите от българските институции действия за смекчаване на тези рискове.

По линия на специфичните надзорни дейности продължи активното участие на представителите на БНБ в заседанията на комитети и работни групи към ЕБО и ЕК, в рамките на които се обсъждаха теми, свързани с мерките срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма, защита на потребителите и иновациите във финансовия сектор. В резултат на тези дискусии бяха актуализирани методите на надзор в тези области. Продължи взаимодействието между регулаторните органи от ЕС чрез участие в надзорна колегия за превенция срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма, организирана съответно от централните банки на Нидерландия и Франция. Обект на дискусия в надзорната колегия бяха предприетите действия от банковите групи за подобряване ефективността на системите за наблюдение и минимизиране на риска от изпиране на пари и финансиране на тероризма.

В сферата на регулаторната рамка продължи работата по линия на постоянните комитети и работни групи към ЕК и ЕБО, в рамките на които представителите на БНБ участваха в дискусиите и изработването на общите политики и стандарти за надзор, както и в обмена, оценката и сближаването на националните практики по въвеждане и прилагане на пруденциалната и надзорната рамка на ЕС.

Съвет по икономически и финансови въпроси (Екофин) и Икономически и финансов комитет

На 10 юли по искане на българските власти Комитетът за Валутен механизъм II, който се състои от финансовите министри на държавите-членки от еврозоната, президента на ЕЦБ, финансовия министър на Дания и управителя на централната банка на Дания, реши да включи българския лев във ВМ II. В процеса на вземане на това решение бе включена Европейската комисия и бяха проведени консултации с Икономическия и финансов комитет. В съответствие с искането на България Комитетът за Валутен механизъм II реши централният курс на българския лев да се определи на съществуващия от 1997 г. фиксиран курс от 1 евро = 1.95583 лева, като около този централен курс ще бъде поддържан стандартният диапазон от плюс или минус 15%. По искане на българските власти България се присъедини към валутния механизъм със съществуващия си режим на паричен съвет като едностранен ангажимент и без допълнителни изисквания към ЕЦБ. Българският лев бе включен във ВМ II на 13 юли 2020 г.

През 2020 г. ЕК представи пакет от мерки за банковия сектор¹¹⁴, насочени към насърчаване на кредитирането на домакинствата и предприятията в ЕС с оглед на негативните икономически ефекти от мерките за ограничаване на пандемията от COVID-19. С приетите промени в Регламента за капиталовите изисквания¹¹⁵ бяха въведени целенасочени изменения на пруденциалните правила на ЕС за банките с временен характер, чрез които да се осигури запазване на капацитета на кредитните институции да отпускат заеми и да покриват свързани с пандемията загуби, спомагайки за повишаване на устойчивостта и готовността им да се справят с потенциални трудности. В проведените в рамките на Съвета преговори по пакета от мерки представителите на БНБ предложиха за включване в законодателните текстове на облекчения във връзка с третирането на експозициите на банките към държавни ценни книжа, деноминирани във валутата на друга държава-членка, които бяха отразени в приетите текстове на Регламента¹¹⁶.

В условията на извънредните обстоятелства, свързани с пандемията, през 2020 г. продължи работата по техническите елементи на законодателното предложение за създаване на Европейска схема за гарантиране на депозитите (ЕСГД), като част от мерките за по-нататъшното споделяне на рисковете в банковата система и за изграждане на третия стълб на така наречения банков съюз в ЕС. Съгласно заключенията на Еврогрупата,

¹¹⁴Пакетът се състои от: Тълкувателно съобщение на Комисията относно прилагането на счетоводните и пруденциалните правни норми за улесняване на банковото кредитиране в ЕС „Подкрепа за бизнеса и домакинствата в контекста на COVID-19“, COM (2020) 169 final, 28.4.2020 г.; Предложение за регламент на Европейския парламент и на Съвета за изменение на регламенти (ЕС) № 575/2013 и (ЕС) 2019/876 по отношение на корекции в отговор на пандемията от COVID-19, COM (2020) 310 final, 28.4.2020 г.

¹¹⁵Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници и за изменение на Регламент (ЕС) № 648/2012 (ОВ L 176/1 от 27 юни 2013 г.).

¹¹⁶Регламент (ЕС) 2020/873 на Европейския парламент и на Съвета от 24 юни 2020 г. за изменение на регламенти (ЕС) № 575/2013 и (ЕС) 2019/876 по отношение на някои корекции в отговор на пандемията от COVID-19 (ОВ L 204/4 от 26 юни 2020 г.).

в приобщаващ формат, от юни 2020 г., се проведеха четири видеоконферентни срещи на временната Работна група на високо равнище за укрепване на банковия съюз. Обсъдени бяха основни въпроси от значение за задълбочаването на банковия съюз, включително мерки за подобряване на рамката за управлението на кризи, засилване на интеграцията на банковия сектор в ЕС, промени в регулаторното третиране на експозициите към държавен дълг, както и обсъждане на техническо ниво на параметрите за изграждане на ЕСГД. Представители на БНБ оказаха съдействие със своята експертиза на представителите на Министерството на финансите в подгрупите към Работната група на високо равнище.

През 2020 г. беше постигнато съгласие в рамките на тристранните преговори с участието на ЕК, Съвета и Европейския парламент по предложението за Регламент на Европейския парламент и на Съвета за изменение на Регламент (ЕС) 2016/1011 по отношение на изключването на някои валутни бенчмаркове за валути на трети държави и определянето на заместващи бенчмаркове за някои бенчмаркове в процес на прекратяване. Предложеният регламент, в преговорите по който участие взеха експерти на БНБ, има за цел да бъдат предвидени правомощия, чрез които да се гарантира продължаване на изпълнението на договори или финансови инструменти в условията на преустановяване на бенчмарк със системно значение в Съюза.

На 24 септември 2020 г. ЕК представи нов пакет за цифровите финансови услуги¹¹⁷, чрез който се цели създаване на конкурентоспособен финансов сектор в ЕС, който предоставя на потребителите достъп до иновативни финансови продукти, като същевременно гарантира защитата на потребителите и финансовата стабилност. В започналите преговори по пакета в РГ „Финансови услуги“ към Съвета на ЕС БНБ взе участие чрез свои представители, които допринесоха със своята експертиза за изготвянето и съгласуването на националните позиции по досиетата.

През 2020 г. БНБ продължи да работи за хармонизиране на националното законодателство с европейските изисквания. Представители на Банката участваха в изготвянето на Закон за изменение и допълнение на ЗКИ, имащ за цел да въведе изискванията на Директива (ЕС) 2019/878 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2019 г. за изменение на Директива 2013/36/ЕС по отношение на освободените субекти, финансовите холдинги, финансовите холдинги със смесена дейност, възнагражденията, надзорните мерки и правомощия и мерките за запазване на капитала, както и да внесе изменения, насочени към подобряване на регулаторната рамка и установените надзорни механизми. Представители на Банката участваха също в изготвянето на Закон за изменение и допълнение на ЗВПКИП, с който в националното законодателство се въвеждат изискванията на Директива (ЕС) 2019/879 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2019 г. за изменение на Директива 2014/59/ЕС по отношение на капацитета за поемане на загуби и рекапитализация на кредитните институции и инвестиционните посредници и на Директива 98/26/ЕО.

¹¹⁷Пакетът се състои от следните документи:

- Стратегия за цифровизиране на финансовите услуги (COM (2020) 591 final);
- Стратегия за плащанията на дребно (COM (2020) 592 final);
- Предложение за Регламент за пазарите на криптоактиви (COM(2020) 593 final);
- Предложение за Регламент за пилотна уредба на пазарните инфраструктури въз основа на технологията на разпределения регистър (DLT) (COM (2020) 594 final);
- Предложение за Регламент за оперативната устойчивост на цифровите технологии (COM (2020) 595 final);
- Предложение за Директива за изменение на Директива 2006/43/ЕО, Директива 2009/65/ЕО, Директива 2009/138/ЕО, Директива 2011/61/ЕС, Директива 2013/36/ЕС, Директива 2014/65/ЕС, Директива (ЕС) 2015/2366 и Директива (ЕС) 2016/2341 (COM(2020) 596 final).

БНБ е представена в Икономическия и финансов комитет от подуправител, който участва активно в неговата дейност. В началото на отчетния период дискусиите в Комитета бяха фокусирани върху задълбочаването на Икономическия и паричен съюз, укрепването на банковия съюз и преглед на постигнатия напредък и приоритетите при изграждането на съюза на капиталовите пазари. Сред обсъжданите теми бяха още икономическите и финансови аспекти на Европейската зелена сделка, свободното движение на капитали и факторите, обуславящи средата на ниски лихвени нива. В рамките на проведените заседания продължи обменът на мнения относно икономическите предизвикателства и рисковете за финансовата стабилност, като акцент беше поставен върху ефектите, които средата с ниски лихвени проценти има за икономиката и финансовия сектор на ЕС. Дискутирани също бяха тенденциите на пазарите за държавен дълг, както и предложението от ЕК многостранен план за действие с конкретни мерки, които тя ще предприеме с цел по-добро прилагане, надзор и координиране на правилата на ЕС за борба с изпирането на пари и финансирането на тероризма. След избухването на пандемията от *COVID-19* работата на комитета се фокусира основно върху теми, пряко свързани с последиците за икономиката и финансовата стабилност на ЕС, породени от мерките срещу разпространението на вируса, както и с предприемането на навременни общоевропейски и национални мерки за възстановяване на икономическата активност в съюза.

През втората половина на 2020 г. Комитетът постепенно възстанови дискусиите по теми, чието обсъждане беше временно преустановено след началото на пандемията от *COVID-19*. Сред обсъжданите теми бяха продължаващата работа по плана за действие за насърчаване на Съюза на капиталовите пазари, както и предстоящите стъпки за укрепване на банковия съюз. Отчетен бе напредък и по въпроса, свързан с борбата с изпирането на пари и финансирането на тероризма, като членовете на комитета постигнаха съгласие относно критериите за определяне на компетенциите на Европейски надзорен орган за борба с изпирането на пари. Планът за действие за справяне с необслужваните кредити също бе сред обсъжданите от Комитета теми. По този въпрос членовете изразиха съгласие, че е необходимо участието на частния сектор в справянето на ранен етап с необслужваните кредити, обменяйки мнения относно възможните мерки в тази насока. Членовете на Комитета дискутираха и законодателните преговори по проекта на регламент за създаване на Механизма за възстановяване и устойчивост и ролята на Комитета в изпълнението на механизма. Обсъден бе и представеният от Европейската комисия нов пакет за цифровите финансови услуги, който цели засилване на конкурентоспособността и иновациите на Европа в областта на финансовите услуги. Членовете на Комитета подчертаха важността от възприемането на неутрален спрямо технологиите подход и постигането на баланс между навлизането на иновации и справянето с рисковете, свързани с използването на нови технологии. Разгледани бяха също новият инструмент за временна подкрепа за смекчаване на рисковете от безработица при извънредно положение (*SURE*), развитията на международните пазари и последиците от излизането на Обединеното кралство от ЕС.

Чрез участието си в Съвета по европейски въпроси към Министерския съвет БНБ допринася за формирането на позициите на България в ключови области на икономическото управление и финансовия сектор.

IX. Международни отношения

В съответствие със ЗБНБ Банката може да участва организационно и финансово от свое име в международни финансови организации, които имат за цел развитие на международното сътрудничество в областта на валутната, паричната и кредитната политика. В случаите, когато държавата участва в международни финансови институции, във взаимоотношенията с тях Банката изпълнява ролята на агент и депозитар.

БНБ е акционер в Банката за международни разплащания (БМР). Управителят на БНБ участва в редовните срещи на управителите на централните банки – акционери на БМР. Тези срещи представляват основен механизъм за сътрудничество и дискусии по икономическото развитие и перспективите пред световната икономика и международните финансови пазари. На проведеното в края на юни 2020 г. годишно Общо събрание на акционерите беше взето решение да не се изплаща дивидент през 2020 г., вследствие на неблагоприятните обстоятелства, предизвикани от пандемията от *COVID-19*.

Управителят на БНБ е управител за България в МВФ и в това си качество представлява държавата във взаимоотношенията ѝ с Фонда. Квотата на страната в МВФ възлиза на 896.3 млн. специални права на тираж (СПТ), които се равняват на 10 428 гласа и представляват 0.21% от общите гласове на страните – членки на МВФ.

БНБ участва съвместно с други национални централни банки от ЕСЦБ и ЕЦБ в Програмата за техническо сътрудничество с централните банки и надзорните органи на страните от Западните Балкани – кандидати и потенциални кандидати за членство в ЕС: Албания, Босна и Херцеговина, Черна гора, Република Северна Македония, Сърбия и Косово, финансирана от ЕС и управлявана от централната банка на Германия. През първата половина на 2020 г. експерти от БНБ взеха участие като лектори в обучение по финансова стабилност за институциите бенефициенти. Продължават консултациите и работата за изпълнение на договорената с централната банка на Република Косово двустранна дейност по предотвратяване на изпирането на пари и на финансирането на тероризма, които се провеждат дистанционно.

През април 2020 г. БНБ внесе 10 000 долара за подпомагане на дейността на Г-30.

БНБ допринася за укрепването на регионалното сътрудничество чрез активното си участие на най-високо ниво в Клуба на управителите на централните банки на страните от Централна Азия, Черноморския и Балканския регион.

Х. Статистическа дейност

БНБ съставя статистическа информация в съответствие с чл. 42 от ЗБНБ и като член на ЕСЦБ в изпълнение на ангажиментите си по чл. 5 от Устава на ЕСЦБ и ЕЦБ. В статистическата си дейност БНБ прилага хармонизирани европейски стандарти, в основата на които лежат международните статистически методологии на водещите институции в съответните области на компетентност (ЕЦБ, Евростат, МВФ, БМР, ОИСР, ООН, Световната банка и др.).

БНБ осъществява дейностите по събиране, обработване, анализиране и разпространяване на официалната парична¹¹⁸ и лихвена¹¹⁹ статистика, статистиката на външния сектор¹²⁰, статистиката на тримесечните финансови сметки на всички институционални сектори¹²¹, статистиката на небанковите финансови институции, включително на лизинговите дружества, на инвестиционните фондове¹²², на дружествата, специализирани в кредитиране, и на застрахователните и презастрахователните дружества¹²³.

Съставяната статистическа информация се използва и в областта на икономическите изследвания и прогнози, за анализ на финансовата стабилност, за осъществяване на други основни дейности на БНБ, както и за целите на редица чуждестранни публикации и доклади, като статистическите бази данни на ЕЦБ и Евростат, Годишния доклад на ЕЦБ, Доклада за конвергенцията, Таблица с показатели във връзка с процедурата при макроикономически дисбаланси и др.

През 2020 г., въпреки разпространението на пандемията от *COVID-19* и въведените мерки за нейното ограничаване, Банката продължи да събира, съставя и разпространява актуални статистически данни както чрез интернет страницата си, така и предавайки редовно данни на ЕЦБ, Евростат, ЕССР, МВФ, БМР и други национални и международни институции. През годината значително нарасна обемът на статистическите данни, изпращани на международните институции, като броят на уникалните времеви редове, предоставени на ЕЦБ, Евростат и МВФ, достигна през 2020 г. 367 хиляди (289 хиляди през 2019 г.).

¹¹⁸ Съгласно Регламент (ЕС) № 1071/2013 на ЕЦБ от 24 септември 2013 г. относно баланса на сектор „парично-финансови институции“ (преработен текст).

¹¹⁹ Съгласно Регламент (ЕС) № 1072/2013 на ЕЦБ от 24 септември 2013 г. относно статистиката на лихвените проценти, прилагани от парично-финансовите институции (преработен текст).

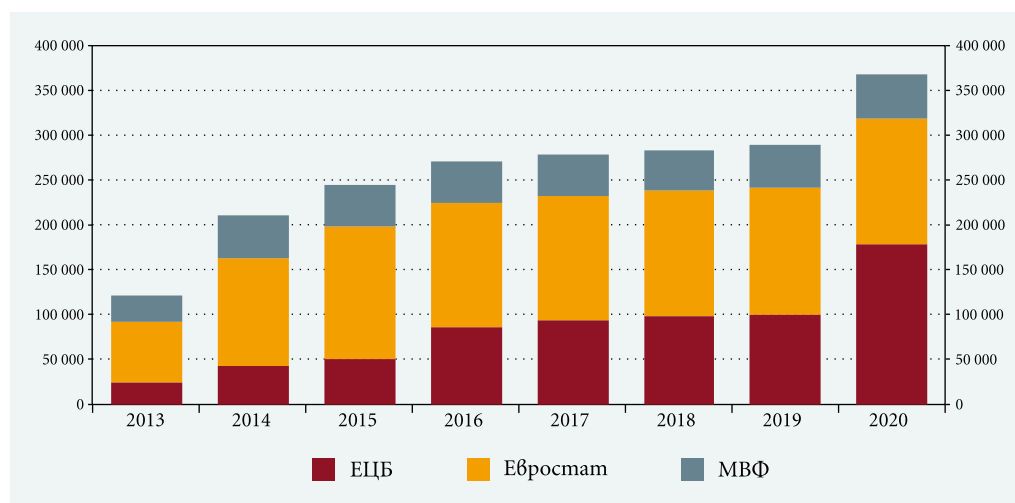
¹²⁰ Съгласно Регламент (ЕО) № 184/2005 на Европейския парламент и на Съвета от 12 януари 2005 г. относно статистиката на Общността относно платежния баланс, международната търговия с услуги и преките чуждестранни инвестиции и Насоки на ЕЦБ от 9 декември 2011 г. относно изискванията за статистическа отчетност на ЕЦБ в областта на външната статистика (ЕЦБ/2011/23).

¹²¹ Съгласно Европейската система от сметки (ЕСС 2010), посочена в Регламент (ЕС) № 549/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2013 г., Насоки на ЕЦБ от 25 юли 2013 г. относно изискванията за статистическа отчетност на ЕЦБ по отношение на тримесечните финансови сметки (ЕЦБ/2013/24) и последващите им изменения.

¹²² Регламент (ЕС) № 1073/2013 на ЕЦБ от 18 октомври 2013 г. относно статистиката на активите и пасивите на инвестиционните фондове.

¹²³ Регламент (ЕС) № 1374/2014 на Европейската централна банка от 28 ноември 2014 г. относно изисквания за статистическа отчетност за застрахователни (осигурителни) дружества (ЕЦБ/2014/50).

Уникални времеви редове, изпратени на ЕЦБ, Евростат и МВФ (брой)

Източник: БНБ.

През 2020 г. всички статистически данни на интернет страницата на БНБ бяха публикувани в съответствие с предварително обявения календар.

Наред със съставянето на статистически данни БНБ продължи активно да участва в редица национални, европейски и международни форуми при обсъждане и решаване на методологически въпроси в областта на статистиката. Всички публикувани от Банката статистически данни са съпроводени със съответните метаданни, които при необходимост периодично се актуализират.

В началото на 2020 г. Управителният съвет на БНБ прие Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 17 на БНБ. Въз основа на това и на съответното изменение на отчетните форми и указанията за определяне на съдържанието и реда за предоставяне на информацията, БНБ внедри разширени отчетни изисквания към банките в областта на паричната и лихвената статистика. При промяната на изискванията бяха взети предвид не само най-актуалните регламенти на ЕЦБ, но и необходимостта от допълнителна информация, която потребителите на национално ниво да използват за целите на анализа.

През декември 2020 г. Управителният съвет на БНБ прие Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 27 на БНБ от 13 март 2014 г. за статистиката на платежния баланс, международната инвестиционна позиция и статистиката на ценните книжа. С това бяха въведени допълнителни изисквания за отчетност по отношение на статистиката на ценните книжа и бяха регламентирани някои наложени в процеса на работа практики, насочени към прецизиране на правилата за участниците в процеса на предоставяне на статистическа информация и оптимизиране на процесите на работа. Наред с това БНБ подготви и публикува актуализирани отчетни форми и указания за определяне на съдържанието и реда за предоставяне на информация за статистиката на платежния баланс, международната инвестиционна позиция и статистиката на ценните книжа.

В съответствие с приоритетите и целите на ЕСЦБ и във връзка с измененията в насоките на ЕЦБ относно Регистъра на данни за институциите и филиалите (*Register of Institutions and Affiliates Data, RIAD*) и през 2020 г. продължи развитието и усъвършенстването в БНБ на статистическите бази данни, съдържащи индивидуална референтна информация – Регистъра

на местните икономически субекти и Базата данни за българските ценни книжа. През 2020 г. с включването на България в единния надзорен механизъм (ЕНМ) в RIAD бяха докладвани всички изисквани¹²⁴ за надзорни цели референтни данни за кредитните институции и свързаните с тях субекти. Наред с аналитичните възможности, които предоставят на национално ниво, тези бази данни позволяват на БНБ да изпълнява ангажиментите си към ЕСЦБ по управление на данните за България в Регистъра на данни за институциите и филиалите и в Централизираната база данни на ЕСЦБ за ценните книжа (*Centralised Securities Database, CSDB*)¹²⁵. Освен за кредитните институции в регистъра се съдържа референтна информация за кредитни институции, фондове на паричния пазар, дружества със специална инвестиционна цел, инвестиционни фондове и управляващите ги дружества, доставчици на платежни услуги и оператори на платежни системи, застрахователни и презастрахователни дружества, пенсионни фондове, както и за холдингови компании и централни управления. През 2020 г. завърши процесът на поетапно отчитане на българските нефинансови предприятия – емитенти на ценни книжа. Това позволи постигането на по-добра свързаност и съпоставимост между референтните данни за емитентите в RIAD с тези за ценните книжа в CSDB. През 2020 г. БНБ продължи доброволно да подпомага останалите национални централни банки при идентифициране и допълване в RIAD на референтна информация за местни институционални единици в качеството им на страна по кредитни отношения във връзка с внедряването на проекта на ЕСЦБ – АнаКредит (*Analytical credit datasets, AnaCredit*)¹²⁶ за събиране на подробни данни за кредитите и кредитния риск. БНБ активно участва и в проекта на ЕЦБ „Статистика на притежаваните ценни книжа“ (*Securities Holdings Statistics, SHS*)¹²⁷, който е от значение както за съставянето на различни видове статистически данни, така и за анализа на финансовата стабилност.

През 2020 г. продължи работата и по развитие и усъвършенстване на статистическите информационни системи – Интегрираната статистическа информационна система (ИСИС) и Информационната система по парична и лихвена статистика (ИСПС). Те осигуряват автоматизиран контрол, по-голяма надеждност и високо качество на получаваната, обработваната и разпространяваната от БНБ статистическа информация, а подаването на отчетните форми и декларации по електронен път намалява значително административното бреме върху физическите и юридическите лица. Във връзка с новите отчетни изисквания по парична и лихвена статистика в началото на 2020 г. бяха внедрени нови отчетни форми в ИСПС и беше разработен нов портал за подаване на информацията в системата, чрез който отчетните единици да предоставят, проверяват, конвертират данните и комуникират с БНБ по въпроси, свързани с качеството им. БНБ отдава голямо значение на качеството на съставяната от нея статистическа информация. В своята дейност Банката следва принципите,

¹²⁴ Съгласно Насоки (ЕС) 2020/497 на ЕЦБ от 20 март 2020 г. относно вписването на някои данни в регистъра на данни за институциите и филиалите от националните компетентни органи (ЕЦБ/2020/16).

¹²⁵ Съгласно Насоки и Препоръка на ЕЦБ от 26 септември 2012 г. относно рамката за управление на качеството на данни за Централизираната база данни за ценни книжа (ЕЦБ/2012/21 и ЕЦБ/2012/22).

¹²⁶ Съгласно Регламент (ЕС) № 2016/867 на Европейската централна банка от 18 май 2016 г. относно събирането на подробни данни за кредитите и кредитния риск (ЕЦБ/2016/13).

¹²⁷ Съгласно Регламент (ЕС) № 1011/2012 на ЕЦБ от 17 октомври 2012 г. относно статистически данни за държавни ценни книжа (ЕЦБ/2012/24) и последващите му изменения; Насоки на ЕЦБ от 22 март 2013 г. относно статистически данни за държавни ценни книжа (ЕЦБ/2013/7) и последващите им изменения; Препоръка на ЕЦБ от 2 август 2016 г. относно рамката за управление на качеството на статистическите данни за държавни ценни книжа (ЕЦБ/2016/24).

заложи в документа „Обществен ангажимент на ЕСЦБ по отношение на европейската статистика“, които се основават на фундаменталните принципи на официалната статистика на ООН. Банката активно участва при съставянето от ЕСЦБ и от Европейската статистическа система на доклади за оценка на качеството на данните, които чрез конкретни показатели измерват прилагането на тези принципи по отношение на статистическите продукти на централните банки и националните статистически институти – достъпност и яснота, точност и надеждност и съпоставимост и съгласуваност. С публикуването им се осигурява прозрачност и се дава възможност за извършване на сравнителен анализ на качеството на тези статистически продукти за всички държави от ЕС.

В средата на май 2020 г. ЕЦБ публикува годишните доклади за анализ на качеството на съставяните от БНБ макроикономически статистически данни. В края на юли 2020 г. ЕЦБ и Евростат публикуваха шестия съвместен Годишен доклад за анализ на качеството на статистиката, в чиято основа лежат индикаторите, използвани в процедурата при макроикономически дисбаланси, включително за съставяните от БНБ статистики на платежния баланс, на международната инвестиционна позиция и на тримесечните финансови сметки. Като координатор за България БНБ съблюдава и изискванията на Рамката на МВФ за оценяване на качеството на данните, която е част от Специалния стандарт за разпространението на данни Плюс, към който България е присъединена. В контекста на поетите ангажименти към МВФ при присъединяването към този стандарт, през 2020 г. беше изпълнено и изискването за включване на информация за категорията „брутен дълг на сектор „централно правителство“ (*General Government Total Gross Debt*).

В своята дейност в областта на статистиката БНБ си сътрудничи с НСИ, Министерството на финансите, национални и чуждестранни статистически органи и централни банки.

ХІ. Централен кредитен регистър и регистър на банковите сметки и сейфове

Централен кредитен регистър

БНБ поддържа информационна система (ИС) за паричните задължения на клиентите към банките, финансовите институции, платежните институции и дружествата за електронни пари, отпускащи кредити по реда на чл. 21 от ЗПУПС (институции по чл. 56, ал. 1 от ЗКИ). С Наредба № 22 на БНБ за Централния кредитен регистър се регламентират функционирането, обхватът, редът и сроковете за подаване и за получаване на информация от ЦКР. В регистъра се поддържат данни за предоставените от институциите по чл. 56, ал. 1 от ЗКИ кредити независимо от размера им. Информацията за кредитната задължнялост на клиентите се осигурява в реално време и включва данни за текущото състояние на кредитите, за просрочията по активни и по погасени кредити за 5-годишен ретроспективен период, за нови кредити и за съдължници и поръчители по предоставени кредити.

Към 31 декември 2020 г. институциите по чл. 56, ал. 1 от ЗКИ, подаващи информация в системата на регистъра, бяха общо 220, в това число 24 банки, 193 финансови институции, 2 платежни институции и едно дружество за електронни пари. През същия период в ИС на ЦКР бяха включени 11 финансови институции, а бяха изключени 4 финансови институции, както и две банки поради вливането им в банки правоприменици.

Регистрираните кредити в ИС на ЦКР към 31 декември 2020 г. бяха 5825 хил. броя (при 5844 хил. броя към 31 декември 2019 г.), а балансовата им експозиция възлизаше на 87 154 млн. лв. (83 718 млн. лв. към 31 декември 2019 г.). Броят на подадените в регистъра кредитополучатели за годината бе 2514 хил., разпределени, както следва: физически лица – 2281 хил.; юридически лица – 100 хил.; чуждестранни лица, които нямат регистрация по ЕГН/ЕИК или код по БУЛСТАТ/ПИК – 125 хил.; лица, упражняващи свободни професии или занаятчийска дейност – 8 хил.

Към 31 декември 2020 г. при кредитополучателите – физически лица, най-голям бе дялът на тези с остатъчен дял по кредитите до 5 хил. лв. (58.4 %), а при юридическите лица преобладаваха кредитополучателите с остатъчен дял по кредитите между 5 хил. лв. и 50 хил. лв. (32.9 %).

Съгласно чл. 56, ал. 3 от ЗКИ достъп до информация от ЦКР във връзка с изпълнение на служебните си задължения имат Държавна агенция „Национална сигурност“, Комисията за финансов надзор, Националната агенция за приходите, Инспекторатът към Висшия съдебен съвет и други органи, определени от закона. Осигурени са необходимите технически условия за осъществяване на достъп до системата по електронен път на оправомощените органи. Към 31 декември 2020 г. в ЦКР бяха извършени 8678 хил. проверки по електронен път от институциите и органите по чл. 56, ал. 1 и ал. 3 от ЗКИ, които възлизат на 99.8% от всички проверки в регистъра за годината. За 2019 г. бяха извършени 9311 хил. проверки по електронен път от институциите и органите по чл. 56, ал. 1 и ал. 3 от ЗКИ, които възлизат на 99.7 % от всички проверки.

През 2020 г. бяха извършени общо проверки на 8681 хил. лица от органи и институции по чл. 56, ал. 1 и ал. 3 от ЗКИ. Средномесечният брой на

проверените лица бе 723 хил. През 2019 г. общият брой проверки бе 9314 хил., а средномесечният брой на проверените лица бе 776 хил.

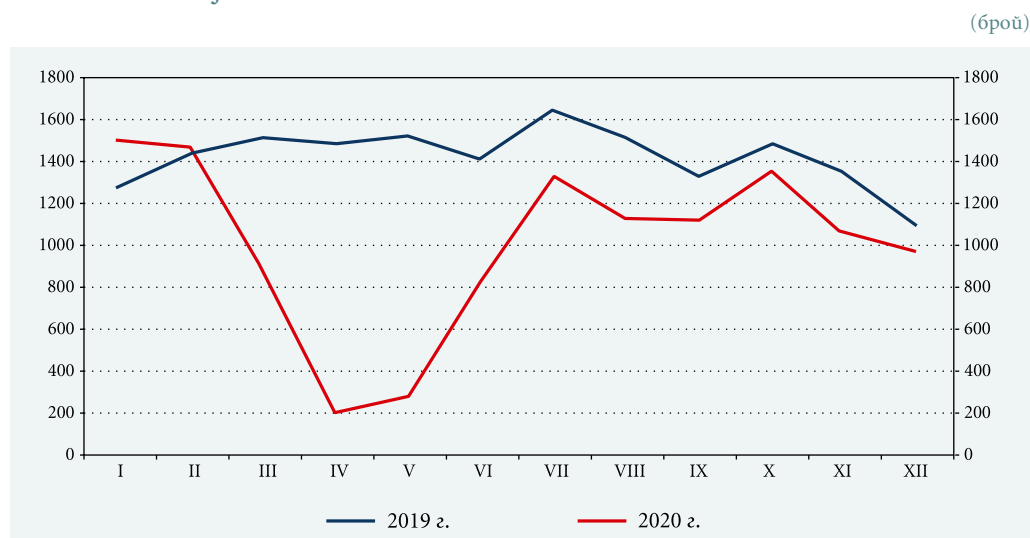
Проверки от участниците в ИС на ЦКР по месеци

Източник: БНБ.

Въз основа на Наредба № 22 за ЦКР Банката предоставя информация за кредитната задължнялост на физически лица (в това число на наследници на починали) и на юридически лица. През 2020 г. постъпилите в БНБ заявления на хартиен носител за издаване на справки от системата на регистъра бяха 12 202 броя, от които 11 878 бяха подадени от физически, а 324 – от юридически лица. За 2019 г. заявленията за издаване на справки от ЦКР бяха общо 17 111 броя, от които 16 738 бяха подадени от физически, а 373 броя – от юридически лица.

Проверки в ИС на ЦКР въз основа на подадени заявления/писма в БНБ по месеци

Източник: БНБ.

БНБ предоставя електронни услуги от ИС на ЦКР на физически лица, които притежават удостоверение за квалифициран електронен подпис, издадено от регистриран доставчик на удостоверителни услуги по реда на Закона за

електронния документ и електронните удостоверителни услуги. Таксите за електронни услуги са определени на 50% от предоставените на хартиен носител. Към 31 декември 2020 г. в ЦКР бяха подадени 1507 електронни заявления от физически лица за услуги от регистъра (при 913 електронни заявления към 31 декември 2019 г.).

Системата на ЦКР функционира чрез три потребителски интерфейса, основаващи се на съвременни технологии за обработка на данни. Информацията, събирана и предоставяна от ЦКР, е важна при оценката на кредитоспособността на кредитополучателите от институциите по чл. 56, ал. 1 от ЗКИ във връзка със сключването и с изпълнението на кредитни сделки.

Регистърът обменя информация с другите европейски кредитни регистри за подобряване на дейността си в два основни аспекта – технологичен и методологически. Информацията в ЦКР се събира, анализира и поддържа при отчитането на най-добрите практики в тази област.

В резултат на изменения и допълнения в българското законодателство, свързани с дейността на регистъра, ЦКР непрекъснато се усъвършенства и развива, като в информационната система на регистъра се създават нови функционалности и се извършват текущи промени и подобрения.

В своята дейност ЦКР си сътрудничи със Световната банка (по проекта *Doing Business*), ЕЦБ, МВФ и други международни организации, като предоставя периодично информация във връзка с подготвяни от тях изследвания, статистически анализи и годишни проучвания.

Регистър на банковите сметки и сейфове

БНБ поддържа електронна информационна система (ИС) за номерата на банковите и на платежните сметки с международен номер на банкова сметка (*IBAN*), водени от банки, платежни институции и дружества за електронни пари, титулярите на сметки и упълномощените да се разпореждат със сметките лица, действителните собственици на титулярите на сметки, наличието на запори по сметки, както и за лицата – наематели на сейфове в банки, и техните пълномощници. С Наредба № 12 за Регистъра на банковите сметки и сейфове (РБСС) се регламентират функционирането, обхватът, редът и сроковете за подаване и получаване на информация от регистъра. В системата информацията подават институциите по чл. 3 от Наредба № 12 за РБСС, като предоставят на БНБ данни най-малко веднъж седмично. Информацията за банкови и платежни сметки и договори за наем на банкови сейфове се осигурява в реално време.

Към 31 декември 2020 г. институциите по чл. 3 от Наредба № 12 за РБСС, подаващи информация в системата на регистъра, бяха общо 32, в това число 26 банки, включително БНБ, 2 платежни институции и 4 дружества за електронни пари, а бяха изключени две банки поради вливането им в банки-правопреемници.

Считано от 10 септември 2020 г.,¹²⁸ платежните институции и дружествата за електронни пари подават информация в ИС на РБСС за водените платежни сметки на клиенти. Към 31 декември 2020 г. в РБСС има записи за 346 хил. платежни сметки с номер или с международен номер на банкова сметка (*IBAN*).

Към 31 декември 2020 г. в РБСС бяха подадени данни за 15.26 млн. активни банкови сметки (при 15.56 млн. към 31 декември 2019 г.) и за 31.39 хил. договори за наем на банкови сейфове (при 32.40 хил. към 31 декември 2019 г.), в това число записи за 3.02 млн. броя новооткрити сметки и за 3.18 млн. броя закрити сметки.

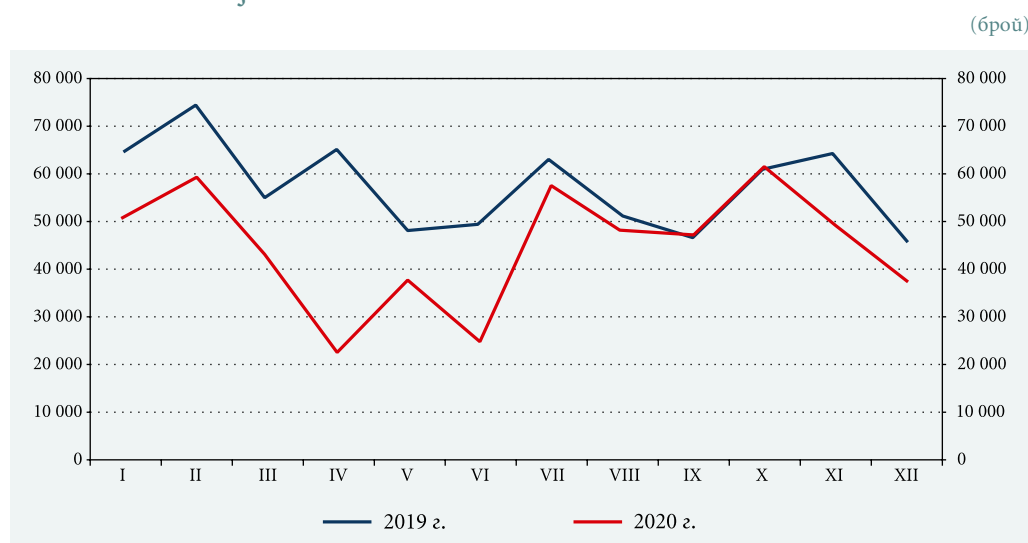
¹²⁸ Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 12 на БНБ за РБСС, обн. ДВ, бр. 100 от 2019 г.

Към 31 декември 2020 г. в РБСС има записи за 565 хил. наложени запори и 402 хил. вдигнати запори по банкови сметки (при 768 хил. подадени записи за наложени запори и 337.8 хил. – за вдигнати запори към 31 декември 2019 г.).

Съгласно чл. 56а, ал. 3 от ЗКИ достъп до информация от РБСС във връзка с изпълнение на служебните си задължения имат органите на съдебната власт (съдилища, прокуратура и следствени органи), Главна дирекция „Национална полиция“, Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ и областните дирекции на Министерството на вътрешните работи, Държавна агенция „Национална сигурност“, Националната агенция за приходите, Комисията за противодействие на корупцията и отнемане на незаконно придобитото имущество, Агенция „Митници“, банките, Комисията за финансов надзор, частните и държавните съдебни изпълнители при образувано изпълнително дело и други органи, определени от закона. Осигурени са необходимите технически условия за осъществяване на достъп по електронен път до системата на оправомощените органи и институции. Към 31 декември 2020 г. в РБСС бяха извършени 528.8 хил. проверки по електронен път, които възлизат на 98.23% от всички проверки в регистъра за годината. За 2019 г. бяха извършени 678.4 хил. проверки по електронен път, които възлизат на 98.5% от всички проверки.

През 2020 г. бяха извършени общо проверки на 535 540 лица от органи и институции по реда на чл. 56а, ал. 3 от ЗКИ. Средномесечният брой на проверените лица е 44 628. През 2019 г. общият брой проверки бе 685 645, а средномесечният брой на проверените лица бе 57 137.

Проверки в ИС на РБСС от органи и институции по чл. 56а, ал. 3 от ЗКИ по месеци

Източник: БНБ.

Въз основа на Наредба № 12 за РБСС БНБ предоставя информация за наличие на банкови и платежни сметки и договори за наем на банкови сейфове на физически (в това число на наследници на починали) и на юридически лица. Постъпилите в БНБ искания на хартиен носител за издаване на справки от системата на регистъра през 2020 г. бяха 2667 броя, от които 2553 броя бяха подадени от физически, а 114 – от юридически лица. За 2019 г. постъпилите искания за издаване на справки от РБСС бяха общо 2775 броя, от които 2636 броя бяха подадени от физически лица, а 139 броя – от юридически.

Проверки в ИС на РБСС въз основа на постъпили искания по месеци*

(брой)

* По данни за постъпили на хартиен носител искания от физически и юридически лица.

Източник: БНБ.

БНБ предоставя електронни услуги от ИС на РБСС на физически лица, които притежават удостоверение за квалифициран електронен подпис, издадено от регистриран доставчик на удостоверителни услуги по реда на Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги. Таксите за електронни услуги възлизат на 50% от тези, предоставяни на хартиен носител. Към 31 декември 2020 г. в РБСС бяха подадени 172 електронни искания от физически лица за услуги от регистъра (при 135 електронни искания към 31 декември 2019 г.).

Дейността на РБСС непрекъснато се усъвършенства и развива, като се прилагат най-добрите практики в ЕС за изграждане и функциониране на регистри на банкови сметки. Подадените данни в информационната система на регистъра се анализират, извършват се текущи промени и подобрения в РБСС с цел повишаване на качеството и надеждността на събираната и поддържаната информация. РБСС непрекъснато се усъвършенства и развива – в информационната система на регистъра се създават нови функционалности, извършват се текущи промени и подобрения в резултат на изменения и на допълнения в правото на ЕС и в българското законодателство, свързани с дейността на регистъра.

XII. Фискален агент и депозитар на държавата

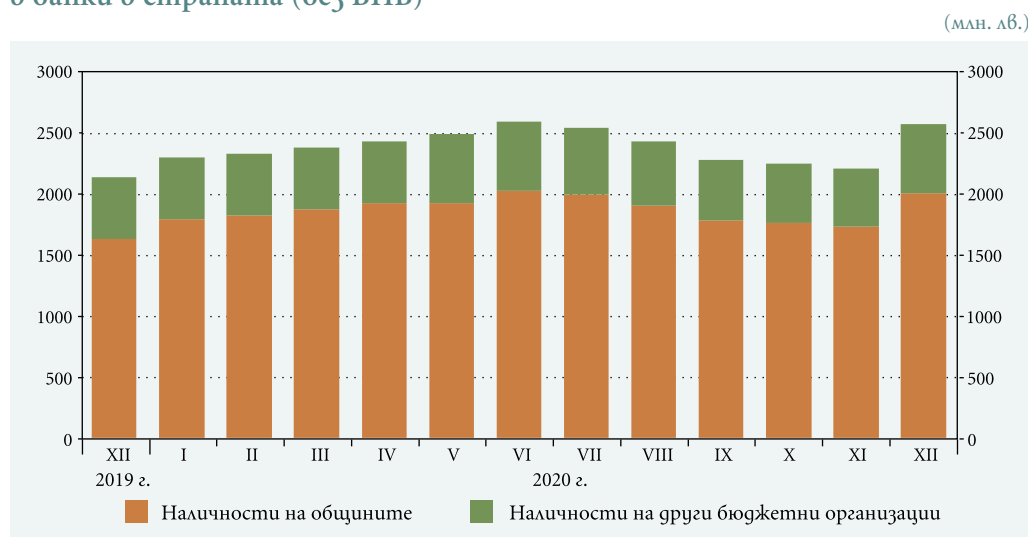
В съответствие със ЗБНБ Банката извършва дейност като фискален агент и депозитар на държавата въз основа на сключени договори с МФ. За изпълнение на поетите ангажименти тя поддържа и развива изградените за целта системи – Системата за провеждане на аукциони за ДЦК (АДЦК); Електронната система за регистриране и обслужване на търговията с ДЦК (ЕСРОТ); Системата за сетълмент на ДЦК (СДЦК); Регистъра на особението залози (РОЗ) и Системата за информационно обслужване на бюджета и фискалния резерв (ИОБФР).

Приходите, събрани през 2020 г. от участниците в системите съгласно Тарифата на БНБ за таксите и комисионите за обработка на сделки с ДЦК и от МФ по реда на чл. 43 от ЗБНБ, възлизат общо на 2238.6 хил. лв. при 2121.6 хил. лв. за предходната година.

Информационно обслужване

В изпълнение на своите задължения по сключения с МФ Договор за услугите, свързани с информационното обслужване на държавния бюджет, през 2020 г. БНБ изготви общо 989 обобщени типови справки за операциите и наличностите по сметките на бюджетните организации в БНБ и в другите банки в страната чрез системата ИОБФР. Според обобщените данни в нея общият размер на бюджетните наличности (в това число на общините) към 31 декември 2020 г. бе 10 601.0 млн. лв.¹²⁹, което е с 3.5% повече от размера им към 31 декември 2019 г. Към края на 2020 г. 75.7% (8026.1 млн. лв.) от посочените наличности бяха по сметки в БНБ, а останалата част (2574.9 млн. лв.) – в 16 други банки в страната.

Наличности по сметки на бюджетните организации в банки в страната (без БНБ)

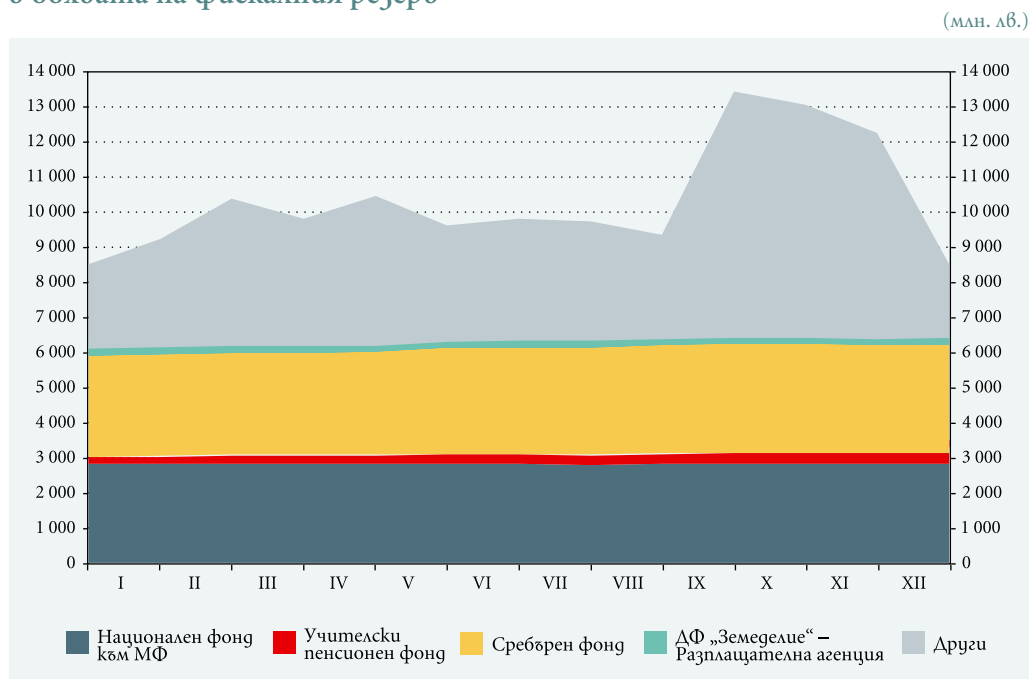
Източник: БНБ.

¹²⁹ Наличностите по валутните сметки са преизчислени в левове по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за 31 декември 2020 г.

В сравнение с края на 2019 г. наличностите по сметките на бюджетни организации извън БНБ нараснаха с 20.3%, като 73.1% от тях бяха отчетени от 5 банки.

Около 80.2% от общия размер на бюджетните наличности в БНБ и в други банки в страната се включват във фискалния резерв¹³⁰ и формата неговата ликвидна част¹³¹, която към 31 декември 2020 г. възлезе на 8506.9 млн. лв. От тях 6416.7 млн. лв. са средства със специално предназначение, обособени в специализирани фондове – Държавен фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система (така наречения Сребърен фонд), Национален фонд към МФ, Държавен фонд „Земеделие“ – Разплащателна агенция, и Учителски пенсионен фонд.

Структура на наличностите по банковите сметки, включени в обхвата на фискалния резерв

Източник: БНБ.

В съответствие с действащите съвместни указания на министъра на финансите и управителя на БНБ Банката ежедневно наблюдава от името на МФ размера на обезпечението, осигурено от банките съгласно Закона за публичните финанси (ЗПФ), като го сравнява с отчетените от тях чрез ИОБФР наличности по сметките на бюджетните организации.

¹³⁰ Съгласно §1, т. 41 от Допълнителните разпоредби на Закона за публичните финанси фискалният резерв е показател, който включва както салдата по всички банков сметки на бюджетните организации, без тези на общините и техните разпоредители с бюджетни средства, така и други активи и вземания от фондове на ЕС.

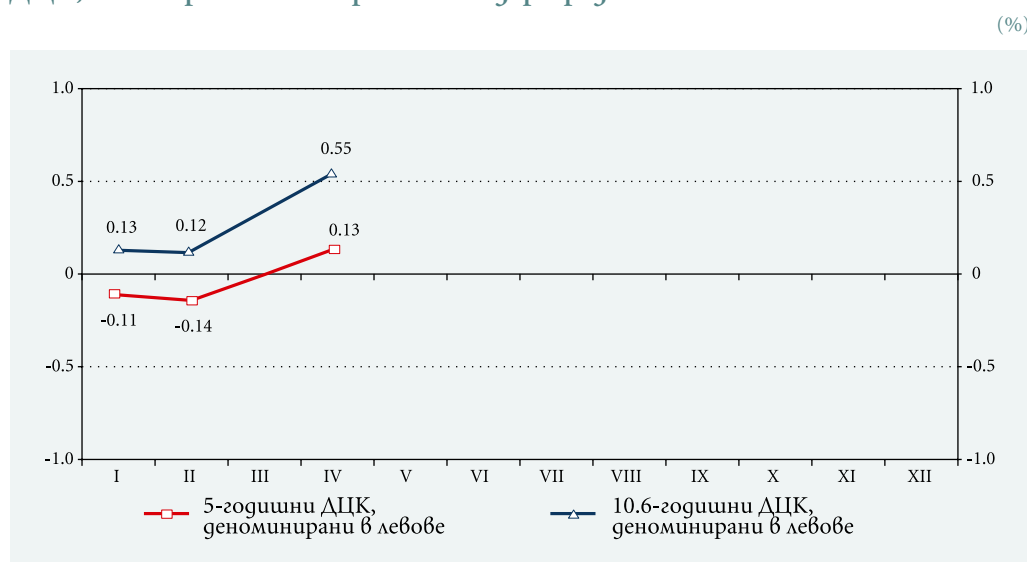
¹³¹ Включва салдата по всички банков сметки на бюджетните организации в банките в България, без тези на общините и техните разпоредители с бюджетни средства.

Обслужване на търговията с ДЦК

В съответствие с емисионната политика на МФ през 2020 г. чрез АДЦК бяха организирани и проведени седем аукциона за продажба на ДЦК на вътрешния пазар. На тях бяха предложени две емисии ДЦК, деноминирани в левове, едната от които средносрочна 5-годишна емисия с 0.01% годишен лихвен процент, а другата – дългосрочна 10.5-годишна емисия с 0.5% годишен лихвен процент. Средният остатъчен срок до падежа за тези емисии беше 7 години и 4 месеца.

Съвкупната номинална стойност на предложените за продажба ДЦК на вътрешния пазар беше 1400 млн. лв. Близо 83% от всички постъпили поръчки бяха за сметка на банки – 2023.1 млн. лв., спрямо 416.4 млн. лв. за сметка на небанкови институции. Общият обем на пласираните ДЦК възлезе на 1200 млн. лв., или 85.7% от обявения с условията на аукционите обем за продажба¹³². Близо 74% от всички реализирани ДЦК бяха придобити от банки (включително първични дилъри¹³³ на ДЦК). Средната годишна доходност, постигната на аукционите, беше -0.04% за 5-годишните ДЦК и 0.27% за 10.5-годишните ДЦК.

Средна годишна доходност, постигната на аукционите за продажба на ДЦК, емитирани на вътрешния пазар през 2020 г.

Източник: БНБ.

Въз основа на данните от ЕСРОТ през отчетния период бяха извършени плащания от името и за сметка на емитента по настъпили корпоративни събития на обща стойност 1192.9 млн. лв.¹³⁴, или със 76.4 млн. лв. (6.8%) повече спрямо същия период на 2019 г. В резултат на провежданата от МФ емисионна политика общият обем по номинална стойност на търгуемите 15 броя емисии ДЦК в обращение към 31 декември 2020 г. бе 5643.6 млн. лв.¹³⁵, което е с 3.0% повече спрямо декември 2019 г. Запази се валутната структура на емисиите, като с най-голям относителен дял са ДЦК, деноминирани

¹³² При един от проведените през април 2020 г. аукциони МФ отхвърли всички постъпили поръчки.

¹³³ През отчетния период избраните по реда на Наредба № 15 на МФ и БНБ първични дилъри на ДЦК бяха 9.

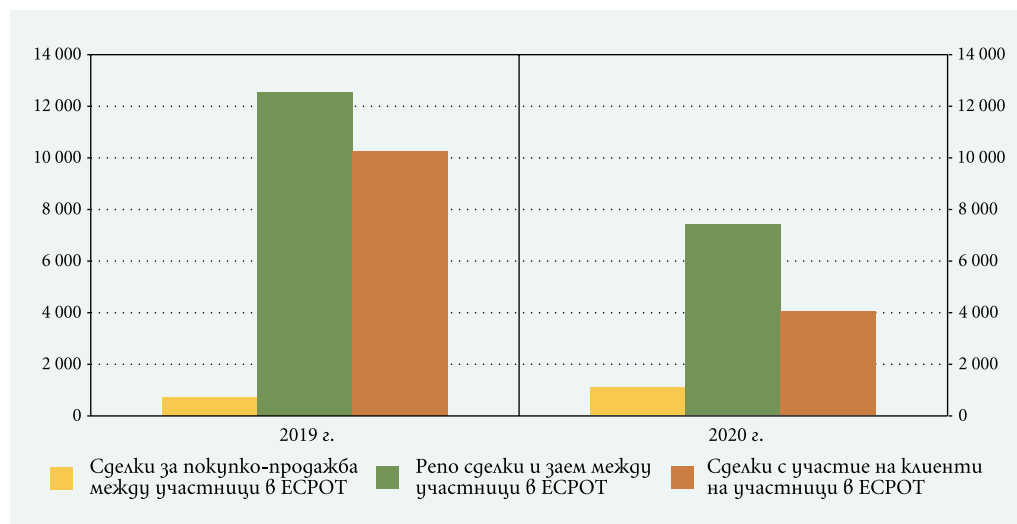
¹³⁴ Левовата равностойност на плащанията по ДЦК, деноминирани в чуждестранна валута, е изчислена по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за деня на плащането.

¹³⁵ Левовата равностойност на ДЦК, деноминирани в чуждестранна валута, е изчислена по определения от БНБ обменен курс, валиден за 31 декември 2020 г.

в левове с плащане в левове (86.9%), следвани от деноминирани в евро с плащане в евро (13.1%). По отношение на матуритетната структура не настъпи промяна в сравнение с края на декември 2019 г., като в обращение се намираха средно- и дългосрочни емисии ДЦК, в съотношение 14.2% към 85.8%.

Обем на видовете сделки с търгуеми ДЦК

(млн. лв.)

Източник: БНБ.

Най-голям остава делът на репо сделките (59.9%), сред които преобладаваха сключените за срок от един ден (39.8%), предимно с левови емисии ДЦК. Обемът на регистрираните сделки за покупко-продажба е 970.3 млн. лв. От тях 320.0 млн. лв. са между участници в ЕСРОТ, а 3280.0 млн. лв. са между участници в ЕСРОТ и техни клиенти. Обемът на сделките между клиенти на участниците в ЕСРОТ¹³⁶ е 709.8 млн. лв.

В резултат на търговията с ДЦК коефициентът на ликвидност¹³⁷ на вторичния пазар на ДЦК за 2020 г. е 2.2 при 4.3 за предходната година. През 2020 г. участниците в ЕСРОТ нямаха затруднения и осигуряваха своевременно необходимите ценни книжа и парични средства в левове и в евро за извършване на сетълмента на сделките с ДЦК с доставка срещу плащане (DvP), като осредненият за годината коефициент на сетълмент¹³⁸ е 100%.

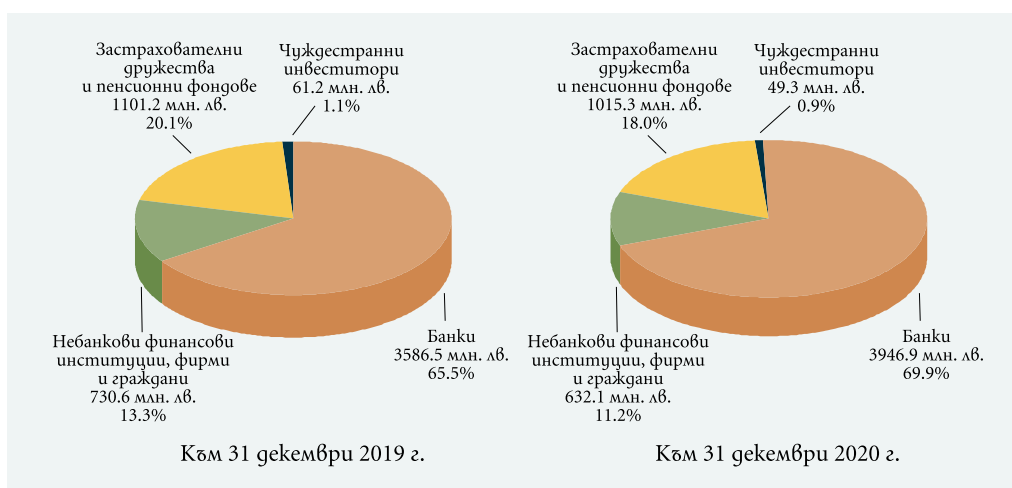
През отчетния период в ЕСРОТ са регистрирани операции по блокиране и деблокиране на ДЦК, емитирани на вътрешния пазар, във връзка с учредени особени залози върху ДЦК за обезпечаване на налични парични средства по сметки на бюджетни организации в банките съгласно Закона за публичните финанси и по реда на Закона за особени залози с общ обем 4961.3 млн. лв. (при 4498.0 млн. лв. за 2019 г.).

¹³⁶ В ЕСРОТ не се регистрират сделки, сключени между клиенти на един и същ участник в системата.

¹³⁷ Коефициентът на ликвидност е съотношението между обема на сключените сделки с ДЦК на вторичния пазар през дадена година и размера на ДЦК в обращение към края на същата година.

¹³⁸ Коефициентът на сетълмент е съотношението между броя на сделките, за които е извършен сетълмент на определената дата, и общия брой сделки за отчетния период, за които е следвало да се извърши регистрацията и сетълмент в системата.

Държатели на емитирани на вътрешния пазар ДЦК

Забележки: По данни на БНБ и на участниците в ЕСРОТ. Левовата равностойност на ДЦК, деноминирани в чуждестранна валута, е изчислена по определения от БНБ обменен курс, валиден за последния работен ден на съответния период.

Източник: БНБ.

В края на 2020 г. в сравнение със същия период на 2019 г. се увеличиха инвестициите в емитирани на вътрешния пазар ДЦК в портфейлите на банките (с 360.4 млн. лв.) и намаляха вложенията в ДЦК в портфейлите на останалите категории държатели: застрахователни дружества и пенсионни фондове (с 85.9 млн. лв.), небанкови финансови институции, фирми и граждани (с 98.5 млн. лв.) и на чуждестранни инвеститори (с 11.9 млн. лв.). В резултат на това към 31 декември 2020 г. настъпи промяна в дела на отделните категории държатели на ДЦК, както следва: банки – 69.9%, застрахователни дружества и пенсионни фондове – 18.0%, небанкови финансови институции, фирми и граждани – 11.2%, чуждестранни инвеститори – 0.9% (при съответно 65.5%, 20.1%, 13.3% и 1.1% към 31 декември 2019 г.).

Коефициентът на наличност¹³⁹ на ЕСРОТ през годината бе 99.9%, като не са прилагани мерки, предвидени в действащите правила за взаимодействие между системите в БНБ при извънредни ситуации.

Съгласно разпоредбите на Наредба № 31 на БНБ за сетълмент на ДЦК към 31 декември 2020 г. в СДЦК се водеха общо 585 сметки за ДЦК, от които 15 – на емитента (МФ), 235 – отчитащи собствения портфейл от ДЦК на участниците, 135 – с наложена тежест, както и 200 сметки, отчитащи ДЦК, притежавани общо от клиенти на участниците. Общият размер по номинална стойност на ДЦК, регистрирани по тези сметки, съответства на общия размер на търгуемите ДЦК в обращение – 5643.6 млн. лв.¹⁴⁰

Проекти и развитие на системите

През отчетния период продължи работата по съгласуване на промените в Системата за информационно обслужване на бюджета и фискалния резерв, свързани с изпълнението на новото указание на МФ и БНБ относно прилагането на чл. 152 от ЗПФ, което предстои да замени действащото указание

¹³⁹ Коефициентът на наличност представлява съотношението на броя часове, през които системата реално е работила, и броя часове, през които тя според графика е трябвало да работи.

¹⁴⁰ Левовата равностойност на ДЦК, деноминирани в чуждестранна валута, е изчислена по определения от БНБ обменен курс, валиден за 31 декември 2020 г.

ДДС № 09/31.07.2015 г., определящо реда за изготвяне и предоставяне на периодична информация относно операциите и наличностите по сметките на бюджетните организации и начина на регулация на ежедневното обезпечение на тези наличности от банките.

Във връзка с утвърденото в началото на годината от министъра на финансите и управителя на БНБ „Указание за изготвяне и предоставяне на информация за целите на регулирането и контрола върху регистрацията на сделките с ДЦК на вторичния пазар“ банките-поддепозитари на ДЦК предоставяха регулярно необходимата информация, поради което не се наложи извършване на съвместни проверки на място по реда на Наредба № 15 на МФ и БНБ.

Съгласно Принципите за инфраструктурите на финансовите пазари на Комитета по платежни и пазарни инфраструктури (CPMI) и Международната организация на комисиите по ценни книжа (IOSCO) и стандартите към системите за клиринг и сетълмент на ценни книжа, приети от ЕСЦБ, с цел осигуряване на справедлив, ефективен и прозрачен пазар на ДЦК, защита на интересите на инвеститорите и свеждане до минимум на рисковете за регистрацията и сетълмент на ДЦК през годината:

- продължи работата по подготовка на промените в бизнес процесите в Системата за регистрацията и сетълмент на ДЦК в БНБ, произтичащи от проекта за присъединяване на БНБ и на участниците в националния системен компонент ТАРГЕТ2–БНБ към консолидираната платформа за услуги в ТАРГЕТ, както и от изискванията на Регламент (ЕС) № 909/2014 и на регулаторните технически стандарти за дисциплина при сетълмента;
- във връзка с проекта на ЕЦБ за интеграция на европейските финансови пазари чрез разработване на хармонизирани процеси за управление на обезпеченията, корпоративните действия и фактурирането, Националната група за България продължи да запознава пазарните участници с изискванията и сроковете за въвеждане на стандартите.

XIII. Изследователска дейност

Икономическите изследвания, анализът на процесите в българската икономика и макроикономическите прогнози, изготвяни в БНБ, подпомагат ръководството на Банката при вземането на решения, както и при формирането на позиции по въпросите на икономическата политика. Специализираните изследвания, провеждани в съответствие с Плана за изследователската дейност на БНБ за 2019–2020 г., подпомагат функционирането на Банката, като предлагат анализи на конкретни икономически процеси и проблеми и допринасят за усъвършенстване на наличния инструментариум за прогнозиране и моделиране.

През 2020 г. продължи усъвършенстването на основния макроиконометричен прогностичен модел на БНБ, както и развитието на методологията за управление на риска на брутния международен резерв на Българската народна банка. Скоростта и големината на икономическия шок, породен от разпространението на *COVID-19*, наложи още през първото тримесечие на 2020 г. да бъдат направени промени в аналитичния инструментариум за оценка на икономическите развития в страната. С оглед на бързо променящата се пандемична и икономическа обстановка бяха разработени иконометрични модели, използващи набор от високочестотни данни, за навременна и постоянно актуализираща се оценка на динамиката на икономическата активност в страната, която е налична много преди публикуването на данните от националните сметки за съответния период. Основният прогностичен модел беше приспособен, така че да отчита по-добре особеностите на каналите на разпространение на безпрецедентния икономически шок и беше използван за изготвяне на симулации, с които да бъдат идентифицирани и оценени потенциалните икономически ефекти при различни варианти на развитие на пандемията. Част от резултатите от тези симулации бяха публикувани в тематичните изследвания към тримесечното издание на БНБ „Икономически преглед“.

От октомври 2020 г. БНБ започна да публикува средносрочната си макроикономическа прогноза за България всяко тримесечие в самостоятелната публикация, озаглавена „Макроикономическа прогноза“. По-честото и навременно публикуване на макроикономическите прогнози на БНБ допринася за информираността на обществото и за подобряването на качеството на публичните дискусии по редица икономически въпроси. През 2020 г. в изданието „Макроикономическа прогноза“ беше публикуван един акцент на тема „Динамика на частното потребление в България през периода януари – септември 2020 г.“

Тримесечното издание на БНБ „Икономически преглед“ представя информация за развитието на икономиката на България и анализ на динамиката на потоците по платежния баланс, паричните агрегати, връзката им с развитието на реалната икономика и влиянието им върху ценовата стабилност. Процесите и тенденциите в международната конюнктура също са представени в изданието, тъй като българската икономика е под прякото им въздействие. Изданието предлага и количествени оценки за очакваното краткосрочно развитие на набор от основни макроикономически показатели. В специални акценти и тематични изследвания публикацията представя резултати от аналитичната дейност на БНБ по конкретни

икономически проблеми. През 2020 г. бяха публикувани акценти и тематични изследвания по следните въпроси:

- анализ на финансовото състояние на фирмите и домакинствата в периода 2008–2019 г.;
- основни канали за въздействие на пандемията от *COVID-19* върху икономическата активност в България;
- влияние на кризата, свързана с *COVID-19*, върху публичните финанси;
- мерки по паричната политика в еврозоната и в САЩ във връзка с пандемията от *COVID-19*;
- основни параметри на бюджетната рамка за периода 2021–2023 г.

В изпълнение на Плана за изследователската дейност през 2020 г. продължи работата по изследванията на макроикономически ефекти от намаляването на населението и структурните промени на пазара на труда в дългосрочен план; на факторите, които определят динамиката на износа в България; както и по темата за връзката между динамиката на заплатите и инфлацията в България. Завършените изследвания по Плана за изследователската дейност на БНБ се описват в технически доклади и се представят на семинари, организирани от Банката, в които участват експерти в съответната област от други институции, научни и неправителствени организации.

Чрез своята изследователска поредица „Дискусионни материали“ и през 2020 г. БНБ продължи да съдейства за развитието на изследователския потенциал на българската икономическа наука и практика в сферата на макроикономиката и във финансовата област. През годината в Издателския съвет на БНБ бяха разгледани четири нови предложения за издателската поредица „Дискусионни материали“, две от които впоследствие бяха публикувани, а именно: *Теория за емисионното стопанство. Болиевишките корени на „модерната парична теория“* с автор Николай Неновски и *The Effects of Austerity, Growth and Inflation Shocks on Government Debt: The Case of Bulgaria* с автор Мартина Макаруева.

През 2020 г. беше публикувано първото издание на новата ежегодна публикация „Годишник на Българската народна банка“. Електронната публикация „Годишник на Българската народна банка“ съдържа изследвания, преминали анонимно двойно рецензиране, включително от страна на външен рецензент, които са били публикувани в тематичната издателска поредица на БНБ „Дискусионни материали“, и чиито автори са дали съгласие за включването им в Годишник на Българската народна банка. Публикацията е създадена с цел включване в Националния референтен списък на съвременни български научни издания с научно рецензиране, който се поддържа от Националния център за информация и документация към Министерството на образованието и науката.

XIV. Управление на човешките ресурси

Сред основните приоритети при управлението на човешките ресурси в БНБ през 2020 г. бяха осигуряването и поддържането на безопасна работна среда чрез изпълнение на дейности по навременно изготвяне и прилагане на противоепидемични мерки срещу *COVID-19*, както и осъществяването на необходимата реорганизация на работните процеси с оглед на безпрепятственото изпълнение на целите, функциите и задачите на Банката в условията на пандемия.

За изпълнението на тези приоритетни цели в Банката беше създадена Работна група с основната задача да следи и анализира информацията от държавните институции и медиите, както и да предлага на управителя на БНБ мерки и действия с оглед предотвратяване и ограничаване на възможността за разпространение на *COVID-19* сред служителите на Банката. Бяха въведени изискваните противоепидемични мерки за осигуряване и поддържане на безопасна работна среда в Банката. В съответствие с нормативните изисквания бяха актуализирани приложимите вътрешни актове в областта на здравословните и безопасни условия на труд. Бяха разработени и утвърдени инструкции, свързани с безопасната работа при съществуващите условия и с ограничаването на разпространението на *COVID-19* сред служителите на БНБ. Извършена бе и актуализация на оценката на риска на работното място. През отчетния период бяха проведени редица инструктажи и обучения, свързани с безопасното изпълнение на трудовите задължения от служителите в условията на пандемията, причинена от *COVID-19*.

Бяха допълнени и актуализирани съответните вътрешни актове в БНБ във връзка с прилагането на новото законодателство, произтичащо от промените, направени в Кодекса на труда и въведени с приетия Закон за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с Решение на Народното събрание от 13 март 2020 г., и за преодоляване на последиците. В съответствие с нормативните изисквания и с цел спазване на препоръките на здравните власти за ограничаване на физическите контакти между хората и за осигуряване на необходимата дистанция между тях в БНБ беше създадена своевременна организация, осигуряваща възможност за дистанционна форма на работа, което доведе до промяна в цялостния работен процес в Банката. Служителите, работещи в сградите на БНБ, изпълняваха текущите си задължения при стриктно съблюдаване на изискваните противоепидемични мерки. За осигуряване на непрекъсваемост на работния процес в БНБ беше въведено групиране в екипи, като част от служителите работеха в сградите на Банката, а други изпълняваха задълженията си чрез отдалечен достъп до служебните си компютри. Като ангажиран и отговорен работодател, през отчетния период БНБ продължи да се стреми да поддържа атрактивна работна среда, създаването на адекватни условия за задържане на висококвалифицираните специалисти и привличането на нови, силно мотивирани служители, както и да прилага стимулираща система на заплащане.

В края на 2020 г. числеността на персонала не се промени в сравнение с края на 2019 г. (895 служители). Напусналите през 2020 г. бяха 44 (61 за 2019 г.). През разглеждания период се пенсионираха 15 служители (22 за

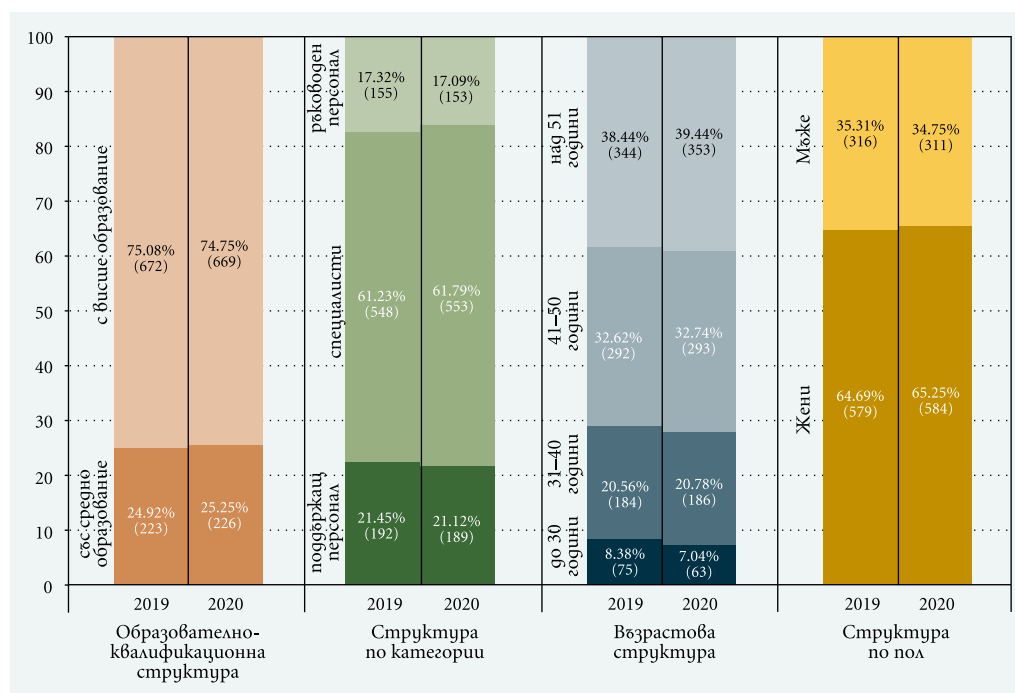
предходната година). В резултат на тези процеси текуществото на персонала намаля с 1.9 процентни пункта спрямо 2019 г. и достигна 4.9%. Бяха назначени 43-ма нови служители (72 за 2019 г.). Трима от назначените бяха за заместване на дългосрочно отсъстващи, а четирима служители, работещи по заместване, преминаха на постоянни длъжности.

През 2020 г. броят на публикуваните предложения за работа беше 28 (37 през 2019 г.), като кандидатите за тях бяха около 700 (над 800 през 2019 г.). Процесът на подбор на нови служители протече в условията на усложнена епидемична обстановка, поради което преобладаващата част от писмените изпити и интервюта с кандидатите за работа се извършваха дистанционно.

В образователно-квалификационната структура на персонала не се наблюдава съществена промяна. Делът на служителите с висше образование продължи да бъде най-висок и се запази около 75%, както и през предходната година. Броят на служителите, придобили образователна и научна степен „доктор“, се увеличи от 29 в края на 2019 г. на 32 към 31 декември 2020 г. Структурата на персонала по категории се запази без съществени изменения в сравнение с предходната година, като най-голям остана делът на служителите от групата „специалисти“ (61.79%), следван от групите „поддържащ персонал“ (21.12%) и „ръководен персонал“ (17.09%). Във възрастовата структура на персонала през 2020 г. не бяха отчетени значителни промени в сравнение с 2019 г. Делът на служителите на възраст до 30 г. намаля с малко над 1 процентен пункт в сравнение с предходната година, а при възрастовите групи от 31 г. до 40 г. и от 41 г. до 50 г. се наблюдаваше слабо увеличение. Делът на служителите над 51 г. нарасна с 1 процентен пункт спрямо 2019 г. В структурата на персонала по пол също не се наблюдаваха съществени промени спрямо 2019 г., като в края на 2020 г. приблизително 65% от служителите бяха жени, а 35% са мъже.

Структура на персонала към 31 декември на съответната година

(процент, брой)

Източник: БНБ.

Кариерното развитие на служителите, осъществявано чрез възможностите за вътрешна мобилност, осигури ефективна обмяна на опит между различните структурни звена в Банката и задълбочаване на знанията и практическите умения на работещите. През годината 36 служители преминаха на работа в други структурни звена или бяха преназначени на други длъжности. През 2020 г. по договори за краткосрочни назначения в европейски институции работеха трима служители.

Продължи прилагането от БНБ на политика в областта на заплащането на труда, свързана с определяне на трудовите възнаграждения на базата на постигнатите резултати. Предвид разпространението на *COVID-19* при определянето на възнагражденията бяха отчетени промяната в организацията и режима на изпълнение на трудовите задължения и приносът на всеки служител за постигане на целите и задачите на Банката.

Въведените мерки за овладяване на разпространението на *COVID-19* оказаха съществено влияние и върху дейностите, свързани с обучението и с професионалната квалификация на служителите, като в началото на пандемията те доведоха до пълно прекъсване на предлагането и участието в различни форми на обучение, които до този момент се осъществяваха почти изцяло в присъствен формат. Постепенно организаторите на обучения започнаха да предлагат неприсъствени курсове и семинари, което позволи подновяване на участието на служителите на БНБ. Предимно в неприсъствена форма се осъществиха редица вътрешнобанкови обучения, свързани с теми, като обновяване на различни технологични системи, обучение по информационна и киберсигурност, защита и мерки срещу изпирането на пари и други. Служителите на БНБ имаха възможност да участват в специализирани курсове и семинари в страната както в присъствен, така и в онлайн формат. Темите на курсовете и семинарите, проведени в страната, бяха предимно в областта на правото и обществените поръчки, счетоводството и вътрешния одит, управлението на човешките ресурси и информационната сигурност.

Поради появата и разпространението на *COVID-19* организаторите на обучения в чужбина преустановиха предлагането на присъствени курсове и семинари, като постепенно през годината част от предварително планираните курсове бяха предложени в неприсъствен формат. Облекчените процедури за регистрация, отпадането на ограниченията за броя на участниците и възможността за участие от сигурно и комфортно място доведоха до засилен интерес към международните обучения. Основните теми на международните курсове и семинари, в които служителите на БНБ взеха участие, бяха свързани с банковия надзор, финансовата стабилност, пруденциалните регулации и реструктурирането на кредитни институции.

Обучението по английски език през есента на 2020 г. се проведе под формата на онлайн курсове, в които се включиха 42-ма служители. Запази се интересът към професионално насочените дистанционни програми за обучение и сертифициране, където петима служители участваха в програми по финансов анализ и по вътрешен одит. Допълнително бяха разширени възможностите на служителите да поддържат професионалната си квалификация, придобита след успешно участие в сертификационни програми, чрез запазване на членство в сертифициращите организации, продължаване валидността на сертификатите, участие в дискусии и осигуряване на достъп до специализирани научни материали. В университетски програми за повишаване на образованието без откъсване от работа участваха 15 служители – трима за придобиване на образователна и научна степен „доктор“,

седем за образователно-квалификационната степен „магистър“ и петима – за „бакалавър“. Основните насоки на обучението по информационни технологии бяха свързани със запознаване с нововъведенията в сферата на мрежовите и комуникационните технологии и информационно-техническото поддържане при защитата на личните данни.

БНБ продължи да предоставя възможности за кариерно развитие, да насърчава студентите да придобиват задълбочена академична подготовка и да извършват научноизследователска дейност. През 2020 г. БНБ участва в три кариерни форума за студенти и млади специалисти. По време на събитията, които се проведоха онлайн, бяха представени програмите на БНБ за кариерно развитие – условията за работа и подбор на служители, конкурсът за стипендианти, възможностите за стаж и програмата за финансиране на гост-изследователи. За участие в ежегодната стипендиантска програма, насочена към магистри и докторанти, документи подадоха общо 23-ма кандидати, от които 7 докторанти и 16 студенти, обучаващи се за придобиване на образователно-квалификационната степен „магистър“. След проведен конкурс бяха присъдени една стипендия за докторант и три стипендии за студенти, обучаващи се за придобиване на степен „магистър“. Поради необходимостта от предприемане на съответните противоепидемични мерки и осигуряване на условия за безопасност на служителите и посетителите, стажантската програма на БНБ през 2020 г. започна по-късно от обичайното, като в нея беше приет един стажант, чието участие премина дистанционно.

XV. Вътрешен одит на БНБ

Вътрешният одит на Българската народна банка се осъществява в съответствие с Международните стандарти за професионална практика по вътрешен одит, Етичния кодекс на вътрешните одитори, Правилата на комитета на вътрешните одитори към Европейската система на централните банки и приети от управителния съвет на Българската народна банка правила за дейността.

През 2020 г. бяха извършени десет одитни ангажимента – шест съгласно утвърдения от УС на БНБ годишен план за дейността на дирекция „Вътрешен одит“, три от програмата на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ и един одитен ангажимент, възложен извънредно, във връзка с изпълнение на чл. 35, ал.1, т.1 от Наредбата за минималните изисквания за мрежова и информационна сигурност към Закона за киберсигурност.

Целта на одитите беше да се предостави обективна увереност относно управлението на риска, контрола и управлението, присъщи за съответните дейности, за да се гарантира:

- ефективното постигане на целите и задачите;
- надеждността и целостта на финансовата и оперативна информация;
- ефективността и ефикасността на оперативните дейности и програми;
- опазването на активите;
- съответствието със закони, подзаконови и вътрешни актове, политики, процедури и договори.

Одитни ангажименти съгласно годишния план за дейността на дирекция „Вътрешен одит“

Функции на БНБ	Извършени одитни ангажименти
Надзор и финансова стабилност	Цялостен преглед за адекватност и ефективност на дейността, изпълнявана от дирекция „Дистанционен надзор“
Комуникации - дейности, свързани с организиране на срещи и събития	Протокол и връзки с обществеността
Процес за проследяване на резултатите	Проследяване изпълнението на препоръките от предходни одити по плана за дейността на дирекция „Вътрешен одит“
Финансово счетоводство и финансови отчети	Консолидиран финансов отчет на БНБ към 30 юни 2020 г.
Банкови услуги, предоставяни на правителството и обществените организации	Фискални услуги. Агент на правителството
Банкноти и монети	Дистрибуция на банкноти и монети

Източник: БНБ.

Одитен ангажимент, възложен извънредно, във връзка с изпълнение на чл. 35, ал.1, т.1 от Наредбата за минималните изисквания за мрежова и информационна сигурност към Закона за киберсигурност

Функции на БНБ	Извършени одитни ангажименти
Информационни и комуникационни технологии	Удостоверяване на съответствие с изискванията на нормативните актове и приетите стандарти за киберсигурност

Източник: БНБ.

Одитни ангажименти, съгласно годишната програма на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ

Функции на БНБ	Извършени одитни ангажименти
Процес за проследяване на резултатите	Проследяване изпълнението на препоръките от предходни одити от годишния одитен план на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ
Вътрешен одит	Вътрешна оценка на качеството на дейността на дирекция „Вътрешен одит“
Информационни и комуникационни технологии	Функциониране и управление на ИТ услуги

Източник: БНБ.

XVI. Изпълнение на бюджета на БНБ за 2020 г.

Бюджетът на БНБ е приет от Управителния съвет с Решение № 392 от 29 ноември 2019 г. Съгласно приетите от него „Вътрешни правила за изготвяне, изпълнение и отчитане на бюджета на БНБ“ отчетът за изпълнението на бюджета на Банката е изготвен в два раздела: „Разходи за издръжка на БНБ“ и „Инвестиционна програма“. При осъществяване на дейността си БНБ спазва изискванията за опазване на околната среда.

Разходи за издръжка на БНБ

За осъществяване на дейността си и за издръжка през 2020 г. БНБ е изразходвала 102 893 хил. лв., което възлиза на 86.9% от утвърдения по съответния раздел бюджет за годината.

За издръжка на паричното обращение са извършени разходи в размер на 33 294 хил. лв., което представлява 95.6% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 32.4% от всички разходи за издръжка на Банката през отчетния период. В рамките на тези разходи за производство на нови банкноти бяха изразходвани 15 682 хил. лв., а за отсичане на нови монети – 16 973 хил. лв., от които 14 815 хил. лв. за разменни монети. Във връзка с изпълнението на приетата от Управителния съвет Монетна програма за 2020 г. разходите за отсичане на възпоменателни монети възлязоха на 2158 хил. лв. За проектиране на нови емисии банкноти и монети са извършени 37 хил. лв. разходи. В тях се включват средствата за провеждане на четири конкурса за проекти на възпоменателни монети, които ще бъдат произведени през 2021 г. Извършени бяха разходи за резервни части и ремонт на машините, използвани за обработка на банкнотите и монетите, в размер на 70 хил. лв., а разходите за консумативи, свързани с обработката на банкноти и монети, възлязоха на 106 хил. лв. Разходите за наеми на помещенията, ползвани от Банката във връзка с извършване на емисионно-касови дейности, бяха 425 хил. лв.

За материали, услуги и амортизация са платени 29 405 хил. лв., което представлява 74.9% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 28.3% от всички разходи за издръжка на Банката през отчетния период.

За материали бяха изразходвани 1803 хил. лв., което представлява 81.7% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 1.8% от всички разходи за издръжка на Банката за годината. В тази група с най-голям дял са разходите за материални запаси, които възлязоха на 1092 хил. лв. и за материали за хигиена – 280 хил. лв. За канцеларски материали са изразходвани 199 хил. лв.

Разходите за външни услуги възлязоха на 17 305 хил. лв., което представлява 74.5% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 16.8% от всички разходи за издръжка на Банката през отчетния период. Най-голям дял в тази група заемат разходите за абонаментни такси за поддръжка на софтуерните продукти на стойност 4185 хил. лв., разходите за системите „Блумбърг“, „Ройтерс“ и други за 1213 хил. лв., за ползване на задължителни модули в ТАРГЕТ2 на стойност 1153 хил. лв. и за абонаментни такси за „Борика“ АД в размер на 587 хил. лв. БНБ е заплатила 1829 хил. лв. за такси за абонаментно поддържане на техниката. За данък „сгради“ и такса „битови

отпадъци“ са изразходвани 1427 хил. лв. За пощенски, телефонни и телексни услуги са платени 718 хил. лв. Разходите за използване на електроенергия възлязоха на 808 хил. лв., а за топлинна енергия и вода – на 227 хил. лв. Бяха направени разходи за застраховка на сградите и имуществото в размер на 102 хил. лв. Банката е изплатила суми по договори за охрана и противопожарен контрол на стойност 2892 хил. лв. За ремонт на основни сгради през отчетния период бяха изразходвани 763 хил. лв. За такси по съдебни дела и други правни услуги са изплатени 268 хил. лв., а за охрана на труда и специализирано работно облекло – 293 хил. лв. Разходите за консултантски услуги възлязоха на 304 хил. лв., включително тези за анализ на системата за управление на валутните резерви от *Wall Street Systems Sweden A.B.* и за извършване на техническа оценка във връзка с присъединяването на БНБ към консолидираната платформа за услуги в TARGET и за миграция на всички бизнес потоци от *FastWork* към *Alliance Access*.

Разходите за амортизация за 2020 г. възлязоха на 10 297 хил. лв., което представлява 74.5% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 10.0% от всички разходи за издръжка на Банката през отчетния период.

Разходите за персонал, в това число за социално и здравно осигуряване на служителите, бяха 35 700 хил. лв., което представлява 99.2% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 34.7% от всички разходи за издръжка на Банката. В тях, спазвайки изискванията на МСС 19 „Доходи на наети лица“, БНБ отрази по бюджета си текущата стойност на задълженията си към персонала при пенсиониране, както и за неизползван платен годишен отпуск общо в размер на 1813 хил. лв.

Разходите за социална дейност възлязоха на 2193 хил. лв., което е 92.8% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 2.1% от всички разходи за издръжка на Банката през отчетния период.

За други административни разходи на Банката са използвани 436 хил. лв., което е 16.4% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 0.4% от всички разходи за издръжка на Банката. За командировки в страната бяха заплатени 32 хил. лв. във връзка с логистиката на паричните средства в касовите подразделения на БНБ и за извършване на проверки в тези структурни звена. Разходите за командировки в чужбина, несвързани с участието на БНБ в ЕСЦБ и в други органи на ЕС, бяха 25 хил. лв. В изпълнение на годишната програма за повишаване на образованието и професионалната квалификация на служителите на БНБ изразходваните средства за обучение възлязоха на 261 хил. лв. Служителите на Банката участваха в професионални курсове и семинари в страната и чужбина, организирани от централните банки на редица европейски страни и международни финансови институции, които след първото тримесечие на годината се осъществяваха в неприсъствен формат. Осъществени са участия в програми за дистанционно обучение и курсове по чужди езици.

Във връзка с участието си в ЕСЦБ БНБ е изразходвала 1865 хил. лв., или 56.9% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 1.8% от всички разходи за издръжка на Банката през отчетния период. За годишна вноска в бюджета на ЕБО са платени 1562 хил. лв. Представители на БНБ участваха в заседания на комитетите и работните групи на ЕСЦБ и други органи на ЕС, за което бяха изразходвани 75 хил. лв. за командировки, и 150 хил. лв. за обучение на служителите. Платени бяха и 135 хил. лв. годишна вноска за Централизираната база данни на ценни книжа.

Инвестиционна програма на БНБ

За изпълнение на инвестиционната си програма за 2020 г. Банката е изразходвала 23 351 хил. лв., което е 60.0% от утвърдения бюджет за годината по този показател.

През отчетния период бяха извършени разходи за финансиране на ново строителство, реконструкция и модернизация на стойност 11 154 хил. лв., което представлява 85.1% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 47.8% от всички разходи за инвестиционната програма на Банката през отчетния период.

Изразходваните средства на стойност 11 154 хил. лв. са за проектиране и строителство на Касов център на БНБ в град Пловдив, в това число: 10 113 хил. лв. за строително-монтажни работи; 484 хил. лв. за доставка и монтаж на трезорни врати, специална армировка и защитна окомплектовка; 332 хил. лв. за доставка и монтаж на защитни бронировки и остъкляване; 91 хил. лв. за разглеждане и приемане на работен проект, интериорен проект и обзавеждане; 66 хил. лв. за консултантска дейност по смисъла на чл. 166 от Закона за устройство на територията; 53 хил. лв. за авторски надзор за инвестиционно проектиране на обекти с общо предназначение; 15 хил. лв. за изграждане на външни ВиК връзки от водоснабдителната и канализационната мрежа.

За придобиване на машини, съоръжения, транспортни средства и друго оборудване през 2020 г. са инвестирани общо 3507 хил. лв., което представлява 46.8% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 15.0% от всички разходи по инвестиционната програма на Банката за отчетния период.

За закупуване на оборудване, необходимо за осъществяване на емисионно-касовата дейност, са изразходвани 1156 хил. лв., за оборудване за Полиграфичната база – 265 хил. лв. Заплатени са 70 хил. лв. за обновяване на системите за сигурност в сградите на БНБ. За закупуване на друго оборудване са изразходвани 53 хил. лв., включително 30 хил. лв. за доставка на офис оборудване и 23 хил. лв. за оборудване за социалните обекти на БНБ. Съгласно приетата от Управителния съвет „Програма за развитие на служебния транспорт на Българската народна банка в периода 2018–2020 г.“ са изразходвани 470 хил. лв. за закупуване на 4 броя нови автомобили с полицейско оборудване за придружаване на специализирания превоз на ценности и товари.

В областта на информационните и комуникационните технологии за развитие на информационните системи са инвестирани 8681 хил. лв., което представлява 47.5% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 37.2% от всички разходи по инвестиционната програма през отчетния период.

Разходите за софтуер са на стойност 3857 хил. лв., от които за закупуване на лицензи – 264 хил. лв., а за разработки за разширяване на функционалността на съществуващите системи – 3593 хил. лв.

Разходите за хардуер са в размер на 4824 хил. лв. и са използвани за закупуване на компютърно оборудване и комуникационна техника за обновяване и разширяване на съществуващите системи.

За инвестиции, свързани с участието на БНБ в ЕСЦБ, са изразходвани 9 хил. лв. за закупуване на лицензи за системата на ЕСЦБ за съхранение и обмен на документи „Дарвин“.

При изпълнението на бюджета на БНБ и разходването на средствата и по двата раздела е осъществяван текущ контрол върху разходите.

Непълното усвояване на средствата по инвестиционната програма е резултат от въведеното в страната извънредно положение във връзка с епидемичната обстановка в резултат от разпространението на *COVID-19*, което доведе до забавяне на дейностите по завършване на строителството на Касовия център в град Пловдив. Поради това част от планираните средства за придобиване на машини, съоръжения и оборудване на Касовия център в град Пловдив бяха препланирани за 2021 г.

Изпълнение на бюджета на БНБ към 31 декември 2020 г.

Показатели	Отчет 31 декември 2020 г. (хил. лв.)	Бюджет 2020 г. (хил. лв.)	Изпълнение (%)
Раздел I. Разходи за издръжка на БНБ	102 893	118 375	86.9
Разходи, свързани с издръжката на паричното обращение	33 294	34 837	95.6
Разходи за материали, услуги и амортизация	29 405	39 263	74.9
Разходи за персонал	35 700	35 973	99.2
Разходи за социална дейност	2 193	2 364	92.8
Други административни разходи	436	2 663	16.4
Разходи, свързани с участието на БНБ в ЕСЦБ	1 865	3 275	56.9
Раздел II. Инвестиционна програма	23 351	38 889	60.0
Финансиране на ново строителство, реконструкция и модернизация	11 154	13 105	85.1
Придобиване на машини, съоръжения, транспортни средства и друго оборудване	3 507	7 488	46.8
Информационни системи на БНБ	8 681	18 287	47.5
Инвестиции, свързани с участието на БНБ в ЕСЦБ	9	9	100.0

Източник: БНБ.

XVII. Консолидиран финансов отчет на БНБ към 31 декември 2020 г.

Доклад на независимия одитор до Управителния съвет на Българската народна банка _____	142
Изложение за отговорностите на Управителния съвет на Българската народна банка _____	146
Консолидиран отчет за всеобхватния доход за годината, завършваща на 31 декември 2020 г. _____	147
Консолидиран отчет за финансовото състояние за годината, завършваща на 31 декември 2020 г. _____	148
Консолидиран отчет за паричните потоци за годината, завършваща на 31 декември 2020 г. _____	149
Консолидиран отчет за промените в собствения капитал за годината, завършваща на 31 декември 2020 г. _____	150
Приложения към консолидирания финансов отчет _____	151

Ърнст и Янг Одит ООД
Полиграфия офис център
бул. Цариградско шосе 47А, етаж 4
София 1124

Централа: +359 2 81 77 100
Факс: +359 2 81 77 111
ey.com

Доклад на независимия одитор До Управителния съвет на Българската народна банка

Доклад относно одита на консолидирания финансов отчет

Мнение

Ние извършихме одит на приложения консолидиран финансов отчет на Българската народна банка и нейните дъщерни дружества, включващ консолидиран отчет за финансовото състояние към 31 декември 2020 година, консолидиран отчет за всеобхватния доход, консолидиран отчет за промените в собствения капитал и консолидиран отчет за паричните потоци за годината, завършваща на тази дата, както и пояснителни приложения към консолидирания финансов отчет, съдържащи и обобщено оповестяване на съществените счетоводни политики.

По наше мнение приложеният консолидиран финансов отчет дава вярна и честна представа за консолидираното финансово състояние на Българската народна банка и нейните дъщерни дружества към 31 декември 2020 година и за нейните консолидирани финансови резултати от дейността и консолидираните парични потоци за годината, завършваща на тази дата, в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО), приети от Европейския съюз (ЕС).

База за изразяване на мнение

Ние извършихме нашия одит в съответствие с Международните одиторски стандарти (МОС). Нашите отговорности съгласно тези стандарти са описани допълнително в раздела от нашия доклад „Отговорности на одитора за одита на финансовия отчет“. Ние сме независими от Българската народна банка и нейните дъщерни дружества в съответствие с Международния етичен кодекс на професионалните счетоводители (включително с Международни стандарти за независимост) на Съвета за международни стандарти по етика за счетоводители (Кодекса на СМСЕС), заедно с етичните изисквания на Закона за независимия финансов одит (ЗНФО), приложими по отношение на нашия одит на консолидирания финансов отчет в България, като ние изпълнихме и другите наши етични отговорности в съответствие с изискванията на ЗНФО и Кодекса на СМСЕС. Ние считаме, че одиторските доказателства, получени от нас, са достатъчни и уместни, за да осигурят база за нашето мнение.

Член на Ърнст и Янг Глобал

Ърнст и Янг Одит ООД
седалище и адрес на управление в гр. София
Полиграфия офис център
бул. Цариградско шосе 47А, етаж 4
ЕИК: 130972874, ДДС No: BG130972874
BGN IBAN: BG48 UNCR 7000 1520 6686 91
SWIFT/BIC: UNCRBGSF в Уникредит Булбанк АД

Друга информация, различна от консолидирания финансов отчет и одиторския доклад върху него

Ръководството носи отговорност за другата информация. Другата информация се състои от консолидиран доклад за дейността, изготвен от ръководството съгласно Глава седма от Закона за счетоводството и Закона за Българската народна банка, но не включва консолидирания финансов отчет и нашия одиторски доклад върху него.

Нашето мнение относно консолидирания финансов отчет не обхваща другата информация и ние не изразяваме каквато и да е форма на заключение за сигурност относно нея, освен ако не е изрично посочено в доклада ни, и до степента, до която е посочено.

Във връзка с нашия одит на консолидирания финансов отчет нашата отговорност се състои в това да прочетем другата информация и по този начин да преценим дали тази друга информация е в съществено несъответствие с консолидирания финансов отчет или с нашите познания, придобити по време на одита, или по друг начин изглежда да съдържа съществено неправилно докладване. В случай че на базата на работата, която сме извършили, ние достигнем до заключение, че е налице съществено неправилно докладване в тази друга информация, от нас се изисква да докладваме този факт.

Нямаме какво да докладваме в това отношение.

Отговорности на ръководството за консолидирания финансов отчет

Ръководството носи отговорност за изготвянето и представянето на този консолидиран финансов отчет, който дава вярна и честна представа в съответствие с МСФО, приети от ЕС, и за такава система за вътрешен контрол, каквато ръководството определя като необходима за осигуряване изготвянето на консолидираните финансови отчети, които не съдържат съществени неправилни отчитания, независимо дали дължащи се на измама или грешка.

При изготвяне на консолидирания финансов отчет ръководството носи отговорност за оценяване способността на Българската народна банка и нейните дъщерни дружества да продължи да функционира като действащо предприятие, оповестявайки, когато това е приложимо, въпроси, свързани с предположението за действащо предприятие, и използвайки счетоводната база въз основа на предположението за действащо предприятие.

Отговорности на одитора за одита на консолидирания финансов отчет

Нашите цели са да получим разумна степен на сигурност относно това дали консолидираният финансов отчет като цяло не съдържа съществени неправилни отчитания, независимо дали се дължат на измама или грешка, и да издадем одиторски доклад, който да включва нашето одиторско мнение. Разумната степен на сигурност е висока степен на сигурност, но не е гаранция, че одит, извършен в съответствие с МОС, винаги ще разкрива съществено неправилно отчитане, когато такова съществува. Неправилни отчитания може да възникнат в резултат на измама или грешка и се считат за съществени, ако би могло разумно да се очаква, че те, самостоятелно или като съвкупност, биха могли да окажат влияние върху икономическите решения на потребителите, вземани въз основа на този консолидиран финансов отчет.

Като част от одита в съответствие с МОС ние използваме професионална преценка и запазваме професионален скептицизъм по време на целия одит. Ние също така:

- идентифицираме и оценяваме рисковете от съществени неправилни отчитания в консолидирания финансов отчет, независимо дали дължащи се на измама или грешка, разработваме и изпълняваме одиторски процедури в отговор на тези рискове и получаваме одиторски доказателства, които да са достатъчни и уместни, за да осигурят база за нашето мнение. Рискът да не бъде разкрито съществено неправилно отчитане, което е резултат от измама, е по-висок, отколкото рискът от съществено неправилно отчитане, което е резултат от грешка, тъй като измамата може да включва тайно споразумяване, фалшифициране, преднамерени пропуски, изявления за въвеждане на одитора в заблуждение, както и пренебрегване или заобикаляне на вътрешния контрол;
- получаваме разбиране за вътрешния контрол, имащ отношение към одита, за да разработим одиторски процедури, които да са подходящи при конкретните обстоятелства, но не с цел изразяване на мнение относно ефективността на вътрешния контрол в Българската народна банка и нейните дъщерни дружества;
- оценяваме уместността на използваните счетоводни политики и разумността на приблизителните счетоводни оценки и свързаните с тях оповестявания, направени от ръководството;
- достигаем до заключение относно уместността на използване от страна на ръководството на счетоводната база въз основа на предположението за действащо предприятие и, на базата на получените одиторски доказателства, относно това дали е налице съществена несигурност, отнасяща се до събития или условия, които биха могли да породят значителни съмнения относно способността на Българската народна банка и нейните дъщерни дружества да продължи да функционира като действащо предприятие. Ако ние достигнем до заключение, че е налице съществена несигурност, от нас се изисква да привлечем внимание в одиторския си доклад към свързаните с тази несигурност оповестявания в консолидирания финансов отчет или, в случай че тези оповестявания са неадекватни, да модифицираме мнението си. Нашите заключения се основават на одиторските доказателства, получени до датата на одиторския ни доклад;
- оценяваме цялостното представяне, структура и съдържание на консолидирания финансов отчет, включително оповестяванията, и дали консолидираният финансов отчет представя основополагащите за него сделки и събития по начин, който постига вярно и честно представяне;
- получаваме достатъчни и уместни одиторски доказателства относно финансовата информация на предприятията или стопанските дейности в рамките на Българската народна банка и нейните дъщерни дружества, за да изразим мнение относно консолидирания финансов отчет. Ние носим отговорност за инструктирането, надзора и изпълнението на одита на Българската народна банка и нейните дъщерни дружества. Ние носим изключителната отговорност за нашето одиторско мнение.

Наред с останалите въпроси, ние комуникираме с ръководството планирания обхват и времето на изпълнение на одита и съществените констатации от одита, включително съществени недостатъци във вътрешния контрол, които идентифицираме по време на извършвания от нас одит.

Доклад във връзка с други законови и регулаторни изисквания

Допълнителни въпроси, които поставя за докладване Законът за счетоводството

В допълнение към нашите отговорности и докладване съгласно МОС, описани по-горе в раздела „Друга информация, различна от консолидирания финансов отчет и одиторския доклад върху него“, по отношение на консолидирания доклад за дейността ние изпълнихме и процедурите, добавени към изискваните по МОС съгласно „Указания относно нови и разширени одиторски доклади и комуникация от страна на одитора“ на професионалната организация на регистрираните одитори в България – Института на дипломираните експерт-счетоводители (ИДЕС). Тези процедури касаят проверки за наличието, както и проверки на формата и съдържанието на тази друга информация с цел да ни подпомогнат във формиране на становище относно това дали другата информация включва оповестяванията и докладванията, предвидени в Глава седма от Закона за счетоводството и в Закона за Българската народна банка, приложими в България.

Становище във връзка с чл. 37, ал. 6 от Закона за счетоводството

На базата на извършените процедури нашето становище е, че:

- а) информацията, включена в консолидирания доклад за дейността за финансовата година, за която е изготвен консолидираният финансов отчет, съответства на консолидирания финансов отчет;
- б) консолидираният доклад за дейността е изготвен в съответствие с изискванията на Глава седма от Закона за счетоводството и на Закона за Българската народна банка.

Одиторско дружество „Ърнст и Янг Одит“ ООД:

Николай Гърнев
Управител
и регистриран одитор, отговорен за одита

Милка Начева-Иванова
Управител
и регистриран одитор, отговорен за одита

27 април 2021 година
гр. София, България

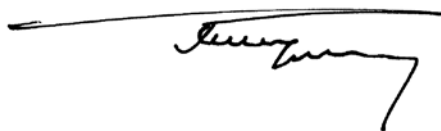

Изложение за отговорностите на Управителния съвет на Българската народна банка

Управителният съвет носи отговорност за изготвянето и приемането на финансов отчет, представящ финансовото състояние на Банката и резултатите от дейността ѝ за периода.

Финансовият отчет на Българската народна банка, одобрен от Управителния ѝ съвет, е изготвен в съответствие с изискванията на Международните стандарти за финансово отчитане, приети от Европейската комисия.

Управителният съвет на БНБ носи отговорност за воденето на точни регистри, които достоверно и по всяко време да отразяват финансовото състояние на Банката. Той носи обща отговорност за предприемането на мерки за опазване на активите на БНБ, за предотвратяването или разкриването на злоупотреби или други нередности.

Димитър Радев
Управител
на Българската народна банка

Консолидиран отчет за всеобхватния доход за годината, завършваща на 31 декември 2020 г.

(хил. лв.)

	Приложения	2020 г.	2019 г.
Приходи от лихви	7	254 840	259 637
Разходи за лихви	7	(87 600)	(74 527)
Нетни приходи от лихви		167 240	185 110
Приходи от такси и комисиони		8 393	8 354
Разходи за такси и комисиони		(5 033)	(4 797)
Нетни приходи от такси и комисиони		3 360	3 557
Нетни (загуби)/печалби от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата или по амортизационна стойност, в т.ч.	8	205 555	380 529
<i>проvizии за очаквани кредитни загуби</i>		-	(5 961)
Други оперативни приходи	9	47 249	48 951
Общо приходи от дейността		423 404	618 147
Административни разходи	10	(127 713)	(128 032)
Печалба/(загуба) за периода		295 691	490 115
Други всеобхватни доходи			
Друг всеобхватен доход, подлежащ на рекласификация в печалбата или загубата в последващи периоди		-	-
Друг всеобхватен доход, неподлежащ на рекласификация в печалбата или загубата в последващи периоди		31 036	2 019
Общо други всеобхватни доходи		31 036	2 019
Общо всеобхватни доходи за периода		326 727	492 134
Печалба, принадлежаща на:			
Мажоритарни акционери		296 900	489 787
Неконтролиращо участие		(1 209)	328
Печалба/(загуба) за периода		295 691	490 115
Общо всеобхватен доход, принадлежащ на:			
Мажоритарни акционери		327 936	491 806
Неконтролиращо участие		(1 209)	328
Общо всеобхватни доходи за периода		326 727	492 134

Приложенията, представени на страници 151–193, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за финансовото състояние за годината, завършваща на 31 декември 2020 г.

(хил. лв.)

	Приложения	2020 г.	2019 г.
АКТИВИ			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	11	33 559 145	14 546 049
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	12	4 003 321	3 535 690
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	13	22 599 646	30 333 703
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	14	2 116 084	2 215 901
Материални активи	15	163 824	150 771
Нематериални активи	16	8 783	6 229
Други активи	17	88 884	92 847
Общо активи		62 539 687	50 881 190
ПАСИВИ			
Банкноти и монети в обращение	18	21 241 038	19 104 920
Задължения към банки и други финансови институции	19	23 518 532	14 462 625
Задължения към държавни институции и други задължения	20	8 646 875	8 853 715
Задължения за участие в международни финансови институции	21	3 235 232	3 394 229
Други пасиви	22	771 674	265 627
Общо пасиви		57 413 351	46 081 116
КАПИТАЛ И РЕЗЕРВИ			
Капитал	23	20 000	20 000
Резерви	23	5 102 244	4 774 773
Неконтролиращо участие	24	4 092	5 301
Общо капитал и резерви		5 126 336	4 800 074
Общо пасиви, капитал и резерви		62 539 687	50 881 190

Приложенията, представени на страници 151–193, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за паричните потоци за годината, завършваща на 31 декември 2020 г.

(хил. лв.)

	Приложения	2020 г.	2019 г.
ОПЕРАТИВНА ДЕЙНОСТ			
Нетна печалба		295 691	490 115
<u>Корекции</u>			
Приходи от дивиденди	9	(12 346)	(4 701)
Амортизация	15, 16	13 930	13 970
(Печалба)/загуба от продажба на материални активи		153	(2)
(Печалба) от пазарна преоценка на финансови активи и пасиви		(422 766)	(623 043)
(Печалба)/загуба от асоциирани предприятия		170	(4 063)
Други корекции		(4 171)	6 014
Нетен паричен поток от оперативна дейност преди промени в краткосрочни активи и пасиви		(129 339)	(121 710)
Промени в краткосрочни активи			
(Увеличение) на злато, инструменти в злато и други благородни метали		(31 005)	(4 209)
(Увеличение)/намаление на финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата		7 695 584	(4 226 730)
(Увеличение) на други активи		(3 028)	(2 249)
Промени в краткосрочни пасиви			
Увеличение на банкноти и монети в обращение		2 136 118	1 779 445
Увеличение/(намаление) на задължения към банки и други финансови институции		9 055 907	(804 589)
(Намаление) на задължения към държавни институции и други задължения		(206 840)	(1 865 712)
Увеличение/(намаление) на други пасиви		506 047	(28 805)
Нетен входящ/(нетен изходящ) паричен поток от оперативна дейност		19 023 444	(5 274 559)
ИНВЕСТИЦИОННА ДЕЙНОСТ			
Парични плащания за придобиване на материални и нематериални активи		(29 685)	(11 614)
Парични постъпления от дивиденди		12 346	4 701
(Нетен изходящ) паричен поток от инвестиционна дейност		(17 339)	(6 913)
ФИНАНСОВА ДЕЙНОСТ			
Вноски в държавния бюджет		-	-
Нетен входящ/(нетен изходящ) паричен поток от финансова дейност		-	-
Нетно увеличение/(нетно намаление) на паричните средства и парични еквиваленти		19 006 105	(5 281 472)
Парични средства и парични еквиваленти в началото на периода		14 600 189	19 881 661
Парични средства и парични еквиваленти в края на периода	11, 17	33 606 294	14 600 189
Парични потоци, свързани с лихви и дивиденди			
Получени лихви		251 320	240 465
Платени лихви		(81 999)	(73 415)

Приложенията, представени на страници 151–193, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за промените в собствения капитал за годината, завършваща на 31 декември 2020 г.

(хил. лв.)

	Капитал	Преоценка на немониторни активи	Специални и други резерви	Общо капитал и резерви	Неконтро- ращо участие	Общо собствен капитал
Салдо към 1 януари 2019 г.	20 000	135 282	4 147 787	4 303 069	4 973	4 308 042
Печалба за периода	-	-	489 787	489 787	328	490 115
Други всеобхватни доходи:						
други доходи	-	(95)	2 114	2 019	-	2 019
Общо други всеобхватни доходи	-	(95)	2 114	2 019	-	2 019
Общо всеобхватни доходи за периода	-	(95)	491 901	491 806	328	492 134
Вноски и разпределение от/(към) акционерите:						
вноска в държавния бюджет на Република България	-	-	-	-	-	-
платени дивиденди от дъщерни дружества на миноритарни собственици	-	-	(102)	(102)	-	(102)
Общо трансакции с акционерите	-	-	(102)	(102)	-	(102)
Салдо към 31 декември 2019 г.	20 000	135 187	4 639 586	4 794 773	5 301	4 800 074
Салдо към 1 януари 2020 г.	20 000	135 187	4 639 586	4 794 773	5 301	4 800 074
(Загуба)/печалба за периода	-	-	296 900	296 900	(1 209)	295 691
Други всеобхватни доходи:						
други доходи	-	5 134	25 902	31 036	-	31 036
Общо други всеобхватни доходи	-	5 134	25 902	31 036	-	31 036
Общо всеобхватни доходи за периода	-	5 134	322 802	327 936	(1 209)	326 727
Вноски и разпределение от/(към) акционерите:						
вноска в държавния бюджет на Република България	-	-	-	-	-	-
платени дивиденди от дъщерни дружества на миноритарни собственици	-	-	(465)	(465)	-	(465)
Общо трансакции с акционерите	-	-	(465)	(465)	-	(465)
Салдо към 31 декември 2020 г.	20 000	140 321	4 961 923	5 122 244	4 092	5 126 336

Приложенията, представени на страници 151–193, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Приложения към консолидирания финансов отчет

1. Организация и дейност

Българската народна банка (Банката, БНБ) е 100% собственост на българската държава и е централна банка на Република България. Дейността ѝ се регулира от Закона за Българската народна банка (ЗБНБ), в сила от 10 юни 1997 г.

В съответствие с този закон основните дейности на Банката могат да се обобщят, както следва:

- поддържа ценовата стабилност чрез осигуряване на стабилността на националната валута;
- притежава изключителното право да емитира банкноти и монети;
- регулира и осъществява надзор върху дейността на другите банки в страната с оглед поддържане на стабилността на банковата система;
- съдейства за създаване и функциониране на ефективни платежни системи;
- регулира и осъществява надзор върху дейността на операторите на платежни системи, на платежните институции и на дружествата за електронни пари в страната;
- Банката не може да предоставя кредити и гаранции под каквато и да било форма, включително чрез придобиване на дългови инструменти, на Министерския съвет, на общините, както и на други държавни и общински институции, организации и предприятия;
- Банката не може да предоставя кредити на банки, освен при възникване на ликвиден риск, засягащ стабилността на банковата система;
- Банката не може да търгува български държавни ценни книжа;
- Банката не може да емитира български левове над размера на левовия еквивалент на брутните международни валутни резерви;
- Банката действа като фискален агент и депозитар на държавата.

Считано от датата, от която започва да се прилага решението¹⁴¹ на ЕЦБ за установяване на тясно сътрудничество с Българската народна банка (БНБ) – 27 юли 2020 г., управлението на Фонда за реструктуриране на банки (ФПБ) се осъществява от БНБ. Решенията във връзка с управлението на ФПБ се вземат от Управителния съвет на БНБ.

Управителният съвет на БНБ на 27 април 2021 г. прие за издаване консолидирания финансов отчет, представен на страници 141–193.

2. Приложими стандарти

Настоящият консолидиран финансов отчет на Българската народна банка е изготвен в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО), приети от Европейската комисия.

3. База за изготвяне

Консолидираният финансов отчет е представен в хиляди български левове (хил. лв.), които са функционалната валута на Банката. Този финансов отчет е изготвен на базата на историческата стойност, с изключение на позициите, оповестени в таблицата по-долу, които се измерват по алтернативна база към всяка отчетна дата:

¹⁴¹ Решение (ЕС) 2020/1015 от 24 юни 2020 г. на Европейската централна банка (ЕЦБ/2020/30) за установяване на тясно сътрудничество между БНБ и ЕЦБ по смисъла на член 2, т. 1 от Регламент (ЕС) № 1024/2013.

Позиции	База за измерване
Дериватни финансови инструменти	Справедлива стойност
Недериватни финансови инструменти, отчитани по справедлива стойност през печалбата или загубата	Справедлива стойност
Дълготрайни материални активи	Преоценена стойност, представляваща справедливата стойност на актива към датата на преоценка, намалена с последваща амортизация и натрупани загуби от обезценка
Задължението по плана за дефинирани доходи	Настояща стойност на задължението за дефинирани доходи

Използване на приблизителни оценки и преценки

При изготвянето на консолидирания финансов отчет Банката е направила преценки, приблизителни оценки и допускания, които оказват ефект върху отчетените стойности на активите и пасивите, на приходите и на разходите и на оповестяването на условни вземания и задължения към датата на отчета. Тези приблизителни оценки, начисления и предположения са основани на информацията, която е налична към датата на консолидирания финансов отчет, поради което бъдещите фактически резултати биха могли да бъдат различни от тях.

Приблизителните оценки и основните допускания се преразглеждат текущо и се признават проспективно.

Преценки

Банката е преценила и класифицирала паричните наличности в обращение като финансов пасив (приложение 18).

Несигурност в допусканията и оценките

При определяне на сегашната стойност на дългосрочните задължения към персонала при пенсиониране (по план с дефинирани доходи) са използвани изчисления на сертифицирани актюери, базирани на предположения за смъртност, темп на текучество на персонала, бъдещо ниво на работните заплати и дисконтов фактор. Тези предположения може да доведат до корекции в следваща финансова година, но са преценени от ръководството като разумни и уместни за Банката (приложение 10).

Банката базира своите допускания и оценки на съществуващите параметри към момента на изготвяне на финансовите отчети. Съществуващите обстоятелства и допускания за бъдещото развитие може да се променят поради пазарни промени или обстоятелства извън контрола на Банката. Такива промени са отразени в предположенията, когато те възникват.

Определяне на очаквани кредитни загуби за финансови активи с нисък кредитен риск

За инструменти с нисък кредитен риск се приемат такива, за които рискът от неизпълнение е нисък, способността на контрагента да изпълнява договорните си задължения в краткосрочен план е стабилна и негативни промени на икономическите условия в дългосрочен план е малко вероятно да променят способността за изплащане на задълженията. За краткосрочните си вземания от банки и дълговите инструменти, отчитани по амортизирана стойност или по справедлива стойност в „друг всеобхватен доход“, Банката приема към отчетната дата, че вероятността от настъпване на неизпълнение е малко вероятна, поради което определя за тях 12-месечни кредитни загуби. В случай че в последващи отчетни периоди критериите за нисък кредитен риск престанат да бъдат верни, Банката извършва анализ по отношение на промяната в кредитния риск спрямо първоначалното признаване, за да прецени необходимостта от определяне на коректив за загуби за целия срок на инструмента. Определянето на инструментите като такива с нисък кредитен риск изисква преценка. При

формирането на тази преценка Банката използва цялата разумна и аргументирана информация, която е достъпна.

Определяне на очаквани кредитни загуби от вземания по депозити

Както е оповестено в Приложение 6(б) „Кредитен риск“, Банката е разработила Политика за оценка на промени в кредитното качество и определяне на очакваните кредитни загуби по финансови инструменти. Банката класифицира рисковите си активи в три рискови фази в зависимост от промените в кредитния риск след първоначалното признаване на актива и съответно оценява очакваните кредитни загуби на база 12-месечната вероятност за неизпълнение, ако няма промяна на кредитното качество (фаза 1) и на база на вероятността от неизпълнение за целия срок на инструмента (фаза 2 и фаза 3) при наличие на значително увеличение на кредитния риск. Когато се определя доколко значително е увеличен кредитният риск спрямо първоначалното признаване на актива, Банката използва цялата разумна и аргументирана информация, която е достъпна.

Загубата при неизпълнение е преценка за вредите, които би претърпяла Банката при настъпване на събитие по неизпълнение, и се базира на разликата между договорните парични потоци и паричните потоци, които Банката очаква реално да получи. Съществена преценка е необходима при определянето на времето и размера на очакваните парични потоци. Ръководството използва преценки, базирани на исторически опит от загуби за активи, на които е присъщ кредитен риск, и на обективни обстоятелства за обезценка, сходни с онези в портфейла, когато се изчисляват бъдещите парични потоци.

При определяне на размера на очакваните кредитни загуби Банката използва прогнозна информация относно очакваните промени в бъдеще на определени икономически условия и на показатели и предположения как промените в тези показатели биха повлияли върху вероятността за неизпълнение.

Параметърът „вероятност за неизпълнение“ е ключов за изчисляване на размера на очакваните кредитни загуби и отразява вероятността в определен времеви хоризонт контрагентът да не изпълни договорните си задължения. Банката е разработила вътрешни модели за определяне на вероятността за неизпълнение по кредити, базирани главно на историческа информация, за период, за който такава е налична. Оценката за корелацията между историческите проценти на допуснато неизпълнение и прогнозните икономически показатели представлява съществена приблизителна оценка. Историческият опит на Банката по отношение на кредитните загуби и прогнозите за икономическите условия може също така да не е представителен за реалните загуби в бъдеще.

Справедлива стойност на финансовите инструменти

Когато справедливата стойност на финансовите активи и пасиви в отчета за финансовото състояние не може да бъде получена от активни пазари, тя се определя с помощта на различни техники за оценяване, които включват използването на математически модели. Базовите данни за тези модели са извлечени от индикатори, които се наблюдават на финансовите пазари, където това е възможно. В противен случай се правят допускания за установяване на справедливата стойност. Допусканията вземат предвид фактори, свързани с ликвидност, колебливост за по-дългосрочните деривати и дисконтови проценти, предсрочни плащания и предположения за неизпълнение, свързани с ценни книжа, обезпечени с активи.

Някои от счетоводните политики и оповестявания на Банката изискват оценка на справедливата стойност за финансови и нефинансови активи и пасиви. За информация относно оценките по справедлива стойност виж приложения 6(г) и 15.

Нови стандарти, изменения и подобрения, в сила от 1 януари 2020 г.

Следните нови разяснения и изменения на съществуващи стандарти, издадени от Съвета по международни счетоводни стандарти (СМСС) и приети от ЕС, са в сила през отчетния период. Банката не е приложила по-рано който и да било стандарт, разяснение или изменение, което е публикувано, но все още не е влязло в сила.

МСФО 3 „Бизнес комбинации“ (изменения): дефиниция за бизнес

Измененията са в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2020 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Те са издадени на 22 октомври 2018 г., приети са на 21 април 2020 г. от ЕС и са публикувани в „Официален вестник“ на ЕС на 22 април 2020 г. Измененията разясняват минималните изисквания за бизнес и ограничават дефиницията за бизнес. Те също така премахват преценката дали пазарните участници са в състояние да променят липсващи елементи, предоставят насоки, подпомагащи дружествата в преценката дали процесът по придобиване е съществен, и въвеждат незаблжителен тест за концентрация на справедлива стойност. Възприемането на измененията не е оказало влияние върху финансовото състояние или резултатите от дейността на Банката.

Изменения в МСС 1 „Представяне на финансови отчети“ и МСС 8 „Счетоводна политика, протени в счетоводните приблизителни оценки и грешки: дефиниция за същественост“

Измененията, приети от ЕС на 29 ноември 2019 г. и публикувани в „Официален вестник“ на ЕС на 10 декември 2019 г., са в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2020 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Те разясняват дефиницията за същественост и как тя трябва да бъде прилагана, като предоставят практически насоки, които до сега са били включени в други МСФО. Измененията поясняват също, че съществеността зависи от естеството и значимостта на информацията. Банката анализира ефектите от измененията върху финансовото състояние и резултатите от дейността си и счита, че те нямат съществено влияние върху тях.

Концептуална рамка за финансово отчитане

СМСС публикува изменената концептуална рамка за финансово отчитане на 29 март 2018 г., която е в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2020 г. Концептуалната рамка представя концепциите за финансовото отчитане, за разработване на стандарти, насоки относно изготвянето на последователни счетоводни политики и към разбирането и интерпретирането на стандартите. Основните промени, въведени в ревизираната концептуална рамка за финансово отчитане, са свързани с концепцията за оценка, включително факторите, които следва да се вземат предвид при избора на база за оценка, и концепцията за представяне и оповестяване, включително кои доходи и разходи се класифицират в „друг всеобхватен доход“. Концептуалната рамка също така предоставя актуализирани определения за актив и пасив и критерии за тяхното признаване във финансовите отчети. Концептуалната рамка за финансово отчитане е приета от ЕС на 29 ноември 2019 г. и е публикувана в „Официален вестник“ на ЕС на 6 декември 2019 г. Възприемането на измененията не е оказало влияние върху финансовото състояние или резултатите от дейността на Банката.

Реформа на референтните показатели за лихвените проценти – МСФО 9, МСС 39 и МСФО 7 (изменения)

Измененията са в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2020 г., и трябва да се прилагат ретроспективно, като се позволява и по-ранното им прилагане. През септември 2019 г. СМСС публикува изменения на МСФО 9, МСС 39 и МСФО 7, с което приключи фаза 1 от работата си в отговор на ефектите върху финансовото отчитане от реформата на меж-

дубанковите лихвени проценти. Фаза 2 ще се фокусира върху проблеми, които могат да възникнат, когато лихвените показатели бъдат заменени с безрискови лихвени проценти. Публикуваните изменения решават проблеми, възникващи в процеса на замяната на съществуващите лихвени показатели с алтернативни лихвени показатели. Отчитат се ефектите върху специфични случаи на отчитане на хеджиране по МСФО 9 „Финансови инструменти“ и МСС 39 „Финансови инструменти: признаване и оценяване“, в които се налага ориентиран към бъдещето анализ. Измененията предвиждат временни облекчения, приложими към изискванията при хеджиране, в случаите, в които спазването на тези изисквания е пряко повлияно от реформата на референтните показатели. Промените позволяват отчитането на хеджирането да продължи в периода на несигурност до замяната на съществуващите референтни лихвени показатели с алтернативни безрискови лихвени показатели. Направени са изменения и в МСФО 7 „Финансови инструменти: оповестяване“, съгласно които се изисква представянето на допълнителна информация за несигурността при хеджиране в резултат на реформата. Тези изменения са приети от ЕС на 15 януари 2020 г. и са публикувани в „Официален вестник“ на ЕС на 16 януари 2020 г. След оценка и анализ на промените Банката счита, че те нямат съществено влияние върху финансовото състояние или резултатите от дейността ѝ.

Приемането на тези нови стандарти, както и подобренията и измененията в съществуващи стандарти, не доведоха до промени в счетоводната политика на БНБ. Ефектът от прилагането на МСФО 9 „Финансови инструменти“ е оповестен в приложение 5(н) и 5(о).

4. База за консолидиране

Дъщерни предприятия

Дъщерни предприятия са тези, които се контролират от Банката. Банката контролира едно предприятие, когато е изложена на или има права върху променливата възвръщаемост от своето участие в предприятието и има възможност да оказва въздействие върху нея посредством своите правомощия. Финансовите отчети на дъщерните дружества се включват в консолидираните финансови отчети от датата на възникване на контрола върху предприятието до датата на прекратяването му. Частта от нетните активи на дъщерните предприятия на Банката, която отговаря на пропорционалния дял на миноритарните акционери, се представя на отделен ред в „капитал и резерви“, на реда „неконтролиращо участие“.

Българската народна банка притежава мажоритарни дялове от „Печатница на БНБ“ АД и „Монетен двор“ ЕАД. Счетоводните отчети, изготвени за групата, съдържат счетоводните отчети на предприятието майка и дъщерните предприятия. При изготвяне на консолидирания отчет на БНБ се елиминират всички вземания и задължения, приходите и разходите, както и вътрешногруповите салда и сделки, включително продажбите.

Асоциирани предприятия

Асоциирани предприятия са тези, в които Банката упражнява значително влияние, но те не представляват нито дъщерно, нито съвместно контролирано предприятие. Инвестициите в асоциирани предприятия се представят в консолидирания финансов отчет на Банката по метода на собствения капитал като стойност, съответстваща на дела на Банката в собствения капитал на асоциираното предприятие към края на отчетния период. Частта на Банката от нетния резултат на асоциираното предприятие след придобиването се представя в печалбите или загубите като приход/разход от инвестиции и се прибавя към/изважда от балансовата стойност на инвестицията.

Участията на БНБ в други асоциирани предприятия се отчитат по цена на придобиване. Банката консолидира на годишна база отчетите на асоциираните предприятия, в които делът ѝ е 20% или над 20%, по метода на собствения капитал.

Сделки, които се елиминират при консолидация

Всички вземания и задължения, приходи и разходи, както и вътрешногруповите печалби в резултат от извършени операции между дружества от групата се елиминират, освен в случаите, в които те са несъществени.

5. Основни елементи на счетоводната политика

а) Признаване на приходи

Приходите от и разходите за лихви се признават съгласно принципа за текущото начисляване според лихвената политика на Банката и в съответствие със сключените договори с международни финансови институции и с клиенти на Банката. Приходите от и разходите за лихви се отразяват в отчета за всеобхватния доход. Приходите от и разходите за лихви включват и амортизацията на сконтото и премията, изчислени на базата на ефективен лихвен процент.

Приходите от лихви по чуждестранни ценни книжа, държани в портфейла на БНБ, включват лихвите по лихвените купони на емисиите ценни книжа.

Приходите от лихви по депозити включват приходите от лихви по депозити във валута и в злато.

Приходите от и разходите за такси и комисиони от финансови услуги на Банката се признават в отчета за доходите на Банката в момента на извършването на съответната услуга.

Съгласно МСФО 15 приходите от договори с клиенти се признават, когато Банката удовлетвори задълженията си за изпълнение, като прехвърли обещаните услуги на клиента. Приходите се признават по сума, отразяваща възнаградението, което се очаква да бъде получено в замяна. След влизането в сила на МСФО 15 не са настъпили промени в оценката и в момента на признаване на приходите от такси и комисиони.

Други финансови приходи/разходи включват приходи и разходи от продажби и промени в справедливата стойност на финансовите активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата.

Приходите от и разходите за лихви се признават в печалбите или загубите чрез прилагането на метода на ефективния лихвен процент. Ефективен лихвен процент е този, който точно дисконтира очакваните бъдещи парични плащания и постъпления през срока на съществуване на финансовия актив или пасив до неговата балансова стойност. Ефективният лихвен процент се определя при първоначалното признаване на финансовия актив или пасив и впоследствие не се коригира.

Изчисляването на ефективния лихвен процент включва всички комисиони, получени или платени, както и отстъпки или премии, които са неразделна част от ефективния лихвен процент. Трансакционните разходи са вътрешнопристици разходи, директно отнасящи се към придобиването, емитирането или отписването на финансов актив или пасив.

Приходите от и разходите за лихви, представени в печалбите или загубите, включват:

- лихвата върху финансовите активи и пасиви по амортизирана стойност, изчислена по метода на ефективния лихвен процент;
- лихвата върху ценни книжа, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, изчислена по метода на ефективния лихвен процент.

Приходите от дивиденди се признават, когато се установи правото на Банката да получи дивидент.

Приходите от такси се разсрочват и признават във всеки от отделните финансови периоди.

Всички печалби и загуби, възникнали в резултат от промени в справедливата стойност на финансовите инструменти, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, се признават в отчета за всеобхватния доход.

Приходите от дарение, свързано с амортизируеми активи, се признават като приходи за бъдещи периоди при получаването на дарението, като впоследствие се признават в отчета за всеобхватния доход през съответните периоди, систематично за срока на полезния живот на активите и пропорционално на амортизационните отчисления за същите активи. Разходи, свързани с амортизируемите активи, извършени през текущия период, се разсрочват за срока на полезния живот на активите.

Приходите от дарение, свързано с неамортизируеми активи, се признават като приходи за бъдещи периоди при получаване на дарението, като след това се признават в отчета за всеобхватния доход за периодите, през които са осчетоводени разходите, свързани с тези активи.

Валутните разлики на инвестициите, държани с цел продажба, се признават в печалбите или загубите.

Нетните печалби/загуби от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, включват нетните приходи от операции с ценни книжа, нетните приходи от операции с чуждестранна валута, нетния приход от преоценка на ценни книжа, нетния приход от преоценка на злато, нетния приход от преоценка на фючънси и нетния приход от преоценка на активи и пасиви в чуждестранна валута.

б) Признаване на активи и пасиви

Всички активи и пасиви на Банката се отчитат по първоначалната цена на придобиване или по справедлива стойност. Последващи преоценки се извършват, като различните видове активи и пасиви се преоценяват на различни периоди, с цел да се определи справедливата им стойност. Корекциите в счетоводните регистри, както и съответните записи за признаване в резерва от преоценки на активите, се отразяват съгласно МСФО. Когато не е възможно да се определи справедливата стойност, се взема историческата цена на придобиване, намалена със загубите вследствие на обезценяване на актива.

Международните стандарти за финансова отчетност не изискват представянето на активите в точно определен формат за баланса и могат да се посочат като основни активи (дълготрайни материални активи, нематериални активи, материални запаси, инвестиционни имоти, разходи по заеми за придобиване на активи, обезценка на активи) и активи, които са класифицирани като финансови инструменти.

в) Финансови инструменти

Банката може да признае финансов актив или пасив в баланса си тогава и само тогава, когато стане страна по договорните условия на използваните финансови инструменти. Банката отписва финансов актив от баланса си:

- когато изгуби контрола върху договорните права, които съставляват финансовия актив;
- когато задължението, посочено в договора, бъде погасено, отменено или изтече.

1) Класификация

За целите на последващото оценяване на финансовите активи БНБ използва следните бизнес модели:

- финансови активи, държани с цел събиране на договорените парични потоци;
- финансови активи, държани с цел събиране на договорените парични потоци и за продажба.

Бизнес моделът *финансови активи, държани с цел събиране на договорените парични потоци*, включва всички текущи сметки на Банката при чужди кореспонденти и паричните потоци по прилагания за тези активи модел, представляващи

плащания единствено на главница и лихва. Тези финансови активи се оценяват по амортизирана стойност.

Бизнес моделът *финансови активи, държани с цел събиране на договорените парични потоци и за продажба*, включва депозити, ценни книжа и инвестиции. Активите в тази група се оценяват, както следва:

- депозити – по амортизирана стойност;
- ценни книжа – по справедлива стойност в печалбата или загубата;
- инвестиции – по справедлива стойност в друг всеобхватен доход.

Банката класифицира финансовите активи при първоначалното им признаване, съобразно бизнес модела за управление на определен клас финансови активи и характера на договорените парични потоци на финансовия актив.

2) *Признаване*

Банката признава финансовите активи за търгуване и инвестиции, своите кредити и вземания, както и финансовите пасиви, отчитани по амортизирана стойност, от датата на уреждане. Всички останали финансови активи и финансови пасиви се признават, когато Банката стане страна по договорите за финансови инструменти.

Финансовите активи и пасиви се отчитат по задбалансови сметки от датата на търгуване до датата на тяхното уреждане и се записват в отчета за финансовото състояние на БНБ на датата на уреждане на сделката (*value date*). Първоначалното признаване е по цена на придобиване – справедливата цена, която е платена при придобиването. Разходите по трансакциите се включват в цената на придобиване на всички активи и пасиви. От този момент Банката отчита всички приходи и разходи, свързани с промяна на справедливата им стойност.

3) *Оценка по амортизирана стойност*

Активите, оценявани по амортизирана стойност, първоначално се признават по цена на придобиване, последващо се отчитат по тяхната амортизирана стойност, която представлява първоначалната оценка на актива, коригирана с амортизирана премия или скonto при прилагане на метода на ефективния лихвен процент. Амортизира се сконтото/премията за всяка позиция поотделно и се признава в отчета за доходите на Банката. На ежедневна база се изчисляват и признават лихви в отчета за всеобхватния доход на Банката.

4) *Принципи за оценка и представяне по справедлива стойност*

Справедлива стойност е цената, която би била получена при продажба на актив или платена при прехвърляне на пасив при обичайна сделка между пазарни участници на основния пазар, или при липса на такъв – на най-изгодния пазар, до който Банката има достъп към датата на оценяване. Справедливата стойност на пасив отразява ефекта от риска за неизпълнение на задължения.

Когато е възможно, Банката използва котираната цена на активен пазар за определяне на справедливата стойност на един инструмент. Пазарът се счита за активен, когато сделките за актив или пасив се извършват с достатъчна честота и обем, така че да позволяват предоставяне на текуща информация за цените.

Когато липсва котирана цена на активен пазар, Банката използва максимално подходящи наблюдаеми входящи данни и свежда до минимум използването на ненаблюдаеми данни. Целта на използването на дадена техника за оценяване е да се определи приблизително цената, по която би се осъществила обичайна сделка между пазарни участници. Избраната техника използва максимално пазарните данни, разчита възможно най-малко на специфични за Банката оценки, включва всички фактори, които участниците на пазара биха взели предвид при определянето на цена, и е съвместима с приетите икономически методи за ценообразуване на финансови инструменти.

Данните за техниките за оценка представят адекватно пазарните очаквания и измервания на факторите за риск и доходност, присъщи на финансовия инструмент. Банката проверява техниките за оценка и тества валидността им, използвайки цени от текущи пазарни трансакции, които се наблюдават на пазара на същия инструмент, или цени, основани на други налични данни, получени при наблюдение на пазара.

Най-добрият показател за справедливата стойност на един финансов инструмент при първоначално признаване е цената на сделката, т.е. справедливата стойност на даденото или полученото вложение. Когато Банката счита, че съществува разлика между справедливата стойност при първоначално признаване и цената на сделката и че справедливата стойност нито е подкрепена от доказателства за котирана цена на активен пазар за идентичен актив или пасив, нито се базира на техника за оценяване, която използва единствено данни от наблюдаеми пазари, тогава финансовият инструмент първоначално се признава по справедлива стойност, коригирана с разликата между справедливата стойност при първоначално признаване и цената на сделката. Впоследствие тази разлика се признава в печалбата или загубата по подходящ начин според матуритета на инструмента, но не по-късно от момента, в който е възможно да се направи оценка на актива, използвайки изцяло наблюдаеми пазарни данни, или когато сделката е приключена.

Банката признава активите и дългите позиции по цена „купува“ и пасивите и късите позиции по цена „продава“, когато активите или пасивите, оценявани по справедлива стойност, имат цена „купува“ и цена „продава“.

Когато Банката има позиции в група финансови активи и финансови пасиви, тя е изложена на пазарни рискове и на кредитен риск. Въз основа на нетната си експозиция към такива рискове Банката ги оценява по справедлива стойност на база цената, която би получила при продажбата на нетна дълга позиция за определена рискова експозиция или би платила при прехвърлянето на нетна къса позиция за определена рискова експозиция. В такива случаи Банката разпределя корекциите на равнище портфейл към отделните активи или пасиви, които образуват групата на финансовите активи и финансовите пасиви, според относителния риск на всеки инструмент от групата.

Когато Банката има позиции с риск от компенсиране, за да се оценят те, се използват средните пазарни цени, а корекция по цена „продава“ и „купува“ се прилага съответно само за нетната открита позиция. Справедливите стойности отразяват кредитния риск на инструмента и при необходимост включват корекции за осчетоводяване на кредитния риск за Банката и за отсрещната страна. Оценките на справедливата стойност, получени от модели, се коригират според всички останали фактори, като: ликвиден риск или несигурност на модела до степента, в която според Банката трето лице, участващо на пазара, би ги взело под внимание при оценяване на сделка.

Банката оповестява прехвърлянето между нивата в йерархията на справедливите стойности в края на отчетния период, през който се е осъществила промяната.

5) Отписване

Банката отписва финансов актив, когато договорните права върху паричните потоци от финансовия актив изтекат или когато прехвърли правата за получаване на договорните парични потоци от финансовия актив в трансакция, в която се прехвърлят всички съществени рискове и печалби от притежаването му.

Банката отписва финансов пасив, когато нейните договорни задължения са изпълнени/отменени или изтекат.

Банката извършва трансакции, при които се прехвърлят активи, признати в отчета за финансовото състояние, но запазва всички или съществените рискове и печалби от прехвърлените активи или част от тях. Ако са запазени

част или всички съществени рискове и печалби, то прехвърлените активи не се отписват от отчета за финансовото състояние. Прехвърляне на активи със запазване на част или на всички съществени рискове и печалби са например сделки със заемане на ценни книжа или с ангажимент за обратно изкупуване.

При трансакции, при които Банката нито запазва, нито прехвърля всички съществени рискове и печалби от притежаването на даден финансов актив, тя отписва актива, ако не запазва контрол върху него. Правата и задълженията, запазени при прехвърлянето, се признават отделно като активи и съответно пасиви. При сделки, при които се запазва контрол върху актива, Банката продължава да го признава до степента на своето участие в зависимост от това, доколко стойността на прехвърления актив е изложена на промени.

При определени сделки Банката запазва задължението си да обслужва прехвърления финансов актив срещу заплащане. Прехвърленият актив се отписва изцяло, ако отговаря на критериите за отписване. Активът или пасивът се признава в договора за обслужване в зависимост от това дали таксата за обслужване е повече от достатъчна (актив) за извършване на услугата, или по-малко от достатъчна (пасив).

6) Компенсиране

Финансовите активи и пасиви се компенсират и съответно нетната стойност се отчита в отчета за финансовото състояние, когато Банката има законно право да компенсира признатите стойности и възнамерява да извърши уреждане на актива и пасива на нетна основа. Отчитането на активи, нетно от корективи, не се счита за компенсиране.

Приходи и разходи се представят нетно в случаите, позволени от счетоводните стандарти, или когато печалбите и загубите са възникнали от група сходни трансакции като тези, които са резултат от търговските операции на Банката.

7) Обезценка на активи

При обезценка на портфейлна основа Банката използва статистически модели, базирани на исторически опит за вероятността за неплащане, времето за реинтегриране на загуби от обезценка и сумата на възникналата загуба, която се коригира с преценката на ръководството дали текущите икономически и кредитни условия са такива, че реалните загуби са по-високи или по-ниски от резултатите от историческото моделиране. Процентите на просрочие, загубите и очакваният период на реинтегриране на загуби редовно се съпоставят с реалните данни, за да се валидират моделите за оценка.

При активи, отчетени по амортизирана стойност, загубите от обезценка се измерват като разлика между балансовата стойност на финансовия актив и сегашната стойност на приблизително изчислени бъдещи парични потоци, дисконтирани по първоначалния ефективен лихвен процент на актива. Загубите се признават в печалбите или загубите и се отразяват в корективна сметка срещу „кредити и вземания“. Лихвата върху обезценения актив продължава да се признава чрез амортизация на сконтото, но върху амортизираната стойност. Когато последващо събитие стане причина за намаляване на загубата от обезценка, намалението в загубата от обезценка се сторнира в печалбите или загубите.

При инвестиционни ценни книжа, държани с цел продажба, загубите от обезценка се признават, като акумулираната загуба, призната директно в собствения капитал, се прехвърля в печалбите или загубите. Акумулирана загуба, прехвърлена от капитала и призната в печалбите или загубите, е разликата между цената на придобиване, нетирана от всички погасявания по главници и амортизации, и настоящата справедлива стойност, минус всички загуби от обезценка, признати преди това в печалбите или загубите. Ако в следващ период справедливата стойност на обезценена дългова ценна книга се увеличи и увеличението може обективно да се свърже със събитие, възникнало след като загубата от обезценка е била призната в печалбите или загубите, тази загуба от обезценка се сторнира, като сумата на сторното се признава в печалбите или загубите.

8) Финансови активи и пасиви, държани с цел събиране на договорените парични потоци и за продажба

Първоначално финансовите активи и пасиви, държани с цел събиране на договорените парични потоци и за продажба, се признават в баланса по справедлива стойност, като разходите за придобиване се отнасят директно в печалбите или загубите. Всички промени в справедливата стойност се признават в печалбите или загубите като нетни приходи от търговски операции.

9) Финансови активи, държани в рамките на бизнес модел, чиято цел е активите да бъдат държани, за да се съберат договорените парични потоци

Финансови активи, държани в рамките на бизнес модел, чиято цел е активите да бъдат държани, за да се съберат договорените парични потоци, първоначално се признават по цена на придобиване, последващо се отчитат по тяхната амортизирана стойност, която представлява първоначалната оценка на актива, коригирана с амортизирана премия или сконто при прилагане на метода на ефективния лихвен процент. Амортизира се сконто/премията за всяка позиция поотделно и се признава в отчета за всеобхватния доход на Банката. На ежедневна база се изчисляват и признават лихви в отчета за всеобхватния доход на Банката.

г) Злато и други благородни метали

БНБ като централна банка поддържа определени количества злато като част от международните валутни резерви на страната. Съгласно изискванията на ЗБНБ тя може да предприема всички необходими действия, свързани с придобиване, притежаване и продажба на брутни международни валутни резерви, включително с монетарно злато. Следователно монетарното злато като част от международните валутни резерви може да бъде незабавно използвано от БНБ без допълнителни ограничения, което го определя като монетарен актив. Съгласно изискванията на „Общи положения за определяне на базите за оценка във финансовите отчети“ към МСФО, както и при липсата на конкретен МСФО, който да определя третирането на подобна трансакция, Банката определя представянето и оценката на монетарното злато като актив, отчитан в печалбата или загубата по справедлива стойност като най-надеждна и подходяща база за последваща оценка. Златото и другите благородни метали се оценяват по пазарната им стойност, определена на базата на фиксинга в евро на Лондонския пазар на благородни метали към отчетната дата.

Монетарно злато

Златото в стандартна форма (монетарно злато) първоначално се признава по цена на придобиване. Монетарното злато и другите инструменти в злато се оценяват ежедневно по последната пазарна стойност, публикувана на пазара на злато на едро в Лондон, Великобритания. Нереализираните печалби и загуби от преоценката на монетарното злато и другите инструменти в злато на Банката се признават в отчета за доходите.

г) Инвестиции в други предприятия

За целите на оценката при последващо отчитане на инвестициите в предприятия те са класифицирани като финансови активи, държани за търгуване, отчитани по справедлива стойност в „друг всеобхватен доход“.

Подробна информация относно притежаваните от Банката инвестиции е представена в приложение 14.

е) Дълготрайни материални и нематериални активи

Политиката, прилагана от Банката, е да отчита земя, сгради и останалите групи дълготрайни материални активи по преоценена стойност съгласно допустимия алтернативен подход на МСС 16 „Имоти, машини, съоръжения и оборудване“.

Банката признава нематериален актив, ако той отговаря на критериите за признаване по МСФО. Нематериалните активи са представени в отчета за финансовото състояние по цена на придобиване, включително платените мита, невъзстановими данъци, както и преките разходи за подготовката на актива за използването му по предназначение, намалена с начислената амортизация и със загубите от обезценка.

Земята и сградите се отчитат по справедлива стойност, която периодично се определя чрез оценка от професионални квалифицирани оценители. Преоценката на имотите се извършва актив по актив, като към датата ѝ натрупаната амортизация се отписва за сметка на брутната балансова стойност на актива, а нетната стойност се преизчислява спрямо преоценената му стойност. Когато в резултат от преоценка отчетната стойност на активите се увеличава, увеличението се отразява директно в „друг всеобхватен доход“. Когато в резултат от преоценка отчетната стойност на активите се намалява, намалението се признава в намаление на преоценъчния резерв на собствения капитал, като в случай на недостиг разликата се признава като разход в отчета за всеобхватния доход.

1) Последващи разходи

Отчетените отделно разходи, свързани с подновяване на компоненти на дълготрайните материални активи, се капитализират. Всички останали разходи се капитализират само тогава, когато увеличават бъдещите икономически ползи от дълготрайния материален актив. Всички останали разходи се признават в печалбите или загубите при тяхното възникване.

2) Амортизация

Амортизацията се начислява от деня на завършването на актива на базата на линейния метод за периода на очаквания срок на ползване. Земите не се амортизират. Управителният съвет на БНБ утвърждава годишните амортизационни норми, които са представени по-долу:

(%)

Активи	
Сгради	2–4
Машини, съоръжения и оборудване	3–15
Компютри	30–33,3
Стопански инвентар	15–20
Транспортни средства	8–25
Дълготрайни нематериални активи	20–25

Амортизация не се начислява върху разходите за придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи до момента на тяхното въвеждане в експлоатация.

3) Възстановима стойност на активите

Възстановима стойност на дълготрайните активи на Банката представлява по-високата от двете – нетната продажна стойност или стойността им в употреба. При оценка на стойността на активите в употреба очакваните бъдещи парични потоци се дисконтират до настояща стойност при използване на пределната норма на лихвата по привлечения ресурс, която отразява настоящите пазарни очаквания за стойността на парите във времето и специфичния за актива риск. За всеки актив, който самостоятелно не генерира парични потоци, възстановимата стойност се определя за единицата, генерираща парични потоци, на която принадлежи активът.

4) Реинтегриране на обезценката

Загубите от обезценка на дълготрайни материални активи се реинтегрират в случай на промяна на прогнозите, използвани за определяне на възстановимата стойност, до размера на балансовата стойност на актива, на която той би бил оценен след приспадане на амортизацията, ако не се признаваха загуби от обезценяването.

5) Бракуване и продажба

Имот, машина, съоръжение или оборудване се отписва от счетоводния баланс на Банката при продажба или когато активът окончателно е изваден от употреба и не се очакват никакви други икономически изгоди. Печалбите или загубите, получени от бракуването или продажбата на дълготрайни материални активи, се определят като разлика между постъпленията от продажба и балансовата стойност на актива и се признават за приход или разход в отчета за всеобхватния доход. Изтеглените от активна употреба дълготрайни материални активи, които се държат за продажба, се отчитат по балансова стойност към датата, на която активът е излязъл от активна употреба.

б) Материални запаси

Материални запаси са активи, държани от Банката, които ще бъдат използвани при основната дейност в процеса на предоставяне на услуги. Материалните запаси се отчитат в баланса на Банката по доставна (историческа) цена, която включва сумата от всички разходи по закупуването и разходи, свързани с доставката им до тяхното настоящо местоположение и състояние. В разходите по закупуването се включват покупната цена по фактура, вносните мита, невъзстановимите данъци и акцизи. В разходите по доставката се включват транспортните разходи и тези за товаро-разтоварните операции. Отписването на стоково-материалните запаси се извършва по метода на среднопретеглената стойност.

При спадане на пазарните цени, при физическо увреждане на материалните запаси, при остаряване на продуктите стойността на материалните запаси се коригира – оценяват се по по-ниската нетна реализуема стойност.

В края на отчетния период се прави оценка на нетната реализуема стойност на стоково-материалните запаси и, ако тя е по-ниска от доставната, разликата се отнася в текущите разходи. За всеки следващ отчетен период се прави нова оценка на нетната реализуема стойност. Ако през съответния отчетен период има условия за увеличение на стойността на материалните запаси, възстановяването ѝ е до размера на стойността, която те са имали преди намалението. Това възстановяване на отчетната стойност се отчита като увеличение на материалните запаси и като други текущи приходи.

ж) Чуждестранна валута

Приходите и разходите в чуждестранна валута се преизчисляват в левова равностойност по официалния валутен курс за деня на сделката. Монетарните активи и пасиви, деноминирани в чуждестранна валута, се преизчисляват в левове по заключителния обменен курс на Банката. Курсовите разлики, възникнали в резултат от преоценката на монетарните активи и пасиви, се отчитат в печалбите или загубите. Немонетарните активи и пасиви във валута са оценени по курса на датата на придобиване или по последна преоценка по справедлива стойност.

Неприключените форуърдни договори в чуждестранна валута са оценени по пазарна стойност. Печалбите и загубите от преоценката на неприключените форуърдни договори се отчитат в печалбите или загубите.

Валутните курсове на основните чуждестранни валути към 31 декември 2020 г. и 31 декември 2019 г. са, както следва:

Валута	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Долар	1: 1.59386 лв.	1: 1.74099 лв.
Евро	1: 1.95583 лв.	1: 1.95583 лв.
Специални права на тираж	1: 2.29559 лв.	1: 2.40749 лв.
Злато	1 тройунция: 3011.82 лв.	1 тройунция: 2656.13 лв.

3) Данъчно облагане

Банката не подлежи на облагане с данък върху печалбата във връзка с основната си дейност. Данъкът върху печалбата на дъщерните предприятия за периода включва текущ и отсрочен данък. Текущият данък включва сумата на данъка, която следва да се плати върху очакваната облагаема печалба за периода, въз основа на ефективната или на действащата данъчна ставка в деня на изготвяне на отчета за финансовото състояние. Отсроченият данък се изчислява чрез прилагане на балансовия метод за определяне на задълженията на базата на временните разлики между данъчно признатия размер и балансовата стойност на активите и пасивите.

Отсроченият данък се изчислява на базата на данъчните ставки, които се очаква да бъдат използвани за периода, когато се реализира активът, или при погасяването на пасива. Ефектът от промени в данъчните ставки върху отсрочения данък се отразява в отчета за всеобхватния доход, освен в степенята, в която се отнася за суми, предварително начислени или отчетени директно като друг всеобхватен доход.

Отсрочен данъчен актив се признава само до размера, до който е вероятно получаването на бъдещи облагаеми печалби, срещу които може да се оползотворят неизползваните данъчни загуби или данъчен кредит. Отсрочените данъчни активи се намаляват в степенята, до която вече не е вероятно реализиране на съответни данъчни ползи.

и) Провизии

Провизии, отчетени във връзка със съдебни дела или други задължения, се отчитат, когато Банката в резултат на минали събития е поела юридическо или конструктивно задължение, чието погасяване е вероятно да бъде свързано с изтичане на икономически ползи. Провизии се начисляват само когато Банката е в състояние надеждно да определи размера на бъдещите изходящи парични потоци.

к) Политика на разпределение на печалбата от дейността на Банката

Политиката на Банката за разпределение на печалбата от дейността ѝ се определя съгласно изискванията на ЗБНБ. С решение на УС на БНБ са приети „Вътрешни правила за финансови отчети и счетоводна политика на БНБ“, в сила от 1 януари 2007 г., в съответствие с чл. 36, ал. 1 и 2 от ЗБНБ. Съгласно тези правила Банката отнася в специални резерви нереализираните печалби и загуби, възникнали от преоценката на активи и пасиви, деноминирани в чуждестранна валута или злато. Съгласно изискванията на чл. 8, ал. 2 от ЗБНБ Банката отчислява 25% от годишното превишение на приходите над разходите във фонд „Резервен“. Съгласно чл. 8, ал. 3 от ЗБНБ след отчисляване за фонд „Резервен“ Банката по решение на Управителния съвет може да създава специален резерв за покриване на загуби от пазарен риск и други резерви. След заделянето на резерви съгласно ЗБНБ Банката предвижда остатъка за вноска в държавния бюджет. Разпределението на превишението на приходите над разходите е представено в приложение 23.

л) Парични средства и парични еквиваленти

За целите на отчета за паричния поток паричните средства и паричните еквиваленти се състоят от парични средства в каса, разплащателни сметки и срочни депозити с падеж до три месеца.

м) Доходи на персонала

Банката има задължение за изплащане на доход при напускане на свои служители, които се пенсионира в България в съответствие с изискванията на чл. 222, § 3 от Кодекса на труда (КТ). Съобразно тези разпоредби на КТ при прекратяване на трудовия договор на служител, придобил право на пенсия, работодателят му изплаща обезщетение в размер на две месечни брутни работни заплати. В случай че към датата на пенсиониране служителят има натрупан стаж от 10 и повече години в Банката, обезщетението е в размер на шест месечни брутни работни заплати. Към датата на отчета за финансовото състояние ръководството оценява приблизителния размер на потенциалните разходи за всички служители на базата на доклад, изготвен от актюер чрез използването на метода на прогнозните кредитни единици. В приложение 10 е оповестена сумата на начисленото задължение, както и основните допускания, на базата на които е извършена оценката му.

Доходи при прекратяване

Доходи при прекратяване се признават като разход, когато Банката се е ангажирала ясно, без реална възможност за отказ, с официален подробен план, с който или да прекрати трудови правоотношения преди нормалната дата на пенсиониране, или да предостави обезщетения при прекратяване в резултат на предложение, направено за насърчаване на доброволното напускане. Доходи при прекратяване при доброволно напускане са признати като разход, ако Банката е отправила официално предложение за доброволно прекратяване и е вероятно то да бъде прието, а броят на приелите го може да се оцени надеждно. Ако обезщетения се дължат за повече от 12 месеца след края на отчетния период, те се дисконтират до тяхната настояща стойност.

Краткосрочни доходи на наети лица

Задължения за краткосрочните доходи на наети лица се оценяват на недисконтирана база и са отчетени като разход, когато се предоставят свързаните с тях услуги. За пасив се признава сумата, която се очаква да бъде изплатена по краткосрочен бонус в пари, или планове за разпределение на печалбата, ако Банката има задължение да заплати тази сума като резултат от минали услуги, предоставени от служител, и задължението може да се оцени надеждно. Банката признава като задължение недисконтираната сума на оценените разходи за платен годишен отпуск, очаквани да бъдат заплатени на служителите в замяна на труда им за изминалия отчетен период.

н) МСФО 9 „Финансови инструменти“

Въведеният от МСФО 9 подход по отношение на класификацията на финансовите активи, базиран на комбинацията от характеристиките на паричните потоци на актива и бизнес модела, в който се управлява, определи модела, прилаган от Банката, при който всички признати финансови активи в обхвата на МСФО 9 се отчитат по амортизирана стойност или по справедлива стойност в зависимост от бизнес модела и характеристиките на паричните им потоци. Първоначално Банката признава финансовите активи и пасиви по цена на придобиване, която е справедливата цена, платена при придобиването. За целите на последващото оценяване на финансовите активи БНБ използва следните бизнес модели:

- финансови активи, държани с цел събиране на договорените парични потоци;
- финансови активи, държани с цел събиране на договорените парични потоци и за продажба.

Оценката дали паричните потоци по дългови инструменти се състоят само от главница и лихва се прави въз основа на фактите и обстоятелствата към първоначалното признаване на активите.

Счетоводното отчитане на финансовите пасиви е съответно по справедлива стойност или по амортизационна стойност, с изключение на третирането на разликите, възникващи от промени в собствения кредитен риск за финансови инструменти, определени за отчитане по справедлива стойност в печалбата или загубата. Съгласно МСФО 9 тези разлики се отчитат в друг всеобхватен доход без последващо рекласифициране в отчета за всеобхватния доход. Към датата на изготвяне на отчета Банката не отчита финансови пасиви в тази категория.

Банката отчита очаквани кредитни загуби за финансовите активи по амортизирана стойност, изчислени на базата на приета от УС на БНБ методология.

о) МСФО 16 „Лизинг“

Прилагането на МСФО 16 „Лизинг“ от Банката след 1 януари 2019 г. не е оказало влияние върху финансовото състояние или резултата от дейността ѝ за 2019 г. Банката е приела МСФО 16 по модифицирания ретроспективен метод.

За новите договори, сключени след 1 януари 2020 г., Банката преценява дали конкретен договор е лизингов, или съдържа лизингови компоненти.

Банката използва практическите облекчения, предвидени в стандарта, и е избрала да отчита краткосрочните си лизингови договори по отношение на машини и съоръжения (лизинг със срок на лизинговия договор от началната дата 12 месеца или по-малко, който не съдържа опция за закупуване) и прилага освобождаването от признаване на лизинг на активи с ниска стойност за лизинга на офис оборудване, което се счита за такова с ниска стойност. Лизинговете плащания по краткосрочен лизинг и лизинг на активи с ниска стойност се изписват като разход на линейна база за срока на лизинга.

Издадените през май 2020 г. от Съвета по международни счетоводни стандарти изменения в МСФО 16, свързани с отстъпки по лизинг в резултат от пандемията от COVID-19, не доведе до промени в лизинговите договори и/или възнаграждения, страна по които е Банката. Дъщерните дружества не отчитат отстъпките по наеми в резултат на пандемията като модификация в лизинговите договори.

п) Нови стандарти и разяснения, които все още не са в сила и не са възприети по-рано

По-долу са представени накратко публикуваните стандарти, които все още не са действащи или не са приложени по-рано от Банката към датата на издаване на настоящия финансов отчет. Оповестено е как в разумна степен може да се очаква да бъдат повлияни оповестяванията, финансовото състояние и резултатите от дейността, когато Банката възприеме тези стандарти за първи път. Това се очаква да стане, когато те влязат в сила.

МСФО 17 „Застрахователни договори“, включително „Изменения на МСФО 17“

На 25 юни 2020 г. СМСС издаде „Изменения на МСФО 17“ за отлагане на датата на първоначалното му прилагане заедно с изменение на МСФО 4 за промяна на фиксираната дата и удължаване на временното освобождаване от прилагане на МСФО 9 „Финансови инструменти“. Измененията на МСФО 4 „Застрахователни договори“ отлагат изискването за прилагане на МСФО 9 към годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2023 г., като по-ранното им прилагане е разрешено и следва да се прилагат ретроспективно. МСФО 17 „Застрахователни договори“ установява принципите за признаване, оценяване, представяне и оповестяване на издадени застрахователни договори. Също така той изисква прилагането на сходни принципи и по отношение на презастрахователните договори и инвестиционните договори с допълнителен, негарантиран доход. Целта на стандарта е да изисква дружествата да предоставят информацията,

свързана със застрахователни договори, по начин, който достоверно ги отразява. Тази информация осигурява базата за потребителите на финансови отчети да оценят ефекта, който договорите в рамките на обхвата на МСФО 17 оказват върху финансовото състояние, финансовите резултати и паричните потоци на дружествата. Стандартът все още не е приет от ЕС и не е приложим за Банката.

Изменения в МСС 1 „Представяне на финансови отчети: класификация на задълженията като текущи или нетекущи“ и „Класификация на задълженията като текущи или нетекущи - отлагане на датата на влизане в сила“

На 23 януари 2020 г. СМСС издаде изменения на МСС 1 Представяне на финансови отчети (измененията), за да изясни изискванията за класифициране на задълженията като текущи и нетекущи. Те уточняват:

1. какво се има предвид под право на разсрочване на уреждането;
2. че класифицирането на задължения като текущи или дългосрочни трябва да се основава на права, съществуващи в края на отчетния период;
3. че класифицирането на задължения не зависи от очакванията на ръководството за събития след датата на баланса по отношение на това дали предприятието ще осъществи ранно уреждане или ще упражнява правото си да забави уреждането на задължение; и
4. ситуацията, която се счита за уреждащи задължение (реферира към прехвърляне на парични средства, капиталови инструменти, други активи или услуги).

На 15 юли 2020 г. СМСС публикува втори проект на „Класификация на задълженията като текущи или нетекущи – отлагане на датата на влизане в сила (Предложено изменение на МСС 1)“, който предлага да се отложи датата на влизане в сила на измененията в МСС 1 за годишни отчетни периоди, започващи на или след 1 януари 2023 г. Стандартът все още не е приет от ЕС.

Изменения в МСФО 3 „Бизнес комбинации“; МСС 16 „Имоти, машини и съоръжения“; МСС 37 „Провизии, условни вземания и условни задължения“; Годишни подобрения 2018–2020 г.

На 14 май 2020 г. СМСС публикува изменения на:

1. МСФО 3 „Бизнес комбинации“ – актуализира се връзката с концептуалната рамка;
Съветът добави също и изключение от принципа на признаване в МСФО 3 за избягване на потенциални печалби или загуби от „ден 2“, възникващи по пасиви и условни задължения, които биха попаднали в обхвата на МСС 37 или КРМСФО 21 „Налози“, ако бъдат понесени отделно. В същото време Съветът реши да поясни съществуващите насоки в МСФО 3 за условните активи, които няма да бъдат засегнати от заместването на препратката към Рамката за изготвяне и представяне на финансови отчети.
2. МСС 16 „Имоти, машини и съоръжения“ – изменението е по отношение на действия преди целенасочената употреба и във връзка с приходите от продажба на стоки, произведени при прилагане на актива до местоположение и състояние, необходими, за да може той да функционира в съответствие с намеренията на ръководството;
3. МСС 37 „Провизии, условни вземания и условни задължения“ – по отношение на разходите, които предприятията трябва да включват като разходи за изпълнение на договор при оценката му дали е обременяващ;
4. Годишни подобрения 2018–2020 г. – изявлението съдържа изменения в МСФО 1 „Прилагане за първи път на Международните стандарти за финансово отчитане“ – дъщерно дружество в качеството на предприятие, прилагащо МСФО за първи път, МСФО 9 „Финансови инструменти“ – възнаграждения в теста на „10-те процента“ за отписване на финансови пасиви и МСС 41 „Земеделие“ – данъчно облагане при оценяване по справедлива стойност, изготвени в резултат на годишния проект за подобряването им.

Тези изменения, които влизат в сила за отчетни периоди, започващи на или след 1 януари 2022 г., не са приети от ЕС. Банката ще анализира и оцени ефектите от измененията върху финансовото състояние или резултатите от дейността си.

Реформа на базовите лихвени проценти – фаза 2 – изменения на МСФО 9, МСС 39, МСФО 7, МСФО 4 и МСФО 16

На 27 август 2020 г. Съветът по международни счетоводни стандарти публикува Реформа на базовите лихвени проценти към МСФО 9, МСС 39, МСФО 7, МСФО 4 и МСФО 16, представляваща финализирането на фаза 2, свързана с проекта по фактическата замяна на съществуващи базови лихвени проценти с алтернативни референтни лихвени проценти. Измененията допълват Реформата на лихвените показатели (Изменения на МСФО 9, МСС 39 и МСФО 7), публикувана през септември 2019 г. („Фаза 1, изменения“), и са насочени към ефектите върху финансовите отчети при замяна на стария лихвен процент с алтернативен референтен процент в резултат на реформата. Измененията във фаза 2 са свързани с промени в:

- договорените парични потоци – няма да е необходимо предприятието да отписва или коригира балансовата стойност на финансовите инструменти за промени, изисквани от реформата, а вместо това ще актуализира ефективния лихвен процент, за да отрази промяната в алтернативния референтен лихвен процент;
- счетоводното отчитане, чрез което да се предотврати ненужното прекратяване на хеджиращи взаимоотношения вследствие на замяната на базовия лихвен процент;
- допълнителните оповестявания – ще се изисква предприятието да разкрие информация за нови рискове, произтичащи от реформата, и как управлява прехода към алтернативни референтни ставки.

Измененията влизат в сила за отчетни периоди, започващи на или след 1 януари 2021 г., и не са приети от ЕС. Банката ще анализира и оцени въздействието от измененията върху финансовото състояние или резултатите от дейността.

Изменения в МСФО 4 „Застрахователни договори“ – отлагане на МСФО 9

На 25 юни 2020 г. СМСС издаде „Удължаване на временно освобождаване от прилагането на МСФО 9 (Изменения на МСФО 4)“. С измененията на МСФО 4 се удължава до 2023 г. срокът на действие на временното освобождаване от прилагането на МСФО 9, за да се хармонизира датата на влизане в сила на МСФО 9 с новия МСФО 17, с което се целѝ да се преодолеят временните счетоводни последици от различните дати на влизане в сила на МСФО 9 „Финансови инструменти“ и предстоящия МСФО 17 „Застрахователни договори“.

Измененията, които са в сила от 1 януари 2021 г., са приети от ЕС на 15 декември 2020 г. и са публикувани в „Официален вестник“ на ЕС на 16 декември 2020 г. Измененията не са приложими за Банката.

6. Оповестяване на политиката по управление на финансовия риск

а) Въведение и общ преглед

Въведение в политиката по управление на финансовия риск

Банката е изложена на следните видове риск при операциите си с финансови инструменти:

- кредитен риск;
- ликвиден риск;
- пазарен риск;
- операционен риск.

Това приложение дава информация за целите на Банката, експозициите към всеки от горепосочените рискове и политиките и процесите за измерване и управление на риска.

Общи положения при управление на риска

При управлението на брунтните международни валутни резерви БНБ има за цел, първо, да гарантира високата сигурност и ликвидност на активите, след което да търси максимизиране на доходността в зависимост от условията на международните пазари. Инвестиционната стратегия зависи предимно от специфичните функции на Банката, която работи в условията на паричен съвет и при пълно съответствие с изискванията на ЗБНБ.

Основна част от валутните резерви на БНБ са инвестирани в активи със сравнително ниско ниво на кредитен риск, като скontoви и купонни ценни книжа, издадени от държави, държавни агенции или наднационални финансови институции, както и в краткосрочни депозити във валута или злато, предоставени при първокласни чуждестранни банки. Останалата част се поддържа в СПТ, които са по сметки на БНБ при МВФ, и монетарно злато, съхранявано в трезорите на Банката.

Специализирано звено по управление на риска, свързан с валутните резерви, отговаря за изготвяне и предлага за одобрение проект на стратегическо структуриране на активите, бенчмарк на валутните резерви и инвестиционни ограничения по отношение на тяхното управление. На тримесечна база се прави цялостен преглед на промените в пазарните условия, размера и структурата на валутните резерви и при необходимост се извършва актуализация на инвестиционните ограничения и съответстващите им моделни портфейли (бенчмаркове). Ежедневно се следи и контролира спазването на заложените лимити, правила и процедури. Регулярно се изготвят отчети, които са предназначени както за оперативното управление на валутните резерви, така и за предоставяне на актуална информация на ръководството на Банката.

Всички разрешени финансови инструменти и класове активи, в които БНБ може да инвестира, са посочени във вътрешни нормативни документи. В тях са дефинирани основните портфейли и съответстващите им моделни портфейли (бенчмаркове), всички лимити за кредитен, лихвен, валутен и операционен риск, както и списък на разрешените емитенти на дългови инструменти, в които БНБ може да инвестира, а също списък с чуждестранните финансови институции – контрагенти на Банката.

Дейността по управление на валутните резерви се ръководи и от бизнес процедури и правила за поведение, регулиращи изпълнението на функциите и задачите на отговорните за процеса структурни звена.

б) Кредитен риск

БНБ е изложена на кредитен риск при осъществяване на търговските операции и инвестиционната дейност, както и в случаите, при които тя играе ролята на посредник от името на правителството или други публични институции. Банката поема кредитен риск и при операциите по покупко-продажба на чуждестранна валута с банки. Най-общо кредитният риск е свързан с вероятността за настъпване на неплатежоспособност на някой от контрагентите на БНБ, както и неплатежоспособност на някой от емитентите, в чийто дълг Банката е инвестирала свои средства. Кредитният риск при управлението на брунтните международни валутни резерви на БНБ се определя в съответствие с изискванията на чл. 28, ал. 3 от ЗБНБ. Съгласно тези изисквания БНБ може да инвестира валутни резерви в дългови инструменти, емитирани от чужди държави, централни банки, други чуждестранни финансови институции или международни финансови организации, чиито задължения са оценени с една от двете най-висо-

ки оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг и които са платими в свободно конвертируема валута в съответствие с вътрешно разработена методология, базирана на изискванията на чл. 28 от ЗБНБ.

Съгласно тези изисквания разрешените видове финансови инструменти за инвестиране на средствата при управление на международните резерви са, както следва:

- инвестиционни програми при централни банки;
- автоматично предоставяне в заем и/или заемане на ценни книжа при основния депозитар;
- тристранни репо операции с определени за целта контрагенти на БНБ, осъществявани посредством основния депозитар на Банката като трета страна;
- депозити във валута (срочни депозити и средства по текущи сметки) при контрагенти на БНБ, в това число при централни банки или наднационални финансови институции;
- депозити в злато (срочни депозити и средства по текущи сметки) при контрагенти на БНБ, в това число при централни банки или наднационални финансови институции;
- търговски ценни книжа (свс срок до падежа до 1 година), емитирани от държави или държавногарантирани институции, наднационални финансови институции, специализирани финансови агенции, банки и други финансови институции;
- облигации, емитирани от държави или държавногарантирани институции, наднационални финансови институции, специализирани финансови агенции, банки и други финансови институции, емитенти на обезпечени облигации. Всички облигации са с еднократно изплащане на номиналната стойност на датата на падежа и без възрадени опции;
- покупко-продажба на валута с вальор най-много 2 работни дни;
- покупко-продажба на банкноти в чуждестранна валута (евро), както и последващото им съхранение с инвестиционни цели, както и за целите на изпълнение на функциите на паричния съвет.

Заложени са два основни типа ограничения, които се изчисляват на базата на пазарната стойност на международните валутни резерви: 1) максимален или минимален лимит за тегло на различните класове активи в баланса на управление „Емисионно“; и 2) максимално допустима експозиция на БНБ към дадена страна, в това число и индивидуална към емитент/контрагент (ограничение за концентрация).

В условията на *COVID-19* през 2020 г. БНБ продължи консервативната си политика по отношение на управлението на кредитния риск при инвестиране на международните валутни резерви и въведе инвестиционни ограничения, целящи, от една страна, намаляване на кредитния и пазарния риск, а от друга – увеличаване на ликвидността на валутните резерви. През отчетния период лимитите за минимална и максимална кредитна експозиция по класове активи на ниво баланс, както и лимитите за концентрация към отделните емитенти и контрагенти бяха променени в по-консервативна посока. Детайлна информация по темата е оповестена в глава II „Брутни международни валутни резерви“.

в) Ликвиден риск

Ликвидният риск възниква при осигуряването на средства за основните дейности на Банката и управлението на нейните позиции. Той се проявява главно в два аспекта, като първият е риск Банката да не бъде в състояние да посрещне задълженията си в момента, когато станат дължими, а вторият се изразява в

невъзможността Банката да реализира на международните пазари свои активи по справедливи цени и в нормално установените срокове съгласно съответните пазарни конвенции.

БНБ се стреми да поддържа баланс между срочността на привличения ресурс и тази на активите посредством инвестиции във финансови инструменти с различна матуритетна структура. Инструментите по привлечените от Банката средства, предоставяни на клиентите по пасива, са главно депозитни/инвестиционни и разплащателни сметки. Обезпечаването на минимална ликвидност по видове валути се осигурява на дневна база с цел извършване на всички валутни плащания на БНБ. За по-доброто управление на риска, който съществува при ликвидирание на позиции във финансови инструменти, те са групирани по ликвидни рангове в зависимост от степента на трудност (т.е. отбив от справедливата цена), с която в кризисен момент могат да бъдат продадени на финансовите пазари. Въз основа на групирането по ликвидни рангове на различните видове финансови инструменти са въведени определени лимити за ликвидност на експозициите на БНБ.

Като част от цялостната стратегия за управление на ликвидния риск са дефинирани изисквания за управлението на ликвиден портфейл в евро и поддържане на активи в други валути, необходими за посрещане на съответни входящи и изходящи парични потоци на Банката.

Финансовите активи и пасиви на Банката, анализирани по остатъчен срок от датата на отчета за финансовото състояние до дата на последващо договаряне или предвиден падеж, са, както следва:

(хил. лв.)

	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 ме- сеца до 1 година	От 1 до 5 години	Над 5 години	Без опреде- лен падеж	Общо
Към 31 декември 2020 г.							
Финансови активи							
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	31 340 560	2 221 409	-	-	-	(2 824)	33 559 145
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	-	-	-	-	-	(2 824)	(2 824)
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	4 003 321	-	-	-	-	-	4 003 321
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	-	-	-	-	-	-	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	882 298	1 582 863	11 976 168	7 315 297	843 020	-	22 599 646
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	225 258	-	-	-	-	1 890 826	2 116 084
Други активи	33 696	13 361	70	-	-	-	47 127
Общо финансови активи	36 485 133	3 817 633	11 976 238	7 315 297	843 020	1 888 002	62 325 323
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	21 241 038	21 241 038
Задължения към банки и други финансови институции	23 518 532	-	-	-	-	-	23 518 532
Задължения към държавни институции и други задължения	8 646 875	-	-	-	-	-	8 646 875
Задължения за участие в международни финансови институции	-	-	-	-	-	3 235 232	3 235 232
Общо финансови пасиви	32 165 407	-	-	-	-	24 476 270	56 641 677
Разлика в срочността на финансовите активи и пасиви	4 319 726	3 817 633	11 976 238	7 315 297	843 020	(22 588 268)	5 683 646

(хил. лв.)

	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 ме- сеца до 1 година	От 1 до 5 години	Наг 5 години	Без опреде- лен падеж	Общо
Към 31 декември 2019 г.							
Финансови активи							
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	14 551 307	-	-	-	-	(5 258)	14 546 049
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	-	-	-	-	-	(5 258)	(5 258)
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	3 536 393	-	-	-	-	(703)	3 535 690
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	-	-	-	-	-	(703)	(703)
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	2 272 836	1 807 443	10 718 201	15 470 000	65 223	-	30 333 703
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	236 239	-	-	-	-	1 979 662	2 215 901
Други активи	38 428	15 564	128	-	-	-	54 120
Общо финансови активи	20 635 203	1 823 007	10 718 329	15 470 000	65 223	1 973 701	50 685 463
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	19 104 920	19 104 920
Задължения към банки и други финансови институции	14 462 625	-	-	-	-	-	14 462 625
Задължения към държавни институции и други задължения	8 853 715	-	-	-	-	-	8 853 715
Задължения за участие в международни финансови институции	-	-	-	-	-	3 394 229	3 394 229
Общо финансови пасиви	23 316 340	-	-	-	-	22 499 149	45 815 489
Разлика в срочността на финансовите активи и пасиви	(2 681 137)	1 823 007	10 718 329	15 470 000	65 223	(20 525 448)	4 869 974

Остатъчните договорени недисконтирани падежи на финансовите пасиви на Банката са, както следва:

(хил. лв.)

	Балансова стойност	Брутен но- минален изхо- дящ паричен поток	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 ме- сеца до 1 година	От 1 до 5 години	Наг 5 години
Към 31 декември 2020 г.							
Банкноти и монети в обращение	21 241 038	21 241 038	-	-	-	-	21 241 038
Задължения към банки и други финансови институции	23 518 532	23 518 532	23 518 532	-	-	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	8 646 875	8 646 875	8 646 875	-	-	-	-
Задължения за участие в международни финансови институции	3 235 232	3 235 232	-	-	-	-	3 235 232
	56 641 677	56 641 677	32 165 407	-	-	-	24 476 270
Към 31 декември 2019 г.							
Банкноти и монети в обращение	19 104 920	19 104 920	-	-	-	-	19 104 920
Задължения към банки и други финансови институции	14 462 625	14 462 625	14 462 625	-	-	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	8 853 715	8 853 715	8 853 715	-	-	-	-
Задължения за участие в международни финансови институции	3 394 229	3 394 229	-	-	-	-	3 394 229
	45 815 489	45 815 489	23 316 340	-	-	-	22 499 149

2) Пазарен риск

Пазарен риск

Всички финансови инструменти са обект на пазарен риск, т.е. на риск от обезценка в резултат от настъпване на промени в пазарните условия. Инструментите се оценяват ежедневно по справедлива пазарна стойност, която в максимална степен отразява текущите условия на международните финансови пазари за съответния вид финансови инструменти. Банката управлява своите портфейли при отчитане на променящите се пазарни условия, както и измененията в структурата на пасиви на баланса на управление „Емисионно“. Експозицията по отношение на пазарния риск се поддържа чрез спазване на съответните лимити, определени в „Инвестиционните ограничения и бенчмаркове за управление на брунтните международни валутни резерви“.

В следващата таблица е представен един важен измерител на пазарния риск – „стойност, изложена на риск“ (*VaR*). *VaR* е показател за максималната загуба за определен период от време (период на държане) и определена степен на вероятност (наричана още ниво на достоверност или интервал на доверителност). Използваният в отчета *VaR* се основава на 95% ниво на достоверност и предполага едnodневен период на държане.

При изчисляването на общия риск, валутния риск и лихвения риск са използвани емпиричните разпределения, получени от времеви редове с дължина 30-дневни наблюдения съответно на общия доход, валутния доход и лихвения доход на активите. Представена е и корелацията между валутния и лихвения риск. За всеки от показателите е изчислена стойността към последната дата от периода, средната за разглеждания период, както и минималната и максималната му стойност.

(хил. лв.)

	Към 31 декември 2020 г.	Средно	Максимум	Минимум
Валутен риск	(35 449)	(58 094)	(107 024)	(14 356)
Лихвен риск	(5 698)	(8 483)	(34 555)	(2 115)
Корелация (%)	0.10	0.14	0.64	(0.42)
Общ риск	(36 964)	(61 379)	(136 979)	(15 984)
	Към 31 декември 2019 г.	Средно	Максимум	Минимум
Валутен риск	(23 316)	(24 083)	(39 695)	(6 305)
Лихвен риск	(5 564)	(4 214)	(11 728)	(1 032)
Корелация (%)	0.50	0.46	0.87	(0.13)
Общ риск	(28 656)	(26 116)	(48 405)	(9 029)

Лихвен риск

Банката е изложена на риск от промени в лихвените нива, което оказва влияние върху цените на активите (включително инвестициите) и лихвоносните пасиви. Основна мярка за измерване на абсолютното ниво на лихвения риск е модифицираната дюрация. Тя дава оценка за това с колко би се променила пазарната стойност на даден актив (пасив) в процент, ако лихвените нива се променят с базисни точки (една стотна от процента). Освен това ежедневно се изчисляват и следят допълнителни технически параметри на портфейлите, като изпъкналост (конвекситет), дюрация във фиксирана точка от кривата на доходност и др. За всеки един от портфейлите на БНБ лихвеният риск е ограничен посредством избор на съответен моделен портфейл (бенчмарк) и установени в инвестиционните ограничения лимити за максимално отклонение на лихвения риск от този на съответния бенчмарк. Лимитът за относителен лихвен риск на инвестиционните портфейли се задава чрез мярката за риск „колебливост на относителната доходност“.

При активи и пасиви с плаващи лихвени проценти Банката е изложена на риск от промени в базата, служеща за определяне на лихвените проценти.

(хил. лв.)

	Общо	Плаващ лихвен процент	Фиксиран лихвен процент		
			До 1 месец	От 1 до 3 месеца	Над 3 месеца
Към 31 декември 2020 г.					
Лихвоносни активи					
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	27 371 483	24 876 619	271 675	2 223 189	-
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	-	-	-	-	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	22 730 574	393 652	884 643	1 586 044	19 866 235
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	225 258	-	225 258	-	-
Други лихвоносни активи	47 127	33 696	-	13 361	70
Общо	50 374 442	25 303 967	1 381 576	3 822 594	19 866 305
Лихвоносни пасиви					
Задължения към банки и други финансови институции	23 518 532	-	23 518 532	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	6 987 891	6 987 891	-	-	-
Задължения за участие в международни финансови институции	1 402 320	1 402 320	-	-	-
Общо	31 908 743	8 390 211	23 518 532	-	-
Разлика между лихвоносни активи и пасиви	18 465 699	16 913 756	(22 136 956)	3 822 594	19 866 305
Към 31 декември 2019 г.					
Лихвоносни активи					
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	12 490 270	2 267 045	10 223 225	-	-
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	2 094 291	-	2 094 291	-	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	30 502 301	392 770	2 289 696	1 813 407	26 006 428
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	236 238	-	236 238	-	-
Други лихвоносни активи	54 120	38 428	-	15 564	128
Общо	45 377 220	2 698 243	14 843 450	1 828 971	26 006 556
Лихвоносни пасиви					
Задължения към банки и други финансови институции	14 462 625	-	14 462 625	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	5 814 041	5 814 041	-	-	-
Задължения за участие в международни финансови институции	1 470 677	1 470 677	-	-	-
Общо	21 747 343	7 284 718	14 462 625	-	-
Разлика между лихвоносни активи и пасиви	23 629 877	(4 586 475)	380 825	1 828 971	26 006 556

За управлението на лихвения риск и границите на изменението на лихвените проценти се правят наблюдения върху чувствителността на финансовите активи и пасиви към различни стандартни и нестандартни сценарии за движението на лихвените проценти.

Стандартните сценарии разглеждат следните промени в кривите на доходност: 1) 100 базисни точки мигновено паралелно нарастване; 2) 100 базисни точки мигновен паралелен спад; 3) 50 базисни точки паралелно нарастване на кривите в рамките на едногодишен период, и 4) 50 базисни точки паралелен спад в кривите на доходност също за едногодишен период. При последните два сценария се допуска, че кривите на доходност се променят със съответната стъпка в началото на периода, след което остават на същите нива до края на едногодишния период.

Анализът на чувствителността на активите на Банката (при първо приближение) спрямо промяната на лихвените проценти при непроменяща се балансова

позиция и предвиждане за динамика на кривите на доходност за съответните активи е, както следва:

(хил. лв.)

	100 базисни точки мигновено паралелно нарастване в рамките на деня	100 базисни точки мигновен паралелен спад в рамките на деня	50 базисни точки паралелно нарастване в началото на периода	50 базисни точки паралелен спад в началото на периода
Към 31 декември 2020 г.	(291 821)	291 821	(270 348)	(420 786)
Към 31 декември 2019 г.	(400 664)	400 664	(207 830)	(201 529)

Валутен риск

За Банката валутен риск е налице в случаите, когато има несъответствие между валутната структура на активите и валутната структура на пасивите. Банката е изложена на валутен риск при извършване на сделки с финансови инструменти, деноминирани в различни от евро валути.

С въвеждането на паричния съвет и фиксирането на българския лев към еврото върху финансовите отчети, изготвени в национална валута, влияние оказват промените на обменния курс на лева спрямо валутите, различни от еврото.

С цел минимизиране на валутния риск е въведено ограничение за отклоненията на валутната структура на активите от тази на пасивите. Съгласно чл. 31, ал. 3 на ЗБНБ общата пазарна стойност на активите във валути, различни от евро, СПТ и монетарно злато, не може да се отклонява с повече от +/-2% от пазарната стойност на средствата по пасива, деноминирани в тези валути.

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Активи		
Български левове и евро	55 028 862	43 683 048
Долари	66 830	79 635
Японски йени	239	158
Британски лири	484	294
СПТ	3 489 124	3 660 357
Злато	3 953 565	3 457 041
Други	583	657
	62 539 687	50 881 190
Пасиви, капитал и резерви		
Български левове и евро	59 086 884	47 245 649
Долари	67 472	81 478
Японски йени	-	1
Британски лири	-	-
СПТ	3 385 286	3 553 285
Други	45	777
	62 539 687	50 881 190
Нетна позиция		
Български левове и евро	(4 058 022)	(3 562 601)
Долари	(642)	(1 843)
Японски йени	239	157
Британски лири	484	294
СПТ	103 838	107 072
Злато	3 953 565	3 457 041
Други	538	(120)

г) Използване на счетоводни преценки и предположения

Управителният съвет на БНБ обсъжда развитието, избора и оповестяването на съществени счетоводни политики и оценки, както и приложението им.

Тези оповестявания допълват коментарите за управлението на финансовия риск.

Основни приоритети на ръководството на Банката и през следващите години ще останат запазване на стабилността на паричната и финансовата система в страната, запазване на стабилната ликвидна позиция на Банката и непрекъснатото подобряване на методите и техниките за оценка, контрол и управление на валутните резерви на международните финансови пазари.

1) Определяне на справедливата стойност

Определянето на справедливата стойност на финансови активи и пасиви, за които няма наблюдавана пазарна цена, изисква използването на оценъчни техники, описани в счетоводна политика. За финансови инструменти, които се търгуват рядко и чиято цена не е прозрачна, справедливата стойност е по-малко обективна и изисква експертна преценка в зависимост от ликвидност, концентрация, несигурност на пазарните фактори, ценови предположения и други рискове, влияещи върху конкретния инструмент.

2) Оценка на финансови инструменти

Банката оценява справедливата стойност на финансовите инструменти, използвайки следната йерархия от методи:

- **ниво 1:** обявена пазарна цена или цена на затваряне за позиции, за които има надежден пазар;
- **ниво 2:** техники за оценяване, основани на реална пазарна информация за кривата на доходност. Тази категория методи се използва за оценка на дългови ценни книжа, за които няма надежден пазар;
- **ниво 3:** оценъчни техники, при които входящите данни за финансовите активи и пасиви не са базирани на налична пазарна информация.

Справедливата стойност на финансовите активи и пасиви, които се търгуват на международните финансови пазари и за които има достъпна пазарна информация, е основана на обявени пазарни цени или цени, формирани при затваряне на даден пазар. Използването на реални пазарни цени и информация намалява нуждата от управленска преценка и предположения, както и несигурността, свързана с определянето на справедливата им стойност. Наличността на реални пазарни цени и информация варира в зависимост от продуктите и пазарите и се променя въз основа на специфични събития и общите условия на финансовите пазари. За всички останали финансови инструменти, за които няма текущи пазарни котировки, Банката определя справедливата им стойност, използвайки техники на оценяване, базирани на определяне на нетната сегашна стойност. Изчисляването на нетната сегашна стойност се извършва посредством използването на пазарни криви на доходност с отчитане, където е необходимо, на кредитни спредове за съответния инструмент. Целта на техниките на оценяване е да се определи справедлива стойност, която отразява максимално коректно цената на финансовия инструмент на отчетната дата.

Банката има установена контролна среда по отношение оценяването на справедлива стойност. За финансовите инструменти тя се определя от специализирано звено за анализ и контрол на рисковете. Специфичните контроли включват проверка на реалната ценова информация; периодичен преглед на текущите модели за оценка и в случай на необходимост разработка, одобрение и въвеждане на нови модели за оценка; осъществяване на допълнителна последваща проверка посредством анализ и сравняване на данните от различни информационни източници и други.

Следващата таблица анализира финансовите инструменти, отчитани по справедлива стойност, според модели за оценка. Данните не включват капиталовите инструменти, които се отчитат по цена на придобиване (приложение 14).

(хил. лв.)

	Ниво 1 Обявени пазарни цени на активни пазари	Ниво 2 Оценъчни техники (с помощта на пазарни данни)	Общо
31 декември 2020 г.			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	33 559 145	-	33 559 145
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	(2 824)	-	(2 824)
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	4 003 321	-	4 003 321
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	-	-	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	17 027 954	5 571 692	22 599 646
Общо	54 590 420	5 571 692	60 162 112
31 декември 2019 г.			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	14 546 049	-	14 546 049
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	(5 258)	-	(5 258)
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	3 535 690	-	3 535 690
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	(703)	-	(703)
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	28 407 813	1 925 890	30 333 703
Общо	46 489 552	1 925 890	48 415 442

Финансовите инструменти, отчитани не по справедлива стойност, а по ниво в йерархията на справедливите стойности, където се категоризира оценката по справедлива стойност, са посочени в таблицата, както следва:

(хил. лв.)

	Ниво 1 Обявени пазарни цени на активни пазари	Ниво 2 Наблюдавани входящи данни, различни от котирани цени	Общо
31 декември 2020 г.			
Задължения към банки и други финансови институции	-	23 518 532	23 518 532
Задължения към държавни институции и други задължения	-	8 646 875	8 646 875
Задължения за участие в международни финансови институции	-	3 235 232	3 235 232
Общо	-	35 400 639	35 400 639
31 декември 2019 г.			
Задължения към банки и други финансови институции	-	14 462 625	14 462 625
Задължения към държавни институции и други задължения	-	8 853 715	8 853 715
Задължения за участие в международни финансови институции	-	3 394 229	3 394 229
Общо	-	26 710 569	26 710 569

Справедливата стойност на задълженията към банки и други финансови институции и на задълженията към държавни институции е приблизително равна на отчетната им стойност поради това, че са краткосрочни.

Справедливата стойност на задълженията за участие в международни финансови институции е приблизително равна на отчетната им стойност поради това, че те са безлихвени и нямат определен падеж.

е) Матуритетна структура на активите и пасивите

Активите и пасивите на Банката, анализирани по остатъчен срок от датата на отчета за финансовото състояние до дата на последващо договаряне или предвиден падеж, са, както следва:

(хил. лв.)

	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 ме- сеца до 1 година	От 1 до 5 години	Наг 5 годи- ни	Без опреде- лен падеж	Общо
Към 31 декември 2020 г.							
Финансови активи							
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	31 340 560	2 221 409	-	-	-	(2 824)	33 559 145
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	-	-	-	-	-	(2 824)	(2 824)
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	4 003 321	-	-	-	-	-	4 003 321
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	-	-	-	-	-	-	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	882 298	1 582 863	11 976 168	7 315 297	843 020	-	22 599 646
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	225 258	-	-	-	-	1 890 826	2 116 084
Материални активи	-	-	-	-	-	163 824	163 824
Нематериални активи	-	-	-	-	-	8 783	8 783
Други активи	33 696	13 361	70	-	-	41 757	88 884
Общо финансови активи	36 485 133	3 817 633	11 976 238	7 315 297	843 020	2 102 366	62 539 687
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	21 241 038	21 241 038
Задължения към банки и други финансови институции	23 518 532	-	-	-	-	-	23 518 532
Задължения към държавни институции и други задължения	8 646 875	-	-	-	-	-	8 646 875
Задължения за участие в международни финансови институции	-	-	-	-	-	3 235 232	3 235 232
Други пасиви	-	-	-	-	-	771 674	771 674
Общо финансови пасиви	32 165 407	-	-	-	-	25 247 944	57 413 351
Разлика в срочността на активи и пасиви	4 319 726	3 817 633	11 976 238	7 315 297	843 020	(23 145 578)	5 126 336

(хил. лв.)

	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 ме- сеца до 1 година	От 1 до 5 години	Над 5 годи- ни	Без опреде- лен падеж	Общо
Към 31 декември 2019 г.							
Финансови активи							
Парични средства и предоставени де- позити в чуждестранна валута	14 551 307	-	-	-	-	(5 258)	14 546 049
<i>в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9</i>	-	-	-	-	-	(5 258)	(5 258)
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	3 536 393	-	-	-	-	(703)	3 535 690
<i>в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9</i>	-	-	-	-	-	(703)	(703)
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	2 272 836	1 807 443	10 718 201	15 470 000	65 223	-	30 333 703
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеоб- хватен доход	236 239	-	-	-	-	1 979 662	2 215 901
Материални активи	-	-	-	-	-	150 771	150 771
Нематериални активи	-	-	-	-	-	6 229	6 229
Други активи	38 428	15 564	128	-	-	38 727	92 847
Общо финансови активи	20 635 203	1 823 007	10 718 329	15 470 000	65 223	2 169 428	50 881 190
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	19 104 920	19 104 920
Задължения към банки и други финансови институции	14 462 625	-	-	-	-	-	14 462 625
Задължения към държавни институ- ции и други задължения	8 853 715	-	-	-	-	-	8 853 715
Задължения за участие в международ- ни финансови институции	-	-	-	-	-	3 394 229	3 394 229
Други пасиви	-	-	-	-	-	265 627	265 627
Общо финансови пасиви	23 316 340	-	-	-	-	22 764 776	46 081 116
Разлика в срочността на активи и пасиви	(2 681 137)	1 823 007	10 718 329	15 470 000	65 223	(20 595 348)	4 800 074

7. Приходи от и разходи за лихви

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Приходи от лихви		
– от ценни книжа	133 610	194 599
– от депозити	121 009	65 002
– други	221	36
	254 840	259 637
Разходи за лихви		
– по депозити	87 600	74 527
– други	-	-
	87 600	74 527

Приходите от лихви включват лихви в размер на 101 248 хил. лв. по текущи сметки на клиенти на БНБ, дължащи се на прилагане на референтни лихвени проценти с отрицателни стойности (31 912 хил. лв. към 31 декември 2019 г.).

Към 31 декември 2020 г. няма разходи за лихви, платени по депозити на правителството и други организации в чуждестранна валута (1833 хил. лв. към 31 декември 2019 г.).

Разходите за лихви, платени по депозити, включват платени лихви в размер на 72 683 хил. лв. по предоставени депозити и текущи сметки при чуждестранни кореспонденти, дължащи се на прилагане на референтни лихвени проценти с отрицателни стойности (54 284 хил. лв. към 31 декември 2019 г.).

Включени са и 8316 хил. лв. платени лихви по техническата сметка на националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ в ЕЦБ (3657 хил. лв. към 31 декември 2019 г.).

През отчетния период определените от УС на ЕЦБ равнища на лихвения процент по депозитното улеснение на Евросистемата останаха непроменени. Лихвеният процент през отчетния период остана фиксиран на -0.50%.

8. Нетни печалби/(загуби) от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Нетни (загуби) от операции с ценни книжа	(187 792)	(256 402)
Нетни печалби/(загуби) от операции с чуждестранна валута	(888)	2 042
Нетни печалби/(загуби) от преоценка на фючъри	110	(154)
Нетни печалби/(загуби) от преоценка на ценни книжа	(38 473)	(13 192)
Нетни печалби/(загуби) от преоценка на активи и пасиви в чуждестранна валута	(4 028)	1 037
Нетни печалби от преоценка на злато	436 626	647 198
Провизии за очаквани кредитни загуби	-	-
	205 555	380 529

В нетните печалби/(загуби) от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, към 31 декември 2020 г. с най-голям дял е нетната печалба от преоценка на златото в размер на 436 626 хил. лв., в резултат от увеличение на пазарната цена на златото от 2656.13 лв. за тройунция към 31 декември 2019 г. до 3011.82 лв. за тройунция към 31 декември 2020 г., или увеличение с 13.39%.

Нетната загуба от операции с ценни книжа е в размер на 187 792 хил. лв. Основни фактори за нетната загуба са отрицателната доходност, на която деноминирани в евро облигации с високо кредитно качество се купуват и търгуват, както и фактът, че обикновено тези ценни книжа се купуват със значителна премия над номиналната им стойност, като принципно купонната доходност е сравнително ниска или нулева и тя не може да компенсира отрицателната пазарна преоценка на ценните книжа от момента на закупуване до момента на техния падеж или продажба.

През отчетния период пазарната доходност на ценните книжа се запази на много ниски отрицателни нива и на практика инвестициите в ценни книжа и държането им до падежа предполагаха отрицателна възвръщаемост за периода на тяхното държане. В краткосрочните матуритетни сектори, където преимуществено БНБ инвестира валутните резерви, представени от бенчмарковите двегодишни ДЦК на Германия, пазарната доходност се понижи с около 10 базисни точки, което беше в много голяма степен относимо и към преобладаващата доходност на ценните книжа на останалите разрешени емитенти на деноминирани в евро облигации. Нетният ефект от преоценки на ценните книжа вследствие на всички пазарни промени през периода е отрицателен и възлиза на 38 473 хил. лв.

9. Други оперативни приходи

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Приходи от дъщерни предприятия	29 407	36 401
Приходи от асоциирани предприятия	(170)	4 063
Приходи от продажба на монети	3 138	1 194
Приходи от дивиденди	12 346	4 701
Други нетни приходи	2 528	2 592
	47 249	48 951

Приходите от дивиденди включват получени дивиденди от участието на БНБ в „Печатница на БНБ“ АД в размер на 10 346 хил. лв., в „Монетен двор“ ЕАД в размер на 77 хил. лв., в „БОРИКА“ АД в размер на 1445 хил. лв. и в „Дружество за касови услуги“ АД в размер на 478 хил. лв. За целите на консолидирания финансов отчет дивидентите, получени от „Печатница на БНБ“ АД и „Монетен двор“ ЕАД, са елиминирани.

През 2020 г. БНБ не е получила дивидент за участието си в Банката за международни разплащания (БМР).

В другите нетни приходи се включват финансови приходи на дъщерните предприятия в размер на 1149 хил. лв. и приходи от преразпределено възнаграждение от ЕЦБ във връзка с ТАРГЕТ2 в размер на 897 хил. лв.

10. Общи административни разходи

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Разходи за персонала	46 146	42 227
Административни разходи	64 150	66 644
Амортизация	13 930	13 970
Други разходи	3 487	5 191
	127 713	128 032

Броят на заетите служители в БНБ и дъщерните ѝ предприятия е 1145 към 31 декември 2020 г. (1160 към 31 декември 2019 г.), в това число персоналот на БНБ е 895 служители (при 895 към 31 декември 2019 г.).

Разходите за персонала включват заплати, социални и здравни осигуровки, начислени в съответствие с разпоредбите на националното законодателство към 31 декември 2020 г., и разходи за социална дейност, съответно за БНБ – 37 894 хил. лв. (34 506 хил. лв. към 31 декември 2019 г.), за „Печатница на БНБ“ АД – 5711 хил. лв. (5090 хил. лв. към 31 декември 2019 г.) и за „Монетен двор“ ЕАД – 2541 хил. лв. (2631 хил. лв. към 31 декември 2019 г.).

В разходите за персонал са включени разходи за възнаграждения на членовете на УС на БНБ в размер на 1358 хил. лв. към 31 декември 2020 г. (1256 хил. лв. към 31 декември 2019 г.), представени, както следва:

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Общо разходи за брутни възнаграждения*	1 358	1 256
в т.ч. допълнително материално стимулиране до достигане на лимитите, установени в съответствие с чл. 23, ал. 3 от ЗБНБ с решение от 30 юли 2015 г. на УС на БНБ**	407	384
Разходи при изтичане/прекратяване на мандат на членове на УС на БНБ	36	136
Общо брутни възнаграждения, изплатени на членовете на УС на БНБ	1 394	1 392

* Възнагражденията са преди данъчно облагане.

** https://www.bnb.bg/AboutUs/PressOffice/POPressReleases/POPRDate/PR_20150730_1_BG

С приемането на Бюджета на БНБ за 2020 г. размерът на месечните възнаграждения на членовете на УС е определен, както следва: управител – 17 888 лв.; подуправители – 15 332 лв.; други членове на УС – 5111 лв.

Задълженията към персонала при пенсиониране, изчислени на базата на актюерска оценка и съгласно МСС 19 „Доходи на наети лица“, са представени, както следва:

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Задължения по дефинирани доходи към 1 януари	3 684	3 311
Изплатени доходи по плана	(270)	(350)
Разходи за текущ трудов стаж	484	437
Разходи за лихви	11	20
Ефект от промяна в плана	4	(2)
Актюерска (печалба)/загуба от действителен опит	308	104
Актюерска (печалба) от промяна на демографските предположения	112	-
Актюерска загуба от промяна на финансовите предположения	(2)	164
Актюерска загуба, призната в разходите	-	-
Задължения по дефинирани доходи към 31 декември	4 331	3 684

Разходи, признати в отчета за печалбата или загубата

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Разходи за текущ стаж	484	437
Разходи за лихви	11	20
Актюерски загуби	4	-
Ефект от промяна в плана	-	-
Общо	499	457

Актюерски предположения

Основните актюерски предположения към датата на отчета са следните (среднопретеглени стойности):

(%)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Дисконтов лихвен процент към 31 декември	0.20	0.19
Бъдещо нарастване на заплатите	5.00	5.00

(хил. лв.)

Разпределение на задълженията към персонала на БНБ (без дъщерните предприятия) по остатъчен срок	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
До 1 година	735	494
От 1 до 3 години	350	466
От 3 до 5 години	395	321
От 5 до 10 години	658	549
Над 10 години	1 274	1 034
Общо	3 412	2 864

В административните разходи са включени разходите на Банката за паричното обращение в размер на 33 294 хил. лв. към 31 декември 2020 г. (30 779 хил. лв. към 31 декември 2019 г.) и разходи за извършване на международен одит в размер на 104 хил. лв. (104 хил. лв. към 31 декември 2019 г.).

В периода 27 юли 2020 г. – 31 декември 2020 г. не се наложи Банката да извърши и отчете административни разходи, свързани с управлението на Фонда за реструктуриране на банките. Към 31 декември 2020 г. по неговите сметки няма начислени административни разходи.

Във връзка с разпространението на пандемията от COVID-19 и въведените ограничения през отчетния период възникна необходимост от промяна в размера на планираните средства по показатели от бюджета на Банката за 2020 г., която е извършена при прилагане на бюджетната процедура.

11. Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Парични средства в чуждестранна валута	6 196 585	2 077 206
Разплащателни сметки в банки	24 855 855	2 267 233
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	(2 168)	(34)
Депозити в чуждестранна валута	2 506 705	10 201 610
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	(656)	(5 224)
	33 559 145	14 546 049

Паричните средства и предоставените депозити в чуждестранна валута по кореспонденти са представени, както следва:

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Резиденти на еврозоната		
в евро	25 022 408	7 095 125
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	(2 666)	(3 390)
в други валути	-	-
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	-	-
	25 022 408	7 095 125
Нерезиденти на еврозоната		
в евро	7 068 859	5 891 877
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	(142)	(1 838)
в други валути	1 467 878	1 559 047
в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9	(16)	(30)
	8 536 737	7 450 924
	33 559 145	14 546 049

Предоставените срочни депозити в чуждестранна валута при кореспонденти с кредитен рейтинг на контрагента, определен най-малко от две от шестте международно признати рейтингови агенции – *Standard&Poor's*, *Fitch Ratings*, *Moody's*, *DBRS*, *R&I* и *JCRA*, са представени по-долу.

(хил. лв.)

Депозити по кредитен рейтинг на контрагента	Краткосрочен кредитен рейтинг на контрагента	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
	A-1+	660 803	1 172 338
	<i>в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9</i>	(67)	(252)
	A-1	1 832 114	9 028 464
	<i>в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9</i>	(589)	(4 972)
		2 492 917	10 200 802

В представянето по кредитен рейтинг не се включват предоставени безсрочни депозити при външни мениджъри.

Максималната експозиция на БНБ, изложена на кредитен риск, е равна на балансовата стойност на паричните средства по разплащателни сметки и депозитите.

12. Злато, инструменти в злато и други благородни метали

	31 декември 2020 г.		31 декември 2019 г.	
	хил. тройунции	хил. лв.	хил. тройунции	хил. лв.
Кюлчета злато в стандартна форма	513	1 545 193	513	1 362 709
Депозити в злато в стандартна форма	800	2 408 372	788	2 093 588
<i>в т.ч. провизии за очаквани кредитни загуби по МСФО 9</i>		-		(703)
Злато в друга форма	16	47 017	16	41 959
Други благородни метали		2 739		37 434
		4 003 321		3 535 690

Златото в стандартна форма включва злато, предоставено за депозитарно съхранение и на депозит. Депозитите в злато са предоставени на банки, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки от две международно признати рейтингови агенции.

Златото в друга форма включва възпоменателни златни монети на стойност 47 017 хил. лв.

В „други благородни метали“ са включени сребърни възпоменателни монети на стойност 164 хил. лв. и платинени възпоменателни монети на стойност 2575 хил. лв.

В резултат на приключване на сделка за финансов суап с Банката за международни разплащания, Базел, позицията „депозити в злато в стандартна форма“ е увеличена с 11 113.6 тройунции и позицията „други благородни метали“ е намалена с преоценката на скраб от сребърни монети по пазарни цени в размер на 34 459 хил. лв., отнесена в преоценъчен резерв.

13. Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата

(хил. лв.)

Ценни книжа, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Чуждестранни ценни книжа	22 599 646	30 333 703
Общо	22 599 646	30 333 703

Ценните книжа включват лихвени и скontoви ценни книжа, деноминирани в евро. Купонната лихва по ценните книжа, деноминирани в евро, достига 0.60% към 31 декември 2020 г. (0.74% към 31 декември 2019 г.).

Ценните книжа, емитирани от чуждестранни правителства и други емитенти или от съответните емитенти с кредитен рейтинг, определен най-малко от две от шестте международно признати рейтингови агенции – *Standard&Poor's*, *Fitch Ratings*, *Moody's*, *DBRS*, *R&I* и *JCRA*, са представени, както следва:

(хил. лв.)

	Кредитен рейтинг на емисията/емитента	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Ценни книжа по кредитен рейтинг на емисията/емитента	AAA	21 298 193	28 013 765
	AA+	596 384	224 223
	AA	705 069	2 033 570
	AA-	-	4 091
	A+	-	54 499
	A	-	3 555
		22 599 646	30 333 703

14. Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в „друг всеобхватен доход“

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Квота на Република България в МВФ	2 057 537	2 157 833
Инвестиции в международни финансови институции	30 798	30 868
Инвестиции в асоциирани предприятия	27 749	27 200
	2 116.084	2 215 901

Квотата на Република България в МВФ възлиза на 896 300 хил. СПТ (896 300 хил. СПТ към 31 декември 2019 г.). Резервният транш по квотата на Република България в МВФ е в размер на 225 258 хил. лв. (236 238 хил. лв. към 31 декември 2019 г.). МВФ заплаща възнаграждение (лихва) на страните членки, които имат лихвоносна резервна позиция, като средният лихвен процент е 0.2% (0.99% към 31 декември 2019 г.).

Инвестициите в международните финансови институции включват инвестиции в БМР, като 25% от участието в капитала на БМР са платени. Текущата стойност на платените акции в размер на 10 000 хил. СПТ възлиза към 31 декември 2020 г. на 22 956 хил. лв., а към 31 декември 2019 г. на 24 075 хил. лв. (виж приложение 28). Невнесенят капитал е с опция за внасяне до три месеца по решение на Съвета на управителите на БМР.

Инвестициите в международните финансови институции не надвишават 10% от записания акционерен капитал на съответната институция.

Инвестициите в международни финансови институции включват и участието на БНБ в ЕЦБ. От 1 януари 2007 г. (присъединяването на Република България към ЕС) БНБ притежава дялово участие в капитала на ЕЦБ. Към 31 декември 2020 г. сумата на внесения дял от БНБ в капитала на ЕЦБ възлиза на 3991.2 хил. евро, или 7806 хил. лв.

В съответствие с чл. 28 от Устава на ЕСЦБ/ЕЦБ само националните централни банки – членки на ЕСЦБ, имат право да участват в капитала на ЕЦБ. Подписката на капитала се осъществява в съответствие с изискванията и алгоритъма на чл. 29 от Устава на ЕСЦБ/ЕЦБ, т.е. делът на всяка национална централна банка в капитала на ЕЦБ се определя в процент и кореспондира на дела на държавата членка в общото население и брутния вътрешен продукт на ЕС (в равни съотношения). Процентът се актуализира на всеки пет години и при всяко присъединяване на нова държава към ЕС. Последната, осма актуализация е от 1 февруари 2020 г. и е свързана с оттеглянето на Обединеното кралство от ЕС. Към 31 декември 2020 г. дяловото участие на БНБ в записания капитал на ЕЦБ възлиза на 0.9832%, което съответства на сумата от 106 431.5 хил. евро.

Като централна банка на държава членка извън еврозоната БНБ е задължена да внесе минималния процент от записания си капитал в ЕЦБ, което съответства на чл. 47 от Устава на ЕСЦБ/ЕЦБ (определено от Генералния съвет на ЕЦБ), и представлява приносът на БНБ за оперативните разходи на ЕЦБ. От 29 декември 2010 г. този процент възлиза на 3.75%. За разлика от централните банки на държавите от еврозоната БНБ няма право да участва в печалбата на ЕЦБ, нито се изисква да покрива нейни загуби. При присъединяване към еврозоната от БНБ ще се изиска да внесе и останалите 96.25% от записания си капитал в ЕЦБ, т.е. 102 440.3 хил. евро.

Банката упражнява значително влияние върху финансовата и оперативната политика на следните асоциирани дружества и капиталовите ѝ инвестиции в местни предприятия са, както следва:

Асоциирани предприятия	Участие, %	Основна дейност
„БОРИКА“ АД	36.11	Междубанкови картови разплащания
„Дружество за касови услуги“ АД	25.00	Обработка на ценни пратки с български банкноти и монети, предоставяни от БНБ и банките

15. Материални активи

Справедливата стойност на земята и сградите е категоризирана като справедлива стойност от ниво 3 на базата на входящите данни за използваната техника за оценяване.

За останалите класове активи – машини, съоръжения, оборудване, автомобили и стопански инвентар, за справедлива стойност е приета настоящата им стойност по баланса на Банката поради това, че основната част от тези активи е закупена в последните четири години и балансовата им стойност е близо до справедливата им стойност.

При преоценка на дълготрайни материални активи Банката отписва натрупаната амортизация за сметка на брутната балансова стойност на активите, като нетната им стойност се преизчислява спрямо преоценената стойност. Към 31 декември 2020 г. в активи с право на ползване са включени 62 хил. лв. за отчитане на закупен от „Монетен двор“ ЕАД лек автомобил при условията на финансов лизинг.

(хил. лв.)

	Земя и сгради	Машини и оборудване	Информационно оборудване	Офис оборудване	Актив с право на ползване	Друго оборудване (вкл. транспортни средства)	Разходи за придобиване на материални активи	Общо
Към 1 януари 2020 г.	184 211	93 129	50 824	9 934	-	9 359	6 560	354 017
Придобити	-	1 985	21	79	62	9	22 405	24 561
Отписани	-	(1 001)	(51)	(26)	-	-	(130)	(1 208)
Трансфери	-	3 658	4 771	152	-	470	(9 051)	-
Преоценка	-	-	-	-	-	-	-	-
Към 31 декември 2020 г.	184 211	97 771	55 565	10 139	62	9 838	19 784	377 370
Амортизация и загуби от обезценка								
Към 1 януари 2020 г.	(66 760)	(72 776)	(47 603)	(8 849)	-	(7 258)	-	(203 246)
Начисления за периода	(5 224)	(3 183)	(2 239)	(128)	(9)	(577)	-	(11 360)
На отписаните	-	983	51	26	-	-	-	1 060
Преоценка	-	-	-	-	-	-	-	-
Към 31 декември 2020 г.	(71 984)	(74 976)	(49 791)	(8 951)	(9)	(7 835)	-	(213 546)
Балансова стойност към 31 декември 2020 г.	112 227	22 795	5 774	1 188	53	2 003	19 784	163 824
Балансова стойност към 31 декември 2019 г.	117 451	20 353	3 221	1 085	-	2 101	6 560	150 771

(хил. лв.)

	Земя и сгради	Машини и оборудване	Информационно оборудване	Офис оборудване	Актив с право на ползване	Друго оборудване (вкл. транспортни средства)	Разходи за придобиване на материални активи	Общо
Към 1 януари 2019 г.	184 096	92 828	49 982	10 047	-	8 754	2 591	348 298
Придобити	42	1 329	20	17	-	6	6 996	8 410
Отписани	-	(1 424)	(993)	(205)	-	(38)	-	(2 660)
Трансфери	73	396	1 815	75	-	637	(3 027)	(31)
Преоценка	-	-	-	-	-	-	-	-
Към 31 декември 2019 г.	184 211	93 129	50 824	9 934	-	9 359	6 560	354 017
Амортизация и загуби от обезценка								
Към 1 януари 2019 г.	(61 537)	(71 030)	(45 982)	(8 892)	-	(6 792)	-	(194 233)
Начисления за периода	(5 223)	(3 170)	(2 614)	(162)	-	(503)	-	(11 672)
На отписаните	-	1 424	993	205	-	37	-	2 659
Преоценка	-	-	-	-	-	-	-	-
Към 31 декември 2019 г.	(66 760)	(72 776)	(47 603)	(8 849)	-	(7 258)	-	(203 246)
Балансова стойност към 31 декември 2019 г.	117 451	20 353	3 221	1 085	-	2 101	6 560	150 771
Балансова стойност към 31 декември 2018 г.	122 559	21 798	4 000	1 155	-	1 962	2 591	154 065

В изпълнение на МСС 16 „Имоти, машини и съоръжения“ и на „Вътрешни правила за финансови отчети и счетоводна политика на БНБ“ към декември 2013 г. е направен преглед на балансовата стойност на дълготрайните материални активи, отчитани в отчета за финансовото състояние на Банката. Справедливата стойност на земята и сградите е определена от външен, независим и лицензиран оценител с призната професионална квалификация и опит в оценяването на имоти с местонахождение и категория, сходни на оценяваните. Към 31 декември 2020 г. справедливата стойност на земята и сградите не се различава съществено от балансовата им стойност към същата дата, поради което се приема, че настоящата балансова стойност на земите и сградите по баланса на Банката отразява справедливо пазарната им стойност. Отчетната стойност на напълно амортизираните дълготрайни материални активи към 31 декември 2020 г. е 87 298 хил. лв. (86 189 хил. лв. към 31 декември 2019 г.).

16. Нематериални активи

(хил. лв.)

	Софтуер	Други нематериални активи	Разходи за придобиване на нематериални активи	Общо
Към 1 януари 2020 г.	56 975	180	481	57 636
Придобити	326	14	4 784	5 124
Отписани	(5)	-	-	(5)
Трансфери	3 026	-	(3 026)	-
Към 31 декември 2020 г.	60 322	194	2 239	62 755
Амортизация и загуби от обезценка				
Към 1 януари 2020 г.	(51 239)	(168)	-	(51 407)
Начисления за периода	(2 565)	(5)	-	(2 570)
На отписаните	5	-	-	5
Към 31 декември 2020 г.	(53 799)	(173)	-	(53 972)
Балансова стойност към 31 декември 2020 г.	6 523	21	2 239	8 783
Балансова стойност към 31 декември 2019 г.	5 736	12	481	6 229

В софтуера към 31 декември 2020 г. са включени закупени за БНБ лицензи на стойност 208 хил. лв. (1027 хил. лв. към 31 декември 2019 г.) и програмни продукти на стойност 2818 хил. лв. (925 хил. лв. към 31 декември 2019 г.).

(хил. лв.)

	Софтуер	Други нематериални активи	Разходи за придобиване на нематериални активи	Общо
Към 1 януари 2019 г.	54 732	174	272	55 178
Придобити	1 037	6	2 161	3 204
Отписани	(746)	-	-	(746)
Трансфери	1 952	-	(1 952)	-
Към 31 декември 2019 г.	56 975	180	481	57 636
Амортизация и загуби от обезценка				
Към 1 януари 2019 г.	(49 691)	(164)	-	(49 855)
Начисления за периода	(2 294)	(4)	-	(2 298)
На отписаните	746	-	-	746
Към 31 декември 2019 г.	(51 239)	(168)	-	(51 407)
Балансова стойност към 31 декември 2019 г.	5 736	12	481	6 229
Балансова стойност към 31 декември 2018 г.	5 041	10	272	5 323

В софтуера към 31 декември 2019 г. са включени закупени за БНБ лицензи на стойност 1027 хил. лв. (1303 хил. лв. към 31 декември 2018 г.) и програмни продукти на стойност 925 хил. лв. (1365 хил. лв. към 31 декември 2018 г.).

17. Други активи

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Вземания на дъщерни предприятия от местни банки	47 149	54 140
Инвестиции на дъщерни предприятия в съвместни и асоциирани предприятия	10 973	11 077
Възпоменателни монети за продажба	444	388
Материални запаси	24 728	23 127
Вземания от гоставчици	2 613	1 553
Разходи за бъдещи периоди	1 428	1 135
Други вземания	1 549	1 427
	88 884	92 847

Във вземанията на дъщерни предприятия от местни банки са включени 40 871 хил. лв. вземания на „Печатница на БНБ“ АД и 6278 хил. лв. на „Монетен двор“ ЕАД.

Инвестициите на дъщерни предприятия в съвместни и асоциирани предприятия включват непарична вноска под формата на оборудване за производство на банкноти в капитала на „Франсоа-Шарл Обертюр Груп“, с което „Печатница на БНБ“ АД е създавала съвместно дружество за производство на банкноти.

18. Банкноти и монети в обращение

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Банкноти в обращение	20 755 549	18 637 279
Монети в обращение	485 489	467 641
	21 241 038	19 104 920

19. Задължения към банки и други финансови институции

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Депозити на виждане от банки и други финансови институции		
– в левове	14 048 687	13 434 604
– в чуждестранна валута	9 469 845	1 028 021
	23 518 532	14 462 625

Сумата на депозитите на виждане включва 8 482 329 хил. лв., представляващи задължителните резерви, които банките са длъжни да поддържат по сметки в БНБ (7 816 332 хил. лв. към 31 декември 2019 г.).

На 4 януари 2016 г. влезе в сила новата Наредба № 21 на БНБ за задължителните минимални резерви, които банките поддържат при Българската народна банка, която бе приета от УС на БНБ на 26 ноември 2015 г. С нея отпадна признаването за резервни активи на средства на банките по сметки в националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ.

Във връзка с чл. 46 на Наредба № 16 на БНБ от 29 март 2018 г. в позицията се отчита и участието в Гаранционния механизъм за сетълмент на плащанията на банките, участници в оперираната от „БОРИКА“ АД система, обработваща платежни операции, свързани с карти (БОРИКА), което е в размер на 167 847 хил. лв. (166 848 хил. лв. към 31 декември 2019 г.). Съгласно ал. 3 на чл. 46 участието в Гаранционния механизъм се включва в размера на резервните активи на съответния участник при отчитане на изпълнението на задължението за поддържане на задължителни минимални резерви при БНБ.

20. Задължения към държавни институции и други задължения

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Разплащателни сметки		
– в левове	4 962 210	6 451 412
– в чуждестранна валута	3 684 665	2 402 303
Срочни депозитни сметки	-	-
	8 646 875	8 853 715

Сметките на правителството в левове и чуждестранна валута в Банката включват средства, държани от името на бюджетни и на други правителствени организации. Банката начислява лихви в съответствие с „Общи условия на БНБ за приемане на депозити и обслужване на сметки на банки, бюджетни организации и други клиенти“, приети с решение на УС на БНБ на 26 ноември 2015 г. и изменени с решение на УС на БНБ от 14 ноември 2019 г. Считано от 18 ноември 2019 г., Банката не открива и не обслужва срочни депозитни сметки на правителството и на други държавни институции в съответствие с „Общи условия на БНБ за обслужване на банкови сметки на банки, бюджетни организации и други клиенти“.

21. Задължения за участие в международни финансови институции

Задълженията към МВФ по квотата за участие на Република България към 31 декември 2020 г. възлизат на 1 827 136 хил. лв., или 795 933 хил. СПТ (1 916 201 хил. лв., или 795 933 хил. СПТ към 31 декември 2019 г.).

Задълженията към МВФ са деноминирани в СПТ. Задълженията, свързани с квотата на България в МВФ, са безлихвени и нямат определен падеж. В това приложение са включени Сметка № 1 и Сметка № 2 на МВФ в левове в размер на 5533 хил. лв. (5440 хил. лв. към 31 декември 2019 г.).

Банката има получени от МВФ средства от общо и специално разпределение на СПТ в размер съответно на 474 586 534 СПТ и 136 289 102 СПТ. Връщането на средствата ще се извърши при поискване от МВФ. Съгласно чл. XX от Устава на МВФ Банката получава лихва по наличните СПТ и плаща такса по получените средства от общото и специалното разпределение с един и същи лихвен процент.

22. Други пасиви

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Средства на институции и органи на Европейския съюз	18 211	2 656
Средства на Фонд за реструктуриране на банките	541 154	-
Задължения по заплати и социално осигуряване	6 319	5 199
Приходи за бъдещи периоди	1 336	1 330
Други пасиви	204 654	256 442
	771 674	265 627

В „средства на институции и органи на Европейския съюз“ се включват средства на Европейската комисия и Европейската инвестиционна банка. Съгласно чл. 9 от Регламент (ЕО, Евратом) № 1150/2000 г. на Съвета и участието на България във финансирането на бюджета на ЕС в Банката са открити сметки на Европейската комисия. Към 31 декември 2020 г. средствата по тях възлизат на 18 211 хил. лв. (2656 хил. лв. към 31 декември 2019 г.).

Считано от 27 юли 2020 г., в изпълнение на изискванията на § 56, ал. 1 от преходните и заключителни разпоредби на Закона за изменение и допълнение на ЗВПКИИП Българската народна банка като орган за реструктуриране на кредитни институции е титуляр на средствата, прехвърлени от ФГВБ и налични във Фонда за реструктуриране на банки. Към 31 декември 2020 г. средствата в него са на стойност 541 154 хил. лв.

23. Капитал и резерви

Капиталът на Банката е определен със ЗБНБ и е в размер на 20 000 хил. лв.

Резервите от преоценка на немонетарни активи включват нетното изменение в справедливата стойност на имоти, капиталови инвестиции и други немонетарни активи.

Съгласно чл. 36 от ЗБНБ нереализираните печалби/загуби, възникнали от преоценка на активи и пасиви на БНБ, деноминирани в чуждестранна валута или злато, са прехвърлени в специална резервна сметка и формират специални резерви. Другите резерви включват 25% от годишното превишение на приходите над разходите след разпределение в „специални резерви“, както и резерви, създадени по решение на УС на БНБ.

Разпределението на печалбата към 31 декември 2020 г. съгласно оповестената в приложение 5(к) политика е, както следва:

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Печалба/(загуба) за периода	295 691	490 115
Разпределение в специален резерв съгласно чл. 36 от ЗБНБ		
Нереализирана (печалба)/загуба от преоценка на злато	(436 626)	(647 198)
Нереализирана (печалба)/загуба от преоценка на финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	38 473	13 192
Нереализирана (печалба)/загуба от преоценка на чуждестранна валута	888	(1 037)
Друга нереализирана (печалба)/загуба	(38 297)	795
Резултат след разпределение в специален резерв, в т.ч.	(139 871)	(144 133)
Разпределение (от)/във фонд „Резервен“ съгласно чл. 8 от ЗБНБ	(153 569)	(153 203)
Резултат от консолидация и неконтролиращо участие	13 698	9 070
Разпределение във фонд със специално предназначение съгласно чл. 8 от ЗБНБ	-	-
Предвидена вноска в държавния бюджет	-	-

24. Неконтролиращо участие

„Печатница на БНБ“ АД е акционерно дружество с два акционера – БНБ и държавата чрез Министерството на финансите. БНБ притежава 95.6% от капитала на дружеството, а държавата чрез МФ – 4.4%.

25. Парични задължения и брутни международни валутни резерви

(хил. лв.)

	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
Брутни международни валутни резерви		
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	33 559 145	14 546 049
Монетарно злато и други инструменти в злато	3 953 565	3 456 338
Инвестиции в ценни книжа	22 599 646	30 333 703
Капиталови инвестиции и квота в МВФ	225 258	236 238
	60 337 614	48 572 328
Парични задължения		
Банкноти и монети в обращение	21 241 038	19 104 920
Задължения към банки и други финансови институции	22 569 436	13 372 652
Задължения към правителството и бюджетни организации	8 021 347	8 101 121
Задължения към други депозанти	1 592 837	1 845 223
	53 424 658	42 423 916
Превишение на брутните международни валутни резерви над паричните задължения	6 912 956	6 148 412

Вземанията по лихви и задълженията по начислени лихви се отнасят към съответните активи и пасиви.

„Монетарно злато и други инструменти в злато“ се преоценява ежедневно на базата на фиксинга в евро на Лондонския пазар на благородни метали.

26. Сделки със свързани лица

Правителство на Република България

Международен валутен фонд

Към 31 декември 2020 г. Република България няма получени средства по заемни споразумения с МВФ.

Квотата на Република България в МВФ е обезпечена със записи на заповед, подписани от Банката и правителството (приложение 21).

Банкови сметки на правителството

Към 31 декември 2020 г. бюджетните организации имат банкови сметки в Банката (виж приложение 20).

Дейности по агентските функции

В съответствие със ЗБНБ и при условия, договорени с министъра на финансите, Банката действа като агент по държавни дългове или по дългове, гарантирани от държавата. В тази си роля тя изпълнява депозитарни и агентски функции, свързани с администриране и управление на издадените от МФ държавни ценни книжа. Банката получава комисиони, свързани с изпълнението на тези функции. Тези държавни ценни книжа не са активи или пасиви за Банката и не са отразени в консолидирания отчет за финансовото ѝ състояние. Банката не е изложена на кредитен риск по отношение на държавните ценни книжа, тъй като не ги гарантира. Номиналната стойност на държавните ценни книжа, държани от Банката като депозитар, към 31 декември 2020 г. е в размер на 5644 млн. лв. (5479 млн. лв. към 31 декември 2019 г.).

27. Дъщерни дружества, включени в консолидирания финансов отчет

(%)

Дял в акционерния капитал на	31 декември 2020 г.	31 декември 2019 г.
„Монетен двор“ ЕАД	100	100
„Печатница на БНБ“ АД (виж приложение 24)	95.6	95.6

За отчетния период нетният приход от дъщерни предприятия включва нетна печалба в размер на 108 хил. лв. от „Монетен двор“ ЕАД (77 хил. лв. към 31 декември 2019 г.) и 5456 хил. лв. печалба от „Печатница на БНБ“ АД (7444 хил. лв. към 31 декември 2019 г.).

28. Поети ангажменти и потенциални задължения

1) Участие в БМР

Банката притежава 8000 акции от капитала на БМР, всяка на стойност 5000 СПТ. От участието в капитала на БМР 25% са платени. Невнесенят капитал е с опция за внасяне до три месеца след решение на Съвета на управителите на БМР. Потенциалното задължение на Банката към 31 декември 2020 г. е 68 868 хил. лв. (72 225 хил. лв. към 31 декември 2019 г.).

2) Квота в МВФ

Квотата в МВФ е обезпечена със записи на заповед, подписани съвместно от Банката и правителството на Република България, на стойност 1 955 768 хил. лв.

3) Капиталови ангажменти

Към 31 декември 2020 г. Банката има поети ангажменти за 4063 хил. лв. за придобиване на дълготрайни активи (13 274 хил. лв. към 31 декември 2019 г.).

4) Други ангажменти и поети задължения

Банката няма издадени други гаранции, акредитиви или поети ангажменти за закупуването или продажбата на злато, други благородни метали или чуждестранна валута.

5) Други потенциални задължения

Срещу БНБ са заведени съдебни дела, свързани с претендирано обезщетение за забавено изплащане на влогове за суми над гарантирания размер на влоговете или за оспорване на преводи от клиенти на „Корпоративна търговска банка“ АД (в несъстоятелност) на обща стойност около 115 млн. лв. (108 млн. лв. към 31 декември 2019 г.). Към момента в България няма установена съдебна практика за подобни случаи. Делата са на ранен етап и повечето от тях са спрени до произнасянето от български съдебни институции по преюдициални за разглеждането им въпроси.

Срещу БНБ са заведени две съдебни дела пред федерален съд в щата Ню Йорк, свързани с претендирано обезщетение във връзка с действия на назначените през 2014 г. квестори на „Корпоративна търговска банка“ АД (в несъстоятелност), на обща стойност 400 млн. долара. Делата са на ранен етап и все още не е разрешен въпросът за юрисдикцията на Федералния съд.

С оглед на това, както и на базата на текущата информация за тези дела ръководството на Банката приема, че не може да направи надеждна оценка за вероятния изход на съдебните производства и съответно не следва да бъдат начислени провизии за тези условни задължения.

29. Събития, настъпили след отчетната дата

На 12 февруари 2021 г. бяха обнародвани¹⁴² промени в ЗБНБ. УС на БНБ оценява промените в закона като некоригиращо събитие по отношение на финансовия отчет за годината, завършваща на 31 декември 2020 г.

Няма други събития, възникнали след датата на отчета за финансовото състояние, които да изискват допълнително оповестяване или корекции във финансовите отчети на Банката.

¹⁴² Държавен вестник, бр. 12 от 12 февруари 2021 г.

Информация по чл. 17, ал. 5 от ЗБНБ относно решения, приети от УС на БНБ през периода януари – декември 2020 г.

Отчетност и бюджет

РЕШЕНИЕ № 36 от 31 януари

Приема за сведение Решение на ЕЦБ относно процентните дялове на националните централни банки в алгоритъма за записване на капитала на ЕЦБ и за отмяна на Решение (ЕС)2019/43 на ЕЦБ.

РЕШЕНИЕ № 128 от 7 април

Одобрява отчета за изпълнението на бюджета на БНБ за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 137 от 9 април

Приема на първо четене „Годишен отчет на БНБ за 2019 г.“.

РЕШЕНИЕ № 153 от 27 април

Приема „Годишен отчет на БНБ за 2019 г.“.

РЕШЕНИЕ № 206 от 11 юни

Приема изменения и допълнения в „Общи условия на БНБ за приемане на парични депозити и обслужване на сметки на банки, бюджетни организации и други клиенти“ съгласно приложения текст, в сила от 1 юли 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 418 от 1 декември

Приема Наредба за определяне на размера на таксите за покриване на административните разходи на БНБ, произтичащи от функциите по надзор и преструктуриране.

РЕШЕНИЕ № 334 от 29 септември

Одобрява отчета за изпълнението на бюджета на БНБ към 30 юни 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 363 от 29 октомври

Приема на първо четене „Отчет на БНБ за януари – юни 2020 г.“.

РЕШЕНИЕ № 364 от 29 октомври

Приема на първо четене бюджет на БНБ за 2021 г.

РЕШЕНИЕ № 367 от 29 октомври

Приема за информация проект на Закон за изменение и допълнение на ЗБНБ и мотивите към него.

РЕШЕНИЕ № 398 от 19 ноември

Приема „Отчет на БНБ за януари – юни 2020 г.“.

РЕШЕНИЕ № 417 от 1 декември

Приема проект на бюджет на БНБ за 2021 г.

РЕШЕНИЕ № 451 от 17 декември

Приема изменения и допълнения в „Общи условия на БНБ за обслужване на сметки на банки, бюджетни организации и други клиенти“, в сила от 1 януари 2021 г.

Брутни международни валутни резерви**РЕШЕНИЕ № 9 от 16 януари**

Приема за информация изборния бенчмарк за динамично структуриране на активите за първото тримесечие на 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 74 от 27 февруари

Приема за информация „Отчет за управлението на международните валутни резерви на БНБ през 2019 г.“.

РЕШЕНИЕ № 138 от 9 април

Приема за информация изборния бенчмарк за динамично структуриране на активите за второто тримесечие на 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 152 от 23 април

Приема за информация предложените от ЕЦБ общи параметри за двустранна валутна суапова линия между БНБ и ЕЦБ и дава съгласие за провеждане на преговори с ЕЦБ за договаряне на условията на споразумение за установяване на двустранна валутна суапова линия.

РЕШЕНИЕ № 189 от 28 май

Приема за информация „Отчет за управлението на международните валутни резерви на БНБ за първото тримесечие на 2020 г.“.

РЕШЕНИЕ № 236 от 9 юли

Одобрява проекта на *Euro-Bulgarian Lev SWAP Agreement* и възлага на управителя да подпише от името на БНБ *Euro-Bulgarian Lev SWAP Agreement* с ЕЦБ

РЕШЕНИЕ № 258 от 17 юли

Приема за информация изборния бенчмарк за динамично структуриране на активите за третото тримесечие на 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 341 от 29 септември

Приема за информация „Отчет за управлението на международните валутни резерви на БНБ за второто тримесечие на 2020 г.“.

РЕШЕНИЕ № 375 от 29 октомври

Приема за информация изборния бенчмарк за динамично структуриране на активите за четвъртото тримесечие на 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 445 от 17 декември

Определя толеранса за риск на БНБ за 2021 г., отнасящ се за управлението на брутните международни валутни резерви на Банката.

Платежни системи и платежен надзор

РЕШЕНИЕ № 3 от 15 януари

„ОМВ България“ ООД да бъде вписано в регистъра по чл. 19 от ЗПУПС като доставчик на услуги по чл. 2, ал. 3 от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 43 от 7 февруари

„Петрол“ АД да бъде вписано в регистъра на БНБ по чл. 19 от ЗПУПС като доставчик на услуги по чл. 2, ал. 3 от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 44 от 13 февруари

Приема за информация „Годишен отчетен доклад на Помирителната комисия за платежни спорове за 2019 г.“.

Приема за информация „Годишен отчетен доклад на Секторната помирителна комисия за финансови услуги за 2019 г.“.

РЕШЕНИЕ № 70 от 27 февруари

Приема за информация изчисления във връзка с чл. 120, ал. 6 от ЗПУПС и чл. 35, ал. 2 от Наредба № 3 на БНБ среден размер на таксите към 31 декември 2019 г., начислявани по разплащателни сметки от банките за услугите по приложение № 1 към чл. 34 от Наредба № 3 на БНБ.

РЕШЕНИЕ № 71 от 27 февруари

Издава лиценз на „Майфин“ ЕАД (в процес на учредяване) за извършване на дейност като дружество за електронни пари.

РЕШЕНИЕ № 119 от 24 март

БНБ да прилага „Насоки за изменение на Насоки ЕВА/GL/2018/05 относно докладването на данни за измами съгласно Директивата за платежните услуги (ДПУ2)“ (ЕВА/GL/2020/01 от 22 януари 2020 г.), издадени от ЕБО и публикувани на официалната му страница, при отчитането на платежни операции, които се унифицират и изпълняват от 1 юли 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 129 от 7 април

Приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 16 на БНБ от 29 март 2018 г. за издаване на лицензи и одобрения за вписване в регистъра по чл. 19 от ЗПУПС и за изискванията към дейността на операторите на платежни системи с окончателност на сетълмента.

РЕШЕНИЕ № 130 от 7 април

Приема Наредба за допълнение на Наредба № 3 на БНБ от 18 април 2018 г. за условията и реда за откриване на платежни сметки, за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти.

РЕШЕНИЕ № 210 от 12 юни

БНБ да започне да прилага от 30 юни 2020 г. „Насоки на ЕБО относно управление на риска в областта на ИКТ и сигурността“ (ЕВА/GL/2019/04 от 28 ноември 2019 г.), издадени от ЕБО и публикувани на официалната му страница.

РЕШЕНИЕ № 319 от 4 септември

Одобрява проект за изменение и допълнение на ЗПУПС.

През периода януари – декември 2020 г. УС на БНБ е приел едно решение във връзка с отказ за издаване на лиценз за извършване на дейност като платежна институция и единадесет решения във връзка с налагане на надзорни мерки, приключили надзорни проверки и други одобрения и разрешения и действия по административни процедури.

Наличнопарично обращение**РЕШЕНИЕ № 10 от 16 януари**

Определя цената, по която сребърната възпоменателна монета „Кукери“ от серията „Български традиции и обичаи“, емисия 2020 г., ще се продава на касите на БНБ.

РЕШЕНИЕ № 26 от 31 януари

Приема „Списък с продажни цени на банкноти или монети, продавани от БНБ на цена, различна от номиналната им стойност“.

РЕШЕНИЕ № 27 от 31 януари

На основание на чл. 26 от ЗБНБ изважда от обращение възпоменателните монети, емитирани през 2014 г., които престават да бъдат законно платежно средство от 10 февруари 2020 г. Възпоменателните монети, емитирани през 2014 г., да се обменят на касите на БНБ по номинална стойност без ограничение на количеството, без такса и със срок на обмяна до 31 декември 2021 г.

РЕШЕНИЕ № 91 от 12 март

Пуска в обращение, считано от 11 май 2020 г., сребърна възпоменателна монета с нанесено частично позлатяване „100 години Университет за национално и световно стопанство“.

РЕШЕНИЕ № 92 от 12 март

Пуска в обращение от 12 юни 2020 г. като законно платежно средство банкнота с номинална стойност 10 лева, емисия 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 118 от 24 март

Пуска в обращение от 4 септември 2020 г. като законно платежно средство банкнота с номинална стойност 5 лева, емисия 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 122 от 26 март

Цената, по която сребърната възпоменателна монета с нанесено частично позлатяване „100 години Университет за национално и световно стопанство“, емисия 2020 г., ще се продава на касите на БНБ, е 72 лв.

РЕШЕНИЕ № 223 от 23 юни

Приема „Програма за отсичане на възпоменателни монети и отпечатване на възпоменателни банкноти през 2021 г.“.

Приема за информация „Предварителна програма за отсичане на възпоменателни монети и отпечатване на възпоменателни банкноти през 2022 г. и 2023 г.“ като основа за подготовката на ежегодните програми.

РЕШЕНИЕ № 259 от 17 юли

Приема „Списък с продажни цени на банкноти или монети, продавани от БНБ на цена, различна от номиналната им стойност“.

РЕШЕНИЕ № 260 от 17 юли

Пуска в обращение, считано от 7 декември 2020 г., златна възпоменателна монета „Рождество Христово“ от серията „Българска иконография“.

РЕШЕНИЕ № 286 от 13 август

Приема информация за наличността и движението на Стратегическия запас от банкноти на БНБ за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 342 от 29 септември

Цената, по която златната възпоменателна монета „Рождество Христово“, емисия 2020 г., ще се продава на касите на БНБ, е 1300 лв.

РЕШЕНИЕ № 343 от 29 септември

Изважда от обращение банкнотите с номинална стойност 2 лева, емисии 1999 г. и 2005 г., които престават да бъдат законно платежно средство от 1 януари 2021 г.

Банкнотите с номинална стойност 2 лева, емисии 1999 г. и 2005 г., да се обменят на касите на БНБ по номинална стойност без ограничение на количеството, без такса и без краен срок на обмяна.

РЕШЕНИЕ № 377 от 29 октомври

Определя окончателното класиране в анонимния конкурс за сребърна възпоменателна монета „200 години от рождението на Г. С. Раковски“, която да бъде отсечена по класирания на първо място проект с автори Пламен Чернев и Преслав Чернев, като определя техническите ѝ характеристики.

РЕШЕНИЕ № 378 от 29 октомври

Определя окончателното класиране в анонимния конкурс за сребърна възпоменателна монета „Нестинарство“, която да бъде отсечена по класирания на първо място проект с автори Елена Тодорова и Тодор Тодоров, след като бъдат извършени корекциите върху графичния и пластичния проект за обратната страна на монетата и определя техническите ѝ характеристики.

РЕШЕНИЕ № 400 от 19 ноември

Определя окончателното класиране в анонимния конкурс за сребърна възпоменателна монета „100 години Национална музикална академия“, която да бъде отсечена по класирания на първо място проект с автори Стоян Дечев и Мартин Йорданов, след като бъдат извършени корекциите върху графичните и пластичния проект за обратната страна на монетата и определя техническите ѝ характеристики.

РЕШЕНИЕ № 401 от 19 ноември

Определя окончателното класиране в анонимния конкурс за сребърна възпоменателна монета с нанесено частично позлатяване „Хан Омуртаг“ от серията „Средновековни български владетели“, която да бъде отсечена по класирания на първо място проект с автори Евгения Цанкова и Орлин Иванов, като определя техническите ѝ характеристики.

РЕШЕНИЕ № 449 от 17 декември

Приема „Общи условия на БНБ за обслужване на клиенти с банкноти и монети по обявена стойност“, които влизат в сила от 1 януари 2021 г.

Приема изменения на Приложение № 1 „Такси на БНБ при обслужване на клиенти с банкноти и монети“ към „Тарифа за таксите, които БНБ събира за обслужване на клиенти с банкноти и монети“, които влизат в сила от 1 януари 2021 г.

РЕШЕНИЕ № 450 от 17 декември

Считано от 4 януари 2021 г. банкнотите с номинална стойност 2 лева, емисии 1999 г. и 2005 г., да бъдат пуснати в продажба за нумизматични цели по цена, различна от номиналната им стойност.

Цената, по която банкнотите с номинална стойност 2 лева, емисии 1999 г. и 2005 г., ще се продава на касите на БНБ, е 3.60 лв.

Поддържане на стабилността на банковата система и защита на интересите на вложителите**РЕШЕНИЕ № 12 от 16 януари**

Дава съгласие за приемане на проект на съвместно решение между БНБ, ЕЦБ и централните банки на Румъния, Чехия и Унгария, упражняващи надзор върху *Raiffeisen Bank International AG (RBI)* и нейни дъщерни дружества.

РЕШЕНИЕ № 13 от 16 януари

Дава съгласие за приемане на проект на съвместното решение на БНБ, централните банки на Унгария, Румъния, Хърватия и Словакия за определяне на адекватността на ликвидността на *OTP Bank Nyrt.* и нейните дъщерни дружества.

Приема Съвместното решение на БНБ, централните банки на Унгария, Румъния, Хърватия и Словакия за определяне на адекватността на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *OTP Bank Nyrt.* и нейните дъщерни дружества.

РЕШЕНИЕ № 32 от 31 януари

Приема за информация „Доклад от Надзорен преглед на състоянието на банките към 30 юни 2019 г.“.

РЕШЕНИЕ № 33 от 31 януари

Дава съгласие за приемане на проект на съвместно решение между БНБ, ЕЦБ и централните банки на Румъния, Чехия и Унгария, упражняващи надзор върху *Raiffeisen Bank International AG (RBI)* и нейни дъщерни дружества.

РЕШЕНИЕ № 34 от 31 януари

Дава съгласие за приемане на проект на Съвместно решение на Федералната служба за надзор на финансовите услуги на Германия, централните банки на Германия и Румъния и БНБ за определяне на адекватността на ликвидността на „ПроКредит Холдинг Груп“ и нейните дружества.

Дава съгласие за приемане на проект на Съвместно решение на Федералната служба за надзор на финансовите услуги на Германия, централните банки на Германия и Румъния и БНБ за определяне на адекватността на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства на „ПроКредит Холдинг Груп“ и нейните дружества.

РЕШЕНИЕ № 53 от 13 февруари

Дава съгласие за приемане на проект за Съвместно решение на БНБ, централните банки на Унгария, Румъния, Хърватия и Словакия за оценка на груповия План за възстановяване (юни 2019 г.) на *OTP Bank Plc.* и нейните дъщерни дружества.

РЕШЕНИЕ № 63 от 27 февруари

Разрешава преобразуването на „Експресбанк“ АД чрез вливане по реда на чл. 262 от Търговския закон в „Банка ДСК“ АД.

РЕШЕНИЕ № 67 от 27 февруари

Дава съгласие за приемане на проект за Съвместно решение на ЕЦБ, БНБ, централните банки на Чехия, Румъния, Хърватия и Унгария за оценка на груповия План за възстановяване (30 септември 2019 г.) на *UniCredit Group* и нейните дъщерни дружества.

РЕШЕНИЕ № 68 от 27 февруари

Утвърждава списъка по чл. 44, т. 2 от Закона за банковата несъстоятелност на лицата, които могат да бъдат назначавани за синдици на банка.

РЕШЕНИЕ № 87 от 12 март

Разпорежда на кредитните институции, лицензирани да извършват банкова дейност в страната, и на клоновете на чуждестранни кредитни институции, извършващи дейност в страната, да не извършват разпределяне на печалбата за 2019 г.; да не извършват разпределяне на елементи на капитала, както са определени в Част втора, Дял I от Регламент (ЕС) № 575/2013, които са формирани на базата на финансов резултат от предходни периоди; да не превишават установени лимити за нетни експозиции към определени категории контрагенти; да приведат експозициите си към определените категории контрагенти в установените лимити в конкретни срокове.

РЕШЕНИЕ № 104 от 13 март

Дава съгласие за приемане на проект на Съвместно решение на ЕЦБ, БНБ и централните банки на Чехия и Унгария за оценка на груповия План за възстановяване (от 30 септември 2019 г.) на „КВС Груп“ и нейните дъщерни дружества.

РЕШЕНИЕ № 107 от 17 март

Дава съгласие по отношение на проект на Съвместното решение на БНБ и ЕЦБ за определяне на адекватността на ликвидността, адекватността на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *Eurobank S.A.* и нейните дъщерни банки.

РЕШЕНИЕ № 108 от 17 март

Дава съгласие за приемане на проект на Съвместно решение на БНБ и ЕЦБ за оценка на груповия План за възстановяване на *Eurobank Ergasias S.A.*, приет през септември 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 112 от 19 март

Дава съгласие за приемане на проект на Съвместно решение на ЕЦБ, БНБ и централните банки на Чехия, Румъния, Хърватия и Унгария за оценка на груповия План за възстановяване (за 2019 г.) на *Raiffeisen Bank International Group* и нейните дъщерни дружества.

РЕШЕНИЕ № 115 от 19 март

Отменя Решение № 104 от 28 март 2019 г. и Решение № 438 от 20 декември 2019 г. и запазва определеното с Решение № 236 от 25 септември 2018 г. на УС на БНБ ниво на антицикличния капиталов буфер от 0.5%, в сила от 1 октомври 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 127 от 3 април

БНБ прилага Насоките на ЕБО (*EBA/GL/2020/02*) относно законодателните и частните мораториуми върху плащания по кредити във връзка с *COVID-19*.

РЕШЕНИЕ № 132 от 7 април

Приема за информация „Доклад за състоянието на банковата система (четвърто тримесечие на 2019 г.)“.

Приема за информация и публикация текста на бюлетина „Банките в България (октомври – декември 2019 г.)“.

РЕШЕНИЕ № 143 от 9 април

Утвърждава предоставения от Асоциацията на банките в България проектодokument „Рег за отсрочване и уреждане на изискуеми задължения към банки и дъщерните им дружества – финансови институции, във връзка с въведеното на 13 март 2020 г. от Народното събрание извънредно положение във връзка с пандемията от *COVID-19*“, представляващ частен мораториум по смисъла на Насоките на ЕБО относно законодателните и частните мораториуми върху плащанията по кредити, прилагани с оглед на кризата, предизвикана от *COVID-19* (*EBA/GL/2020/02 April 2020*).

РЕШЕНИЕ № 154 от 27 април

БНБ да започне да прилага от 25 май 2020 г. „Насоки относно сътрудничеството между компетентните органи, упражняващи надзор върху кредитните и финансовите институции“ (*ЖС 2019 81 от 16 декември 2019 г.*), издадени от Европейските надзорни органи.

РЕШЕНИЕ № 210 от 12 юни

БНБ да започне да прилага от 30 юни 2020 г. „Насоки на ЕБО относно управление на риска в областта на ИКТ и сигурността“ (EBA/GL/2019/04 от 28 ноември 2019 г.), издадени от ЕБО и публикувани на официалната му страница.

РЕШЕНИЕ № 217 от 23 юни

Определя ниво на антицикличния капиталов буфер, приложим към кредитни рискови експозиции в Република България, в размер на 0.5% за третото тримесечие на 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 218 от 23 юни

Приема проект на Закон за изменение и допълнение на ЗКИ.

РЕШЕНИЕ № 225 от 23 юни

Дава съгласие за приемане на проект на съвместно решение между БНБ, ЕЦБ и централните банки на Чехия, Унгария и Румъния, упражняващи надзор върху *Raiffeisen Bank International AG (RBI)* и нейни дъщерни дружества, относно издаване на разрешение на индивидуално и групово ниво за извършване на съществени промени във вътрешнорейтинговите модели.

РЕШЕНИЕ № 228 от 25 юни

БНБ да прилага „Насоки за изменение на Препоръки EBA/REC/2015/01 относно еквивалентността на режимите на поверителност“ (EBA/GL/2020/03 от 15 април 2020 г.).

РЕШЕНИЕ № 241 от 9 юли

БНБ да прилага „Насоки относно изменение на Насоки EBA/GL/2020/02 относно законодателните и частните мораториуми върху плащания по кредити във връзка с COVID-19“ (EBA/GL/2020/08).

Утвърждава представеното от Асоциацията на банките в България предложение за изменение на „Ред за отсрочване и уреждане на изискуеми задължения към банки и дъщерните им дружества – финансови институции, във връзка с въведеното на 13 март 2020 г. от Народното събрание извънредно положение, произтичащо от пандемията от COVID-19“, утвърден с Решение № 143 от 9 април 2020 г. на УС на БНБ.

БНБ да започне ежемесечно публикуване на агрегирана информация във връзка с постъпилите и одобрени искания до банките за отсрочване на задължения по Ред за отсрочване и уреждане на изискуеми задължения към банки и дъщерните им дружества.

РЕШЕНИЕ № 242 от 9 юли

БНБ прилага „Насоки относно отчетност и оповестяване на експозициите, предмет на мерки, приложени в отговор на кризата, предизвикана от COVID-19“ (EBA/GL/2020/07), считано от датата на настоящото решение.

РЕШЕНИЕ № 252 от 17 юли

БНБ да бъде представлявана в Надзорния съвет на ЕЦБ от подуправителя на БНБ, ръководещ управление „Банков надзор“.

Представителят на БНБ да участва и упражнява правото на глас с оглед приемането от страна на ЕЦБ на инструкции, свързани с идентифицирането на значимите поднадзорни лица, установени в Република България.

РЕШЕНИЕ № 261 от 17 юли

Приема за информация „Доклад за състоянието на банковата система (първо тримесечие на 2020 г.)“.

Приема за информация и публикация текста за бюлетина „Банките в България (януари – март 2020 г.)“.

РЕШЕНИЕ № 264 от 17 юли

БНБ да прилага от 1 септември 2020 г. „Насоки за определяне на среднопретегления падеж на транша в съответствие с чл. 257, параграф 1, б. „а“ от Регламент (ЕС) № 575/2013“ (EBA/GL/2020/04 от 4 май 2020 г.).

РЕШЕНИЕ № 265 от 17 юли

БНБ да прилага, считано от 30 юни 2021 г., „Насоки относно предоставянето и наблюдението на кредити“ (EBA/GL/2020/06).

РЕШЕНИЕ № 277 от 10 август

Не възразява Съвместните решения за определяне на адекватността на ликвидността и адекватността на собствените средства на OTP Bank Nyrt. и нейните дъщерни дружества за 2019 г. да бъдат актуализирани на двустранна основа между централните банки на Унгария и Словения по реда на чл. 20, параграф 2 от Регламент за изпълнение (ЕС) № 710/2014.

РЕШЕНИЕ № 290 от 13 август

БНБ прилага „Насоките на ЕБО (EBA/GL/2020/10 от 23 юли 2020 г.) относно прилагането на прагматичен процес на надзорен преглед и оценка през 2020 г. в отговор на кризата, предизвикана от COVID-19“ (EBA/GL/2020/10 от 23 юли 2020 г.).

РЕШЕНИЕ № 326 от 10 септември

БНБ да прилага „Насоки относно изискванията за надзорната отчетност и оповестяване в съответствие с „бързата редакция“ на Регламент (ЕС) № 575/2013 в отговор на пандемията от COVID-19“ (EBA/GL/2020/11).

БНБ да прилага „Насоки относно изменение на Насоки EBA/GL/2018/01 относно единното оповестяване съгласно чл. 473а от Регламент (ЕС) № 575/2013 за преходния период за смекчаване на въздействието от въвеждането на МСФО 9 върху собствения капитал в съответствие с „бързата редакция“ на Регламент (ЕС) № 575/2013 в отговор на пандемията от COVID-19“ (EBA/GL/2020/12).

РЕШЕНИЕ № 335 от 29 септември

Определя за четвъртото тримесечие на 2020 г. ниво от 0.5% на антицикличния капиталов буфер, приложим към кредитни рискови експозиции в Република България.

РЕШЕНИЕ № 336 от 29 септември

Приема за информация „Доклад за състоянието на банковата система (второ тримесечие на 2020 г.)“.

Приема за информация и публикация текста на бюлетина „Банките в България (април – юни 2020 г.)“.

РЕШЕНИЕ № 357 от 8 октомври

БНБ да прилага, считано от 1 януари 2022 г., „Насоки за редуциране на кредитния риск за институции, прилагащи вътрешнорейтинговия подход, със собствени оценки на загубата при неизпълнение (LGD), (EBA/GL/2020/05).

РЕШЕНИЕ № 361 от 15 октомври

БНБ да прилага, считано от 1 януари 2022 г., „Насоки относно третирането на структурните валутни позиции съгласно чл. 352, параграф 2 от Регламент (ЕС) № 575/2013 (РКИ)“ (EBA/GL/2020/09 от 1 юли 2020 г.).

РЕШЕНИЕ № 365 от 29 октомври

Определя като други системно значими институции следните банки: „Уни-Кредит Булбанк“ АД, „Банка ДСК“ АД, „Първа инвестиционна банка“ АД, „Обединена българска банка“ АД, „Юробанк – България“ АД, „Райфайзенбанк (България)“ ЕАД, „Българска банка за развитие“ АД, „Централна кооперативна банка“ АД.

Определя ниво на буфера за други системно значими институции на индивидуална и на консолидирана основа.

РЕШЕНИЕ № 397 от 16 ноември

Приема проект на Закон за изменение и допълнение на ЗКИ.

РЕШЕНИЕ № 409 от 20 ноември 2020

Дава съгласие по отношение на Съвместното решение на БНБ, ЕЦБ и централните банки на Италия, Хърватия, Чехия, Унгария и Румъния за определяне на адекватността на ликвидността, адекватността на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *UniCredit S.p.A* и нейните дъщерни банки.

РЕШЕНИЕ № 410 от 19 ноември

Дава съгласие по отношение на Съвместното решение на БНБ и ЕЦБ за определяне на адекватността на ликвидността, адекватността на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *Eurobank Ergasias S.A.* и нейните дъщерни банки.

РЕШЕНИЕ № 411 от 19 ноември

Дава съгласие по отношение на Съвместното решение на БНБ, ЕЦБ и централните банки на Хърватия, Чехия, Унгария и Румъния за определяне на адекватността на ликвидността, адекватността на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *Raiffeisen Bank International AG* и нейните дъщерни банки.

РЕШЕНИЕ № 412 от 19 ноември

Дава съгласие по отношение на Съвместното решение на БНБ, ЕЦБ и централните банки на Чехия и Унгария за определяне на адекватността на

ликвидността, адекватността на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *KBC Bank NV* и другите дъщерни банки на *KBC Group NV*.

РЕШЕНИЕ № 425 от 2 декември

БНБ прилага „Насоки относно изменение на Насоки *EBA/GL/2020/02* относно законодателните и частните мораториуми върху плащания по кредити във връзка с *COVID-19*“ (*EBA/GL/2020/15*), считано от датата на настоящото решение.

РЕШЕНИЕ № 433 от 10 декември

Утвърждава представеното от Асоциацията на банките в България предложение за изменение на „Рег за отсрочване и уреждане на изискуеми задължения към банки и дъщерните им дружества – финансови институции, във връзка с предприетите от органите на Република България действия за ограничаване на пандемията от *COVID-19* и последиците от тях“.

Да бъде изискано от банките да предоставят в рамките на 10 работни дни от настоящото решение оперативните планове за действие, посочени в подточка 17 (*bis*) от Насоки на ЕБО *EBA/GL/2020/15*.

РЕШЕНИЕ № 440 от 10 декември

Определя за първото тримесечие на 2021 г. ниво от 0.5% на антицикличния капиталов буфер, приложим към кредитни рискови експозиции в Република България.

РЕШЕНИЕ № 441 от 17 декември

Приема на първо четене Наредба за изменение и допълнения на Наредба № 7 на БНБ за организацията и управлението на рисковете в банките.

РЕШЕНИЕ № 442 от 17 декември

Приема Наредба за изменение и допълнения на Наредба № 29 на БНБ за определяне на реда на финансиране на административните разходи на Фонда за гарантиране на влоговете в банките.

РЕШЕНИЕ № 443 от 17 декември

Приема за информация „Доклад за състоянието на банковата система (трето тримесечие на 2020 г.)“.

Приема за информация и публикация текста на бюлетина „Банките в България (юли – септември 2020 г.)“.

През периода януари – декември 2020 г. УС на БНБ е приел:

46 решения на основание чл. 11, ал. 1 и 3 от ЗКИ относно одобрение за заемане на длъжност на член на управителен орган на кредитна институция;

- 19 решения във връзка с извършване на надзорен преглед на основание чл. 79б от ЗКИ;
- 20 решения на основание чл. 76, ал. 4 от ЗКИ за съгласуване на избор на одитор на кредитна институция;
- 59 решения във връзка с налагане на надзорни мерки, приключили надзорни проверки и други одобрения, разрешения и действия по административни процедури;

- 5 решения на основание чл. 26, параграф 2, във връзка с параграф 1, б. „в“ от Регламент (ЕС) № 575/2013 относно включване в базовия собствен капитал от първи ред на нетна печалба на кредитна институция;
- 10 решения на основание чл. 71, ал. 3, във връзка с ал. 1, т. 6 от ЗКИ относно одобрение за изменение в устава на кредитна институция.

Дейност на БНБ по реструктуриране на кредитни институции

РЕШЕНИЕ № 6 от 16 януари

Приема план за реструктуриране на групата на „Първа инвестиционна банка“ АД за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 7 от 16 януари

Приема план за реструктуриране на „Общинска банка“ АД за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 8 от 16 януари

Приема план за реструктуриране на „ИНВЕСТБАНК“ АД за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 25 от 31 януари

Приема за сведение „Обобщена информация и анализ относно финалния проект на план за реструктуриране на групата *Raiffeisen Bank International AG* и дейността на колегията за реструктуриране в процеса по планиране на реструктурирането през 2018 г.“.

Одобрява съвместно решение относно план за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на групата *Raiffeisen Bank International AG* за 2018 г.

Одобрява съвместно решение относно минимални изисквания за собствен капитал и приемливи задължения за 2018 г. за *Raiffeisen Bank International AG* на ниво група за реструктуриране, на подконсолидирана основа за *Tatra banka, a.s.*, *Raiffeisenbank a.s. Prague* и *Raiffeisen Bank S.A. Bucharest*, и на индивидуална основа за *Raiffeisen Bank Zrt. Budapest*, *Raiffeisen Bausparkasse Gesellschaft m.b.H.* и *Raiffeisen stavební spořitelna, a.s.*

РЕШЕНИЕ № 47 от 13 февруари

Приема план за реструктуриране на „Българо-американска кредитна банка“ АД за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 48 от 13 февруари

Приема план за реструктуриране на „Централна кооперативна банка“ АД за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 90 от 12 март

Определя обща сума на годишните вноски на банките за 2020 г. във Фонда за реструктуриране на банки в размер на 157 876 116 лв.

РЕШЕНИЕ № 117 от 24 март

Изменя Методологията за определяне на общата сума на годишните вноски и на индивидуалните годишни вноски на кредитни институции и клонове от трети страни във Фонда за реструктуриране на банки.

РЕШЕНИЕ № 139 от 9 април

Приема за сведение предоставената от Фонда за гарантиране на влоговете в банките информация относно годишния финансов отчет на Фонда за реструктуриране на банки за годината, приключваща на 31 декември 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 149 от 22 април

Определя индивидуалните годишни вноски на кредитните институции и клоновете на кредитни институции от трети държави във Фонда за реструктуриране на банки за 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 219 от 23 юни

Приема проект на Закон за изменение и допълнение на ЗВПКИИП.

РЕШЕНИЕ № 220 от 23 юни

Приема резултатите от прилагането на „Методология за определяне на критични функции на кредитни институции и клонове на кредитни институции, за които БНБ е орган за реструктуриране“ за 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 221 от 23 юни

Приема план за реструктуриране на „Интернешънъл Асет Банк“ АД за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 222 от 23 юни

Приема план за реструктуриране на „ТИ БИ АЙ Банк“ ЕАД за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 237 от 9 юли

Приема за сведение информация за основните елементи от плана за реструктуриране на „ПроКредит Банк“ ЕАД за 2019 г. на индивидуално ниво.

РЕШЕНИЕ № 238 от 9 юли

Приема за сведение обобщена информация за дейността на колегите за реструктуриране и етапа на изготвяне на планове за реструктуриране на групите за 2019 г. и за 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 257 от 17 юли

Приема за сведение „Обобщена информация и анализ относно финалния проект на план за реструктуриране на групата *OTP* в процеса по планиране на реструктурирането за 2019 г.“.

Одобрява съвместно решение относно план за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на групата *OTP* за 2019 г.

Одобрява съвместно решение относно минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения на консолидирано ниво за *OTP Bank Nyrt.* и на индивидуално ниво за *OTP Bank Nyrt.*, *OTP Lakástakarék Zrt.*, *Merkantil Bank Zrt.*, *OTP Bank Romania S.A.* и *OTP Banka Slovensko a.s.* за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 268 от 23 юли

Да се открият сметки със специално предназначение по една за всеки един от подфондовете по чл. 134, ал. 1, т. 1 и 2 от ЗВПКИИП при БНБ с титуляр БНБ.

РЕШЕНИЕ № 281 от 13 август

Изменя Методологията за избор на действия по реструктуриране или прекратяване на дейността чрез производство по несъстоятелност на кредитни институции, за които БНБ е орган за реструктуриране.

РЕШЕНИЕ № 282 от 13 август

Приема резултатите от прилагането на Методология за избор на действия по реструктуриране или прекратяване на дейността чрез производство по несъстоятелност на кредитни институции, за които БНБ е орган за реструктуриране, за 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 283 от 13 август

Разпределя средствата от Фонда за реструктуриране на банки на 14 август 2020 г., с вальор 17 август 2020 г., както следва:

1. Сумата 616 504.58 лв. по сметка на подфонда за финансиране на прилагането на инструментите и правомощията за реструктуриране по отношение на клонове на кредитни институции от трети държави с титуляр БНБ.
2. Сумата 700 263 345.15 лв. по сметка на подфонда за набиране на вноските на кредитните институции по чл. 69–71 от Регламент (ЕС) № 806/2014 и прехвърлянето им към Единния фонд за реструктуриране с титуляр БНБ.

РЕШЕНИЕ № 284 от 13 август

Приема план за реструктуриране на „Алианц Банк България“ АД за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 333 от 17 септември

Определя подуправителя, ръководещ управление „Емисионно“, за член на Единния съвет за реструктуриране като представител на БНБ.

РЕШЕНИЕ № 350 от 2 октомври

Нарежда сумата в размер на 81 018 259.53 евро да бъде прехвърлена от подфонда по чл. 134, ал. 1, т. 2 от ЗВПКИИП към Единния фонд за реструктуриране.

РЕШЕНИЕ № 373 от 29 октомври

Не прилага опростени изисквания при изготвяне на плановете за реструктуриране по отношение на кредитните институции, за които БНБ е орган за реструктуриране.

Приема за сведение резултатите от прилагането на Глава втора от Вътрешните правила за прилагане на опростени изисквания при изготвяне на плановете за реструктуриране на кредитните институции, които попадат в обхвата на преките правомощия на Единния съвет за реструктуриране.

Не предлага на Единния съвет за реструктуриране прилагането на опростени изисквания по отношение на кредитните институции, които попадат в обхвата на преките правомощия на Единния съвет за реструктуриране.

РЕШЕНИЕ № 374 от 29 октомври

БНБ в качеството си на орган за реструктуриране на „ПроКредит Банк (България)“ ЕАД да участва като член в колегията за реструктуриране на групата „ПроКредит Холдинг“, организирана от органа за реструктуриране на ниво група.

РЕШЕНИЕ № 385 от 3 ноември

Приема за сведение Обобщена информация и анализ относно финалния проект на план за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на групата на *Eurobank Ergasias Services and Holdings S.A.* и относно дейността на вътрешния екип за реструктуриране на групата в процеса по планиране на реструктурирането през 2020 г. Не подкрепя проекта за решение на Единния съвет за реструктуриране за одобряване на план за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на групата на *Eurobank Ergasias Services and Holdings S.A.* (групата „Юробанк“) и изразява несъгласие с плана за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на групата „Юробанк“ за 2020 г. в частта относно идентифицираните критични функции на „Юробанк България“ АД и в частта относно подхода за определяне на минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения (МИСКПЗ) на индивидуална основа за „Юробанк България“ АД.

РЕШЕНИЕ № 399 от 19 ноември

Отправя искане до Единния съвет за реструктуриране за прилагане на чл. 12г, параграф 4 от Регламент (ЕС) 806/2014, изменен и допълнен с Регламент (ЕС) 2019/877, по отношение на „Райфайзенбанк (България)“ ЕАД.

РЕШЕНИЕ № 431 от 10 декември

Приема за сведение Обобщена информация и анализ относно проект на план за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на групата на *Raiffeisen Bank International* и относно дейността на вътрешния екип за реструктуриране на групата в процеса по планиране на реструктурирането през 2020 г.

По отношение на проекта на план за реструктуриране на групата на *Raiffeisen Bank International* за 2020 г. изразява съгласие за одобряване на:

- а) проекти на съвместни решения за определяне на минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения на субектите за реструктуриране и техните дъщерните дружества,
- б) проект на групов план за реструктуриране за 2020 г. на предприятието майка и неговите дъщерни дружества;
- в) проект на съвместно решение относно групов план за реструктуриране за 2020 г. на предприятието майка и неговите дъщерни дружества;

РЕШЕНИЕ № 432 от 10 декември

Приема за сведение Обобщена информация и анализ относно проекта на план за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на групата на *UniCredit S.p.A.* и относно дейността на вътрешния екип за реструктуриране на групата в процеса по планиране на реструктурирането през 2020 г.

Изразява по отношение на проекта на план за реструктуриране на групата на *UniCredit S.p.A.* за 2020 г. съгласие за одобряване на:

- а) проект на съвместно решение за минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения на субекта за реструктуриране и съответните дъщерни дружества;
- б) проект на групов план за реструктуриране за 2020 г. на предприятието майка и неговите дъщерни дружества.

РЕШЕНИЕ № 435 от 17 декември

Приема за сведение Обобщена информация и анализ относно проекта на план за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на групата на *KBC Group N.V.* и относно дейността на вътрешния екип за реструктуриране на групата в процеса по планиране на реструктурирането през 2020 г.

Изразява по отношение на проекта на план за реструктуриране на групата на *KBC Group N.V.* за 2020 г. съгласие за одобряване на:

- а) проект на съвместно решение за минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения (МИСКПЗ) на субекта за реструктуриране и неговите дъщерни дружества, които са съответни правни субекти;
- б) проект на групов план за реструктуриране за 2020 г. на предприятието майка и неговите дъщерни дружества.

Статистическа дейност

РЕШЕНИЕ № 69 от 27 февруари

Приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 17 на БНБ от 29 март 2018 г. за паричната и лихвената статистика и статистиката на финансовите сметки.

РЕШЕНИЕ № 419 от 1 декември

Приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 27 на БНБ от 13 март 2014 г. за статистиката на платежния баланс, международната инвестиционна позиция и статистиката на ценните книжа, в сила от 1 януари 2021 г.

Централен кредитен регистър и Регистър на банковите сметки и сейфове

РЕШЕНИЕ № 40 от 6 февруари

Приема за сведение проект на Закон за изменение и допълнение на чл. 56а от ЗКИ.

РЕШЕНИЕ № 51 от 13 февруари

На основание чл. 56а, ал. 8 от ЗКИ приема Наредба за допълнение на Наредба № 12 от 29 септември 2016 г. за Регистъра на банковите сметки и сейфове.

РЕШЕНИЕ № 52 от 13 февруари

На основание чл. 56, ал. 4 от ЗКИ приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 22 от 16 юли 2009 г. за Централния кредитен регистър.

РЕШЕНИЕ № 176 от 14 май

Приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 12 от 29 септември 2016 г. за Регистъра на банковите сметки и сейфове.

РЕШЕНИЕ № 403 от 19 ноември

Приема Наредба за изменение на Наредба № 22 за Централния кредитен регистър, в сила от 1 декември 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 404 от 19 ноември

Приема Наредба за изменение на Наредба № 12 за Регистъра на банковите сметки и сейфове, в сила от 1 декември 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 452 от 17 декември

Приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 22 от 16 юли 2009 г. за Централния кредитен регистър.

Таксите за издаване на справки от Регистъра на банковите сметки и сейфове за 2021 г. да останат без промяна.

Изследователска дейност**РЕШЕНИЕ № 54 от 13 февруари**

Приема за информация оценките за развитие на основните макроикономически показатели през първото и второто тримесечие на 2020 г. и прогнозата на БНБ по основни макроикономически показатели за 2019–2021 г. (изготвена на база на информацията към 20 декември 2019 г.), които да бъдат публикувани в „Икономически преглед“ (брой 4/2019 г.).

РЕШЕНИЕ № 75 от 27 февруари

Присъжда три стипендии за 2020 г. на студенти, обучаващи се за придобиване на образователно-квалификационна степен „магистър“.

Присъжда една стипендия за 2020 г. на студент, обучаващ се за придобиване на образователна и научна степен „доктор“.

РЕШЕНИЕ № 204 от 11 юни

Приема за информация оценките за развитие на основните макроикономически показатели през второто и третото тримесечие на 2020 г., които да бъдат публикувани в „Икономически преглед“ (брой 1/2020 г.).

РЕШЕНИЕ № 288 от 13 август

Приема за информация оценките за развитие на основните макроикономически показатели през третото и четвъртото тримесечие на 2020 г. и прогнозата на БНБ по основни макроикономически показатели за 2020–2022 г., които да бъдат публикувани в „Икономически преглед“ (брой 2/2020 г.).

РЕШЕНИЕ № 344 от 29 септември

Създава периодична публикация на БНБ „Макроикономическа прогноза/ *Macroeconomic Forecast*“. Първият брой на публикацията „Макроикономическа прогноза/ *Macroeconomic Forecast*“ да се публикува през октомври 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 345 от 29 септември

Приема „Отчет за дейността на Издателския съвет на БНБ за 2019 г.“.

РЕШЕНИЕ № 354 от 8 октомври

Приема за информация прогнозата на БНБ по основни макроикономически показатели за 2020–2022 г. (изготвена на база на информацията към 25 септември 2020 г.), която да бъде публикувана в „Макроикономическа прогноза“ (септември 2020 г.).

РЕШЕНИЕ № 376 от 29 октомври

Приема за информация оценките за развитие на основните макроикономически показатели през четвъртото тримесечие на 2020 г. и първото тримесечие на 2021 г., които да бъдат публикувани в „Икономически преглед“ (брой 3/2020 г.).

Вътрешен одит на БНБ**РЕШЕНИЕ № 177 от 14 май**

Приема Отчет на главния одитор на БНБ за дейността на дирекция „Вътрешен одит“ за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 383 от 29 октомври

Приема Годишен план за дейността на дирекция „Вътрешен одит“ за 2021 г. и актуализирана стратегия за дейността на дирекция „Вътрешен одит“ за периода до 2023 г.

Решения във връзка с дружества, в които БНБ има участие**РЕШЕНИЕ № 164 от 4 май**

Одобрява проверки и заверен Годишен финансов отчет на „Монетен двор“ ЕАД за 2019 г. и Отчета за дейността на „Монетен двор“ ЕАД за 2019 г. Разпределя нетната печалба на „Монетен двор“ ЕАД за 2019 г. в размер на 76 997.58 лв. като дивидент на едноличния собственик на капитала.

Освобождава от отговорност членовете на Съвета на директорите за дейността им през 2019 г. Приема за сведение Бизнес плана на „Монетен двор“ ЕАД за 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 169 от 7 май

Дава съгласие изпълнителният директор на „Печатница на БНБ“ АД да гласува на редовното Общо събрание на акционерите на „Обертюр Фидюсиер“ АД за: приемане на Доклада на Съвета на директорите на „Обертюр Фидюсиер“ АД за дейността на дружеството през 2019 г.; приемане на проверки и заверен Годишен финансов отчет на „Обертюр Фидюсиер“ АД за 2019 г.; разпределяне на печалбата за 2019 г. в размер на 4 202 939.08 лв., както следва: 1/10 от печалбата да бъде отделена във фонд „Резервен“ на Дружеството, а останалата част от печалбата, ведно с 63 378.83 лв. от неразпределената печалба от минали години да бъде разпределена като дивидент в полза на акционерите при размер на дивидента от 4.20 лв. на акция; освобождаване от отговорност на членовете на Съвета на директорите на дружеството за дейността им

през 2019 г.; избор на „БРНСТ И ЯНГ ОДИТ“ ООД за одитор на дружеството за 2020 г., 2021 г. и 2022 г.

РЕШЕНИЕ № 183 от 21 май

Дава съгласие управителят на БНБ да упълномощи представител на БНБ в годишното Общо събрание на акционерите на „Печатница на БНБ“ АД, който да гласува за: приемане на Доклада на Съвета на директорите за дейността на дружеството за 2019 г.; приемане на проверения и заверен Годишен финансов отчет на „Печатница на БНБ“ АД за 2019 г.; освобождаване от отговорност на членовете на Съвета на директорите за дейността им през 2019 г.; разпределяне на печалбата на „Печатница на БНБ“ АД за 2019 г. в размер на 7 444 482.51 лв., като 1/10 от нея бъде отделена във фонд „Резервен“ и останалата част от печалбата бъде разпределена между акционерите, ведно с печалба на „Печатница на БНБ“ АД от минали години в размер на 4 111 103.58 лв.; освобождаване на членовете на Съвета на директорите на „Печатница на БНБ“ АД и избор на нови членове на Съвета на директорите на „Печатница на БНБ“ АД с мандат 3 години.

РЕШЕНИЕ № 184 от 21 май

Дава съгласие управителят на БНБ да упълномощи представител на БНБ на редовното Общо събрание на акционерите на „Дружество за касови услуги“ АД, който да гласува за: приемане на Доклада на Съвета на директорите за дейността на „Дружество за касови услуги“ АД за 2019 г.; приемане на проверения и заверен Годишен финансов отчет на „Дружество за касови услуги“ АД за 2019 г.; разпределение на печалбата на дружеството за 2019 г. в размер на 1 331 387.23 лв. по следния начин: 10% от печалбата да бъде отнесена към фонд „Резервен“, сумата от 24 723 лв. да се провизира за бъдещи задължения към персонала при пенсиониране и останалата част от печалбата, ведно с неразпределена печалба за минали години в размер на 852 358.97 лв. да бъде разпределена като дивидент в размер на 1 912 500 лв., представляващ 153 лв. дивидент на 1 (една) акция; освобождаване от отговорност на членовете на Съвета на директорите на дружеството за дейността им през 2019 г.; избор на специализираното одиторско предприятие „АФА“ ООД, което да провери и завери Годишния финансов отчет на „Дружество за касови услуги“ АД за 2020 г.; освобождава Цветанка Георгиева Минчева като член на Съвета на директорите на „Дружество за касови услуги“ АД и избира Ивайло Русinov Главчовски за член на Съвета на директорите на „Дружество за касови услуги“ АД.

РЕШЕНИЕ № 278 от 13 август

Дава съгласие управителят на БНБ да упълномощи представител на БНБ на редовното Общо събрание на акционерите на „БОРИКА“ АД, който да гласува за: приемане на доклада на Съвета на директорите за дейността на „БОРИКА“ АД през 2019 г. и на проверения и заверен годишен финансов отчет на „БОРИКА“ АД за 2019 г.; разпределяне на печалбата на дружеството за 2019 г. в размер на 9 813 764.26 лв., както следва: 4 000 241.44 лв. от нетната печалба на „БОРИКА“ АД за 2019 г. да се изплатят като дивидент на акционерите пропорционално на притежаваните от тях акции, 3 000 000 лв. от нетната печалба на „БОРИКА“ АД за 2019 г. да се запази като неразпределена, 2 813 522.82 лв. от нетната печалба на „БОРИКА“ АД за 2019 г. да се отнесе към „Допълнителни резерви с общ характер“;

освобождаване от отговорност членовете на Съвета на директорите на „БОРИКА“ АД за дейността им през 2019 г.; изменя чл. 7, т. 6 от Устава на „БОРИКА“ АД; избира за одитор на дружеството специализираното одиторско предприятие „Делойт одит“ ООД, което да извърши проверка и заверка на годишния финансов отчет на „БОРИКА“ АД за 2020 г.

През периода януари – декември 2020 г. УС на БНБ е приел решения, свързани с одобряване на вътрешни правила на Банката (10 решения), провеждане на обществени поръчки и сключване на договори¹⁴³ (20 решения) и организацията на дейности на Банката (111 решения, в това число 30 решения относно организацията на дейности на банковия надзор и 26 решения относно организацията на дейности във връзка с функцията по реструктуриране на кредитни институции).

¹⁴³ Пълна информация за организираниите обществени поръчки е достъпна на страницата на БНБ в интернет, рубрика „Профил на купувача – обществени поръчки“, <http://www.bnb.bg/AboutUs/index.htm>.

ISSN 2367-4911

ХУДОЖЕСТВЕННОТО ОФОРМЛЕНИЕ НА КОРИЦАТА Е РАЗРАБОТЕНО ВЪЗ ОСНОВА
НА БАНКНОТАТА С НОМИНАЛ 2 ЛЕВА, ЕМИСИИ 1999 И 2005 Г.